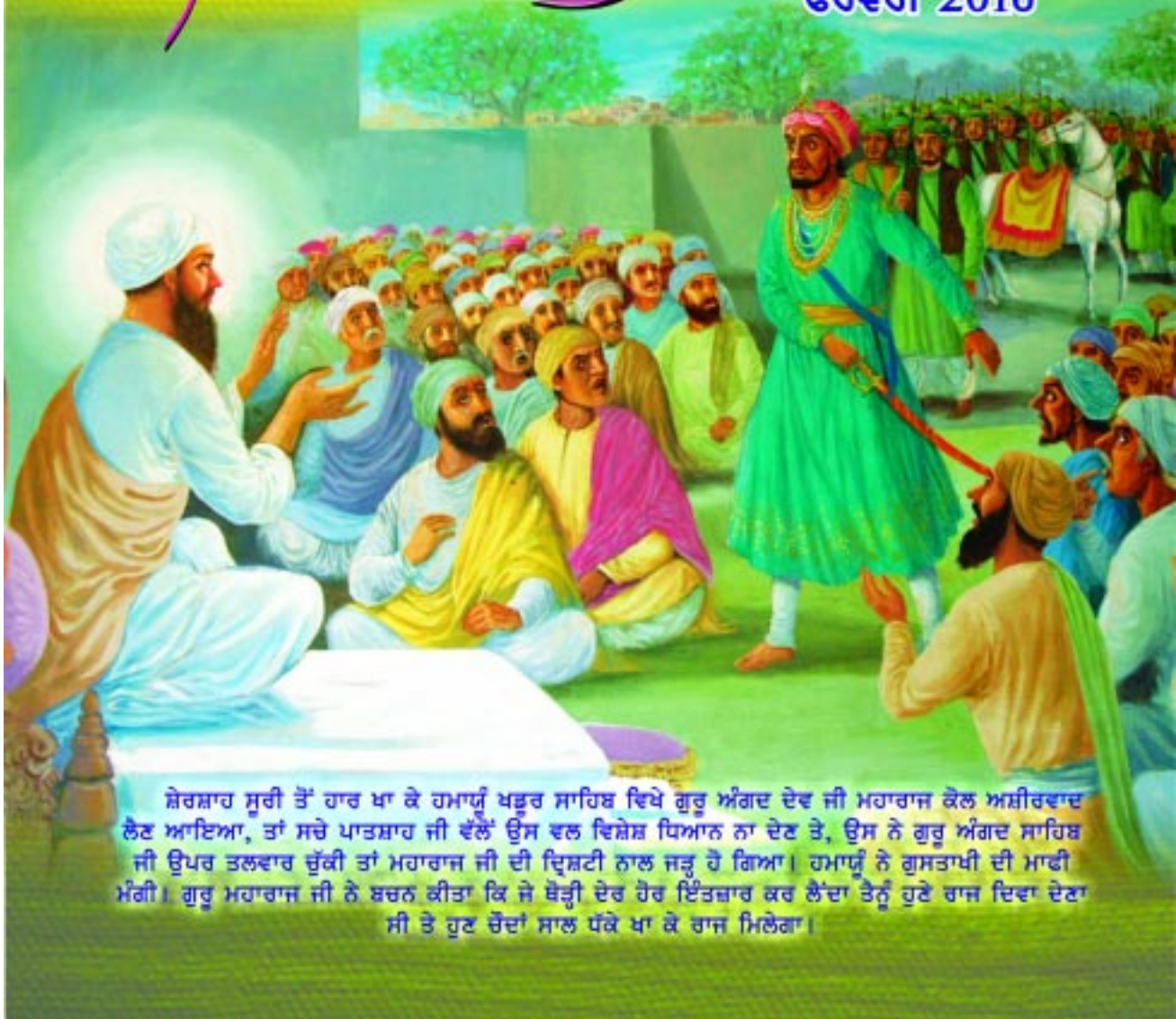

ਬ੍ਰਹਮ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ॥
ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ॥

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਫਰਵਰੀ 2016

ਸ਼ੇਰਸ਼ਾਹ ਸੂਰੀ ਤੋਂ ਹਾਰ ਖਾ ਕੇ ਹਮਾਯੂੰ ਖੜੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਲੈਣ ਆਇਆ, ਤਾਂ ਸਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਉਸ ਵਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦੇਣ ਤੇ, ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਉਪਰ ਤਲਵਾਰ ਚੁੱਕੀ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਜੜ੍ਹ ਹੋ ਗਿਆ। ਹਮਾਯੂੰ ਨੇ ਗੁਸਤਾਖੀ ਦੀ ਮਾਫੀ ਮੰਗੀ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਹੋਰ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਤੇਨੂੰ ਹੁਣੇ ਰਾਜ ਦਿਵਾ ਦੇਣਾ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ ਚੌਦਾਂ ਸਾਲ ਧੱਕੇ ਖਾ ਕੇ ਰਾਜ ਮਿਲੇਗਾ।

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਸਾਲ ਇੱਕੀਵਾਂ, ਮਹੀਨਾ ਫਰਵਰੀ, 2016

ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
ਬਾਨੀ

ਸਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ

ਸੰਤ ਮਾਤਾ (ਬੀਜੀ) ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ

ਚੇਅਰਮੈਨ

ਐਡੀਟਰ-ਇਨ-ਚੀਫ

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ

ਚੀਫ ਐਡੀਟਰ

ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

**ਕਿਸੇ ਮਹੀਨੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਾ ਮਿਲਣ
'ਤੇ ਦਫਤਰ ਸੰਪਰਕ ਨੰ:
84378-12900, 0160-2255002**

Postal Address for any Enquiry, Money Order,
Cheque and drafts :

**VISHAV GURMAT ROOHANI MISSION
CHARITABLE TRUST**

Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib
(Near Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas, Teh.
Kharar, Distt. S.A.S Nagar (MOHALI) - 140901, Pb. India

Registration Under Foreign Contribution
(Regulation) Act 1976 R.No.115320023

Exemption U/S 80-G vide Cir. No. 7/2010
[F.No. 197/21/2010-ITA-II]

SUBSCRIPTION - ਚੰਦਾ - (ਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ	ਫੀ ਕਾਪੀ
300/-	3000/-	30/-
320/-	3020/-	(For outstation cheques)

SUBSCRIPTION FOREIGN (ਵਿਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ
\$ 60/-	\$ 600/-

Please visit us on internet at :-
For Atam Marg Email : atammarg1@yahoo.co.in,

Website - www.ratwarasahib.in
for other information :

Email :sratarwasahib.in@gmail.com

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੇ ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ।

ਪ੍ਰਿੰਟਰ, ਪਬਲਿਸ਼ਰ ਤੇ ਐਡੀਟਰ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ
ਸਾਹਿਬ ਨੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਜੈ ਆਫਸੈਟ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, 905
ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਏਰੀਆ, ਫੇਜ਼-2, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ
'ਆਤਮ ਮਾਰਗ', ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਡਾਕਖਾਨਾ ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ ਗਰੀਬਦਾਸ,
ਤਹਿਸੀਲ ਖਰੜ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ - ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ
(ਮੋਹਾਲੀ) (ਨਿਊ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ) ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ।

ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਾ ਮਿਲਣ ਅਤੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਲਈ

ਜੇਕਰ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ 15 ਤਰੀਕ ਤੱਕ
ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਤਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੰਬਰਾਂ ਤੇ
ਦਫਤਰੀ ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 10.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 6.00
ਵਜੇ ਤੱਕ ਫੋਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ।

ਫੋਨ :- 84378-12900, 0160-2255002,
94172-14391, 9417214379

Email : atammarg1@yahoo.co.in

ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਕੇਂਦਰ

ਅਮਰੀਕਾ - ਬਾਬਾ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ
ਫੋਨ ਅਤੇ ਫੈਕਸ : 001-408-263-1844

ਕਨੇਡਾ - ਭਾਈ ਸਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂੰ, ਵੈਨਕੂਵਰ
ਫੋਨ : 001-604-433-0408

ਭਾਈ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ - ਮੋਬਾਇਲ : 001-604-862-9525
ਫੋਨ : 001-604-599-5000

ਭਾਈ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਣੂ ਫੋਨ : 001-604-589-9189

ਇੰਗਲੈਂਡ- ਬੀਬੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਕੌਰ ਅਤੇ ਭਾਈ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ
ਫੋਨ : 0044-121-200-2818

ਫੈਕਸ : 0044-121-200-2879

ਭਾਈ ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਰਾਜ) ਮੋਬਾਇਲ : 0044-7968734058

ਆਸਟਰੇਲੀਆ- ਬੀਬੀ ਜਸਪੀਤ ਕੌਰ : ਮੋਬਾਇਲ - 0061-406619858

ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਅਦਾਰੇ - ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ

1. ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ (ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ, ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ)
9417214391, 9417214379, 9814612900

2. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਸੀਨੀਅਰ
ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ (CBSE)

ਫੋਨ : 0160-2255003

3. ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਫਰੀ ਸਿਲਾਈ ਸੈਂਟਰ
ਮੋਬਾਇਲ : 96461-01996

4. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਪਬਲਿਕ
ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ (PSEB)

ਫੋਨ : 95920-55581, 01602255004

5. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ

ਮੋਬਾਇਲ : 98786-95178, 92176-93845

6. ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਕਾਲਜ ਆਫ ਨਰਸਿੰਗ

ਮੋਬਾਇਲ : 94172-14382

7. ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਵਾਇਨ ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ

(ਬੀ.ਐੱਫ) ਮੋਬਾਇਲ : 94172-14382

8. ਅਕਾਲ ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ (ਫਰੀ)

ਮੋਬਾਇਲ : 98157-28220

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀ - 98551-32009

ਸ਼੍ਰੀ ਅਖੰਡਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਸੇਵਾ - 96532-18294

(ਭਾਈ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ)

ਆਡੀਓ-ਵੀਡੀਓ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ - 98728-14385

98555-28517, 94172-14385

ਤੱਤਕਰਾ

1.	ਸੰਪਾਦਕੀ	5
	ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	
2.	ਬਾਰਹਮਾਹਾ	7
	ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	
3.	ਬਾਂਧੇ ਭਗਤੁ ਨ ਛੂਟੈ ਮੋਹਿ	11
	ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	
4.	ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਸਫਲੁ ਹੋਇ	20
	ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ	
5.	ਜਿਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਓ ਤਿਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭ ਪਾਇਓ	25
	ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ	
6.	ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਰਥ-ਭੰਡਾਰ	26
	ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ	
7.	ਰਵਿਦਾਸ ਢੁਵੰਤਾ ਢੋਰ ਨੀਤਿ ਤਿਨਿ ਤਿਆਗੀ ਮਾਇਆ.....॥	31
	ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	
8.	ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ	52
	ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ	
9.	ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ	54
	ਪ੍ਰੋ. ਬ੍ਰਹਮਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ	
10.	ਸਾਕਾ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ	55
	ਸ. ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪਸਰੀਚਾ	
11.	ਅੱਠਵੇਂ ਰਤਨ - ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰੇਰੂ ਸਾਹਿਬ	58
	ਗਿਆਨੀ ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ	
12.	ਪੂਰਨ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਲਈ ਅਨੁਭਵੀ ਮਾਰਗ	60
	ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ	
13.	ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ :- ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦੀਵਾਨ,	62
	ਬੈਂਕ ਅਕਾਊਂਟ, ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਫਾਰਮ, ਹਸਪਤਾਲ, ਪੁਸਤਕ ਸੂਚੀ	
	ਅਤੇ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ (Adopt) ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਫਾਰਮ	

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਸਮੁੱਚੀ ਸਿ੍ਸਟੀ ਦੀ ਦਿਸਦੀ ਅਤੇ ਅਣਦਿਸਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਦਿਸਦੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਬਦਲਾਅ ਹੈ। ਬਦਲਾਅ ਦਾ ਨਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਜਨਮ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਹਰ ਸ਼ੈਅ ਵਿਚ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤਬਦੀਲੀ ਆਵੱਸ਼ਕ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਪਸ਼ੂ, ਪੰਛੀ, ਬਨਸਪਤੀ, ਜੀਵ, ਜੰਤੂ, ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਮੌਸਮ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਹੋਵੇ। ਹਰ ਇਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਜਨਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਬਚਪਨ (ਮੁਢਲਾ) ਦਾ ਪੜਾਅ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਵਾਨੀ, ਜਵਾਨੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੁਢੇਪਾ ਅਤੇ ਬੁਢੇਪੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੌਤ ਭਾਵ ਭੌਤਿਕ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਅੰਤ। ਮਨੁੱਖੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਸਾਡੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਬਾਲ ਜੁਆਨੀ ਅਰੁ ਬਿਰਧਿ ਫੁਨਿ ਤੀਨਿ ਅਵਸਥਾ ਜਾਨਿ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਭਜਨ ਬਿਨੁ ਬਿਰਥਾ ਸਭ ਹੀ ਮਾਨੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੨੮

ਲੋੜ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਪੜਾਵਾਂ ਦੀ ਸਾਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸੁਚੇਤ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਦਸ ਬਾਲਤਣਿ ਬੀਸ ਰਵਣਿ ਤੀਸਾ ਕਾ ਸੁੰਦਰੁ ਕਹਾਵੈ ॥
ਚਾਲੀਸੀ ਪੁਰੁ ਹੋਇ ਪਚਾਸੀ ਪਗੁ ਖਿਸੈ
ਸਠੀ ਕੇ ਬੋਢੇਪਾ ਆਵੈ ॥

ਸਤਰਿ ਕਾ ਮਤਿਹੀਨੁ ਅਸੀਹਾਂ ਕਾ ਵਿਉਹਾਰੁ ਨ ਪਾਵੈ ॥

ਨਵੈ ਕਾ ਸਿਹਜਾਸਣੀ ਮੂਲਿ ਨ ਜਾਣੈ ਅਪ ਬਲੁ ॥

ਫੰਢੋਲਿਮੁ ਭੁਢਿਮੁ ਡਿਠੁ ਮੈ ਨਾਨਕ ਜਗੁ ਧੁਏ ਕਾ ਧਵਲਹਰੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੮

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਚੱਲ ਰਹੇ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਵੀ ਤਬਦੀਲੀ ਕਿਸੇ ਰੱਬੀ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਵਿਚ ਛੇ ਰੁੱਤਾਂ ਮੰਨੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ-

ਗ੍ਰੀਸ਼ਮ ਵਰਸ਼ਾ ਸਰਦ ਔ-ਹੇਮੰਤ ਸ਼ਿਸਿਰ ਬਸੰਤ॥

ਖਟ ਰੁੱਤਿ ਆਵਤਿ ਬਰਸ ਮੇਂ, ਬਦਲੀ ਸੂਰ ਕਰੰਤ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 1. ਗ੍ਰੀਸ਼ਮ 2. ਵਰਸ਼ਾ 3. ਸਰਦ 4. ਹੇਮੰਤ 5. ਸ਼ਿਸਿਰ 6. ਬਸੰਤ ਰੁੱਤਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਬਦਲੇ ਹੋਏ ਮੌਸਮਾਂ ਦਾ ਮਨੁੱਖੀ ਤਨ ਮਨ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਬੂਲਦਾ ਹੈ। ਪੋਹ-ਮਾਘ (ਦਸੰਬਰ-ਜਨਵਰੀ) ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਅਤਿ ਦੀ ਸਰਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਰ ਪਸ਼ੂ-ਪੰਛੀ, ਜੀਵ-ਜੰਤੂ ਬਨਸਪਤੀ ਠੰਢ, ਕੋਰੇ ਅਤੇ ਸ਼ੀਤ ਲਹਿਰ ਦੀ ਮਾਰ ਸਹਾਰਦਾ ਹੈ। ਫਰਵਰੀ ਵਿਚ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕੋਰਾ, ਠੰਢ ਅਤੇ ਸ਼ੀਤ ਲਹਿਰ ਕੁਝ ਘਟਦੀ ਹੈ। ਬਨਸਪਤੀ

ਫੁੱਲ, ਪੌਦਿਆਂ ਦਰਖਤਾਂ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਜੀਵਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਕਰੂਬਲਾਂ ਫੁੱਟਦੀਆਂ ਹਨ। ਪੱਤਝੜ ਖਤਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪੱਤਝੜ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਨਸਪਤੀ ਅੰਦਰ ਹਰਿਆਵਲ ਪਨਪ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਰੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਅਸਰ ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਤੇ ਹੋਣਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਹੈ। ਮਨ ਅੰਦਰ ਨਵਾਂ ਖੇੜਾ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਸਚਾਈ ਹੈ ਕਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਜਗਤ ਦੇ ਨਿਜ਼ਾਮ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਸ਼ਕਤੀ ਚਲਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਨੇਕਤਾ ਦੀ ਮਾਲਾ ਦੇ ਮਣਕੇ ਕਿਸੇ ਏਕਤਾ ਦੇ ਧਾਗੇ ਵਿਚ ਪਰੋਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹ ਜੜ੍ਹ ਮਾਦੇ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਕਿਸੇ ਚੇਤੰਨਤਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਹੇਠ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਕਿਸੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਨਿਯਮ ਵਿਚ ਬੱਧੇ ਹੋਏ ਇਕਸਾਰ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਰਾਤਾਂ, ਰੁੱਤਾਂ, ਬਿੱਤਾਂ, ਪਉਣ, ਪਾਣੀ, ਅਗਨੀ ਤੇ ਪਾਤਾਲ ਇਕ ਨਿਯਮ ਵਿਚ ਬੱਧੇ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਰਾਤੀ ਰੁਤੀ ਬਿਤੀ ਵਾਰ ॥

ਪਵਣ ਪਾਣੀ ਅਗਨੀ ਪਾਤਾਲ ॥

ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ ਧਰਤੀ ਥਾਪਿ ਰਖੀ ਧਰਮ ਸਾਲ ॥

ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ ਜੀਅ ਜੁਗਤਿ ਕੇ ਰੰਗ ॥

ਤਿਨ ਕੇ ਨਾਮ ਅਨੇਕ ਅਨੰਤ ॥

ਅੰਗ - ੭

ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਇਸ ਪ੍ਰਤੱਖ ਖੇਡ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਮੰਨਣਾ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਪਿੱਛੇ ਕੋਈ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਬਦਲਾਅ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਆਪਣੇ ਧਰੁੱਵ ਵਲ ਨੂੰ ਵਧਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਿਆਣਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਸਮੁੱਚੀ ਕਾਇਨਾਤ ਨੂੰ ਚਾਰ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ, ਬਨਸਪਤੀ, ਪਸ਼ੂ-ਪੰਛੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ। ਇਸਨੂੰ ਹੀ 84 ਲੱਖ ਜੂਨੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਨਾਂ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੌਹਾਂ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਅੱਡੋ-ਅੱਡ ਰੂਪ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਪਿਆਰ ਭੀ ਨਵੇਂ-ਨਵੇਂ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਿਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਛੋਟਾ ਬੀਜ ਵੀ ਜੰਮਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਧੁਰੇ ਵਲ ਵਧਦਾ ਹੈ। ਪੌਦਾ, ਦਰਖਤ ਬਣ ਕੇ ਫਿਰ ਉਹੀ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਦੀ ਇਕ-ਇਕ ਬੂੰਦ ਆਪਣੇ ਧੁਰੇ ਵਲ ਨੂੰ ਵਧਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਧੁਰੇ ਲਖਸ਼ ਤੋਂ ਖੁੰਝਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਖੋਜਾਂ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਧਨ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾ ਦਿਤੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਆਪਣੇ ਧੋਅ ਤੋਂ ਭਟਕ ਕੇ ਦੁਖੀ ਹੋ ਰਿਹਾ

ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਚਾਨਣਾ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ -
 ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੁ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲੁ ਪਛਾਣੁ ॥
 ਮਨ ਹਰਿ ਜੀ ਤੇਰੈ ਨਾਲਿ ਹੈ ਗੁਰਮਤੀ ਰੰਗੁ ਮਾਣੁ ॥

ਅੰਗ - ੪੪੧

ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਬਦਲਾਅ ਹੈ ਪਰ ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ
 ਪਰੀਪੂਰਨ ਇਕ ਰਸ ਵਿਆਪਕ ਹੈ।
 ਜਿਸੀ ਜਮਾਨ ਕੇ ਬਿਖੈ ਸਮੱਸਤਿ ਏਕ ਜੋਤ ਹੈ॥
 ਨਾ ਘਾਟ ਹੈ ਨ ਬਾਢ ਹੈ ਨਾ ਘਾਟਿ ਬਾਢਿ ਹੋਤ ਹੈ॥

ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ

ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਆਰਾਧਿਆ ਪੂਰਾ ਜਾ ਕਾ ਨਾਉ ॥
 ਨਾਨਕ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ ਪੂਰੇ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਉ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੫

ਮਨੁੱਖ ਵੀ ਉਸ ਚਿਰ ਸਥਾਈ ਇਕ ਰਸ ਨਾਲ ਜੁੜ
 ਕੇ ਸਦੀਵੀ ਅਮਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਦੇ
 ਅੰਦਰ ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਅਤੇ ਵਿਹਾਰਿਕ ਬਦਲਾਅ ਹੋ ਰਹੇ
 ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਉਤੇ ਰਜੋ, ਤਮੋ ਅਤੇ ਸਤੋ ਗੁਣਾਂ ਦਾ
 ਅਸਰ ਹਰ ਵਕਤ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ
 ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ ਇਕ ਰਸ ਬ੍ਰਿਤੀ ਰਖ ਕੇ ਇਹ ਵੀ
 ਅਨੰਦਾਇਕ ਅਮਰ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਥੇ
 ਕੋਈ ਚਿੰਤਾ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ, ਆਸਾ ਇਤਿਆਦਿਕ ਅਸੁਰੀ
 ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ। ਉਥੇ ਤਾਂ ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਹੈ,
 ਖੇੜਾ ਹੈ, ਵਿਗਾਸ ਹੈ -

ਨਾਨਕ ਭਗਤਾ ਸਦਾ ਵਿਗਾਸੁ ॥
 ਸੁਣਿਐ ਦੁਖ ਪਾਪ ਕਾ ਨਾਸੁ ॥

ਅੰਗ - ੨

ਉਸ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਬੇਗਮਪੁਰੇ ਦਾ ਨਾਮ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਬੇਗਮ ਪੂਰਾ ਸਹਰ ਕੇ ਨਾਉ ॥
 ਦੁਖੁ ਅੰਦੋਹੁ ਨਹੀ ਤਿਹਿ ਠਾਉ ॥

ਅੰਗ - ੩੪੫

ਉਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ, ਸੁਰਤ
 ਕਰਕੇ ਵਾਸੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਕੋਈ ਦੁੱਖ, ਸੰਤਾਪ,
 ਝੋਰਾ ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਇਕਸਾਰ ਹੈ-

ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੁਢੇ ਕਦੇ ਨਾਹੀ ਜਿਨ੍ਹਾ ਅੰਤਰਿ ਸੁਰਤਿ ਗਿਆਨੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੧੮

ਉਥੇ ਦੇ ਵਾਸੀ ਦੀ ਇਹ ਮਨੋਬ੍ਰਿਤੀ ਹੈ -
 ਸਭੁ ਕੇ ਮੀਤੁ ਹਮ ਆਪਨ ਕੀਨਾ ਹਮ ਸਭਨਾ ਕੇ ਸਾਜਨ ॥

ਅੰਗ - ੬੭੧

ਉਸ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ -
 ਸਰਬ ਜੋਤਿ ਤੇਰੀ ਪਸਰਿ ਰਹੀ ॥

ਜਹ ਜਹ ਦੇਖਾ ਤਹ ਨਰਹਰੀ ॥ ਅੰਗ - ੮੭੬
 ਜਹ ਜਹ ਪੇਖਉ ਤਹ ਹਜੂਰਿ ਦੂਰਿ ਕਤਹੁ ਨ ਜਾਈ ॥
 ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਰਬਤੁ ਮੈ ਮਨ ਸਦਾ ਧਿਆਈ ॥

ਅੰਗ - ੬੭੭

ਬਿਸਰਿ ਗਈ ਸਭ ਤਾਤਿ ਪਰਾਈ ॥
 ਜਬ ਤੇ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮੋਹਿ ਪਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਨਾ ਕੋ ਬੈਰੀ ਨਹੀ ਬਿਗਾਨਾ
 ਸਗਲ ਸੰਗਿ ਹਮ ਕਉ ਬਨਿ ਆਈ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੯੯

ਬੁਰਾ ਨਹੀ ਸਭੁ ਭਲਾ ਹੀ ਹੈ ਰੇ ਹਾਰ ਨਹੀ ਸਭ ਜੇਤੈ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੦੨

ਉਹ ਸਤ, ਸੰਤੋਖ, ਧੀਰਜ, ਖਿਮਾ, ਦਇਆ, ਮਿੱਠਾ
 ਬੋਲਣਾ, ਸਭ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਆਦਿਕ ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ ਦਾ
 ਧਾਰਨੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਨਿਆਵੀ ਮਾਇਆ ਦਾ ਅਸਰ
 ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ -

ਪੋਖਿ ਤੁਖਾਰੁ ਨ ਵਿਆਪਈ ਕੰਠਿ ਮਿਲਿਆ ਹਰਿ ਨਾਹੁ ॥ ਅੰਗ
 - ੧੩੫

ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਰੱਬੀ ਰੂਪ ਆਤਮਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ-
 ਮਾਘਿ ਮਜਨੁ ਸੰਗਿ ਸਾਧੂਆ ਯੂੜੀ ਕਰਿ ਇਸਨਾਨੁ ॥
 ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ਸੁਣਿ ਸਭਨਾ ਨੋ ਕਰਿ ਦਾਨੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੫

ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਪੁਰਖ ਬਿਧਾਤੇ ਸਰਧਾ ਮਨ ਕੀ ਪੂਰੇ ॥
 ਨਾਨਕੁ ਦਾਸੁ ਇਹੀ ਸੁਖੁ ਮਾਗੈ ਮੋ ਕਉ ਕਰਿ ਸੰਤਨ ਕੀ ਧੂਰੇ ॥
 ਅੰਗ - ੨੦੫

ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਪੂਰਬਲੇ ਪੁੰਨ ਕਰਮਾਂ ਦੇ
 ਫਲਸਰੂਪ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹੋ
 ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਫਲਗੁਣਿ ਅਨੰਦ ਉਪਾਰਜਨਾ ਹਰਿ ਸਜਣ ਪ੍ਰਗਟੇ ਆਇ ॥
 ਸੰਤ ਸਹਾਈ ਰਾਮ ਕੇ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਦੀਆ ਮਿਲਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੬

ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੀ ਦਰਸਾਈ ਜੁਗਤ 'ਤੇ ਚਲਦੇ ਹਨ -
 ਜੈਸੇ ਜਲ ਮਹਿ ਕਮਲੁ ਨਿਰਾਲਮੁ ਮੁਰਗਾਈ ਨੈ ਸਾਣੇ ॥
 ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਭਵ ਸਾਗਰੁ ਤਰੀਐ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੇ ॥

ਅੰਗ - ੯੩੮

ਨਾਮਾ ਕਹੈ ਤਿਲੋਚਨਾ ਮੁਖ ਤੇ ਰਾਮੁ ਸੰਮਾਲਿ ॥
 ਹਾਥ ਪਾਉ ਕਰਿ ਕਾਮੁ ਸਭੁ ਚੀਤੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਨਾਲਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੭੬

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 62 'ਤੇ)

ਫਲਗੁਣਿ

(ਫੱਗਣ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸੰਗਰਾਓ 13 ਫਰਵਰੀ 2016 ਦਿਨ ਸ਼ਨੀਵਾਰ)

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੁ. ਮਿਸ਼ਨ

ਫਲਗੁਣਿ ਅਨੰਦ ਉਪਾਰਜਨਾ ਹਰਿ ਸਜਣ ਪ੍ਰਗਟੇ ਆਇ॥
ਸੰਤ ਸਹਾਈ ਰਾਮ ਕੇ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਦੀਆ ਮਿਲਾਇ॥
ਸੇਜ ਸੁਹਾਵੀ ਸਰਬ ਸੁਖ ਹੁਣਿ ਦੁਖਾ ਨਾਹੀ ਜਾਇ॥
ਇਛ ਪੁਨੀ ਵਡਭਾਗਣੀ ਵਰੁ ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਰਾਇ॥
ਮਿਲਿ ਸਹੀਆ ਮੰਗਲੁ ਗਾਵਹੀ ਗੀਤ ਗੋਵਿੰਦ ਅਲਾਇ॥
ਹਰਿ ਜੇਹਾ ਅਵਰੁ ਨ ਦਿਸਈ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਲਵੈ ਨ ਲਾਇ॥
ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ ਸਵਾਰਿਓਨੁ ਨਿਹਚਲ ਦਿਤੀਅਨੁ ਜਾਇ॥
ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੇ ਰਖਿਅਨੁ ਬਹੁੜਿ ਨ ਜਨਮੈ ਧਾਇ॥
ਜਿਹਵਾ ਏਕ ਅਨੇਕ ਗੁਣ ਤਰੇ ਨਾਨਕ ਚਰਣੀ ਪਾਇ॥
ਫਲਗੁਣਿ ਨਿਤ ਸਲਾਹੀਐ ਜਿਸ ਨੋ ਤਿਲੁ ਨ ਤਮਾਇ॥

ਅੰਗ - 136

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮੌਜ ਵਿਚ ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ। ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਪਸਾਰਾ ਹੋਇਆ -

ਕੀਤਾ ਪਸਾਉ ਏਕੋ ਕਵਾਉ॥

ਤਿਸ ਤੇ ਹੋਏ ਲਖ ਦਰੀਆਉ॥ ਅੰਗ - 3

ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਅਸੀਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਵਿਚ ਤੱਕ ਰਹੇ ਹਾਂ ਉਹ ਸਾਰਾ ਪਸਾਰਾ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਵਜ੍ਹਦ ਵਿਚ ਆਇਆ-

ਏਕ ਕਵਾਵੈ ਤੇ ਸਭਿ ਹੋਆ॥

ਕਰਣੈਹਾਰਾ ਬੁਝਹੁ ਰੇ॥ ਅੰਗ - 1003

ਹੁਕਮ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਤੋਂ ਆਕਾਰ ਬਣ ਗਏ, ਅਨੇਕ ਜੀਵ ਜੰਤੂ, ਜੂਨਾਂ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆ ਗਈਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮਨੁੱਖ ਜੂਨੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਹੈ। ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਚੇਤਨਾ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ, ਸੂਝ ਵਧਦੀ ਗਈ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਜੂਨਾਂ ਇਕ ਗੋਲ ਚੱਕਰ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਚੱਕਰ ਤੇ ਚੜ੍ਹੀਆਂ ਘੁੰਮਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਵਿਕਾਸ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ ਤਿਉਂ-ਤਿਉਂ ਇਹ ਪੂਰਨ ਚੇਤਨਾ ਦੇ ਗੋੜੇ ਉਸ ਚੱਕਰ ਤੇ ਚੜ੍ਹੀਆਂ, ਆਹਿਸਤਾ-ਆਹਿਸਤਾ ਘੁੰਮਦੀਆਂ ਅੱਗੇ ਵਧਦੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਮਨੁੱਖ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ।

ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਦੇਹ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ। ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਵ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਕੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਵਸਦੇ ਹਨ। ਪੂਰਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣਾ

ਹੈ ਪਰ ਹੋਇਆ ਕੀ, ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਮਾਇਆ ਦੇ ਛਲ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸਦੀਆਂ ਪ੍ਰਬਲ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ; ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ ਵਰਗੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਰਾਜ, ਮਾਲ, ਰੂਪ, ਜਾਤ, ਜੋਬਨ ਵਰਗੇ ਠੱਗਾਂ ਦੇ ਧੱਕੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ; ਆਸਾ, ਅੰਦੇਸਾ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸ ਗਿਆ। ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਦੇ ਭਾਂਬੜ ਵਿਚ ਜਲਣ ਲੱਗਿਆ, ਵੈਰ, ਵਿਰੋਧ, ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਝੂਠ, ਬਿਕਾਰ, ਮਹਾ ਲੋਭ, ਧ੍ਰੋਹ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਬਲ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਅਸਰ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਵਿਅਰਥ ਗੁਆ ਲਿਆ। ਇਸ ਜੀਵ ਅੰਦਰ ਹਉਮੈ ਤੱਤ ਉਭਰ ਕੇ ਪੂਰੇ ਜੋਬਨ ਨਾਲ ਇਸਦੀ ਸੋਝੀ ਨੂੰ ਦੁਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਇਸ ਜੀਵ ਨੇ ਕਰਮ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੋਝੀ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਮੈਂ ਕੀਤੇ ਹਨ। 'ਮੈਂ' ਦੇ ਭਾਵ ਨਾਲ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਚੱਕਰ ਇਸ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਚਿੰਬੜ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਕਰਮ ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸ ਗਿਆ। ਇਸ ਕਿਰਤ ਕਰਮ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੋਤ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਮੁੜ ਕੇ ਇਹ ਪਤਨ ਵਲ ਨੂੰ ਉਸੇ ਕਾਲ ਚੱਕਰ ਤੇ ਘੁੰਮਣ ਲਗਿਆ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਫੇਰ ਮਾਨਸ ਦੇਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਅਵਸਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆਉਣ ਲੱਗਿਆ ਪਰ ਫੇਰ ਮਨੁੱਖ ਬਣ ਕੇ ਉਸੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਗ੍ਰਸਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਹ ਸਾਡੀ ਦਸ਼ਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋਏ-ਹੋਏ ਅਸੀਂ ਬਾਣੀ ਦੀ ਸਤਿ ਅਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਸੁਣ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਜੋ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਇਹ ਕਹਿ ਰਹੀ ਹੈ।

ਬਾਣੀ ਦੱਸ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰੀ ਵਾਰੀ ਆ ਗਈ, ਤੂੰ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ। ਜਿਹੜੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਤੂੰ ਰੁਝਿਆ ਹੈਂ ਇਹ ਤੇਰੀ

ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣੇ। ਤੈਨੂੰ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਉਹਨੂੰ ਸੁਣ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਰੁਝੇ ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਸਾਰਤਾ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਆਪ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਮਹਿਲ ਮਾੜੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਤੂੰ ਖਚਿਤ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਹੈਂ, ਇਹ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ਮਿਟੀ ਦੀਆਂ ਢੇਰੀਆਂ ਹਨ। ਮਾਇਆ ਕਮਾਉਣ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਤੂੰ ਗਫਲਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਤੇ ਤੇਰਾ ਸਮਾਂ ਲੰਘਦਾ ਤੁਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਾਂ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਘੁਮੇਟਣੀਆਂ ਖਾਂਦੇ ਨੂੰ ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਜੁਗ ਬਤੀਤ ਹੋ ਗਏ। ਕੌੜਾਂ ਸਾਲ ਲੰਘ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸਾਵਧਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

**ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਬਹੁਤੇ ਜੁਗ ਹਾਰਿਓ
ਮਾਨਸ ਦੇਹ ਲਗੀ॥
ਨਾਨਕ ਕਹਤ ਮਿਲਨ ਕੀ ਬਰੀਆ
ਸਿਮਰਤ ਕਹਾ ਨਹੀ॥ ਅੰਗ - 631**

**ਫਰੀਦਾ ਕੋਠੇ ਮੰਡਪ ਮਾੜੀਆ ਏਤੁ ਨ ਲਾਏ ਚਿਤੁ॥
ਮਿਟੀ ਪਈ ਅਤੋਲਵੀ ਕੋਇ ਨ ਹੋਸੀ ਮਿਤੁ॥
ਅੰਗ - 1380**

ਸੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਿਆਰਿਆ! ਤੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਮਾਨਸ ਦੇਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਸਤੇ ਹੈ। ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਮਾਇਆ ਦੀ ਪਕੜ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਘੁੰਮ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। ਐ ਜੀਵ! ਤੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਜਾਹ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਸ੍ਰਾਸ ਭੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨਹੀਂ ਵਿਸਰਦਾ, ਉਹ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਤੈਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦੇਣਗੇ -

**ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੈ ਕਿਤੇ ਨ ਕਾਮ॥
ਮਿਲੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭਜੁ ਕੇਵਲ ਨਾਮ॥ ਅੰਗ - 12**

ਸੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਮਾਝ ਰਾਗ ਦੇ ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਵਿਚ ਹੋਰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

**ਕਿਰਤਿ ਕਰਮ ਕੇ ਵੀਛੁੜੇ
ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਮੇਲਹੁ ਰਾਮ॥
ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਦਹ ਦਿਸ ਭ੍ਰਮੇ
ਥਕਿ ਆਏ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸਾਮ॥ ਅੰਗ - 133**

ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਨਾਮ ਦੀ ਸੋਝੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ -

**ਸੰਤ ਜਨਾ ਮਿਲਿ ਪਾਈਐ ਰਸਨਾ ਨਾਮੁ ਭਣਾ॥
ਅੰਗ - 133**

ਉਹ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਖਿਨ ਮਾਤਰ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਿਉਣਾ ਬਿਰਥਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਉਸਨੂੰ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਸਾਮ੍ਹਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੇ ਕਲੇਸ਼, ਸਾਰੇ ਵਿਘਨ ਇਸ ਜੀਵ

ਦੇ ਗਲ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਵਿਦਿਆ, ਅਸਮਿਤਾ, ਅਭਿਨਿਵੇਸ਼, ਰਾਗ, ਦ੍ਰੋਸ਼ ਵਰਗੇ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਪਿਆ ਜੀਵ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਬਿਰਥਾ ਗਵਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ -

**ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਈ ਕਿਤੜਾ ਦੁਖੁ ਗਣਾ॥
ਅੰਗ - 133
ਕੋਟਿ ਬਿਘਨ ਤਿਸੁ ਲਾਗਤੇ ਜਿਸ ਨੋ ਵਿਸਰੈ ਨਾਉ॥
ਅੰਗ - 522**

ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਲਗਨ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਸਾਲ ਦਾ ਇਕ ਚੱਕਰ ਪੂਰਾ ਕਰਕੇ ਆਖਰੀ ਪੜਾਅ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਚੁਕਿਆ ਹੈ। ਮਾਘ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਇਸ ਜੀਵ ਨੇ ਜੀਵਨ ਢਾਲਿਆ ਤੇ ਹੁਣ ਫਲਗੁਣ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਇਸ ਦੀ ਕੌੜਾਂ ਅਰਬਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਲੋਚਾ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਏ, ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਪੂਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਰਹਿੰਦੇ ਕਿਥੇ ਸਨ? ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਆਸਣ ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਰਸਤਾ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਘਾਲ ਕਮਾਈਆਂ ਕਰਕੇ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨੂੰ ਦਸਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਨੌਂ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲ ਨਹੀਂ ਖੁਲ੍ਹਦਾ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਅੱਖੀਆਂ ਦੇਖ ਕੇ ਰਜਦੀਆਂ ਨਹੀਂ, ਕੰਨ ਗੀਤ ਅਤੇ ਨਾਦ ਸੁਣ-ਸੁਣ ਕੇ ਪਰਚੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੀਭ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਵਾਦਾਂ ਵਿਚ ਪਰਚੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕੁ-ਰਸ ਮਾਣ ਕੇ ਨਿਤਾਣੀ ਬਣਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਨੱਕ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਸੁਗੰਧੀਆਂ ਵਿਚ ਪਰਚਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹੋਰ ਇੰਦ੍ਰੇ ਵਿਸ਼ੇ ਭੋਗਾਂ ਵਿਚ ਪਰਚੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸੋਧੇ ਨਾ ਜਾਣ, ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਸਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜਦੋਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤੇ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹੀ ਇੰਦ੍ਰੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਰਸਨਾ ਨਾਮ ਜਪਦੀ ਹੈ, ਸਰਵਣ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਸੁਣਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਕਈ ਕੌੜਾਂ ਜੱਗਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

**ਕਈ ਕੋਟਿਕ ਜਗ ਫਲਾ ਸੁਣਿ ਗਾਵਨਹਾਰੇ ਰਾਮ॥
ਅੰਗ - 546**

ਨੇਤਰ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ, ਚਰਨ ਸਤਿਸੰਗ ਤੇ ਜਾਣ ਕਰਕੇ, ਹੱਥ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ, ਹਿਰਦਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਣ ਕਰਕੇ, ਮੱਥਾ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ ਨਾਲ ਛੁਹਾ ਕੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਚਰਨਹ ਗੋਬਿੰਦ ਮਾਰਗੁ ਸੁਹਾਵਾ॥
 ਆਨ ਮਾਰਗ ਜੇਤਾ ਕਿਛੁ ਧਾਈਐ
 ਤੇਤੋ ਹੀ ਦੁਖੁ ਹਾਵਾ॥
 ਨੇਤ੍ਰੁ ਪੁਨੀਤ ਭਏ ਦਰਸੁ ਪੇਖੇ
 ਹਸਤ ਪੁਨੀਤ ਟਹਲਾਵਾ॥
 ਰਿਦਾ ਪੁਨੀਤ ਰਿਦੈ ਹਰਿ ਬਸਿਓ
 ਮਸਤ ਪੁਨੀਤ ਸੰਤ ਪੂਰਾਵਾ॥
 ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਨਾਮਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕੈ
 ਜਿਸੁ ਕਰਮਿ ਲਿਖਿਆ ਤਿਨਿ ਪਾਵਾ॥
 ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਉ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਭੋਟਿਓ
 ਸੁਖਿ ਸਹਜੇ ਅਨਦ ਬਿਹਾਵਾ॥ ਅੰਗ - 1212

ਸੋ ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿਚ ਉਪਮਾ ਰਹਿਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਜੀਵ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਖਚਿਤ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਅੰਦਰਲੇ ਰਾਹ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ ਰੁਚੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਵਾਂ। ਇਹ ਜੀਵ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਮੋਤੀ ਚੁਗਣ ਦੀ ਥਾਂ ਮਰੇ ਹੋਏ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਰੂਪੀ ਡੰਗਰਾਂ ਦਾ ਮਾਸ ਚੁੰਡ-ਚੁੰਡ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਬਿਰਥਾ ਗੁਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਵਿਚ ਦੱਸੇ ਹੋਏ ਉਪਦੇਸ਼ ਇਸ ਜੀਵ ਨੇ ਕਮਾ ਲਏ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਸਨੂੰ ਉਹ ਗੁਪਤ ਰਸਤਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ ਵਲ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਫਲਗੁਣਿ ਅਨੰਦ ਉਪਾਰਜਨਾ
 ਹਰਿ ਸਜਣ ਪ੍ਰਗਟੇ ਆਇ॥ ਅੰਗ - 136

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਕਿੰਨਾ ਅਨੰਦ ਆਇਆ ਇਹ ਕਹਿਣ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਜਿਸ ਥਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਸੇ ਬਾਰੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿਚ ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਵਰਨਣ ਕਰਨਾ ਅਤਿ ਕਠਿਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਉਹ ਸ੍ਰੋਤ ਹੈ, ਉਹ ਸਥਾਨ ਹੈ ਜਿਥੋਂ ਮਨ ਤੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਬਿਰਤੀਆਂ ਤਾਕਤ ਲੈ ਕੇ ਬਾਹਰਮੁਖ ਦੌੜਦੀਆਂ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਪਦਾਰਥ ਤੱਕ ਗੰਮਤਾ ਪਾ ਕੇ ਪਿਛਾਹਾਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਉਕਤ ਕੇਂਦਰ ਵਲ ਮੁੜ-ਲਗਾਤਾਰ ਬਾਹਰਲੀ ਅੰਦਰਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਓਥੋਂ ਸਤ੍ਰਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਜੀਵ ਉਹ ਸਤ੍ਰਾ ਪਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸੁਭਾਅ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਇਸ ਕਾ ਬਲੁ ਨਾਹੀ ਇਸੁ ਹਾਥ॥
 ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਸਰਬ ਕੋ ਨਾਥ॥ ਅੰਗ - 277

ਸੋ ਸਾਰੀਆਂ ਬਿਰਤੀਆਂ ਬਾਹਰਲੀ ਖਬਰ ਅੰਦਰ ਭੇਜਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਜੀਵ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਵਿਚ ਸੁਰਤ ਨਾਲ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ

ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਜੋਤੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਨਮਨੀ ਜੋਤ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰਪੱਕ ਅਭਿਆਸ ਕਾਰਨ ਇਹ ਜੋਤੀ ਸਾਖਸ਼ਾਤਕਾਰ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਅਨਹਤ ਨਾਦ ਦੀ ਸਹਿਜ ਧੁਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦੀ ਤਾਰ ਬੱਝ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਅਨਹਦ ਧੁਨੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਧੁਨ ਵਿਚ ਸੁਰਤ ਇਕ ਸਾਰ ਜੁਟਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਜੀਵ ਦੀ ਸੁਰਤ ਅਦਭੁੱਤ ਰਸ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੀ ਤੇਲ ਧਾਰਾ ਵਤ ਪ੍ਰਵਾਹਿਤ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ, ਅਪਾਰ ਨਿਝਰ ਧਾਰ, ਕਹਿ ਕੇ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਜੀਵ ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਾਲੇ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਿਚ ਸਮਾਅ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਕੇ ਇਹ ਛੋਟਾ ਆਪਾ ਵੱਡੇ ਆਪੇ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਦਸਮ ਸਥਾਨ ਕੇ ਸਮਾਨ ਕੌਨ ਭੌਨ ਕਹੋਂ
 ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਵੈ ਸੁ ਤਉ ਅਨਤ ਨ ਪਾਵਈ॥
 ਉਨਮਨੀ ਜੋਤਿ ਪਟੰਤਰ ਦੀਜੈ ਕਉਨ ਜੋਤਿ
 ਦਯਾ ਕੈ ਦਿਖਾਵੈ ਜਾਹੀ ਤਾਹੀ ਬਨ ਆਵਈ॥
 ਅਨਹਦ ਨਾਦ ਸਮਸਰ ਨਾਦ ਬਾਦ ਕਉਨ
 ਸੀ ਗੁਰੁ ਸੁਨਾਵੈ ਜਾਂਹਿ ਸੋਈ ਲਿਵ ਲਾਵਈ॥
 ਨਿਝਰ ਅਪਾਰ ਧਾਰ ਤੁੱਲ ਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤਰਸ
 ਅਪਿਉ ਪੀਆਵੈ ਜਾਂਹਿ ਤਾਹੀ ਮੈ ਸਮਾਵਈ॥
 (ਕਬਿੱਤ ਸੁਯੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ)

ਜਦੋਂ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਸੁਰਤੀ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਬ੍ਰਹਮ ਸਾਖਸ਼ਾਤਕਾਰ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਨਾ ਸੁਧ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਐਸਾ ਝਲਕਾਰਾ ਵਜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਐਨਾਂ ਰਸ ਤਾਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ ਅਕਹਿ ਰਸ ਅਕਹਿ ਅਨੰਦ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਵੀ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਕੋਈ ਸੰਸਕਾਰ ਸੁਰਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਬੁੱਧ ਬੁੱਝਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਐਥੇ ਗੁੰਮ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਬੁਧੀ ਦੇ ਵਿਚੋਂ, ਥੁਹ ਲਾ ਲੈਣ ਦਾ ਬਲ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਸੋਝੀ ਨਾ ਰਹੀ ਅਤੇ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਕਰਨ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਾ ਰਹੀ, ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਨਾ ਰਿਹਾ, ਜੋ ਕੁਝ ਹੁਣ ਤਾਈਂ ਜਾਣਿਆ ਸੀ ਉਹ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਗਿਆਨ ਉਠ ਗਿਆ ਅਤੇ ਗੱਲ ਦੀ ਤਹਿ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਣ ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਜੋ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ ਉਸਦੀ ਗਤਿ ਨਾ ਰਹੀ। ਧੀਰਜ ਦਾ ਧੀਰਜ, ਹੰਗਤਾ ਦਾ ਹੰਗਤਾਪੁਣ (ਅਹੰਭਾਵ) ਚਲਾ ਗਿਆ, ਕੇਵਲ ਪਿਆਰ ਰਹਿ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਟਾ (ਮਨੁੱਖੀ ਗੌਰਵਤਾ ਦੀ ਮਨੋਤ) ਲਤ ਪਤ, ਲੜਖੜਾ, ਖੁਆਰ ਹੋ ਗਈ। ਇਕ ਅਦਭੁੱਤ ਰਸ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਅਚੰਭੇ ਤੋਂ ਵੀ ਅਚੰਭਾ ਸਰੂਪ, ਅਸਚਰਜ ਹੈਰਾਨੀ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਦਸ਼ਾ ਤੋਂ ਵੀ ਅਤਿਅੰਤ ਕਰਕੇ ਚਮਤਕਾਰ ਵਾਲੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਗਈ। ਇਹ ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਜੋ ਅਨੰਦ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹੋਇਆ ਉਹ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਵਿਚ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਏ, ਤਾਂ ਮਹਾਨ ਅਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ। ਇਹ ਮਹਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਹੁਣ ਅਨੁਭਵ ਦੀ ਸੇਜ ਉਤੇ ਰੋਣਕਾਂ ਲਗ ਗਈਆਂ। ਅਨੇਕ

ਕਿਸਮ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਸੰਗੀਤਕ ਲਹਿਰਾਂ ਦੇ ਵਾਜੇ ਵਜ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

**ਦਰਸਨ ਦੇਖਤ ਹੀ ਸੁਧ ਕੀ ਨ ਸੁਧ ਰਹੀ
ਬੁਧਿ ਕੀ ਨ ਬੁਧਿ ਰਹੀ ਮਤਿ ਮੈਂ ਨ ਮਤਿ ਹੈ॥
ਸੁਰਤਿ ਮੈਂ ਨ ਸੁਰਤਿ ਅਉ
ਧਯਾਨ ਮੈਂ ਨ ਧਯਾਨ ਰਹਯੋ
ਗਯਾਨ ਮੈਂ ਨ ਗਯਾਨ ਰਹਯੋ ਗਤਿ ਮੈਂ ਨ ਗਤਿ ਹੈ॥
ਧੀਰਜ ਕੋ ਧੀਰਜ ਗਰਥ ਕੋ ਗਰਥ ਗਯੋ
ਰਤਿ ਮੈਂ ਨ ਰਤਿ ਰਹੀ ਪਤਿ ਰਤਿ ਪਤਿ ਹੈ॥
ਅਦਭੁਤ ਪਰਮਦਭੁਤ ਬਿਸਮੈ ਬਿਸਮ
ਅਸਚਰਜੈ ਅਸਚਰਜ ਅਤਿ ਅਤਿ ਹੈ॥
(ਕਬਿੱਤ ਸੁਯੋ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ)**

ਹੁਣ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪ ਸੇਜ ਸੁਹਾਵੀ ਹੋ ਗਈ, ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਨਮਾਂ-ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਦੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਇਛਿਆ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਨੇ ਉਹ ਘਰ ਦਿਖਾ ਦਿਤਾ, ਜਿਥੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਦੀਵ ਹੀ ਵਾਸਾ ਹੈ।

ਹੁਣ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਗਣਾਂ-ਸਾਥਣਾਂ ਜੀਵ ਰੂਪ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਵਾਦੀ-ਏ-ਨੂਰ ਵਿਚ ਮੰਗਲ ਗਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਰੀਆਂ ਸੁਰਤੀਆਂ-ਬਿਰਤੀਆਂ, ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਮਿਲ ਕੇ ਇਸ ਨਿਜ ਘਰ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ -

**ਸਭਿ ਸਖੀਆ ਪੰਚੇ ਮਿਲੇ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸੁ॥
ਸਬਦੁ ਖੋਜਿ ਇਹੁ ਘਰੁ ਲਹੈ ਨਾਨਕੁ ਤਾ ਕਾ ਦਾਸੁ॥
ਅੰਗ - 1291**

ਇਹ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਰਗਾ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰਾ ਹਲਤ ਵੀ ਸਵਾਰ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਨਿਹਚਲ ਥਾਂ ਬਖਸ਼ ਦਿਤੀ। ਹੁਣ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਭਿਆਨਕ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਗੋਤੇ ਖਾਣ ਲਈ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਦਾ ਚੱਕਰ ਹੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਜਿਹੜਾ ਮੇਰੀ ਇਕ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸੁਮਾਰ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਗਾਵਾਂ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਨਿਤ ਹੀ ਸਲਾਹੁਣਾ ਉਚਿਤ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਉਸਨੂੰ ਇਕ ਤਿਲ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਤਮ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਨਾਲ ਜੀਵ ਦਾ ਹੀ ਭਲਾ ਹੈ।

**ਮਿਲਿ ਸਹੀਆ ਮੰਗਲੁ ਗਾਵਹੀ
ਗੀਤ ਗੋਵਿੰਦ ਅਲਾਇ॥
ਹਰਿ ਜੇਹਾ ਅਵਰੁ ਨ ਦਿਸਈ
ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਲਵੈ ਨ ਲਾਇ॥
ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ ਸਵਾਰਿਓਨੁ
ਨਿਹਚਲ ਦਿਤੀਅਨੁ ਜਾਇ॥॥
ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੇ ਰਖਿਅਨੁ
ਬਹੁੜਿ ਨ ਜਨਮੈ ਧਾਇ॥
ਜਿਹਵਾ ਏਕ ਅਨੇਕ ਗੁਣ
ਤਰੇ ਨਾਨਕ ਚਰਣੀ ਪਾਇ॥**

**ਫਲਗੁਣਿ ਨਿਤ ਸਲਾਹੀਐ
ਜਿਸ ਨੋ ਤਿਲੁ ਨ ਤਮਾਇ॥**

ਅੰਗ - 136

ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦਸਦੇ ਹੋਏ ਆਪ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ-ਜਿਸ ਨੇ ਵੀ ਨਾਮ ਆਪਣੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਵਸਾ ਲਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਜਹਾਨਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਅਰਾਧਣ ਨਾਲ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਖਰੇ ਸਮਝ ਕੇ ਆਦਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਸੰਮਿਲਤ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਉਣ ਨਾਲ ਮਹਾਂ ਭਿਆਨਕ ਭਵਜਲ ਤਰ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। ਭਗਤੀ ਕਰਕੇ, ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾ ਕੇ, ਸਰਵਣ, ਸਿਮਰਨ, ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਮੁੜ ਕੇ ਆਪਣੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਜਾਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਜੋ ਮਾਇਆ ਜਾਲ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਮਿਥਿਆਪੁਣ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਕੇ ਸਦੀਵੀ ਇਕੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਹੀ ਹਰ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗੋਚਰੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨਦਰ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਮਾਹ, ਦਿਵਸ, ਮਹੂਰਤ, ਵਿਘਨਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਦਿਨ ਗਿਣਨ ਦੀ, ਜਾਚਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਦਿਨ ਸੁਭ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਵਿਘਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਗਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚ ਧੱਕਾ ਖਾਧਾ ਹੈ। ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸਾਨੂੰ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦਸਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ! ਅਸੀਂ ਭੁਲੇ ਹੋਏ ਜੀਵ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਪੂਰਨ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਬਖਸ਼ੋ, ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਬਖਸ਼ੋ, ਅਸੀਂ ਮਾਇਕ ਸੋਝੀ ਦੀ ਥਾਂ ਆਪ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਈਏ ਅਤੇ ਅਸਾਡਾ ਜੋ ਮੁਖ ਮੰਤਵ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪੂਰਾ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਸਮੁੱਚੇ ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਵਿਚ ਆਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਸ ਕਿਰਤ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਵਿਛੜੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਜੋ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਚਉਰਾਸੀ ਦੇ ਚੱਕਰ ਖਾਂਦਾ ਅਤਿ ਦੁਖੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਲਗਨ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਚੇਤ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੋਬਿੰਦ ਦੇ ਅਰਾਧਣ ਨਾਲ ਘਣਾ ਅਨੰਦ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਨੰਦ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਏ ਉਹ ਸਫਲ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਪ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਬਿਰਥਾ ਹੈ। ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਜਲਾਂ-ਬਲਾਂ, ਪਰਬਤਾਂ, ਵਣਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਰਸ ਪ੍ਰੀਪੂਰਨ ਹੈ। ਕਿੰਨਾਂ ਦੁਖ ਹੈ ਜੇ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ। ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਜੀਵ ਅੰਦਰ ਲੋਚਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਭੀ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਜਾਚ ਦਸਦੇ, ਸੰਤ ਮਹਿਮਾਂ, ਨਾਮ ਮਹਿਮਾਂ ਦਸਦੇ ਫਲਗੁਣ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦੱਸੀ ਗਈ ਹੈ।

ਬਾਂਧੈ ਭਗਤੁ ਨ ਛੁਟੈ ਮੋਹਿ

(ਕਲਗੀਧਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ)

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ ਜਨਵਰੀ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-20)

ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਇਸ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਵਿਚ ਦੋਸ਼ ਸੀ, ਉਹ ਸੇਵਾ ਦੇ ਵਿਚ ਐਨਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਨਿੰਮਰਤਾ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਲਗਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਮੁਖ ਤੋਂ ਫਿੱਕੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਅਜਿਹਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਕ ਗੁਰਸਿੱਖ ਆਪਣੀ ਕਿਰਤ ਕਮਾਈ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਲਈ ਦਾਣੇ, ਮਿੱਠਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਸਤੂਆਂ ਲੈ ਕੇ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਅੱਗਿਓਂ ਲੰਘਣ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਗੱਡਾ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਆਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਸੀਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਲੈ ਲਵਾਂ। ਇਹ ਭਾਈ ਸੋਭਾ ਰਾਮ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਵੰਡ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਇਸ ਕਿਰਤੀ ਸਿੰਘ ਦਾ ਨਾਮ ਭਾਈ ਧੰਨਾ ਸੀ ਜੋ ਧਿਆਨ ਸਿੱਧ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਸੀ ਤੇ ਹਰ ਵਕਤ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਲਿਵਲੀਨ ਰਿਹਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਕਰਨੀ ਕਮਾਈ ਵਾਲਾ ਗੁਰਸਿੱਖ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਅਭੇਦਤਾ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਪੁੱਜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਰਸਨਾ ਦੇ ਉਪਰ ਸਦਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਵਸਦਾ ਸੀ -

ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਬਸਹਿ ਸਾਧ ਕੀ ਰਸਨਾ ॥ ਅੰਗ - 263

ਉਸ ਨੇ ਆ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਿਓ! ਮੇਰੇ ਬੈਲ, ਗੱਡਾ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਰੁਕੇ ਨਹੀਂ; ਕਿਤੇ ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਮੇਰਾ ਗੱਡਾ ਖੱਡੇ ਵਿਚ ਗਿਰ ਕੇ ਪਾਸ ਮਾਰ ਜਾਵੇ। ਮੈਨੂੰ ਮਾਫ਼ ਕਰਨਾ, ਮੈਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੀ ਮੰਗ ਇਸ ਕਰਕੇ ਛੇਤੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਉਸ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦਾ ਦਾਹੜਾ ਤੇ ਸਾਰੇ ਵਸਤਰ ਪੂੜ ਨਾਲ ਐਨੇ ਲੱਥ-ਪੱਥ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ ਕਿ ਪਹਿਚਾਣਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਭਾਈ ਸੋਭਾ ਰਾਮ ਉਸਦੀ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣ ਕੇ ਕੁਝ ਖਿੜ ਗਿਆ, ਉਹ ਉਸ ਥਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਵੰਡਣ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਇਹ ਵੀ ਉਠ ਕੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ ਬੇਨਤੀ ਫੇਰ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਸੋਭਾ ਰਾਮ ਨੇ ਅਭਿਮਾਨ ਵਿਚ ਆਏ ਹੋਏ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਿਰਾਦਰ ਭਰੇ ਬਚਨ ਬੋਲੇ ਤੇ ਕਿਹਾ, “ਓ ਰਿੱਛਾ! ਓ ਰਿੱਛਾ! ਕਿਉਂ ਛਲਾਂਗਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈਂ? ਧੂਸ ਜਿਹੇ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਬੈਠ ਕੇ ਲਈਦਾ ਹੈ।” ਭਾਈ ਧੰਨੇ ਨੇ ਉਸ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ -

ਨਾਨਕ ਫਿਕਾ ਬੋਲੀਐ
ਤਨੁ ਮਨੁ ਫਿਕਾ ਹੋਏ ॥
ਫਿਕੋ ਫਿਕਾ ਸਦੀਐ ਫਿਕੇ ਫਿਕੀ ਸੋਇ ॥
ਫਿਕਾ ਦਰਗਹ ਸਟੀਐ
ਮੁਹਿ ਬੁਕਾ ਫਿਕੇ ਪਾਇ ॥
ਫਿਕਾ ਮੂਰਖੁ ਆਖੀਐ
ਪਾਣਾ ਲਹੈ ਸਜਾਇ ॥

ਅੰਗ - 473

ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ -

ਇਕੁ ਫਿਕਾ ਨ ਗਾਲਾਇ
ਸਭਨਾ ਮੈ ਸਚਾ ਧਣੀ ॥
ਹਿਆਉ ਨ ਕੈਹੀ ਠਾਹਿ
ਮਾਣਕ ਸਭ ਅਮੋਲਵੇ ॥

ਅੰਗ - 1384

ਗੁਰੂ ਦੇ ਹਰ ਵਕਤ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿ ਕੇ ਤੇਰੀ ਰਸਨਾ ਵਿਚ ਮਿਠਾਸ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਈ? ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਨਿਰਾਦਰੀ ਭਰੇ ਵਾਕਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਖੇਦ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ **ਪਰ ਪਿਆਰਿਆ! ਤੂੰ ਰਿੱਛ ਜ਼ਰੂਰ ਬਣੇਂਗਾ।** ਗੁਰਮੁਖ ਦਾ ਅਮੋਘ ਬਾਣ ਚਲ ਗਿਆ। ਸੋਭਾ ਰਾਮ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਧੁਕ-ਧੁਕੀ ਲੱਗਣ ਲਗ ਗਈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਭੋਲੇ-ਭਾਲੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਕਦੇ ਵੀ ਨਿਹਫਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਕਿਤੇ ਐਸਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਮੈਂ ਸਚਮੁਚ ਰਿੱਛ ਹੀ ਨਾ ਬਣ ਜਾਵਾਂ। ਬਾਰ-ਬਾਰ ਉਸਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੇ ਬਚਨ ਗੂੰਜ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਤੂੰ ਰਿੱਛ ਜ਼ਰੂਰ ਬਣੇਂਗਾ। ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਵਿਹਲੇ ਹੋ ਕੇ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਤੇਰਾ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਥੋਂ ਅੱਜ ਇਕ ਭੁੱਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਕ ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਵੰਡਦਿਆਂ ਕੁਝ ਫਿੱਕੇ ਬੋਲ ਬੋਲੇ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਿੱਛਾ! ਕਿਉਂ ਛਲਾਂਗਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈਂ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਉਸਨੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਡਿੱਗਿਆ ਇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦਾ ਕਿਣਕਾ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾ ਲਿਆ ਤੇ ਬਚਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰਿਆ! ਤੂੰ ਰਿੱਛ ਦੀ ਜੂਨੀ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ ਪਵੇਂਗਾ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਭਾਈ ਧੰਨਾ ਸੀ ਜੋ ਹਰ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਿੱਧ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣਿਓਂ ਕਦੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਓਹਲੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਸੁਣਿਆ, ਅੰਤਰ ਧਿਆਨ ਹੋ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਭਾਈ ਸੋਭਾ ਰਾਮ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਤੈਨੂੰ ਰਿੱਛ ਦੀ ਜੋਨੀ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਭੋਗਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਸੋਭਾ ਰਾਮ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਉਹ ਇਕ ਸਿੱਖ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰੱਥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਦੇ ਬਚਨ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਰੱਥ ਹੋ, ਆਪ ਉਸ ਦਾ ਬਚਨ ਬਦਲ ਦੇਵੋ। ਤਾਂ ਗੁਰੂ

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਸਿੱਖਾ! ਇਹ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਤੋਂ ਰੀਤ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਮੰਨਦਾ ਹੈ -

**ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਸੋਈ ਪ੍ਰਭ ਮਾਨਹਿ
ਓਇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ ॥
ਤਿਨ ਕੀ ਸੋਭਾ ਸਭਨੀ ਥਾਈ
ਜਿਨ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਚਰਣ ਪਰਾਤੇ ॥
ਮੇਰੇ ਰਾਮ ਹਰਿ ਸੰਤਾ ਜੇਵਛੁ ਨ ਕੋਈ ॥
ਭਗਤਾ ਬਣਿ ਆਈ ਪ੍ਰਭ ਅਪਨੇ ਸਿਉ
ਜਲਿ ਬਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਸੋਈ ॥ ਅੰਗ - 748**

ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੇ ਜੋ ਸਦਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਸਨਾ ਤੇ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹ ਬਖਸ਼ਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਭਾਈ ਲੱਧਾ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਜੀ ਨੇ ਸੱਤਾ ਬਲਵੰਡਾ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਤੋਂ ਬਖਸ਼ਵਾਇਆ ਪਰ ਗੁਰੂ, ਸਿੱਖ ਦੇ ਮਾਰੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਖਸ਼ਿਆ ਕਰਦਾ। ਸਿੱਖ ਦੇ ਬਚਨ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਨਿਹਫਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਤੂੰ ਸੁਣਿਆ ਹੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਇਕ ਸਿੱਖ ਬੁੱਧੂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੇਰਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕੁਝ ਮੰਦਾ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਮੰਦੀ ਪਰਾਲਬਧ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰੋ। ਮੈਂ ਇੱਠਾਂ ਪਕਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਸਦਾ ਹੀ ਦਸਵੰਧ ਗੁਰੂ ਨਮਿਤ ਕੱਢਦਾ ਹਾਂ। ਫੇਰ ਵੀ ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਮੰਦ ਪਰਾਲਬਧ ਨੂੰ ਬਦਲ ਕੇ ਤੀਬਰ ਤਮ ਪਰਾਲਬਧ ਵਿਚ ਬਦਲ ਦੇਵੋ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿਆਰਿਆ! ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੀ ਹੈ ਕਿ -

**ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ ਜੇ ਕੋ ਮਾਰੀ ॥
ਸਾਧ ਜਨਾ ਕੀ ਸੇਵਾ ਲਾਗੀ ॥
ਜੇ ਕੋ ਆਪੁਨਾ ਦੁਖੁ ਮਿਟਾਵੈ ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਸਦ ਗਾਵੈ ॥
ਜੇ ਕੋ ਅਪੁਨੀ ਸੋਭਾ ਲੋਰੈ ॥
ਸਾਧਸੰਗਿ ਇਹ ਹਉਮੈ ਛੋਰੈ ॥
ਜੇ ਕੋ ਜਨਮ ਮਰਣ ਤੇ ਡਰੈ ॥
ਸਾਧ ਜਨਾ ਕੀ ਸਰਨੀ ਪਰੈ ॥
ਜਿਸੁ ਜਨ ਕਉ ਪ੍ਰਭ ਦਰਸ ਪਿਆਸਾ ॥
ਨਾਨਕ ਤਾ ਕੈ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਸਾ ॥**

ਅੰਗ - 266

ਤੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ, ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਬੁਲਾ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾ, ਫੇਰ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾ, ਤੇਰਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਚਲ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਸਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਗੁਰੂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਲੰਗਰ ਛਕਣ ਵਾਸਤੇ ਬੁਲਾਇਆ। ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਆ ਗਏ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਵਿਹੜੇ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਸੰਗਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਣ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਥੋੜ੍ਹਾ

ਸਮਾਂ ਹੋਣ ਪਿਛੋਂ ਇਕ ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਗੁਰਸਿੱਖ ਭਾਈ ਲੱਖੂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੇ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਈ ਬੁੱਧੂ! ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹੋ, ਮੈਨੂੰ ਅੱਜ ਬਹੁਤ ਭੁੱਖ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਭਾਈ ਬੁੱਧੂ ਜੀ ਇਸ ਦਾ ਬੇ-ਵਕਤ ਆਉਣ ਤੋਂ ਕੁਝ ਖਿਝ ਗਏ। ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੁੱਖ ਦੀ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਕੀਤੀ। ਭਾਈ ਲੱਖੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕੋਰਾ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿਤਾ ਕਿ ਹੁਣ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਵਰਤ ਚੁਕਿਆ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸੰਗਤ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕ ਕੇ, ਚੂਲਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਆਪ ਵਸਦੇ ਹੋ, ਸੰਗਤ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬੁੱਧੂ ਦੇ ਆਵੇ ਪੱਕ ਜਾਣ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਭਾਈ ਲੱਖੂ ਨੇ ਵੀ ਸੁਣੀ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, “ਕੱਚੇ ਰਹਿਣਗੇ - ਕੱਚੇ ਰਹਿਣਗੇ - ਕੱਚੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਬੁੱਧੂ ਦੇ ਆਵੇ ਕੱਚੇ ਰਹਿਣਗੇ।” ਜਦੋਂ ਭਾਈ ਬੁੱਧੂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਇੱਠਾਂ ਦਾ ਆਵਾ ਪੱਕਣ ਤੇ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ ਕਿ ਸਭ ਕੁਝ ਪੂਰੀ ਵਿਧੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇੱਠਾਂ ਪਿੱਲੀਆਂ ਨਿਕਲੀਆਂ। ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਸੰਗਤ ਨੇ ਅਰਦਾਸ ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਆਵਾ ਪੱਕ ਜਾਵੇ, ਪੂਰੀ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾ ਕੇ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਯਥਾਯੋਗ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਵਸਤਰ ਭੇਟ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ, ਆਪ ਦੇ ਬਚਨ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਆਵਾ ਕੱਚਾ ਨਿਕਲਿਆ। ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਸਿੱਖਾ! ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਭੁੱਲ ਹੋਈ ਹੈ। ਤੂੰ ਕਿਸੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੂੰ ਭੁੱਖਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਵਿਘਨ ਪੈ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਦੇ ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, “ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਕ ਲਟਬਉਰਾ ਜਿਹਾ ਸਿੱਖ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਡਾਕੇ ਮਾਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਐਵੇਂ ਮਸਤਾਨੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਫਿਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਅਰਦਾਸ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਸੰਗਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਵਾ ਪੱਕਾ ਨਿਕਲੇ ਪਰ ਉਸਨੇ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਕਿਹਾ, “ਕੱਚਾ ਨਿਕਲੇਗਾ-ਕੱਚਾ ਨਿਕਲੇਗਾ-ਕੱਚਾ ਨਿਕਲੇਗਾ।” ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਗੁਰਸਿੱਖਾ! ਉਹ ਗੁਰਸਿੱਖ ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਦਾ ਹੀ ਸਾਡੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅਜਿਹੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਰਸਨਾ ਤੇ ਵਾਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਬਚਨ ਮੇਰੇ ਹੀ ਬਚਨ ਸਨ। ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਵੀ ਆਪਣੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦਾ ਬਚਨ ਨਿਹਫਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਮੇਰੀ ਬਾਂਧੀ ਭਗਤੁ ਛੁਡਾਵੈ
ਬਾਂਧੀ ਭਗਤੁ ਨ ਛੁਟੈ ਮੋਹਿ ॥
ਏਕ ਸਮੇ ਮੋ ਕਉ ਗਹਿ ਬਾਂਧੀ
ਤਉ ਫੁਨਿ ਮੋ ਪੈ ਜਬਾਬੁ ਨ ਹੋਇ ॥**

ਅੰਗ - 1253

ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਮੇਰਾ ਜੀਵਨ ਹਨ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਉਸਦਾ ਬਚਨ ਤਾਂ ਨਿਹਫਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਪਰ ਤੈਨੂੰ ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ, ਤੇਰੀਆਂ ਪਿੱਲੀਆਂ ਇੱਟਾਂ ਪੱਕੀਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਮਹਿੰਗੀਆਂ ਵਿਕਣਗੀਆਂ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਦੇਖ, ਦਰਬਾਸ਼ਾ ਰਿਸ਼ੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਕਪਟ ਕਰਕੇ ਇਕ ਲੜਕੇ ਦੇ ਪੇਟ ਤੇ ਬਾਟੀ ਮੂਧੀ ਮਾਰ ਕੇ, ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ, ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜੇ ਪੁਆ ਕੇ ਪੁਛਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸਦੇ ਕੀ ਔਲਾਦ ਹੋਵੇਗੀ? ਤਾਂ ਰਿਸ਼ੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਹਦੇ ਉਹ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਤੁਹਾਡੀ ਕੁਲ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ ਸਰਾਪ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਾਉਣ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਕੀਤੀਆਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰੱਬ ਆਪਣੇ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਬਦਲ ਸਕਦਾ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਭਾਈ ਸੋਭਾ ਰਾਮ ਨੂੰ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰਸਿੱਖਾ! ਤੂੰ ਹਉਮੈ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਉਲਟ ਤੇਰੀ ਰਸਨਾ ਫਿਕਾ ਬੋਲਦੀ ਹੈ। ਨਿਰਾਦਰ ਭਰੇ ਵਾਕ ਤੂੰ ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੂੰ ਕਹੇ ਹਨ, ਹੁਣ ਤੈਨੂੰ ਰਿੱਛ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਬਣਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦਸਵੇਂ ਜਾਮੇ ਵਿਚ ਤੈਨੂੰ ਮੁਕਤ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੇ।

ਇਹ ਬਚਨ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਕਲੰਦਰ ਤੋਂ ਰਿੱਛ ਮੁੱਲ ਮੰਗਿਆ। ਪੈਸੇ ਦੇ ਕੇ ਰਿੱਛ ਲੈ ਲਿਆ, ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਕਿ ਦੇਗ ਬਣਾ ਕੇ ਲਿਆਵੋ, ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਵੰਡੋ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਸਤੇ ਮੁਬਾਰਕ ਉਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਲਿਆ ਅਤੇ ਇਕ ਕਿਣਕਾ ਮੁਖ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਬਾਕੀ ਦਾ ਉਸ ਰਿੱਛ ਨੂੰ ਪਾ ਦਿਤਾ। ਸ਼ੀਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਦੇ ਸਾਰ ਰਿੱਛ ਧੜੱਮ ਕਰਕੇ ਗਿਰ ਗਿਆ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸੋਭਾ ਰਾਮ ਦੀ ਰੂਹ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵਿਖਾ ਦਿਤੀ। ਉਸ ਨੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਨੂੰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਜੋ ਆਦੇਸ਼ ਆਇਆ ਹੈ -

**ਮੇਰੀ ਬਾਂਧੀ ਭਗਤੁ ਛੁਡਾਵੈ ਬਾਂਧੈ
ਭਗਤੁ ਨ ਛੂਟੈ ਮੋਹਿ॥
ਏਕ ਸਮੇ ਮੈ ਕਉ ਗਹਿ ਬਾਂਧੈ
ਤਉ ਫਨਿ ਮੈ ਪੈ ਜਬਾਬੁ ਨ ਹੋਇ॥**

ਅੰਗ - 1253

ਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਕਦੇ ਮੋੜਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਲਝਿਆ ਹੋਇਆ ਜੋੜਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਭਾਈ ਸੋਹਣਾ ਅਤੇ ਬੀਬੀ ਮੋਹਣਾ ਸੀ, ਉਹ ਰਾਏਪੁਰ ਰਾਣੀ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਇਕ ਬੈਰਾਗੀ ਸੰਤ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਿਤਮਾ

ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਲਾ ਦਿਤਾ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਪੂਜਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਜਾ ਕੇ ਖੂਹ ਵਿਚੋਂ ਸੁੱਚਾ ਜਲ ਲਿਆਉਣਾ, ਠਾਕਰਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗ ਲਵਾਉਣਾ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਉਣਾ, ਫੇਰ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ, ਸ੍ਰੋਂਦ ਦੇ ਨਾਲ ਭਜਨ ਗਾਉਣੇ ਅਤੇ ਨ੍ਰਿਤਕਾਰੀ ਵੀ ਕਰਨੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਕੁਝ ਰਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਉਹ ਜਲ ਲੈ ਕੇ ਆ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਇਕ ਸਿੱਖ ਮਹਾਤਮਾ ਜੋ ਨੇੜੇ ਦੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਰਿਹਾ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਬਚਾਓ-ਬਚਾਓ-ਬਚਾਓ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ, ਦੌੜ ਕੇ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਬੀਬੀਆਂ, ਦੋ ਮਰਦ ਅਤੇ ਕੁਝ ਬੱਚੇ ਡਾਕੂਆਂ ਨੇ ਘੇਰੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਸ ਇਕੱਲੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਡਾਕੂਆਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ। ਡਾਕੂ ਦੌੜ ਗਏ ਪਰ ਇਹ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਾਣੀ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਰਾਏਪੁਰ ਰਾਣੀ ਵਲ ਆਇਆ, ਇਹ ਸੋਹਣਾ ਤੇ ਮੋਹਣਾ ਗਾਗਰ ਵਿਚ ਜਲ ਲਈ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਮੈਨੂੰ ਦੋ ਘੁੱਟ ਪਾਣੀ ਛੇਤੀ ਪਿਲਾ ਦੇਵੋ, ਮੇਰਾ ਖੂਨ ਨਿਕਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਛੇਤੀ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰੋ, ਕਿਸੇ ਵੈਦ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਦੇਵੋ।” ਪਰ ਇਹ ਆਪਣੀ ਪੂਜਾ ਦੀ ਸੁੱਚਮ ਵਿਚ ਐਨੇ ਮਸਤ ਸਨ ਕਿ ਦੋ ਘੁੱਟ ਪਾਣੀ ਵੀ ਨਾ ਪਿਲਾਇਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਠਾਕਰਾਂ ਵਾਸਤੇ ਪਾਣੀ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਉਸ ਗੁਰਮੁਖ ਦੇ ਮੁਖ ‘ਚੋਂ ਬਚਨ ਨਿਕਲੇ ਨਾਲੇ ਠਾਕਰਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਵੀ ਕਰਨਾ ਪਰ ਉਸਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਦੋ ਘੁੱਟ ਪਾਣੀ ਵੀ ਨਾ ਪਿਲਾਉਣਾ; ਠਾਕਰ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਦੇਣੇ। ਇਹ ਬੇਪਰਵਾਹ ਹੋਏ ਚਲੇ ਗਏ, ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਵੈਦ ਲਿਆਂਦਾ, ਨਾ ਹੀ ਪਾਣੀ ਲਿਆ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਦੋ ਘੁੱਟ ਪਾਏ। ਇਹ ਗੁਰਸਿੱਖ ਮਹਾਤਮਾ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਪਿਆਸਾ ਹੀ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਲੋਕ ਨੂੰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਵਾਪਸ ਆਏ, ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਉਸ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਇਸ ਮਹਾਨ ਸੂਰਮੇ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਜੋ ਅਨੰਦਪੁਰ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਅਨਿੰਨ ਸਿੱਖ ਹੈ, ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਹੁਲ ਕੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਡਾਕੂਆਂ ਨਾਲ ਘਿਰੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕੀਤੀ। ਦਰਦ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੰਝੂ ਗਿਰ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਐਨੇ ਬਹਾਦਰ ਨੂੰ ਦੋ ਘੁੱਟ ਪਾਣੀ ਨਾ ਪਿਲਾ ਸਕੇ। ਇਹ ਗੁਰੂ ਕਾ ਪਿਆਰਾ ਸਪੂਤ ਜੂਝ ਗਿਆ ਅਤੇ ਤੜਫ-ਤੜਫ ਕੇ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਤਿਹਾਇਆ ਹੀ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਗਿਆ। ਐਨੇ ਵਿਚ ਇਹੋ ਬਚਾਇਆ ਹੋਇਆ ਜਥਾ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਸਭ ਦੇ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੰਝੂ ਗਿਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਸੋਹਣਾ ਤੇ ਮੋਹਣਾ ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਆਪਣੀ ਭੁੱਲ ਦਾ ਪਛਤਾਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਸੋਚ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਇਹਦਾ ਜੋ ਬਚਨ ਹੈ ਕਿ ‘ਠਾਕਰ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਜੋ ਦੇਣ ਲੱਗਾ’ ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਗੂੰਜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੂਜਾ ਕੀਤੀ, ਰਸ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਅੱਜ ਚਿੱਤ ਢਹਿੰਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪਛਤਾਵਾ ਅੰਦਰ ਘਰ ਕਰ ਗਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਕੀ ਬਣੇਗਾ? ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਸੋਚ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਮਾਂ

ਲੰਘਦਾ ਗਿਆ, ਪੂਜਾ ਪਾਠ ਵਿਚ ਰਸ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਜੇ ਅਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਕੋ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ 'ਠਾਕਰ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਜੇ ਦੇਣ ਲੱਗਾ।'

ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਪਾਉਂਟੇ ਦਾ ਯੁੱਧ ਜਿੱਤਣ ਉਪਰੰਤ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਉਹ ਰਾਏਪੁਰ ਗਈ ਆ ਕੇ ਗਣੀ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਦੋ ਦਿਨ ਠਹਿਰੇ। ਸੰਗਤਾਂ ਹੁੰਮ-ਹੁਮਾ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਆਈਆਂ ਅਤੇ ਮਨ ਇੱਛਤ ਮੁਰਾਦਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ। ਸੋਹਣਾ ਤੇ ਮੋਹਣਾ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵੀ ਆਈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੀਏ ਤੇ ਉਸ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਭੁੱਲ ਬਖਸ਼ਾਈਏ ਜਿਸਦੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਦੇ ਘੁੱਟ ਪਾਣੀ ਨਾ ਪਿਲਾਇਆ ਅਤੇ ਉਹ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਤਿਹਾਇਆ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਿਆ। ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜ ਚਾਰ ਵਾਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਏ ਪਰ ਹਰ ਵਾਰੀ ਪਹਿਰੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿਤਾ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਰਾਏਪੁਰ ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਵਿਦਾ ਹੋਏ ਤਾਂ ਇਹ ਦੂਰ ਸੜਕ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਘੋੜੇ ਅੱਗੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਭੁੱਲ ਬਖਸ਼ਾਵਾਂਗੇ। ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਫਸਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੋ ਕੇ ਦੂਰ ਜਾ ਕੇ ਵਹੀਰ ਨੂੰ ਮਿਲੇ। ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਲਿਆ ਕਿ ਜਿਉਂਦਾ ਠਾਕਰ ਇਹੀ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਵਿਚਾਰਿਆ। ਅਖੀਰ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਜਾਇਦਾਦ ਵੇਚ ਕੇ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਦੇਈਏ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨੇਕ ਕੰਮਾਂ ਉਤੇ ਲਾ ਦਿਤੀ। ਆਪ ਸਿਰ ਪੈਰ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਲੈ ਕੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਚਲ ਪਏ ਅਤੇ ਜਾ ਕੇ ਭਾਈ ਕੇਸਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਜੋ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਾਗ ਦੇ ਮੁਖ ਮਾਲੀ ਸਨ, ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕੁ-ਰੁੱਤੇ ਫੁੱਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਜਾਂਚ ਹੈ। ਅਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਾਗ ਵਿਚ ਕਾਮਿਆਂ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਦੇ ਦੇਵੋ। ਅਸੀਂ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂਗੇ। ਭਾਈ ਕੇਸਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨ ਕੰਮ ਦੇਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਗ ਵਿਚ ਥਾਂ ਦੇ ਦਿਤੀ। ਬਾਗ ਦੇ ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਦੂਰ ਇਕ ਕੱਚਾ ਕੋਠਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਪ ਇਥੇ ਆਪਣੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਕਰੋ। ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੁਨਰ ਨਾਲ ਬਾਗ ਨੂੰ ਇਕ ਨਵੀਂ ਨੁਹਾਰ ਦੇ ਦਿਤੀ। ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬਾਗ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਭਾਈ ਕੇਸਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਬਾਗ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਸਜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਹੁਣ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਨੰਦਨ ਬਾਗ ਵਰਗਾ ਹੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤ ਮਿਹਨਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। ਭਾਈ ਕੇਸਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਹ ਮਿਹਨਤ ਮੇਰੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਰਾਏਪੁਰ ਗਈ ਤੋਂ ਸੋਹਣਾ ਮੋਹਣਾ ਨਾਮ ਦਾ ਜੋੜਾ ਬਾਗ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦਿਨ ਰਾਤ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਜੁਟੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਮੇਰੀ ਆਗਿਆ ਵਿਚ ਹਰ ਸਮੇਂ ਚਲਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਵਕਤ ਆਪ ਦਾ ਧਿਆਨ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰੀ ਰਖਦੇ ਹਨ ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਅਜੇ ਤੀਕਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਿਆ। ਅਜਿਹੇ ਬਿਹੋਂ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਆਪਣੀ ਸਰੋਦ

ਵਜਾ ਕੇ ਬੀਬੀ ਤੇ ਆਪ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਦਰੱਖਤ, ਹਵਾ, ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਿਹੋਂ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੰਝੂਆਂ ਦੀ ਧਾਰ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੇ ਨੈਣਾਂ ਵਿਚ ਬਹਿ ਤੁਰਦੀ ਹੈ ਸਮਾਂ ਲੰਘਣ ਦਾ ਕੁਝ ਭੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਕੀਰਤਨ ਪਿਛੋਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਹਲਕਾ-ਫੁਲਕਾ ਸਰੀਰ ਸ੍ਰੋਤਿਆਂ ਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਉਹ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਨਹੀਂ ਛਕਦੇ ਸਗਵਾਂ ਟੋਕਰੀਆਂ, ਪਟਾਰੀਆਂ, ਬੋਈਏ ਬਣਾ ਕੇ, ਵੇਚ ਕੇ, ਰਾਸ਼ਨ ਖਰੀਦ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਕਾਰਨ ਪੁਛੋ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪਹਿਲਾ ਔਗੁਣ ਹੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਪ੍ਰਾਸ਼ਚਿਤ ਹੋਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਮਾਲਕ ਕਦੇ ਤਰੁੱਠ ਪਵੇ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਦੇਵੇ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਸ ਦੰਪਤੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਨਿਰਮਲ ਪ੍ਰਭਾਵ ਮਨ ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਪੂਰੇ ਰਸੀਏ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਹਾਲੇ ਤਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪੁਛਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਐਨਾ ਹੀ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰਾਏਪੁਰ ਗਈ ਦੋ ਨਿਵਾਸੀ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚਰਿੱਤਰ, ਰਹਿਣ ਸਹਿਣ, ਲਗਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਲਝਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਰਮਲ ਹੈ। ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਐਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਅਮੀਰ ਘਰ ਦੇ ਰੁਕਨ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਾਲੀ ਨਿਰਮਲ ਹੈ, ਰਹਿਣਾ ਸਹਿਣਾ ਬਹੁਤ ਸਵੱਛ ਅਤੇ ਸੂਖਮ ਹੈ। ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੋਹਣ ਨਾਲ ਹੈ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਜਦੋਂ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਐਉਂ ਲਗਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਮੁਦਤਾਂ ਤੋਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਹੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਰਹੇ ਹੋਣ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਨ ਦੀ ਗਰੀਬੀ (ਨਿਮਰਤਾ) ਵਲ ਦੇਖ ਕੇ ਵੀ ਬੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਐਉਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਗਹਿਰੀ ਸੱਟ ਖਾ ਕੇ, ਇਹ ਵਿਯੋਗੀ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲੇ ਹਨ। ਸਚਮੁੱਚ ਹੀ ਮਨ ਦੇ ਅਤਿ ਗਰੀਬ ਹਨ। ਕੋਈ ਗਹਿਰੀ ਬਿਰਹੋਂ ਚੋਟ ਹੈ, ਜੋ ਹਰ ਵਕਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਸਜੱਲ ਰਖਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਲੰਮੇ ਹਉਕੇ ਨਿਕਲਦੇ ਵੀ ਸੁਣਦਾ ਹਾਂ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਦਰਸ਼ਨ ਤਾਂ ਮੈਂ ਹੋਰ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੇ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਮੇਰੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਿ ਉਹ ਕਿਹੜੇ ਅਣੀਆਲੇ ਤੀਰ ਹਨ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿੰਨ੍ਹ ਗਏ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੀੜਾ, ਅੰਦਰ ਹੀ ਨੱਪੀ ਹੋਈ, ਕਿਸੇ ਦੁਰੇਡੀ ਆਸ ਦੀ ਝਲਕ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਸੁਭਾਗੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਕਈ ਵਾਰੀ ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਇਸ ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਕਾਫੀ ਰਾਤ ਲੰਘ ਚੁਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਕੋ-ਇਕ ਚੀਜ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਸਰੋਦ ਤੇ ਜਦੋਂ ਉਂਗਲੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਐਉਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਸਵਰਗ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਗੰਧਰਬ ਜੋੜਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਰਸਾਂ ਦੀ ਫੁਹਾਰ ਵੰਡਣ ਲਈ, ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਦਾ ਭੇਸ ਧਾਰ ਕੇ ਇਸ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਬਾਗ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣਾ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ, ਫਿਰ ਪੂਰਨ ਯੋਗੀਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਚੌਕੜਾ ਮਾਰ ਕੇ ਘੰਟਿਆਂ ਬੱਧੀ ਬੈਠੇ ਰਹਿਣਾ ਮਨ ਚਕ੍ਰਿਤ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜੇ ਤੱਕ ਆਪ ਜੀ ਦੇ

ਪਵਿੱਤਰ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦੀ ਦਾਤ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਫਿਰ ਇਹ ਕਿਸ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਦੇ ਹੋਏ? ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਇਹ ਪੁਛਣ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹ ਲਈ ਕਿ ਭਾਈ ਸੋਹਣਾ! ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਦੇ ਹੋ? ਕਿਉਂਕਿ ਅਜੇ ਤੱਕ ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਚਰਨ ਛੋਹ ਦਾ ਸਮਾਂ ਮਿਲਿਆ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਖਿੱਚ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਧਿਆਨ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਲਿਵਤਾਰ ਹੋ ਕੇ ਚੌਗਿਰਦਾ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਚਿਹਰਿਆਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਅਜੀਬ ਕਿਸਮ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੀ ਆਭਾ ਦੇ ਭੁਲੇਖੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉਤਰ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਮੈਂ ਕੀ ਦੇਖਿਆ, ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਨੇਤਰ ਛਮਾ-ਛਮ ਬਹਿ ਤੁਰੇ ਅਤੇ ਬੈਰਾਗ ਐਨਾ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਸਚਮੁੱਚ ਸਰੀਰ ਦਾ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਉਸ ਵਿਚ ਗ੍ਰਸਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਕੰਬ ਰਹੇ ਸਨ ਪਰ ਕੋਈ ਸ਼ਬਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਚੇ ਹਉਂਕੇ ਆ ਕੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਹੂਕ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਬੈਰਾਗ ਵਿਚ ਰੋਂਦੇ ਰਹੇ। ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿੰਨੀ ਮਾਨਸਕ ਪੀੜਾ ਮੇਰੀ ਇਸ ਪੁੱਛ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਾਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਪਿਆਰਿਆ! ਚਕੋਰ ਸਦਾ ਚੰਦਰਮਾ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਲੱਗਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਇਸ ਉਡੀਕ ਦਾ ਫਲ ਚੰਦਰਮਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅਸਾਡਾ ਚੰਦਰਮਾ ਪਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਭੀ ਅਲੋਪ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਬੱਸ ਐਨਾ ਹੀ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸਾਡੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਗੁਨਹਗਾਰ ਹੋਵੇ ਜਿਸਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਆ ਜਾਣਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਹ ਬਾਗ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਈ ਵਾਰੀ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰ ਵੱਲ ਟਿਕ-ਟਿਕੀ ਲਾ ਕੇ ਦੇਖਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਗੁਆਚੀ ਹੋਈ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੈਣ ਲੱਭ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹਾ ਬਿਰਹੁ ਕੁਠਾ ਜੋੜਾ ਦੇਖ ਕੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਭਾਵ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਿਰਹੁ ਪੀੜਾ ਦਾ ਕੋਈ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਸੁੱਝ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਨਵੇਂ ਤੋਂ ਨਵੇਂ ਫੁਲਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਆਰੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਦਿਨ ਦੇਖਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਰਾਤ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਇਕ-ਇਕ ਫੁਲਾਂ ਦੇ ਬੂਟੇ ਨੂੰ ਇਉਂ ਪਾਲਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਘੋਰ ਤਪ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਹ ਪੁੱਤਰ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ, ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਵਿਚ ਖਚਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੋਵੇ। ਆਪ ਸਰਬ ਸਮਰੱਥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੋ, ਘਟ-ਘਟ ਕੇ ਅੰਤਰ ਦੀ ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ ਹੋ। ਇਕ ਗੱਲ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਖ ਤੋਂ ਤਾਂ ਧੁਰ ਹਿਰਦੇ ਤੋਂ, ਛਮਾ-ਛਮ ਨੇਤਰਾਂ ਸਹਿਤ ਕਹਿੰਦੇ ਸੁਣੀ ਹੈ ਕਿ ਮਾਲਕ! 'ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਜੇ ਦੇਣ ਲੱਗਾ' ਵਿਚੋਂ 'ਨਹੀਂ' ਅੱਖਰ ਕੱਟ ਦੇਵੋ, ਅਸਾਡੀ ਭੁੱਲ ਨਾ ਵਿਚਾਰੋ। ਐਨੇ ਗੰਭੀਰ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਦਾ ਕੋਈ ਬਾਹ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਿਆ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਇਹ ਦੰਪਤੀ ਆਦਰਸ਼ਕ ਜੋੜਾ ਅਰਸ਼ੀ ਹੈ ਜਾਂ ਫਰਸ਼ੀ। ਇਸਨੂੰ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਅਲਪੱਗ ਜੀਵ ਹਾਂ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਨੇ ਸਾਰੀ ਵਾਰਤਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣੀ। ਕੇਸਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਦੋ ਪ੍ਰੀਤ ਹੰਝੂ ਨੇਤਰਾਂ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਤਿਲੁਕ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੇਸਰਾ ਸਿੰਘ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੈਰਾਗ ਦੀ ਖਿੱਚ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਐਸੀ ਭੁੱਲ ਹੋ ਗਈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਮੇਰੇ ਇਕ ਪ੍ਰਮ ਪਿਆਰੇ ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੂੰ ਖੇਦ ਪਹੁੰਚਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਬਚਨ ਦਾ ਬੱਧਾ ਹੋਇਆ ਮੈਂ ਭੀ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਖ ਦੇਵੋ ਕਿ ਗੁਰੂ ਕੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਹਨ, ਤੁਸੀਂ ਜੀਅ ਭਰ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਪਰ ਪਿਆਰਿਓ! ਗੁਰੂ ਦਾ ਇਹ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਸਾਡੇ ਮੱਥੇ ਲੱਗਣਾ ਹੈ। ਹਾਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਮੈਂ (ਮਾਤਾ) ਜੀਤੋ ਜੀ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਆਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਦੇਵਾਂਗਾ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਾਂ ਬੀਤਦਾ ਗਿਆ, ਸੋਹਣਾ ਤੇ ਮੋਹਣਾ ਨੇ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਫੁਲਾਂ ਨੂੰ ਝੱਖੜਾਂ, ਕੱਕਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਅ-ਬਚਾਅ ਕੇ ਕੁ-ਰੁਤੇ ਫੁੱਲ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਕੀ ਕਮਾਲ ਹੀ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਇਕ-ਇਕ ਫੁਲਾਂ ਦੇ ਬੂਟੇ ਉਪਰ ਪਰਾਲੀ ਦੀ ਛਾਂ ਅਤੇ ਸੁਖਸ਼ਮ ਫੁੱਲਾਂ ਉਪਰ ਕਾਨਿਆਂ ਦਾ ਛੱਪਰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ, ਇਰਦ-ਗਿਰਦ ਸੀਸ਼ੇ ਲਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਰਿਆਂ, ਠੰਢੀਆਂ ਹਵਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਚਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਅਤਿ ਦੀ ਸਰਦੀ ਵਿਚ ਜਾਗ ਕੇ, ਹਵਾ ਦਾ ਰੁੱਖ ਦੇਖ ਕੇ, ਹਵਾ ਨੂੰ ਨਿੱਘੀ ਕਰਨ ਲਈ ਲੱਕੜੀਆਂ ਦਾ ਧੂਆਂ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਤੇ ਲਾ ਕੇ ਅੱਗ ਜਲਦੀ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਸੂਰਜ ਨਿੱਘ ਦੇਣ ਲਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਬੂਟਿਆਂ ਦੇ ਗਮਲੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਉਸ ਧੁੱਪ ਵਿਚ ਲਿਆ-ਲਿਆ ਰੱਖਣੇ ਅਤੇ ਸ਼ਾਮ ਦੀ ਠੰਢ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੁਰਖਸ਼ਿਤ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਟਿਕਾ ਦੇਣੇ। 'ਸੋਦਰ' ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋਣ ਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਬੈਰਾਗਮਈ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਰਹਿਰਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਫੇਰ ਨਿੱਕੇ ਜਿਹੇ ਕੱਚੇ ਕੋਠੇ ਵਿਚ ਸਾਗ ਵਗੈਰਾ ਧਰ ਕੇ, ਮੱਕੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਬਣਾਉਣੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਮਿਹਨਤ ਦੀ ਬੱਚਤ ਦੀ ਕਮਾਈ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਕੇਸਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਮਾਇਆ ਭੇਜਦੇ ਰਹਿਣਾ ਅਤੇ ਬਚਦੀ ਮਾਇਆ ਦਾ ਘੀ ਆਦਿ ਰਾਸ਼ਨ ਲੈ ਆਉਣਾ। ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਤ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕੱਪੜੇ ਮਸਤਾਨੇ ਹੋ ਜਾਣੇ, ਸੂਈ ਨਾਲ ਸਿਉਂ-ਸਿਉਂ ਕੇ ਪਾਉਣੇ। ਜਦੋਂ ਫੇਰ ਪਾਟ ਜਾਣੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਸਤਾ ਕੱਪੜਾ ਲਿਆ ਕੇ, ਪਹਿਨਣ ਵਾਲਾ ਲਿਵਾਸ ਹੱਥੀਂ ਸਿਉਂ ਕੇ ਬਣਾਉਣਾ ਪਰ ਕਮਾਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਐਨਾ ਫਬਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਸਸਤੇ ਕੱਪੜੇ ਵਿਚੋਂ ਭੀ ਨੂਰ ਝੜ-ਝੜ ਪੈਣਾ। ਦੇਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਦਿਲ ਖਿਚਿਆ ਜਾਣਾ।

ਭਾਈ ਕੇਸਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋਏ ਬਚਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਬਿਠਾ ਕੇ ਸੁਣਾ ਦਿਤੇ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਅਸਾਡੇ ਦੀਦਾਰ ਕਰਨੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾ ਆਪਣੇ ਦੀਦਾਰੇ ਦੇਣੇ ਹਨ। ਕਦੇ

ਉਹ ਬਾਗ ਵਿਚ ਪਵਿੱਤਰ ਚਰਨ ਪਾਉਣ ਆਉਣ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਅਜਿਹੀ ਗੁੱਠ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਣਾ ਹੈ ਜਿਥੋਂ ਨਾ ਤੁਹਾਡੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਣ ਤੇ ਨਾ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਸਕੋ। ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਰੜਾ ਹੁਕਮ ਸੀ ਜੋ ਭਾਈ ਕੇਸਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੁਣਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਨਾਲ ਇਹ ਭੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਸਿਰ ਮੱਥੇ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਕੋਈ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸੇਵਾ ਤੁਸੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਜੇ ਇਹ ਹੁਕਮ ਤੁਹਾਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਨਿਸ਼ੰਗ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਾਗ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੋ, ਜੋ ਪਿਆਰਿਓ ਨਾ ਭਾਉਂਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਹੀ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਹਨ, ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਮੌਕੇ ਵੀ ਹੋਰ ਥਾਂ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਇਸ ਹੁਕਮ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਕਿਸੇ ਜੱਜ ਵਲੋਂ ਸਖਤ ਤੋਂ ਸਖਤ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਹੁਕਮ ਜੋ ਬੇਚੈਨੀ, ਘਬਰਾਹਟ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਨ ਦੀ ਪੀੜਾ, ਅਸਹਿ ਤੇ ਬੇਅੰਤ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੰਝੂਆਂ ਦੀ ਝੜੀ ਲੱਗ ਗਈ ਪਰ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਮੱਥੇ ਟੇਕ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਬੋਲਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੋ ਆਈ ਤਾਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਭਾਈ ਕੇਸਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ! ਤੁਹਾਡਾ ਅਹਿਸਾਨ ਕਦੇ ਵੀ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਭੁਲਾਂਗੇ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੀ ਜੀਵਾਂਗੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੀ ਆਪਣਾ ਅੰਤ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਅਤਿ ਪਿਆਰਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਢਾਹਸ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਅਸਾਡੀ ਹੋਂਦ ਤਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਹੈ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਰ ਮੱਥੇ ਤੇ ਮੰਨ ਕੇ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਪੂਰਾ ਜਤਨ ਕਰਦੇ ਰਹਾਂਗੇ। ਪਰ ਅਸਾਥੋਂ ਸੇਵਾ ਨਾ ਖੋਹਣੀ; ਅਸਾਡੇ ਲਈ ਐਨਾ ਹੀ ਬਹੁਤ ਹੈ। ਇਸ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਸੀਂ ਸੈਕਿੰਡ ਵੀ ਜਿਉਂਦੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ। ਸਚਮੁੱਚ ਅਸਾਡੀ ਉਹ ਹਾਲਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਜੋ ਮੱਛੀ ਦੀ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜ ਕੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ।” ਕੇਸਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹੋਰ ਖੁਲ੍ਹ ਲੈ ਕੇ ਭੇਤ ਦੀ ਗੱਲ ਦੱਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪਿਆਰਿਓ! ਤੁਹਾਡੇ ਬਾਰੇ ਕਲਗੀਧਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਖਿੱਚ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਜਿਵੇਂ ਸੁਣਦੇ-ਸੁਣਦੇ ਕਿਤੇ ਗਹਿਰੇ ਲੰਘ ਚੁੱਕੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਨੂੰ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹੋਣ। ਐਉਂ ਲਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਹੈ ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਕੰਧ ਹੋ ਕੇ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇਤਰ ਸੱਜਲ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਤੇ ਇਹ ਹੁਕਮ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਆਪ ਜੀ ਲਈ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਪਰ ਨਾਲ ਇਹ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਤਾ ਜੀਤੋ ਜੀ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਕਦੇ ਕਦਾਈਂ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਰੂਹਾਨੀ ਤਰੱਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਉਚਾਈਆਂ ਉਪਰ ਲਹਿਲਹਾਉਂਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਪਿਆਰਿਓ! ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਐਉਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪਹੁ ਫੁਟਾਲਾ ਤੁਹਾਡੇ ਉਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਸਮਾਂ ਆਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਸੂਰਜ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਵੀ ਦਰਸ਼ਨ ਆਪ ਨੂੰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣੋ, ਨਾ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਸਪਸ਼ਟ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਨਾ ਹੀ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ ਨੇ ਕੋਈ ਸਪਸ਼ਟ ਗੱਲ ਦੱਸੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਵਿਘਨ ਤੁਹਾਡੀ

ਪ੍ਰੀਤ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਖੜੋਤਾ ਹੈ ਜੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪ੍ਰੀਤ ਮਿਲਣੀ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਰੱਖ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸਮੇਂ ਲੰਘਦੇ ਗਏ, ਮਾਤਾ ਜੀ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਖਿੱਚਾਂ ਖਾਂਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਸੁਭਾਗ ਜੋੜੇ ਪਾਸ ਸ਼ਾਮਾਂ ਪਈਆਂ ਤੇ ਆ ਜਾਂਦੇ, ਬੈਠ ਕੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ‘ਸੋ ਦਰ’ ਦੀ ਚੌਂਕੀ ਸੁਣਦੇ। ਉਸ ਉਪਰੰਤ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਤੋਂ ਬਿਰਹੋਂ ਭਿਜਿਆ ਸ਼ਬਦ ਨਾਦ ਸੁਣਦੇ। ਜਦੋਂ ਸਰੋਦ ਵਜਦੀ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਐਉਂ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਾਗ ਨਾਲ ਲਗਦੀ ਨਦੀ ਦਾ ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾਲੋਂ ਵਿਛੁੜ-ਵਿਛੁੜ ਕੇ ਇਸ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਨਾਦ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਲਈ ਠਹਿਰਨ ਲਗ ਜਾਂਦਾ। ਪੰਛੀ ਆਪਣੇ ਆਲ੍ਹਣਿਆਂ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਮਸਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ, ਦਰਖਤ, ਬੂਟੇ, ਸਾਰੀ ਫੁਲਵਾੜੀ ਕਿਸੇ ਅਕਹਿ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ; ਸਮਾਂ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਕੱਚੇ ਕੋਠੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਚਾੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਦਾਲ ਭਾਜੀ ਉਬਲ-ਉਬਲ ਕੇ ਅੱਗ ਬੁਝਾ ਦਿੰਦੀ ਪਰ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਲੀਨਤਾ ਜੋਗੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਮਾਧੀਆਂ, ਸਾ-ਵਿਕਲਪ ਤੇ ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਲੰਘ ਕੇ ਅਗੰਮ ਤੇ ਅਗੋਚਰ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੰਦੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾ ਸਮਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਜੁਦਾਇਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਕ ਐਸੀ ਅਵਸਥਾ, ਜਿਥੇ ਆਪੇ ਆਪ ਦਾ ਹੀ ਪਸਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਮ ਆਪੇ ਵਿਚ ਸੁਰਤਾਂ ਲੀਨ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੁਆ ਬੈਠਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮ ਯੋਗੀ ਸਨ ਹੀ, ਪਰ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਉਡਾਰੀ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਮਾਇਕ ਮੰਡਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਖਿੱਚ ਕੇ ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦੇ ਮਹਾਨ ਅਨੰਦਦਾਇਕ ਪ੍ਰਮ ਚੇਤਨ, ਪ੍ਰਮ ਰਸ ਵਿਚ ਲੀਨ ਕਰਾ ਦਿੰਦੀ। ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਕੀ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ? ਕਿਸੇ ਵੇਦ ਕਤੇਬ ਵਿਚੋਂ, ਕਿਸੇ ਕੁਰਾਨ, ਤੌਰੇਤ, ਅੰਜੀਲ, ਜੰਬੂਰ, ਬਾਈਬਲ ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੇ। ਜੇ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵੀ ਨਿਰਸ਼ਬਦ ਹੋ ਕੇ ਨਿਰਮਲ ਤੇ ਸੂਖਸ਼ਮ ਅਨੁਭਵ ਰੂਪੀ ਗੁਰੁੜ ਦੀ ਉਡਾਰੀ ਲਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਅਬੋਲ ਹੀ ਰਹਾਂਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਬਦ ਮਾਇਕ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਉਪਜਦੇ ਹਨ, ਮਾਇਕ ਮੰਡਲ ਦੀਆਂ ਸੂਹਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅਸ਼ਬਦ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਕੀ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਅਸਾਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਉਡਾਰੀ ਬਖਸ਼ੀ। ਸੋ ਮਾਤਾ ਜੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਿਆਰ ਸਹਿਤ ਇਸ ਜੋੜੇ ਨੂੰ ਅਤਿ ਉਚੀਆਂ ਉਡਾਰੀਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਾ ਦਿੰਦੇ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਸਮਾਂ ਕਾਫੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਦੂਰ ਖੜ੍ਹੇ ਅੰਗ-ਰਖਸ਼ਕ ਭੀ ਕੁਝ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਪਰ ਮਾਤਾ ਜੀ ਇਸ ਮਹਾਨ ਅਨਹਤ ਸੁੰਨ ਵਿਚੋਂ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਮਹਾਨ ਰਸ ਮਾਣਦੇ ਹੋਏ ਮਹਿਲਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ। ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਪੂਰਨ ਆਗਿਆ ਸੀ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕਿਸੇ ਸ਼ੰਕੇ-ਸੰਸੇ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੋਹਣਾ ਤੇ ਮੋਹਣਾ ਜੀ ਨੇ ਹਰ ਸਵੇਰ ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਫੁਲਾਂ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ, ਤੇ ਰੰਗਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਿਹਰੇ ਵਿਚ ਗੁੰਦਣਾ ਕਿ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਟਿਕੀ ਦੀ ਟਿਕੀ ਹੀ

ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਸੁਹੱਪਣ ਤੇ ਸੋਹੜ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਅਬੋਲ ਅਨੁਭਵ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸਿਹਰਾ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਪਾਸ ਪਿਟਾਰੀ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਭੇਟਾ ਕਰਨਾ, ਸੁਗੰਧੀ ਫੈਲ ਜਾਣੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਗਲੇ ਵਿਚ ਪਹਿਰਾਅ ਦੇਣਾ। ਇਹ ਕੋਈ ਐਸੇ ਨਜ਼ਾਰੇ ਸਨ ਜੋ ਲੱਖ ਤਰਲਾ ਕਰਨ ਤੇ ਵੀ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮੇਂ ਬੀਤ ਗਏ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਜੀਵਤ ਭਾਵ ਤੋਂ ਉਰਾਰ ਪਾਰ ਜਾਣ ਦੀ ਸੱਤਿਆ ਆ ਗਈ। ਇਧਰ ਵੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਰ ਭੀ ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਆਉਣਾ; ਇਹ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਅਤਿ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਸੀ ਜੋ ਇਸ ਸੁਭਾਗ ਜੋੜੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ।

ਅੱਜ ਇਸ ਸੁਤੇ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਲਿਵ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਇਕ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਝਟਕਾ ਲੱਗਿਆ ਅਤੇ ਇਕ ਰੋਡੇ ਜਲਾਲੀ ਨਾਮ ਦੇ ਫਕੀਰ ਨੇ ਮੋਹਣਾ ਜੀ ਤੋਂ ਫੁਲਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਤੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਫਕੀਰ ਨੂੰ ਫੁੱਲ ਨਾ ਦਿਤੇ ਤਾਂ ਫਕੀਰ ਸਰਾਪ ਦੇ ਦੇਵੇਗਾ। ਇਹ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਮੋਹਣਾ ਜੀ ਦੀਆਂ ਡਾਡਾਂ ਨਿਕਲ ਗਈਆਂ, ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਚਲੀ ਗਈ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ, “ਹੇ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਅੱਗੇ ਤੇਰੇ ਇਕ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਦੋ ਘੁੱਟ ਪਾਣੀ ਨਾ ਪਿਲਾ ਸਕੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਬਚਨ ਹੋਇਆ ਕਿ ‘ਠਾਕੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਜੇ ਦੇਣ ਲੱਗਾ’। ਅੱਜ ਤੱਕ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੇ ਇਸ ਸੰਤਾਪ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕੇ। ਹੁਣ ਇਹ ਫਕੀਰ ਸਾਈਂ ਸਰਾਪ ਦੇਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਅਸਾਨੂੰ ਜਨਮਾਂ ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਸੱਲ ਨਾ ਝੱਲਣਾ ਪਵੇ। ਜੇ ਫੁੱਲ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਪਿਆਰ ਵਲੂੰਧਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਤਾਂ ਇਸ ਫਕੀਰ ਦੇ ਸਰਾਪ ਦਾ ਡਰ ਲਗਦਾ ਹੈ।” ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਰਦਾਸ ਪੁੱਜੀ ਤੇ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ ਕਿ ਬੇਟੀ! ਤੂੰ ਕਹਿ ਦੇ, ਇਹ ਬਾਗ ਮੇਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਨੁਭਵ ਦੀ ਇਸ ਆਵਾਜ਼ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਉਸ ਨੇ ਦੋਏ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹੇ ਤੇ ਫਕੀਰ ਸਾਈਂ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਹੱਥ ਲਾ ਕੇ ਕਿਹਾ, “ਫਕੀਰ ਸਾਈਂ! ਇਥੇ ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਦਾ ਕੁਝ ਹੈ ਜੋ ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਦੇ ਦੇਈਏ। ਅਸਾਡੇ ਕੋਲ ਦੋ ਸਰੀਰ ਹਨ ਇਹ ਵੀ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਨਿਛਾਵਰ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ। ਮੰਗ, ਉਸ ਮਾਲਕ ਤੋਂ, ਜੋ ਇਸ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ। ਫਕੀਰ ਬੁਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਸੋਹਣਾ ਜੀ ਅਵੇਰ ਹੋਈ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਭੇਜੇ ਹੋਏ ਵਾਪਸ ਆਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਰੋ-ਰੋ ਕੇ ਮੋਹਣਾ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦੱਸੀ ਕਿ ਉਹ ਫਕੀਰ ਐਸੀ ਬਾਤ ਕਹਿੰਦਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਮੇਰੇ ਲਈ ਸੁਣਨੀ ਕਠਿਨ ਸੀ। ਪਤੀ ਦੇਵ ਜੀ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਤਿ ਸੰਤਾਪੇ ਹੋਏ, ਬਿਰਹੁ ਦਾ ਘਾਉ ਖਾ ਕੇ ਪੀੜਤ ਹੋ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਹੁਣ ਕੀ ਬਣੇਗਾ? ਜੋ ਕੁਛ ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਉਹ ਮੇਰੇ ਤੋਂ

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਅੰਦਰ ਸੱਤਾ ਦੇ ਕੇ ਕਹਾਇਆ। ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਸੋਹਣਾ ਜੀ ਵੀ ਗੰਭੀਰ ਚੁੱਪ ਵਿਚ ਆ ਗਏ। ਅੱਜ ਭਜਨ ਵਿਚ ਜੀਅ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਵੱਡੀ ਰਾਤ ਚੁੱਪ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਰਹੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਸਭ ਕੁਝ ਲੁੱਟ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਅੱਜ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਸ ਬਿਰਹੁ ਕੁੱਠੀ ਜੋੜੀ ਉਪਰ ਬਹੁਤ ਸਖਤ ਪਾਬੰਦੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਖ ਤੋਂ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਐਉਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੈਰਾਗ ਰੂਪਮਾਨ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿਚ ਵਰਖਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਬੈਰਾਗ ਨਿਰਾਸ਼ਾਵਾਦੀ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦਾ, ਆਸ਼ਾਵਾਦੀ ਅਤੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦੀ ਝਲਕ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਸ ਦੀ ਛੋਹ ਬਹੁਤ ਪੀੜੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ! ਆਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਇਸ ਜੋੜੇ ਨੂੰ ਕਦੋਂ ਹੋਣਗੇ, ਕੀ ਜਨਮਾਂ-ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਤੱਕ ਇਸੇ ਆਸ ਵਿਚ ਜਨਮ ਲੈਣੇ ਪੈਣਗੇ ਜਾਂ ਇਸੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਸਕਣਗੇ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਪੱਥਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ, ਜੋ ਬਿਰਹੁ ਦੀ ਪੀੜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਉਠ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਅਤਿ ਦੀ ਖਿੱਚ ਪਾ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਭੇਤ ਦੀ ਗੱਲ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਅਤਿ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੇ ਮੇਰੇ ਸਭ ਦੀ ਭਲਾਈ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਪਾਉਂਟੇ ਸਾਹਿਬ ਵਲ ਨੂੰ ਆ ਰਹੇ ਬੀਬੀਆਂ, ਬੱਚਿਆਂ ਤੇ ਮਰਦਾਂ ਨੂੰ ਡਾਕੂਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣਾ ਬਲੀਦਾਨ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਉਹ ਪਾਣੀ ਦੇ ਲਈ ਰਾਏਪੁਰ ਰਾਣੀ ਵੱਲ ਦੌੜਿਆ। ਇਹ ਠਾਕੁਰ ਦੀ ਪੂਜਾ ਲਈ ਸਵੱਛ ਜਲ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਦੋ ਘੁੱਟ ਪਾਣੀ ਮੰਗਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਖੂਨ ਵਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੂਜਾ ਵਿਚ ਭੰਗਣਾ ਪੈਣ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਸੁੱਚਾ ਰੱਖਣ ਲਈ, ਜਿਉਂਦੇ ਠਾਕੁਰ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਨਾ ਪਿਲਾਇਆ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੁਖ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਵਾਕ ਨਿਕਲ ਗਏ ਕਿ ਜਿਸ ਠਾਕੁਰ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਪੂਜਦੇ ਹੋ ਉਹ ਮੁਰਦਾ ਨਹੀਂ, ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਛਾਣੋ। ਨਾਲੇ ਠਾਕੁਰ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ, ਨਾਲੇ ਉਸ ਦੇ ਜਿਉਂਦੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਦੋ ਘੁੱਟ ਪਾਣੀ ਨਾ ਪਿਲਾ ਕੇ ਪੱਥਰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਉਤੇ ਪਾਣੀ ਡੋਲ੍ਹਣਾ ਫੱਬਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਉਸ ਦੇ ਮੁਖ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ-‘ਠਾਕੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਜੇ ਦੇਣ ਲੱਗਾ’, ‘ਠਾਕੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਜੇ ਦੇਣ ਲੱਗਾ’, ‘ਠਾਕੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਜੇ ਦੇਣ ਲੱਗਾ’। ਦੋ ਅੱਖਰ ਮੈਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ ਇਸ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਵਾਕ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਹੋਏ - ‘ਨਹੀਂ ਜੇ’। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦਾ ਬਚਨ ਨਹੀਂ ਬਦਲ ਸਕਦਾ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਮਾਰੇ ਨੂੰ ਪਿਆਰੇ ਬਚਾਅ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਮਾਰੇ ਨੂੰ ਮੈਂ ਬਖਸ਼ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ; ਇਹ ਰੀਤ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਤੋਂ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ-

ਮੇਰੀ ਬਾਂਧੀ ਭਗਤੁ ਛਾਡਾਵੈ

**ਬਾਧੈ ਭਗਤੁ ਨ ਛੁਟੈ ਮੋਹਿ॥
 ਏਕ ਸਮੈ ਮੈ ਕਉ ਗਹਿ ਬਾਧੈ
 ਤਉ ਫੁਨਿ ਮੈ ਪੈ ਜਬਾਬੁ ਨ ਹੋਇ॥**

ਅੰਗ - 1252

ਪਹਿਲੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਇਸ ਅਕਾਲ ਮੰਡਲ ਤੋਂ ਆਈ ਹੋਈ ਬਾਣੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ। ਭਾਈ ਬੁੱਧੂ ਦਾ ਆਵਾ ਤਾਂ ਕੱਚਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਨਾਲ ਪੱਕਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਮਹਿੰਗੇ ਭਾਅ ਇੱਟਾਂ ਵਿਚ ਗਈਆਂ। ਦੁਆਪਰ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕੁਲ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਤਾਂ ਕਰਾ ਲਿਆ ਪਰ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਰਿਸ਼ੀ ਦਾ ਬਚਨ ਨਾ ਬਦਲਿਆ। ਸੋ ਇਹ ਇਕ ਦੀਵਾਰ ਹੈ ਜੋ ਮੇਰੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਕੋਈ ਐਸੀ ਹਾਲਤ ਵੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਣ ਦੀ ਕੋਈ ਸੰਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪੇ ਦੀ ਵਲਗਣ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਪ੍ਰਮ ਆਪੇ ਵਿਚ ਉਰਾਰ ਪਾਰ ਹੋਣ ਦੀ ਹਾਲਤ ਪੈਦਾ ਕਰ ਲੈਣਗੇ, ਤਾਂ ਹਾਲਤ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਦੋ ਅੱਖਰ 'ਨਹੀਂ ਜੇ' ਮਿਟ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਠਾਕੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਵੇਗਾ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਕਿ ਆਸ ਦੀ ਡੋਰ ਤਾਂ ਕਾਇਮ ਹੈ, ਜ਼ਰੂਰ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

ਅੱਜ ਰਾਤ ਜਦੋਂ ਸੋਹਣਾ ਤੇ ਮੋਹਣਾ ਫਕੀਰ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਸੋਚਦੇ ਹੋਏ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਟਿਕ ਗਏ ਤਾਂ ਉਸ ਰੋਡਾ ਜਲਾਲੀ ਨੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਸਾਰੇ ਫੁਲਾਂ ਦੇ ਬੂਟੇ ਬਲੁੰਦਰ ਦਿਤੇ ਅਤੇ ਫੁੱਲ ਤੋੜ ਕੇ ਪਟਾਰੀ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਏਧਰ ਜਦੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਪੈ ਰਹੀ ਗਾੜ੍ਹੀ ਧੁੰਦ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਕਿਰਨ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਤਾਂ ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਫੁਲਾਂ ਦੇ ਬੂਟੇ ਬਲੁੰਦਰੇ ਪਏ ਹਨ, ਸੀਸ਼ੇ ਟੁੱਟੇ ਪਏ ਹਨ, ਨਿੱਕੀਆਂ ਛਪਰੀਆਂ ਧਰਤੀ ਤੇ ਡਿੱਗੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਕ ਵੀ ਫੁੱਲ ਜੋ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਿਹਨਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੌਸਮ ਤੋਂ ਬਚਾਅ-ਬਚਾਅ ਕੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ। ਗਰਮੀਆਂ ਵਿਚ ਫੁੱਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਮੋਤੀਆ ਤਰੁੰਡਿਆ-ਮਰੁੰਡਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਟਾਹਣੀਆਂ ਟੁੱਟ ਕੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਪਈਆਂ ਸਨ। ਖੱਟੇ ਗੈਂਦੇ ਦੀਆਂ ਟਾਹਣੀਆਂ ਪਾਟ ਕੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਡਿੱਗੀਆਂ ਪਈਆਂ ਸਨ। ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਕਿਆਰੀ ਉਜਾੜ ਬਣ ਗਈ। ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਵਲ ਦੇਖਿਆ। ਮੋਹਣਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੇਵ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਜ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕੀ ਮੂੰਹ ਦਿਖਾਵਾਂਗੇ, ਹੁਣ ਅਸਾਡੇ ਜੀਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਵ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਦੋਨੋਂ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਕਿਆਰੀਆਂ ਵਿਚ ਗਿਰ ਗਏ। ਅਤਿ ਦੀ ਠੰਢ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੱਪੜੇ ਵੀ ਮੋਟੇ ਨਹੀਂ ਪਾਏ ਸਨ ਅਤਿ ਠੰਢੀ ਰਿਵੀ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਵੇਖਦੇ-ਵੇਖਦੇ ਐਉਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਉਡਾਰੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ ਕਿਸੇ ਅਗੰਮ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਗਈਆਂ ਤੇ ਦੋ ਦੋਹੇ ਰੂਪ ਮੜੋਲੀਆਂ, ਪਾਣੀ

ਦਿਤੀਆਂ ਕਿਆਰੀਆਂ ਵਿਚ ਗਿਰੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ।

ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਰੂਹਾਂ, ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਸਿੱਕਾਂ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਹਨ ਕਿ ਅਜੇ ਵੀ ਠਾਕੁਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਮੰਡਲ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਅਗੰਮ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰੀਏ।

ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਨੇ ਰੋਡਾ ਜਲਾਲੀ ਵਲੋਂ ਫੁਲਾਂ ਦੀ ਭੇਟਾ ਵੇਖ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਲਾਲੀਆ! ਤੂੰ ਜਲਾਲੀ ਨਹੀਂ, ਤੂੰ ਪਾਖੰਡੀ ਹੈਂ, ਚੋਰ ਹੈਂ, ਇਹ ਫੁੱਲ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਮੇਰੇ ਅਤਿ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਦੋ ਤੜਫਦੇ ਦਿਲ ਲੈ ਕੇ ਮੇਰੀ ਭੇਟਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। ਐਨਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹੀ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਤਖਤ ਤੋਂ ਉਠੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਾਗ ਵਲ ਨੂੰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਓਧਰੋਂ ਮਾਤਾ ਜੀ, ਜੋ ਪੂਰਨ ਅੰਤਰਜਾਮੀ, ਜੋ ਸਦਾ ਦਿਬ ਮੰਡਲਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਰੱਖਦੇ ਸਨ ਉਹ ਵੀ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਅਗੰਮੀ ਖਿੱਚ ਦੇ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਬਾਗ ਦੀ ਉਸ ਨੁਕਰ ਵਲ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਥੇ ਦੋ ਸਰੀਰ ਅੱਜ ਮਿਰਤਕ ਬਣੇ ਠੰਢੇ ਥਾਂ ਗਿਰੇ ਪਏ ਹਨ। ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਉਸੇ ਥਾਂ ਪੁਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਐਉਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਅਕਾਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਉਤਰੀਆਂ ਦੋ ਨਦੀਆਂ ਦਾ ਇਸ ਥਾਂ ਸੰਗਮ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਠੰਢੀ ਥਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਸ ਗਿੱਲੀ ਕਿਆਰੀ ਵਿਚ ਹੀ ਬੈਠ ਗਏ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਦੋਹਾਂ ਲਾਡਲਿਆਂ ਦਾ ਸੀਸ ਆਪਣੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਨੇਹ ਨਾਲ ਸੀਸ ਉਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਮੇਰੇ ਬੇਟਿਓ! ਮੈਂ ਆ ਗਿਆ, ਔਹ ਦੇਖੋ ਉਸ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੀ ਮੁਕਤ ਆਤਮਾ, ਗੁਰੂ ਦੇਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਆ ਕੇ ਕਹਿ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੇਰੇ ਵਾਕ ਵਿਚੋਂ 'ਨਹੀਂ ਜੇ' ਅੱਖਰ ਕੱਟ ਦੇਵੋ ਅਤੇ ਇਹ ਰੱਖ ਲਵੋ ਕਿ 'ਠਾਕੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣ ਲੱਗਾ ਹੈ'। ਬਾਰ-ਬਾਰ ਉਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਸੁਣੋ, ਤੁਸੀਂ ਹੋਸ਼ ਵਿਚ ਆਵੋ। ਅਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਜਾਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਗੁਰਮੁਖ ਰੂਹ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਦਿਤਾ ਤੇ ਹੁਣ ਸੁਣੋ! 'ਠਾਕੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣ ਲੱਗਾ ਹੈ।' ਆਤਮਕ ਸੱਤਾ ਨਾਲ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰਾਂ ਵਿਚ ਨਿੱਘ ਲਿਆਂਦਾ ਅਤੇ ਵਿਛੁੜ ਚੁੱਕੀਆਂ ਜੀਵ ਆਤਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਰੀਰਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਾ ਦਿਤਾ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸੁਰਤ ਆਈ, ਅੱਖਾਂ ਉਤੇ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ ਕਿ ਅਸਾਡੇ ਸੀਸ ਅਤਿ ਪਿਆਰੇ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਹੋਸ਼ ਆਈ ਤਾਂ ਦੋਵੇਂ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਝਾਲ ਨਾ ਝੱਲ ਸਕੇ, ਇਕ ਝਰਨਾਹਟ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਗਈ, ਦੋਵੇਂ ਅਸ਼ਬਦ ਹੋ ਗਏ, ਕੋਈ ਅੱਖਰ ਨਹੀਂ ਔੜ੍ਹ ਰਹੇ। ਸੁਰਤ ਕਿਸੇ ਮਹਾਨ ਅਨੁਭਵ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਗੁਆਚ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਾਦ ਫੇਰ ਨੇਤਰ ਖੁਲ੍ਹੇ। ਕੀ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵਿਚ, ਪੱਤੇ-ਪੱਤੇ ਵਿਚ, ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ, ਜਿਥੇ ਵੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਇਕੋ ਠਾਕੁਰ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਉਹ ਸਰੂਪ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਅਜੇ ਤੱਕ ਲੇਟੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਬਾਤਸਲ ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ ਦੋਹਾਂ ਦੇ

ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ ਛੋਹ ਕੇ ਬੈਠੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ, ਬੇਟਿਓ! ਉਠੋ, ਕਰੋ ਦਰਸ਼ਨ ਜਿਉਂਦੇ ਠਾਕੁਰ ਦੇ, ਜੋ ਦੋਹੀਂ ਜਹਾਨੀਂ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈ। ਸੁਰਤ ਆਉਂਦੇ ਸਾਰ ਦੋਨੋਂ ਉਠ ਬੈਠੇ ਤਾਂ ਚਰਨਾਂ ਤੋਂ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਅਸੀਂ ਕਿੱਡੇ ਨਿਕਾਰੇ ਤੇ ਨਿਕੰਮੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਘਰ ਆਵੇ ਤੇ ਉਸਦੇ ਬੈਠਣ ਲਈ ਕੋਈ ਕੱਪੜਾ ਵੀ ਨਾ ਵਿਛਾ ਸਕੇ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਅੰਦਰ ਕੱਚੇ ਕੋਠੇ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ ਤੇ ਸਫ ਉਤੇ ਭੁੰਜੇ ਹੀ ਬੈਠ ਗਏ। ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਨਜ਼ਾਰਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਠਿਨਾਈ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਉਸ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਜਿਥੇ ਇਹ ਮਿਲਣੀਆਂ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਵਰਤਿਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਈ ਕੇਸਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੰਝੂਆਂ ਦੀ ਝੜੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਵਿਚੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਔਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਮਾਫ ਕਰਕੇ ਭੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਜੋ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੂਰ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਵੀ ਕੋਈ ਅਕਹਿ ਰਸ ਤਾਰੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਡੂੰਘੇ ਅਨੁਭਵ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਸਮਾਧੀ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਹੈ 'ਬਾਂਧੈ ਭਗਤੁ ਨ ਛੁਟੈ ਮੋਹਿ' ਦਾ ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਜੋ ਅਸੀਂ ਕਲਗੀਧਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚੋਂ ਝਲਕਾਰੇ ਮਾਰਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਅਤਿ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਘਾਲ ਪੂਰੀ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ ਅਸਾਡੇ ਨਾਲ ਚੱਲੋ, ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਰਹੋ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਸਤੇ ਮੁਬਾਰਕ ਨਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ੀ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦਾ ਰੂਪ ਹੀ ਬਣਾ ਦਿਤੇ। ਭਾਈ ਸੋਹਣਾ ਜੀ ਸੋਹਣਾ ਸਿੰਘ ਬਣ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬੀਬੀ ਮੋਹਨਾ, ਮੋਹਨ ਕੌਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਖਾਲਸੇ ਵਿਚ ਸੰਮਿਲਤ ਹੋ ਗਏ। ਭਾਈ ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਬਹੁਤ ਉਚ ਦਰਜੇ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖਣ ਕਰਕੇ 52 ਕਵੀਆਂ ਵਿਚ ਗਿਣਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਅਤੇ ਬੀਬੀ ਮੋਹਨ ਕੌਰ ਆਪਣੀ ਰਾਗ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਹੁਨਰ ਨਾਲ ਮੁਤਲਾਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਗ ਸਿਖਾਉਣ ਲੱਗੀ। ਐਉਂ ਨਵਾਂ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ, ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੀਵਨ ਸਫਲਾ ਕੀਤਾ।

ਪਾਠਕ ਜਨੋਂ! ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਸਵ ਮਨਾ ਰਹੇ ਹੋ, ਅਨੁਭਵ ਕਰੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਪੁਸ਼ਤ-ਦਰ-ਪੁਸ਼ਤ ਅਸਾਡੇ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਨਾ ਰੱਖੀ। ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਜਿਓਮੈਟਰੀ ਦੀਆਂ ਰੇਖਾਵਾਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਚਿਤਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਕੋਈ ਰਸ ਹੈ, ਨਾ ਰੰਗ ਹੈ, ਨਾ ਖਿੱਚ ਹੈ; ਜੋ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸਾਡੀ ਅਧੂਰੀ ਵਿਦਵਤਾ ਜੋ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਰਸ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਸਕਦੀ। ਛੱਡੋ ਇਹ ਝੂਠਾ ਗੁਮਾਨ; ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਵੋ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਭ ਨੂੰ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ

ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਪਦਵੀ ਦੇ ਕੇ ਗਏ ਹਨ ਉਸ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਸਮਝੋ, ਕੀ ਸੀ?

ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਹੀ

ਸੋ ਹੈ ਖਾਲਸ ਦੇਵ।

ਪ੍ਰਭ ਮਹਿ ਮੋਹਿ ਮਹਿ ਤਾਸ ਮਹਿ

ਰੰਚਕ ਨਾਹਨ ਭੇਵ।

(ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚੋਂ)

ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਆਪਣੇ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਖਾਲਸਾ ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ। ਹੰਗਤਾ ਤੇ ਮਮਤਾ ਦੀਆਂ ਅੰਧਕਾਰੀ ਵਲਗਣਾਂ ਵਿਚ ਬਿੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਾਂ। ਕੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਖਾਲਸਾ ਲਿਖ ਕੇ ਖਾਲਸਾ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ? ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ। ਖਾਲਸਾ ਇਕ ਆਦਰਸ਼ ਹੈ, ਸਭ ਕੁਝ ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਭਲਾਈ ਵਾਸਤੇ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਦੇਣਾ, ਭੁੱਲੜ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੀ ਆਤਮਕ ਸੱਤਾ ਵੰਡ ਦੇਣੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ -

ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਯੂੜਿ ਮੰਗੈ

ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਕੀ

ਜੋ ਆਪਿ ਜਪੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ॥

ਅੰਗ - 306

ਉਸ ਮਹਾਨ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਨੁਆਈਆਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਅੰਧਕਾਰ ਦੀ ਕਾਲੀ ਬੋਲੀ ਰਾਤ ਛਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ, ਹੇ ਪਿਤਾ! ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਏ ਹਾਂ, ਤੇਰੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਥਾਂ ਅਸੀਂ ਮਾਇਆ ਨੂੰ, ਪਦਵੀਆਂ ਨੂੰ, ਵਡਿਆਈਆਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਰਹਿ ਕੇ ਵੀ 'ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਪਦਵੀ' ਅਪਣਾਅ ਕੇ ਅਸੀਂ ਪਾਖੰਡਮਈ ਜੀਵਨ ਗੁਜ਼ਾਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਅਸਾਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਹੀ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਮਾਤਰ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਸਭ ਕੁਝ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਸੀਂ 'ਮੈ' ਤੇ 'ਮੇਰੀ' ਕਦੀ ਤਿਆਗ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ, ਅਸਾਡੇ ਔਗੁਣਾਂ ਵਲ ਨਾ ਤੱਕੋ। ਸੋਝੀ ਬਖਸ਼ੋ, ਮਿਲਾਓ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੇਰੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਅਖੰਡ ਜਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਜੋ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਆਤਮ ਰਸ ਵਿਚ ਭਰਪੂਰ ਹਨ। ਇਹੋ ਅਰਦਾਸ ਹੈ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਬਖਸ਼ੇ ਜਾਣ ਦੇ ਕਾਬਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਤੇਰਾ ਜੋ ਸੁਭਾਅ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਅੱਜ ਅਸਾਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਦੇ -

ਸਦਾ ਸਦਾ ਸਦਾ ਦਇਆਲ॥

ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਨਾਨਕ ਭਏ ਨਿਹਾਲ॥

ਅੰਗ - 275

ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਸਫਲੁ ਹੋਇ

ਪ੍ਰਵਚਨ - ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਸੰਪਾਦਕ - ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਜਨਵਰੀ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-25)

ਜੇ ਗੁਰ ਕੀ ਸਰਣੀ ਫਿਰਿ ਓਹੁ ਆਵੈ
ਤਾ ਪਿਛਲੇ ਅਉਗਣ ਬਖਸਿ ਲਇਆ ॥
ਜਨ ਨਾਨਕ ਅਨਦਿਨੁ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ
ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਕਿਲਵਿਖ ਪਾਪ ਗਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੩੦੭

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ! ਹੁਣ ਸਾਡਾ ਕੀ ਫਰਜ਼ ਹੈ? ਸਾਨੂੰ ਲਾਹਾ ਖੱਟਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਿਮਰਨ-ਭਜਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਵਿਘਨਾਂ ਤੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਹੀਰੇ ਜੈਸੇ ਅਮੋਲਕ ਜਨਮ ਦਾ ਪੂਰਾ-ਪੂਰਾ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ, ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਦੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਮਨੁੱਖਾ ਪਦਵੀ ਤੋਂ ਪਤਿਤ ਅਤੇ ਬੇਮੁੱਖ ਹੋ ਕੇ ਆਤਮਿਕ ਮੌਤ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਮਨਮੁਖ ਮਰਹਿ ਮਰਿ ਮਰਣੁ ਵਿਗਾੜਹਿ ॥

ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਆਤਮ ਸੰਘਾਰਹਿ ॥

ਅੰਗ - ੩੬੨

ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਦਾ ਪੂਰਾ-ਪੂਰਾ ਲਾਹਾ ਲੈਣ ਲਈ ਉੱਦਮ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜਿੰਨਾ ਉੱਦਮ ਸਾਨੂੰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਉਤਨਾ ਤੇ ਜਤਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਵੀ ਸੁਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨਗੇ ਤਾਂ ਨਿਤਨੇਮ ਕਰਾਂਗੇ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨਗੇ ਤਾਂ ਨਾਮ ਜਪਾਂਗੇ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨਗੇ ਤਾਂ ਨੇਕ ਕੰਮ ਕਰਾਂਗੇ। ਪਹਿਲੀ ਵਿਚਾਰ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਐਸੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮਨੁੱਖ ਆਲਸੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣੇ ਮਨ ਤੇ ਕਾਬੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੇ ਵਸ ਹੋ ਕੇ ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਖਚਤ ਰਹਿਣ ਨਾਲ, ਮਨ ਮਲੀਨ ਤੇ ਸਰੀਰ ਨਿਰਬਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਐਸੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਬੇਵਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਬੋਝ ਰੱਬ ਤੇ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸਿਆਣੇ ਚਿੰਤਕਾਂ ਦਾ ਮੱਤ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਤਿੰਨ ਮੁੱਖ ਕਰਤੱਵ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

1. ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਾਸਤੇ ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ?
2. ਸਮਾਜ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਵਾਸਤੇ ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ?
3. ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਾਸਤੇ ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ?

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੀ ਮਦਦ ਆਪ ਕਰੇ ਜਿਵੇਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਅਖਾਣ ਹੈ ਕਿ (God helps those who help themselves) ਰੱਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੀ ਮਦਦ ਆਪ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਆਪਣ ਹਥੀ ਆਪਣਾ ਆਪੇ ਹੀ ਕਾਜੁ ਸਵਾਰੀਐ ॥

ਅੰਗ - ੪੭੪

ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ ਮੰਗੇ, ਕ੍ਰਿਤ ਸਫਲੀ ਕਰੇ, ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਭਲੇ ਵਾਸਤੇ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰੇ, ਜਿਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ।

ਘਾਲਿ ਖਾਇ ਕਿਛੁ ਹਥੁ ਦੇਇ॥

ਨਾਨਕ ਰਾਹੁ ਪਛਾਣਹਿ ਸੇਇ॥

ਅੰਗ - ੧੨੪੫

ਵਿਚਿ ਦੁਨੀਆ ਸੇਵ ਕਮਾਈਐ॥

ਤਾ ਦਰਗਹ ਬੈਸਣੁ ਪਾਈਐ॥

ਅੰਗ - ੨੬

ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ ਕਿ ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਜਨਮਾਂ ਤੋਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਵਿਛੜ ਕੇ ਦੁੱਖ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ/ਗੁਰ ਸਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰੇ। ਆਪਣੀ ਸਿਆਣਪ ਛੱਡ ਕੇ ਮਨ ਅਤੇ ਤਨ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਅਰਪਣ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ, ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਖੋਟੀ ਮਤ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰੇ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਨੂੰ ਤਰਨ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰੇ।

ਜੀਅ ਕੀ ਬਿਰਥਾ ਹੋਇ ਸੁ ਗੁਰ ਪਹਿ ਅਰਦਾਸਿ ਕਰਿ ॥

ਛੋਡਿ ਸਿਆਣਪੁ ਸਗਲੁ ਮਨੁ ਤਨੁ ਅਰਪਿ ਧਰਿ ॥

ਪੂਜਹੁ ਗੁਰ ਕੇ ਪੈਰ ਦਰਮਤਿ ਜਾਇ ਜਰਿ ॥

ਸਾਧ ਜਨਾ ਕੈ ਸੰਗਿ ਭਵਜਲੁ ਬਿਖਮੁ ਤਰਿ ॥

ਸੇਵਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵ ਅਗੈ ਨ ਮਰਹੁ ਡਰਿ ॥

ਖਿਨ ਮਹਿ ਕਰੇ ਨਿਹਾਲੁ ਉਣੈ ਸੁਭਰ ਭਰਿ ॥

ਮਨ ਕਉ ਹੋਇ ਸੰਤੋਖੁ ਧਿਆਈਐ ਸਦਾ ਹਰਿ ॥

ਸੋ ਲਗਾ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵ ਜਾ ਕਉ ਕਰਮੁ ਧਰਿ ॥

ਅੰਗ - ੫੧੯

ਮਨੁੱਖਾਪਨ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਅਸੂਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਵੀ ਫਰਜ਼ ਨਹੀਂ ਨਿਭਾਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਕਰਕੇ ਪਿਛਾਂਹ ਖਿੱਚੂ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੇਖੋ ਜੀ! ਸਭ ਕੁਝ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਇਹ ਉਦਾਹਰਣ ਵੀ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਹੁਕਮੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭੁ ਕੋ ਬਾਹਰਿ ਹੁਕਮ ਨ ਕੋਇ॥ ਅੰਗ - ੧

ਐਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਮਨ ਮਰਜ਼ੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਹੁਕਮ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸੁਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਮਨ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਕਰਕੇ ਵੀ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਸ ਦੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਭੁੱਲ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਜ਼ਾ ਵੀ ਤਾਂ ਧਰਮਰਾਜ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੀ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਤਕੜਾ ਹੋ ਕੇ ਸਜ਼ਾ ਭੁਗਤਣ ਲਈ ਵੀ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਜੋ ਵੀ ਗਲਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਅਨਜਾਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੰਮ ਗਲਤ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਾਖੀ ਚੇਤਨ ਆਵਾਜ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਦਾ ਸਫਰ ਕਰਦਿਆਂ, ਹੱਥ ਵਿਚ ਦੀਵਾ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਕੋਈ ਖੂਹ ਵਿਚ ਛਾਲ ਮਾਰੇ ਤਾਂ ਉਥੇ ਚੰਗਾ ਕੀ ਵਾਪਰਨਾ ਹੈ? ਬੁਰੇ ਕੰਮ ਦਾ ਦੰਡ ਤਾਂ ਮਿਲਣਾ ਹੀ ਮਿਲਣਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਗਲਤ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਕਬੀਰ ਮਨੁ ਜਾਨੈ ਸਭ ਬਾਤ ਜਾਨਤ ਹੀ ਅਉਗਨੁ ਕਰੈ ॥

ਕਾਹੇ ਕੀ ਕੁਸਲਾਤ ਹਾਥਿ ਦੀਪੁ ਕੂਏ ਪਰੈ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੭੬

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਤਾਰਦੇ ਹੋਏ ਜਦੋਂ ਮੱਕਾ ਸ਼ਰੀਫ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਉਥੋਂ ਦੇ ਕਾਜ਼ੀ ਤੇ ਹਾਜ਼ੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਜ਼ਾਹਰੀ ਕਲਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਕੇ ਸਿਜਦਾ ਕੀਤਾ। ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਹੇ ਨਾਨਕ ਪੀਰ! ਸਾਨੂੰ ਖੁਦਾ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ।

ਪੁੱਛਣ ਗੱਲ ਈਮਾਨ ਦੀ ਕਾਜ਼ੀ ਮੁੱਲਾਂ ਇਕੱਠੇ ਹੋਈ।

ਵੱਡਾ ਸਾਂਗ ਵਰਤਾਇਆ ਲਖ ਨ ਸਕੇ ਕੁਦਰਤ ਕੋਈ।

ਪੁਛਣ ਖੋਹਲ ਕਿਤਾਬ ਨੂੰ ਵਡਾ ਹਿੰਦੂ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨੋਈ।

ਬਾਬਾ ਆਖੇ ਹਾਜ਼ੀਆਂ ਸੁਭ ਅਮਲਾਂ ਬਾਝੇ ਦੋਵੇਂ ਰੋਈ।

ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੋਇ ਦਰਗਹ ਅੰਦਰ ਲੈਨ ਨ ਵੋਈ।

ਕੱਚਾ ਰੰਗ ਕੁਸੁੰਭ ਦਾ ਪਾਣੀ ਧੋਤੈ ਥਿਰ ਨ ਰਹੋਈ।

ਕਰਨ ਬਖੀਲੀ ਆਪ ਵਿਚ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਕਥਾਇ ਖਲੋਈ।

ਰਾਹ ਸ਼ੈਤਾਨੀ ਦੁਨੀਆ ਗੋਈ। ਵਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ੧/੩੩

ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਨਾ ਕਰੋ, ਖੁਦਾ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਕੀਤੇ ਮਾੜੇ ਤੇ ਨੇਕ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਧਰਮ ਰਾਜ ਨੂੰ ਥਾਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਝੂਠ ਤੇ ਸੱਚ ਦਾ ਨਿਸਤਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਨ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਕਰਕੇ ਮਾੜੇ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਰੱਬ ਤੋਂ ਬੇਮੁੱਖ ਤੇ ਝੂਠੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਖੁਆਰ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੀਕ ਪੁਕਾਰ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ ਰੇ ਮਨਾ ਸੁਣੀਐ ਸਿਖ ਸਹੀ ॥

ਲੇਖਾ ਰਬੁ ਮੰਗੋਸੀਆ ਬੈਠਾ ਕਢਿ ਵਹੀ ॥

ਤਲਬਾ ਪਉਸਿਨ ਆਕੀਆ ਬਾਕੀ ਜਿਨਾ ਰਹੀ ॥

ਅਜਰਾਈਲੁ ਫਰੋਸਤਾ ਹੋਸੀ ਆਇ ਤਈ ॥

ਆਵਣੁ ਜਾਣੁ ਨ ਸੁਝਈ ਭੀਤੀ ਗਲੀ ਫਹੀ ॥

ਕੁਝ ਨਿਖੁਟੇ ਨਾਨਕਾ ਓੜਕਿ ਸਚਿ ਰਹੀ ॥ ਅੰਗ - ੯੫੩

ਸਭਨਾ ਕਾ ਦਰਿ ਲੇਖਾ ਹੋਇ ॥

ਕਰਣੀ ਬਾਝਹੁ ਤਰੈ ਨ ਕੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੯੫੨

ਧਰਮ ਰਾਇ ਨੋ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਬਹਿ ਸਚਾ ਧਰਮੁ ਬੀਚਾਰਿ ॥

ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਦੁਸਟ ਆਤਮਾ ਓਹੁ ਤੇਰੀ ਸਰਕਾਰ ॥

ਅੰਗ - ੩੮

ਜੋ ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਧਰਮ ਰਾਇ ਵੀ ਪਾਪੀਆਂ ਤੇ ਪੁੰਨੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ, ਉਹ ਵੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਕਰੇ ਬੇਨਤੀ ਧਰਮਰਾਇ ਹਉ ਸੇਵਕ ਠਾਕੁਰ ਅਬਿਨਾਸੀ॥

ਅੰਗ - ੩੮

ਇਸ ਕਰਕੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਗਲਤ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਤਾਂ ਭੋਗਣਾ ਹੀ ਪਵੇਗਾ ਅਤੇ ਦੰਡ ਵੀ ਮਿਲਣਾ ਹੀ ਮਿਲਣਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਦੇਣੀ, ਇਹ ਵੱਡੀ ਭੁੱਲ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸੋਝੀ ਆ ਜਾਵੇ ਫੇਰ ਹੁਕਮ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬੜੀ ਔਖੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜੋ ਕੇਵਲ ਗੁਰਮੁਖ ਹੀ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਬਾਤ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਨਾਲ ਹੁਕਮ ਦੀ ਖੇਡ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਕਰਦਾ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦੀ ਖੇਡ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤੇ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਨਦਰ ਹੋਵੇ ਉਸ ਉੱਤੇ ਹੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਬੇਸਮਝੀ ਨਾਲ ਐਵੇਂ ਫੋਕੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇਈ ਜਾਵੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਖੁਆਰ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਜਨ ਨਾਨਕ ਇਹੁ ਖੇਲੁ ਕਠਨੁ ਹੈ ਕਿਨਹੂੰ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਨਾ ॥

ਅੰਗ - ੨੧੯

ਗਿਆਨੁ ਨ ਗਲੀਈ ਢੂਢੀਐ ਕਥਨਾ ਕਰੜਾ ਸਾਰੁ ॥

ਕਰਮਿ ਮਿਲੈ ਤਾ ਪਾਈਐ ਹੋਰ ਹਿਕਮਤਿ ਹੁਕਮੁ ਖੁਆਰੁ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੫

ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਜੀਵ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹੁਕਮ ਦੀ ਖੇਡ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣਨਾ ਹਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵਸ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ (ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਇਸ ਪ੍ਰਥਾਇ ਬਚਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਖਾਣਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਸਾਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਪਣੇ ਉਦਮ ਨਾਲ ਆਪ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਗਰਾਹੀ ਤੋੜ ਕੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਚਿੱਥਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਅੰਦਰ ਨਿਘਾਰਦੇ ਹਾਂ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ, ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੀ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਹੋ ਗਈ, ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਉਦਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਭੱਜੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜੇ ਕੋਈ ਸਰਵਿਸ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ

ਵਪਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕੋਈ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਥੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ? ਸਾਰੇ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀ ਤੇ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ, ਕੰਮਾਂ-ਕਾਰਾਂ ਲਈ ਝੱਟ-ਪੱਟ ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਟਾਈਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੁਕਾਨ ਖੋਲ੍ਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗਾਹਕ ਨਾ ਮੁੜ ਜਾਵੇ। ਸਰਵਿਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵੀ ਟਾਈਮ ਨਾਲ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਲੇਟ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਗੈਰ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲੱਗ ਜਾਵੇਗੀ ਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਾਲੇ ਵੀ ਦਿਨ ਰਾਤ ਦੌੜੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਕੰਮਾਂ-ਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਰੁਝੇ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਕਿਸੇ ਪਾਸ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ। ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਤਾਂ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਵੀ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੇਖੋ ਜੀ! ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਟਾਈਮ ਨਹੀਂ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਮਰਨ ਦੀ ਵੀ ਵਿਹਲ ਨਹੀਂ। ਐਸੇ ਅਣਜਾਣਪੁਣੇ ਦੇ ਉਤਰ ਸੁਣ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਦੋਂ ਸੋਝੀ ਆਵੇਗੀ। ਪਿਆਰਿਓ! ਸਰੀਰ ਦੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਗਰੰਟੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹੜੇ ਵੇਲੇ ਛੁਟ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਮੌਤ ਦੇ ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਨੇ ਤਾਂ ਬਿਨਾਂ ਪੁੱਛੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕਾ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਣਾ ਕਿ ਮਰਨ ਦੀ ਵਿਹਲ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ? ਬੱਸ, ਪਤਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਗਣਾ ਕਿ ਸਰੀਰ ਨੇ ਕਦੋਂ ਢਹਿ-ਢੇਰੀ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਆਇਓ ਬੰਦਾ ਦੁਨੀ ਵਿਚਿ ਵਤਿ ਆਸੁਣੀ ਬੰਨਿ ॥

ਮਲਕਲ ਮਉਤ ਜਾਂ ਆਵਸੀ ਸਭ ਦਰਵਾਜੇ ਭੰਨਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੮੩

ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਮਾਠ ਦੀ ਗੱਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਗੁਰੂ ਕਰਾਏਗਾ ਤਾਂ ਕਰਾਂਗੇ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਏਗੀ ਤਾਂ ਪਰਉਪਕਾਰ, ਸੇਵਾ, ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਾਂਗੇ। ਪਿਆਰਿਓ! ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਬਣਨੀ, ਜੇ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਕੇ ਸੁਣੋ ਤੇ ਮੰਨੋ। ਪੂਰਾ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰੋ। ਇਸ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮਨੋਕਾਮਨਾਵਾਂ ਵੀ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਤੇ ਨਉਨਿਧੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਭਾਵ ਦੁਨਿਆਵੀ ਸੁੱਖ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

ਹੋਹੁ ਸਾਵਧਾਨ ਅਪੁਨੇ ਗੁਰ ਸਿਉ ॥

ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਪੂਰਨ ਹੋਵੈ ਪਾਵਹਿ ਸਗਲ ਨਿਧਾਨ ਗੁਰ ਸਿਉ ॥

ਅੰਗ - ੮੯੫

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਤੇ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜੋਤ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ, ਅਰੋਗ ਸਰੀਰ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਭੇਜ ਦਿਤਾ। ਸਰੀਰ ਦੀ ਬਣਤਰ ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਨੇ ਕਿੰਨੀ ਸੋਹਣੀ ਬਣਤ ਬਣਾ ਕੇ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਹੈ।

ਜੀਉ ਪਾਇ ਤਨੁ ਸਾਜਿਆ ਰਖਿਆ ਬਣਤ ਬਣਾਇ ॥

ਅਖੀ ਦੇਖੈ ਜਿਹਵਾ ਬੋਲੈ ਕੰਨੀ ਸੁਰਤਿ ਸਮਾਇ ॥

ਪੈਰੀ ਚਲੈ ਹਥੀ ਕਰਣਾ ਦਿਤਾ ਪੈਨੈ ਖਾਇ ॥

ਜਿਨਿ ਰਚਿ ਰਚਿਆ ਤਿਸਹਿ ਨ ਜਾਣੈ ਅੰਧਾ ਅੰਧੁ ਕਮਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੮

ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਚੇਤਨ ਸੱਤਾ ਪਾ ਕੇ ਸਰੀਰ ਸਾਜ ਦਿਤਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅੱਖਾਂ ਦੇਖਣ ਵਾਸਤੇ, ਕੰਨ ਸੁਣਨ ਵਾਸਤੇ, ਜੁਬਾਨ ਬੋਲਣ ਵਾਸਤੇ, ਹੱਥ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਪੈਰ ਚੱਲਣ ਵਾਸਤੇ, ਦਿਮਾਗ ਸੋਚਣ ਵਾਸਤੇ, ਬੁੱਧੀ ਚੰਗੇ ਮਾੜੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰੀ ਸੋਝੀ ਬਖਸ਼ ਦਿਤੀ। ਕਿਸੇ ਨੇਤਰਹੀਣ ਤੋਂ ਪੁੱਛੋ ਜਿਹੜਾ ਦੇਖਣ ਵਾਸਤੇ ਤਰਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕੀ ਹੈ, ਕੰਨਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਬੋਲੇ ਤੋਂ ਪੁੱਛੋ ਤੇ ਜੁਬਾਨ ਦੀ ਕਦਰ ਗੂੰਗੇ ਤੋਂ ਪੁੱਛੋ। ਹੱਥਾਂ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛੋ ਜਿਹੜੇ ਹੱਥਾਂ ਪੈਰਾਂ ਕਰਕੇ ਅਪਾਹਜ ਹਨ। ਇਥੇ ਹੀ ਬੱਸ ਨਹੀਂ ਪਹਿਨਣ, ਖਾਣ ਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਸਾਰਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਜੋ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਸਾਰੀਆਂ ਦਾਤਾਂ ਦੇ ਦਿਤੀਆਂ। ਸਾਰੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਪਾ ਕੇ ਵੀ ਜੇਕਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਫੇਰ ਬੰਦਾ ਅਕ੍ਰਿਤਘਣ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਫਲ ਸਰੂਪ ਉਸ ਨੂੰ ਨਰਕਾਂ ਦੇ ਦੁਖ ਸਹਿ ਕੇ ਚਉਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਭਟਕਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਨਰਕ ਘੋਰ ਬਹੁ ਦੁਖ ਘਣੇ ਅਕਿਰਤਘਣਾ ਕਾ ਥਾਨੁ ॥

ਤਿਨਿ ਪ੍ਰਭਿ ਮਾਰੇ ਨਾਨਕਾ ਹੋਇ ਹੋਇ ਮੁਏ ਹਰਾਮੁ ॥

ਅੰਗ - ੩੧੫

ਜੈਸਾ ਬੀਜੈ ਸੇ ਲੁਣੈ ਕਰਮ ਇਹੁ ਖੇਤੁ ॥

ਅਕਿਰਤਘਣਾ ਹਰਿ ਵਿਸਰਿਆ ਜੋਨੀ ਭਰਮੇਤੁ ॥

ਅੰਗ - ੭੦੬

ਧਰਤੀ ਵੀ ਪ੍ਰਭੂ ਅੱਗੇ ਪੁਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੈਨੂੰ ਅਸਮਾਨ ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਉੱਚੇ-ਉੱਚੇ ਪਹਾੜਾਂ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਕਿਲ੍ਹਿਆਂ ਤੇ ਮਕਾਨਾਂ, ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਤੇ ਨਦੀਆਂ, ਫਲਾਂ ਨਾਲ ਲੱਦੇ ਹੋਏ ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਤੇ ਬਨਸਪਤੀ ਅਤੇ ਅਣਗਿਣਤ ਜੀਵ ਜੰਤੂਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਭਾਰ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਬੰਦੇ ਤੇਰੇ ਕੀਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਸਹਿਣਾ ਔਖਾ ਹੈ।

ਨਾ ਤਿਸੁ ਭਾਰੇ ਪਰਬਤਾਂ ਅਸਮਾਨ ਖਹੰਦੇ।

ਨਾ ਤਿਸੁ ਭਾਰੇ ਕੋਟਗੜ੍ਹ ਘਰ ਬਾਰ ਦਿਸੰਦੇ।

ਨਾ ਤਿਸੁ ਭਾਰੇ ਸਾਇਰਾਂ ਨਦ ਵਾਰ ਵਹੰਦੇ।

ਨਾ ਤਿਸੁ ਭਾਰੇ ਤਰਵਰਾਂ ਫਲ ਸੁਫਲ ਫਲੰਦੇ।

ਨਾ ਤਿਸੁ ਭਾਰੇ ਜੀਅ ਜੰਤ ਅਨਗਣਤ ਫਿਰੰਦੇ।

ਭਾਰੇ ਭਈ ਅਕਿਰਤਘਣ ਮੰਦੀ ਹੂੰ ਮੰਦੇ।

ਵਾਰ ਭਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ੩੫/੮

ਸਰੀਰ ਵੀ ਦੁਰਲੱਭ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਵਸਤੂ ਵੀ ਅਮੋਲਕ ਹੈ, ਕਦਰ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਮਨਮੱਤ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਦੀ ਗਲਤ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਸੁੰਦਰ ਕਾਂਇਆ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਨਾਮ

ਜਪਣ ਦੀ ਵਾਰੀ ਦੇ ਦਿਤੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਉਧਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਸ ਕਿਰਪਾ ਦਾ ਪੂਰਾ-ਪੂਰਾ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣਾ, ਇਹ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਸਭ ਕੁਝ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਅਸੀਂ ਭੁੱਲੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮਾਲਕ ਦੀ ਅਪਾਰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰਾਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਗੁਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਪ੍ਰਤੀ ਜੋ ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ, ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਜੋ ਅਸੀਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਪੜ੍ਹਦੇ ਵੀ ਹਾਂ ਤੇ ਸੁਣਦੇ ਵੀ ਹਾਂ ਪਰ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਜੇ ਅਮਲ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਹੀ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਕਰ ਸਕਾਂਗੇ।

ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ ॥
ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ ॥
ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੈ ਕਿਤੈ ਨ ਕਾਮ ॥
ਮਿਲ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭਜੁ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ॥ ੧ ॥
ਸਰੰਜਾਮਿ ਲਾਗੁ ਭਵਜਲ ਤਰਨ ਕੈ ॥
ਜਨਮੁ ਬ੍ਰਿਥਾ ਜਾਤ ਰੰਗਿ ਮਾਇਆ ਕੈ ॥ ਅੰਗ - ੧੨

ਏ ਸਰੀਰਾ ਮੇਰਿਆ ਹਰਿ ਤੁਮ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਰਖੀ
ਤਾ ਤੂ ਜਗ ਮਹਿ ਆਇਆ ॥
ਹਰਿ ਜੋਤਿ ਰਖੀ ਤੁਧੁ ਵਿਚਿ ਤਾ ਤੂ ਜਗ ਮਹਿ ਆਇਆ ॥
ਅੰਗ - ੯੨੧

ਸਫਲ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਤਾ ਕਾ ਸੰਗੁ ॥
ਜਾ ਕੈ ਮਨਿ ਲਾਗਾ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੫

ਪਿਆਰਿਓ! ਸਰੀਰ ਨੇ ਵੀ ਤਾਂ ਸਫਲਾ ਹੋਣੈ ਜੇਕਰ ਮਨ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਸਾਥ ਦੇਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸਰੀਰ ਦਾ ਮੂਲ ਮਨ ਹੈ, ਮਨ ਦਾ ਮੂਲ ਆਤਮਾ ਹੈ ਤੇ ਆਤਮਾ ਦਾ ਮੂਲ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਨ ਨੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡਿਆਂ ਦੀ ਪਿੱਠ ਲਗਾ ਦਿਤੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਸੂਰਮਾ ਹੀ ਜਿੱਤ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਮਨ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਵੇ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਜੇਤੂ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣਾ ਬੜਾ ਔਖਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਮੁੰਦਾ ਸੰਤੋਖੁ ਸਰਮੁ ਪਤੁ ਝੋਲੀ ਧਿਆਨ ਕੀ ਕਰਹਿ ਬਿਭੂਤਿ ॥
ਖਿੰਬਾ ਕਾਲੁ ਕੁਆਰੀ ਕਾਇਆ ਜੁਗਤਿ ਡੰਡਾ ਪਰਤੀਤਿ ॥
ਆਈ ਪੰਥੀ ਸਗਲ ਜਮਾਤੀ ਮਨਿ ਜੀਤੈ ਜਗੁ ਜੀਤੁ ॥
ਅੰਗ - ੬

ਉਜੈਨ ਦੇ ਰਾਜੇ ਭਰਥਰੀ ਨੂੰ ਐਸਾ ਵੈਰਾਗ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਰਾਜ ਭਾਗ ਤਿਆਗ ਦਿਤਾ। ਸਿੱਧ ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਤੋਂ ਦੀਖਿਆ ਲੈ ਕੇ ਕੰਨੀਂ ਮੁੰਦਰਾਂ ਪਾ ਲਈਆਂ, ਮੰਗਣ ਵਾਸਤੇ ਝੋਲੀ ਮੋਢੇ ਵਿਚ ਪਾ ਲਈ, ਪਿੰਡੇ ਨੂੰ ਸੁਆਹ ਮਲ ਲਈ, ਹੱਥ ਵਿਚ ਡੰਡਾ ਫੜ ਕੇ ਜੋਗੀਆਂ ਦਾ ਭੇਖ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ। ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਵੀ ਸੀਮਤ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ। ਮਨ ਨੂੰ ਸਾਧਣ ਵਾਸਤੇ ਬੜਾ ਤਪ ਕੀਤਾ, ਲੰਮੀਆਂ ਸਮਾਧੀਆਂ ਲਾਈਆਂ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ

ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਚੰਦ ਚਾਨਣੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਤੁਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਲਾਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਚਮਕਦੀ ਚੀਜ਼ ਨਜ਼ਰ ਆਈ। ਇਸ ਨੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਚੁੱਕ ਲਿਆ ਤੇ ਹੱਥ ਗੰਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪਾਨ ਦਾ ਬੀੜਾ ਚੱਬ ਕੇ ਖੁੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਲਾਹਨਤਾਂ ਪਾਈਆਂ ਕਿ ਐ ਮਨਾ! ਤੂੰ ਕਿੰਨਾ ਧੋਖਾ ਦਿਤਾ, ਹੀਰੇ ਲਾਲਾਂ ਦੇ ਭਰੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਖਜ਼ਾਨਿਆਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਦਿਆਂ ਵਿੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਤੇ ਹੁਣ ਪਾਨ ਦੀ ਖੁੱਕ ਨੂੰ ਲਾਲ ਸਮਝ ਕੇ ਡੋਲ ਗਿਆ? ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨੂੰ ਛੁਪਾਇਆ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਵੈਰਾਗ ਸ਼ਤਕ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਮਨ ਰਿਪੁ ਜੀਤੇ, ਸਭ ਰਿਪੁ ਜੀਤੇ।
ਮਨ ਰਿਪੁ ਜੀਤੇ, ਸਭ ਰਿਪੁ ਜੀਤੇ।

ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮਨ ਦੁਸ਼ਮਣ ਜਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਜਿੰਦਾ ਹਨ। ਜਿਸ ਨੇ ਮਨ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਤੇ ਫਤਹਿ ਪਾ ਲਈ। ਗੋਰਖਨਾਥ ਦੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿੱਧ ਮਛੰਦਰ ਨਾਥ ਸੀ ਤੇ ਲੰਕਾ ਦਾ ਰਾਜਾ ਅਮਰੂ ਉਸ ਦਾ ਸੇਵਕ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਰਾਜਾ ਅਮਰੂ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਰਾਣੀਆਂ ਬਹੁਤ ਵਿਰਲਾਪ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਈਆਂ, ਇਸ ਤੋਂ ਰਿਹਾ ਨਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਛੰਦਰ ਨਾਥ ਨੇ ਚਿੱਠੀਆਂ-ਸਿੱਧੀਆਂ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਪਹਾੜ ਦੀ ਕੰਦਰਾ ਵਿਚ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਯੋਗ ਬਲ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਰੂਹ ਰਾਜੇ ਅਮਰੂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਰਾਣੀਆਂ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਰਾਜਾ ਜਿੰਦਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਹ ਕਾਮ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਚੌਦਾਂ ਸਾਲ ਰਾਜੇ ਅਮਰੂ ਦੀਆਂ ਰਾਣੀਆਂ ਦੇ ਸਾਥ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਭੇਤ ਨੂੰ ਗੁਪਤ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਲੰਕਾ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਪਹਿਰੇ ਲਾ ਦਿਤੇ ਕਿ ਕੋਈ ਸਾਧੂ ਮਹਾਤਮਾ ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਦਾਖਲ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਸਾਧੂ ਬਾਲ ਗੁੰਦਾਈ ਨੇ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦੇ ਉਤਰ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਗੋਰਖਨਾਥ ਨੂੰ ਝੁੰਨਾ ਮਾਰਿਆ ਕਿ ਦੇਖ, ਤੇਰਾ ਗੁਰੂ ਲੰਕਾ ਵਿਚ ਕੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਗੋਰਖਨਾਥ ਭੇਖ ਬਲ ਕੇ ਲੰਕਾ ਗਿਆ ਤੇ ਮਛੰਦਰ ਨਾਥ ਨੂੰ ਉਥੋਂ ਕੱਢਿਆ।

ਸਿਕੰਦਰ ਤੇ ਪੋਰਸ ਦੀ ਜਦੋਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਸੁਲਹ ਸਫਾਈ ਹੋ ਗਈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਿਕੰਦਰ ਨੇ ਰਾਜੇ ਪੋਰਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਇਥੋਂ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਬਾਰੇ ਕਾਫੀ ਕੁਝ ਸੁਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਰਾਜਾ ਪੋਰਸ ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਵੀ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਲੈ ਗਿਆ। ਪਗਡੰਡੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਝਾੜੀਆਂ ਸਨ ਜਿਥੋਂ ਦੀ ਲੰਘਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਲਗਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸਰਦੀ ਦਾ ਮੌਸਮ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੰਤ ਕੇਵਲ ਕੰਪੀਨ ਮਾਤਰ ਪਹਿਨ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣੀ ਮੌਜ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਧੁੱਪ

ਸੇਕ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਹ ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਖੜ੍ਹਾ ਰਿਹਾ, ਇਸ ਵਲ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦਿਤਾ। ਮਹਾਤਮਾ ਵੇਪ੍ਰਵਾਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਪੰਜਾਂ ਚੋਰਾਂ ਨੇ ਠੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਰਾਜ ਮਾਲ ਰੁਪੁ ਜਾਤਿ ਜੋਬਨੁ ਪੰਜੇ ਠਗ ॥

ਏਨੀ ਠਗੀਂ ਜਗੁ ਠਗਿਆ ਕਿਨੈ ਨ ਰਖੀ ਲਜ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੮੮

ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਰਾਜ ਮੱਦ ਸੀ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵਿਜੇਤਾ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਸੀ, ਹੰਕਾਰ ਨੇ ਉਛਾਲਾ ਮਾਰਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਐਨੀ ਗੁਸਤਾਖੀ! ਮੇਰਾ ਸਵਾਗਤ ਤਾਂ ਕੀ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਮੇਰੇ ਆਉਣ ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ? ਉਸ ਨੇ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਤਲਵਾਰ ਕੱਢ ਲਈ ਤੇ ਹਾਲੇ ਇਕ ਕਦਮ ਹੀ ਵਧਿਆ ਸੀ, ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਲ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਇਕੋ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਜੜ੍ਹ ਬਣਾ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਮਾਯੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਦੋਂ ਸ਼ੇਰਸ਼ਾਹ ਸੂਰੀ ਤੋਂ ਹਾਰ ਖਾ ਕੇ ਖੜ੍ਹਰ ਸਾਹਿਬ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਲੈਣ ਆਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕੁਸ਼ਤੀਆਂ ਕਰਵਾ ਰਹੇ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਵਲ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਉਪਰ ਤਲਵਾਰ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਖੜ੍ਹੇ ਦਾ ਖੜ੍ਹਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਮਾਯੂੰ ਨੇ ਗੁਸਤਾਖੀ ਦੀ ਮਾਫੀ ਮੰਗੀ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਹੋਰ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਤੈਨੂੰ ਹੁਣੇ ਰਾਜ ਦਿਵਾ ਦੇਣਾ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ ਚੌਦਾਂ ਸਾਲ ਧੱਕੇ ਖਾ ਕੇ ਮਿਲੇਗਾ। ਪੋਰਸ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਸਿਕੰਦਰ ਨੇ ਭੁੱਲ ਦੀ ਮਾਫੀ ਮੰਗੀ। ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਇਹ ਦੱਸ, ਤੈਨੂੰ ਗੁੱਸਾ ਕਿਸ ਕਰਕੇ ਆਇਆ? ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਆਉਣ ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋਏ? ਮਹਾਤਮਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਜੇ ਤੇਰੇ ਗੁਲਾਮ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਆ ਜਾਵੇ, ਤੂੰ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਵੇਗਾ? ਸਿਕੰਦਰ ਕਹਿੰਦਾ, ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ। ਮਹਾਤਮਾ ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਆਉਣ ਤੇ ਕਿਉਂ ਖੜ੍ਹੇ ਹੁੰਦੇ ਜਦੋਂ ਕਿ ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਗੁਲਾਮ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਹੈਂ। ਸਿਕੰਦਰ ਕਹਿੰਦਾ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਸਮਝਾਵੇ। ਮਹਾਤਮਾ ਕਹਿੰਦੇ ਤੂੰ ਮਨ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਹੈਂ, ਤੇਰਾ ਮਨ ਲੋਭ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਹੈ। ਮਨ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਕੇ ਆਇਆ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਦੌਲਤ ਦੀ ਹਿਰਸ ਹੈ ਕਿ ਧਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰਾਂ। ਤੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਲੱਖਾਂ ਬੀਬੀਆਂ ਦੇ ਸੁਹਾਗ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿਤੇ, ਲੱਖਾਂ ਭੈਣਾਂ ਦੇ ਵੀਰ ਮਾਰ ਦਿਤੇ। ਕੀ ਹਾਲੇ ਵੀ ਤੇਰੀ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਪਿਆਸ ਨਹੀਂ ਬੁਝੀ? ਮਨ ਤੇ ਲੋਭ ਦੋਵੇਂ ਸਾਡੀਆਂ ਖੜ੍ਹਾਵਾਂ ਹੇਠਾਂ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਹਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਗੁਲਾਮ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਹੈਂ। ਕਹਿੰਦੇ ਜਾਹ! ਆਪਣੀ ਤਲਵਾਰ ਨੂੰ ਮਿਆਨ 'ਚ ਸਾਂਭ ਲੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਸੇਵਾ ਦੱਸੋ, ਇਥੇ ਫੁਲ-ਬੂਟੇ ਤੇ ਫੁਹਾਰੇ ਲਗਵਾ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਸੁੰਦਰ ਆਸ਼ਰਮ ਬਣਵਾ ਕੇ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਸੰਤ ਕਹਿਣ

ਲੱਗੇ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਕਹਿੰਦਾ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਤਾਂ ਸੇਵਾ ਕਬੂਲ ਕਰੋ। ਸੰਤ ਕਹਿੰਦੇ ਜ਼ਰਾ ਪਾਸੇ ਹੋ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਜਾ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਧੁੱਪ ਛੱਡ ਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸੂਰਜ ਦੇ ਅੱਗੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਸੰਤਾਂ ਉੱਤੇ ਪੈ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਾਮ ਵਿਚ ਰਤੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮਾਲਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਬੇਪਰਵਾਹ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸੰਤਨ ਅਵਰ ਨ ਕਾਹੁ ਜਾਨੀ ॥

ਬੇਪਰਵਾਹ ਸਦਾ ਰੰਗਿ ਹਰਿ ਕੈ ਜਾ ਕੇ ਪਾਖੁ ਸੁਆਮੀ ॥

ਅੰਗ - ੨੧੧

ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਤਾਰਾ ਆਜ਼ਮ ਨੂੰ ਤੀਰ ਨਾਲ ਮੌਤ ਦੇ ਘਾਟ ਉਤਾਰ ਦਿਤਾ, ਬਹਾਦਰਸ਼ਾਹ ਦੀ ਫਤਹਿ ਕਰਵਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਤਖਤ ਦਿਵਾ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਇਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਕ ਦਿਨ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਆਪ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਭਾਈ ਤੇ ਬੀਬੀਆਂ ਇਕੋ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠਦੇ ਹਨ, ਆਪ ਦੀ ਉਮਰ ਵੀ ਜਵਾਨ ਹੈ, ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਮਨ ਕਿਵੇਂ ਸਾਬਤ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ! ਸੱਤਾਂ ਦਿਨਾਂ ਅੰਦਰ ਤੇਰੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਮੌਤ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਣ ਕੇ ਇਸ ਦਾ ਸਾਹ ਸੁੱਕ ਗਿਆ ਤੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ। ਮੁਸੱਲਾ ਵਿਛਾ ਕੇ ਅਤੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਤਸਬੀ ਲੈ ਕੇ 'ਅੱਲਾ-ਹੂ-ਅੱਲਾ ਹੂ' ਕਰਨ ਲਗ ਪਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮਰ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਰਾਜ-ਕਾਜ ਸਭ ਕੁਝ ਵਿਸਰ ਗਿਆ। ਮੌਤ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਕ-ਇਕ ਦਿਨ ਕਰਕੇ ਸੱਤ ਦਿਨ ਲੰਘ ਗਏ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਆ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਸੱਤ ਦਿਨ ਤਾਂ ਲੰਘ ਗਏ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ! ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਮਰਨਾ ਹੋਵੇ ਮੌਤ ਤਾਂ ਸੱਤਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਕੀ ਬੀਬੀ, ਮਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਿਆਨ ਕਰ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਮਾੜੇ ਫੁਰਨੇ ਆਏ? ਕਹਿੰਦਾ ਹਜ਼ੂਰ! ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਮੌਤ ਤੇ ਅੱਲਾ ਹੀ ਯਾਦ ਸੀ, ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੇ ਮਾੜੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਫੁਰਨਾ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬਹਾਦਰਸ਼ਾਹ! ਅਸੀਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੇ ਮੌਤ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਾਡੇ ਪਿਆਰੇ ਸਿੰਘ-ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਵੀ ਮਨ ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇ ਕੇ ਇਸ ਸਬਕ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਅਗਮ ਅਗੋਚਰੁ ਅਨਾਥੁ ਅਜੋਨੀ ਗੁਰਮਤਿ ਏਕੋ ਜਾਨਿਆ ॥

ਸੁਭਰ ਭਰੇ ਨਾਹੀ ਚਿਤੁ ਡੋਲੈ ਮਨ ਹੀ ਤੇ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੩੩

'ਚਲਦਾ.....'

ਜਿਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਓ ਤਿਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭ ਪਾਇਓ

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਚਕ੍ਰ ਚਿਹਨ ਅਰੁ ਬਰਨ ਜਾਤਿ ਅਰੁ ਪਾਤਿ ਨਹਿਨ ਜਿਹ॥
ਰੂਪ ਰੰਗ ਅਰੁ ਰੇਖ ਭੇਖ ਕੋਊ ਕਹਿ ਨ ਸਕਤਿ ਕਿਹ॥
ਅਚਲ ਮੂਰਤਿ ਅਨਭਉ ਪ੍ਰਕਾਸ ਅਮਿਤੋਜ ਕਹਿਜੈ॥
ਕੋਟਿ ਇੰਦ੍ਰ ਇੰਦ੍ਰਾਣਿ ਸਾਹਿ ਸਾਹਾਣਿ ਗਣਿਜੈ॥
ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਮਹੀਪ ਸੁਰ ਨਰ ਅਸੁਰ ਨੇਤ ਨੇਤ ਬਨ ਤ੍ਰਿਣ ਕਹਤ॥
ਤੂ ਸਰਬ ਨਾਮ ਕਥੈ ਕਵਨ ਕਰਮ ਨਾਮ ਬਰਣਤ ਸੁਮਤਿ॥

ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ

ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੀ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀਓ! ਖਿਆਲਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕੀਏ। ਚਿੱਤ ਬਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਰੀਏ ਇਕਾਗਰ, ਰਸਨਾ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰੋ ਜੀ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਅਪਾਰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ, ਸੰਧਿਆ ਵੇਲੇ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਸਾਨੂੰ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਨ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ -

ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਹੁ ਸੰਤ ਮੀਤ ॥

ਸਾਵਧਾਨ ਏਕਾਗਰ ਚੀਤ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੫

ਇਕਾਗਰਤਾ ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਬੋਲਦੇ ਹਾਂ ਬੈਥਰੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸੁਰਤ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਚਿੱਤ ਇਕਾਗਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਚਿੱਤ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ, ਐਸਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹੜਾ ਮਨ ਹੈ, ਮਨ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਚਲਾਏਮਾਨ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ -

ਮਨ ਲੋਚੈ ਬੁਰਿਆਈਆ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਇਹ ਮਨ ਹੋਤੀਐ।

ਮਨ ਬੁੱਧ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਦਾ ਹੈ, ਬੁੱਧ ਨਿਰਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਠੀਕ। ਵਿਵੇਕ ਬੁੱਧ 'ਚ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਨਾਲ -

ਹਾਰਿ ਪਰਿਓ ਸੁਆਮੀ ਕੈ ਦੁਆਰੈ ਦੀਜੈ ਬੁਧਿ ਬਿਬੇਕਾ ॥

ਅੰਗ - ੬੪੧

ਉਹ ਵਿਚਾਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤੂੰ ਮਨਾਂ ਮੰਨ ਲੈ। ਫਿਰ ਬੁੱਧ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਦਾ ਹੈ। ਚਿੱਤ ਜਦੋਂ ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਵਿਚ ਲਗ ਜਾਵੇ ਫੇਰ ਇਕਾਗਰਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਟਿਕੇ ਹੋਏ ਮਨ ਦੇ ਨਾਲ, ਇਕਾਗਰ ਚਿਤ ਦੇ ਨਾਲ, ਬਿਬੇਕ ਬੁੱਧ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿਹੜਾ ਅਹੰ ਭਾਵ ਹੈ, ਮੈਂ ਹੈ ਇਹ ਤੂੰ 'ਚ ਬਦਲਦੀ ਹੈ -

ਕਬੀਰ ਤੂੰ ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਤੂ ਹੁਆ ਮੁਝ ਮਹਿ ਰਹਾ ਨ ਹੂੰ ॥

ਜਬ ਆਪਾ ਪਰ ਕਾ ਮਿਟਿ ਗਇਆ ਜਤ ਦੇਖਉ ਤਤ ਤੂ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੭੫

ਸਤਿਸੰਗ ਦੀ ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ, ਚਿਤ, ਬੁੱਧ, ਅਹੰਭਾਵ, ਚਾਰ ਦਾ ਇਹ ਜੋੜ ਅੰਤਸਕਰਣ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਸੁਝ ਮਿਲਦੀ ਹੈ,

ਸੋਝੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਆਪਾਂ ਇਕ ਵਿਚਾਰ ਲੈ ਕੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਦਿਨ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇ ਦਿਨ, ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਸੂਬਾ ਸਰਹੰਦ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਦਾ ਉਹ ਹਾਲ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸ਼ਰਤ ਲਾਈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ ਸੱਤ ਸਲਾਮਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰ-ਜ਼ੁਲਮ ਦੇ ਨਾਲ ਝੁਕਾਉਣਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦੇ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹੜੀ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਰਹੁ ਰੀਤ ਹੈ -

ਹਮਰੈ ਬੰਸ ਰੀਤ ਇਮ ਆਈ।

ਸੀਸ ਦੀਆ ਪਰ ਧਰਮੁ ਨ ਜਾਈ।

ਪਰ ਇਥੇ ਝੁਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਹੁਣ ਸਭਾ ਬਰਖਾਸ਼ਤ ਕਰ ਦਿਤੀ ਗਈ, ਹੁਣ ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਦੀ ਸਭਾ ਬੁਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦਰਜਾ-ਬ-ਦਰਜਾ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਸੂਬਾ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਬਹੁਤ ਡਰਾਉਣਾ ਰੂਪ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ 'ਚ ਤਾਂ ਅਸਥਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਚੇਚਕ ਦੇ ਮੁਖ ਤੇ ਦਾਗ ਵੀ ਸਨ। ਅੱਖਾਂ ਬੜੀਆਂ ਮੋਟੀਆਂ-ਮੋਟੀਆਂ ਸਨ। ਇਹਦਾ ਰੂਪ ਬੜਾ ਡਰਾਵਣਾ ਸੀ। ਜਿਹੜਾ ਚਿਹਰਾ ਹੈ ਇਕ ਸਾਈਨ ਬੋਰਡ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਮਨੋ ਅਵਸਥਾ ਕੀ ਹੈ?

ਫਰੀਦਾ ਤਿਨਾ ਮੁਖ ਡਰਾਵਣੇ ਜਿਨਾ ਵਿਸਾਰਿਓਨੁ ਨਾਉ ॥

ਐਥੈ ਦੁਖ ਘਣੇਰਿਆ ਅਗੈ ਠਉਰ ਨ ਠਾਉ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੮੩

ਜਲੇ ਹੋਏ ਕਾਨੇ ਵਰਗੀ ਹਾਲਤ ਹੈ, ਦੇਖਣ 'ਚ ਉਹ ਸੋਹਣਾ ਨਹੀਂ। ਇਧਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਕਿੰਨੇ ਪਿਆਰੇ, ਪਿਆਰ 'ਚ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਮੋਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਸਾਜ਼ਸ਼ ਰਚੀ ਗਈ, ਰਾਤ ਦੀ ਜੋ ਸਾਜ਼ਸ਼ ਸੀ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਕ ਸੁੱਚਾ ਨੰਦ ਸੀ, ਜੋ ਅਸਲ ਵਿਚ ਝੂਠਾ ਨੰਦ ਸੀ। ਇਕ ਹਰਜਸ ਇਹ ਦੀਵਾਨ ਸਨ। ਹਰਜਸ ਨੇ ਤਾਂ ਅਪਜਸ ਹੀ ਲਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਕੀਮ ਸੀ ਕਿ ਅੱਜ ਜਦੋਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਕਚਹਿਰੀ 'ਚ ਆਉਣਗੇ, ਕੱਲ੍ਹ ਤਾਂ ਝੁਕਣਾ ਮੰਨੇ ਨਹੀਂ, ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਛੋਟੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇ, ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਹੜੇ ਅਹਿਲਕਾਰ, ਜਾਨੀ ਖਾਂ ਰੰਗੜ ਵਰਗੇ ਉਹ ਲੰਘਣ। ਫੇਰ ਇਹ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਉਣਗੇ। ਪਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਤਾਂ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨਵਾਨ, ਗੁਰੂ ਪੁੱਤਰ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀ ਕੀਤਾ, ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਚਰਨ ਅੱਗੇ ਲੰਘਾਏ, ਸਾਰੇ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਸੀਸ ਝੁਕਿਆ ਨਾ। ਇਹ ਵੀ ਮਨਸੂਬਾ ਸੂਬੇ ਦਾ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ ਤਾਂ ਲੋਭ, ਲਾਲਚ 'ਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੁਭਾਉਣ

ਵਾਸਤੇ ਬਤੀਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਦੇਵਾਂਗੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡੋਲੇ ਦੇਵਾਂਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਰਾਜ-ਭਾਗ ਮਾਣੋਗੇ। ਪਰ ਅੱਜ ਕਚਹਿਰੀ ਦੇ ਵਿਚ ਉਹੀ ਗੱਲਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਕਹੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਦੁਬਾਰਾ ਕਹਿਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਸਾਡਾ ਅਟੱਲ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ, ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੈ, ਭਰੋਸਾ ਹੈ, ਜੋ ਕੱਲ੍ਹ ਹੋ ਗਿਆ ਉਹੀ ਅੱਜ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਜਿਹੜੇ ਸਵਾਲ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਉਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਡਰ ਨਹੀਂ ਮੌਤ ਦਾ? ਕਹਿੰਦੇ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਕਿਉਂ, ਮੌਤ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਉਣੀ ਹੈ। ਜੇ ਦੀਨ-ਏ-ਇਸਲਾਮ 'ਚ ਆ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਕੀ ਮੌਤ ਨਹੀਂ ਆਉਣੀ? ਇਹ ਤਾਂ ਅਟੱਲ ਸਚਾਈ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਆਉਣੀ ਹੀ ਆਉਣੀ ਹੈ।

ਫਰੀਦਾ ਗੋਰ ਨਿਮਾਣੀ ਸਭੁ ਕਰੇ ਨਿਘਰਿਆ ਘਰਿ ਆਉ ॥
ਸਰਪਰ ਮੈਥੈ ਆਵਣਾ ਮਰਣਹੁ ਨ ਡਰਿਆਹੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੮੨

ਇਹ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਦਿਲਾ ਕਾ ਮਾਲਕੁ ਕਰੇ ਹਾਕੁ ॥' ਸੁਣਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਐਸੀ ਝੂਠਿਆਂ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ 'ਚ ਸੱਚ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਬੁਲੰਦ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਰਾਉਂਦੇ ਓ? -

ਕਬੀਰ ਜਿਸੁ ਮਰਨੇ ਤੇ ਜਗੁ ਡਰੈ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਆਨੰਦੁ ॥
ਮਰਨੇ ਹੀ ਤੇ ਪਾਈਐ ਪੂਰਨੁ ਪਰਮਾਨੰਦੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੯੫

ਅਸਲ ਮੌਤ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਇਖਲਾਕ ਦੀ ਮੌਤ, ਚਰਿੱਤਰ ਗਿਰ ਜਾਣਾ। ਭਾਵੇਂ ਆਤਮਾ ਨਾ ਜੰਮਦੀ ਹੈ ਨਾ ਮਰਦੀ ਹੈ, ਆਤਮਾ ਤਾਂ ਅਮਰ ਹੈ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜਿਹੜੇ ਡਰਾਵੇ ਦੇ ਰਹੋ ਓ, ਇਹ 'ਨਿਰਭੈ ਜਪੈ ਸਗਲ ਭਉ ਮਿਟਹਿ।' ਸਾਡੇ ਤਾਂ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭੈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਦਾ ਭੈ ਮੰਨਦੇ ਹਨ -

ਭੈ ਕਾਹੁ ਕਉ ਦੇਤ ਨਹਿ ਨਹਿ ਭੈ ਮਾਨਤ ਆਨ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੨੭

ਹੁਣ ਨਿਰਉੱਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਐਨਾ ਗਿਆਨ, ਐਨੀ ਛੋਟੀ ਉਮਰ। ਕਿਉਂਕਿ ਦਾਦੀ ਜੀ ਦੀ ਸਿਖਸ਼ਾ ਐਸੀ ਸੀ। ਧੰਨ ਹਨ ਉਹ ਮਾਵਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਐਸੀ ਸਿਖਿਆ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਨਾਮਦੇਵ ਦੀ ਮਾਤਾ ਜਦੋਂ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮਦੇਵ! ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਕੀ ਫਰਕ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਰੱਬ ਦਾ ਹੀ ਨਾਮ ਹੈ -

ਛੋਡਿ ਰਾਮੁ ਕੀ ਨ ਭਜਹਿ ਖੁਦਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੯੫

ਕਹਿੰਦੀ ਇਸ ਵਿਚ ਕੀ ਫਰਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੂੰ ਰਾਮ ਦਾ ਨਾਮ ਛੱਡ ਕੇ ਅੱਲਾਹ-ਅੱਲਾਹ ਕਰਨ ਲਗ ਜਾ। ਐਸੀ ਮਾਤਾ ਤਾਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸਿਖਸ਼ਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੀ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਆਖਿਆ ਮੰਨ। ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਛੱਡਿਆ ਨਹੀਂ

ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਸਹਜਿ ਸਮਾਨਾ ਭੀਤਰੇ ਛੋਡਿਆ ਨਹ ਜਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੮੦੮

ਜੇ ਤੂੰ ਮਾਈ! ਇਹ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸਿਖਸ਼ਾ ਦੇਣ ਆਈਂ ਹੈਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕੀ ਹੈ?

ਨ ਹਉ ਤੇਰਾ ਪੁੰਗੜਾ ਨ ਤੂ ਮੇਰੀ ਮਾਇ ॥

ਪਿੰਡੁ ਪੜੈ ਤਉ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੯੫

ਇਥੇ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ, ਮਾਤਾ ਗੁਜਰ ਕੌਰ ਜੀ, ਕੈਸੀ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਰਹੇ ਨੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਦਾਦੇ, ਪੜਦਾਦੇ ਦੀ ਉਹ ਪ੍ਰੀਤ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣਾ ਹੈ ਜਿਸ ਅੰਸ, ਜਿਸ ਬੰਸ ਦੇ ਵਿਚ, ਹੁਣ ਸਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਕੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਨੇ।

ਹਮਰੇ ਬੰਸ ਰੀਤ ਇਮ ਆਈ।

ਸੀਸ ਦੀਆ ਪਰ ਧਰਮ ਨ ਜਾਈ।

ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜਿਹੜਾ ਸਾਡਾ ਧਰਮ ਹੈ ਉਹ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਕਹਿ ਰਹੇ ਨੇ ਤੁਹਾਡੇ ਭਰਾ ਚਮਕੌਰ 'ਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ, ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਕੀ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਨੇ।

ਹਮਰੇ ਸ੍ਰੀ ਪਿਤਾ ਸਤਿਗੁਰ ਹਮਾਰਾ।

ਜਗ ਮਹਿ ਕੌਨ ਤਿਨਹਿ ਕਉ ਮਾਰਾ।

ਕਹਿੰਦੇ ਕੋਈ ਹੈ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸਕੇ? ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮਾਰ ਸਕਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ਕੋਈ ਕਹੇ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕੈਦ ਕਰ ਲਵਾਂ ਕੋਈ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਇਹ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਤੁਸੀਂ ਕੁਫਰ ਤੋਲਦੇ ਓ, ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਓ। ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਇਹ ਕਸਮਾਂ ਝੂਠੀਆਂ ਨੇ। ਜਿਸਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਝੂਠੀਆਂ ਕਸਮਾਂ ਖਾਈਆਂ ਉਸਨੂੰ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਕਾਫਰ ਹੋ।

ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਸੱਚ ਸੁਣਨਾ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਸੋਚ 'ਚ ਪੈ ਗਏ, ਕਾਜ਼ੀ, ਮੁੱਲਾਂ ਵੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ 'ਤੇ ਕਿਹੜਾ ਫਤਵਾ ਲਾਈਏ, ਜਵਾਬ ਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਐਨੀ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਨਾ ਗਿਆਨ ਹੈ। ਉਹ ਐਸਾ ਆਤਮ ਰਸ ਦਾ ਅਨੰਦ ਵਰਤਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਹੀ, ਸੋ ਹੈ ਖਾਲਸ ਦੇਵ।

ਪ੍ਰਭ ਮਹਿ ਮੈ ਮੈਂ ਤਾਸ ਮਹਿ ਰੰਚਕ ਨਾਹਨ ਭੇਵ।

ਹੁਣ ਉਹ ਨਵਾਬ ਵੀ, ਸੂਬਾ ਸਰਹੰਦ ਸੋਚ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਏਧਰ ਜਿਹੜਾ ਝੂਠਾ ਨੰਦ ਹੈ, ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣ ਜੋਗੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਨਾਗ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨੇ। ਹੁਣ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਡਰਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਬੜੇ ਯਤਨ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ। ਸਾਮ ਵੀ ਫੇਲ੍ਹ, ਦਾਮ ਵੀ ਫੇਲ੍ਹ ਹੁਣ ਦੰਡ ਦੀ ਵਾਰੀ ਹੈ। ਉਥੇ ਹੀ ਜਿਹੜਾ ਮਲੇਰਕੋਟਲੀਆ ਨਵਾਬ ਸ਼ੇਰ ਮੁਹੰਮਦ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਦਾ ਬਦਲਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਲੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੇਰਾ ਭਰਾ ਮੈਦਾਨੇ-ਏ-ਜੰਗ ਦੇ ਵਿਚ ਉਹ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ। ਮੌਤ ਜਿਹੜੀ

ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਮੈਦਾਨ-ਏ-ਜੰਗ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਜੇ ਮੈਂ ਬਦਲਾ ਵੀ ਲੈਣਾ ਹੋਏਗਾ ਤਾਂ ਮੈਦਾਨ-ਏ-ਜੰਗ 'ਚ ਲਵਾਂਗਾ। ਇਹ ਛੋਟੇ ਸ਼ੀਲ ਖੋਰ ਬੱਚੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਹਾਨ ਦਾ ਪਤਾ ਨਾ ਲਾਭ ਦਾ ਪਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਦਲਾ ਲੈਣਾ ਕਿੱਥੇ ਸਾਡੇ ਕੁਰਾਨ 'ਚ ਐਸਾ ਗੁਨਾਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ-

ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਮੋਮ ਦਿਲ ਹੋਵੈ ॥

ਅੰਤਰ ਕੀ ਮਲ ਦਿਲ ਤੇ ਧੋਵੈ ॥ ਅੰਗ - ੧੦੮੪

ਅਸਲ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਮੋਮ ਦਿਲ ਵਾਂਗੂ ਹੈ। ਤਰਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਿਆਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਐਸੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਦਾ ਦੀਦਾਰ ਕਰਕੇ ਤਾਂ। ਹਾਅ ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਮਾਰ ਕੇ ਉਹ ਉਥੋਂ ਕਚਹਿਰੀ 'ਚੋਂ ਉਠ ਕੇ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਸੀ ਝੂਠ ਦੀ ਸਭਾ 'ਚ ਇਹ ਕੁਝ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਸਹਿ ਸਕਦਾ।

ਆਖੀਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਕੰਧਾਂ 'ਚ ਚਿਣਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੁਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਡਰ ਜਾਣ। ਪਰ ਡਰ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਰ ਕਦਮ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਤਾਂ ਸਦਾ ਰਹਿੰਦੇ ਨਹੀਂ -

ਜੁੜਿ ਜੁੜਿ ਵਿਛੁੜੇ ਵਿਛੁੜਿ ਜੁੜੇ ॥

ਜੀਵਿ ਜੀਵਿ ਮੁਏ ਮੁਏ ਜੀਵੇ ॥

ਕੋਤਿਆ ਕੇ ਬਾਪ ਕੋਤਿਆ ਕੇ ਬੇਟੇ ਕੋਤੇ ਗੁਰ ਚੇਲੇ ਹੁਏ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੩੮

ਇਹਨੇ ਤਾਂ ਜਾਣਾ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਇਹ ਲੇਖੇ 'ਚ ਲਗ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਹੋਰ ਕਿਹੜਾ ਸਮਾਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਕਰੋ ਪਰ ਅਸੀਂ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਹਾਰਨਾ।

ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ ਕੇਸਾਂ ਸਵਾਸਾਂ ਸੰਗ ਨਿਭੇ ਇਹ ਆਪਾਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਦੂਸਰਾ ਮੌਤ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਡਰਦੇ। ਮੌਤ ਤਾਂ ਅਟੱਲ ਸਚਾਈ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਨਾਸ਼ਵੰਤ ਹਨ। ਇਸ ਨੇ ਇਕ ਨਾ ਇਕ ਦਿਨ ਆਉਣਾ ਹੀ ਆਉਣਾ ਹੈ। ਉਡੀਕ ਕਿਉਂ ਲੰਮੀ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਥੇ ਕੌਣ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਗੁਰੂ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਬੈਠੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ।

ਏਕ ਸ਼ਿਵ ਭਏ ਏਕ ਗਏ, ਏਕ ਫੇਰ ਭਏ,

ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੇ ਅਵਤਾਰ ਭੀ ਅਨੇਕ ਹੈਂ॥

ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਰੁ ਬਿਸ਼ਨ ਕੇਤੇ ਬੇਦ ਔ ਪੁਰਾਨ ਕੇਤੇ,

ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸਮੁਹਨ ਕੈ ਹੁਇ ਹੁਇ ਬਿਤਏ ਹੈਂ॥

ਮੋਨਦੀ ਮਦਾਰ ਕੇਤੇ ਅਸੁਨੀ ਕੁਮਾਰ ਕੇਤੇ

ਅੰਸਾ ਅਵਤਾਰ ਕੇਤੇ ਕਾਲ ਬਸ ਭਏ ਹੈਂ॥

ਪੀਰ ਔ ਪਿਕਾਂਬਰ ਕੇਤੇ ਗਨੇ ਨ ਪਰਤ ਏਤੇ

ਭੂਮ ਹੀ ਤੇ ਹੋਇਕੈ ਫੇਰੇ ਭੂਮ ਹੀ ਮਿਲਏ ਹੈਂ॥ੜੁਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਕਬਿਤ (ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ)

ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਉਮਰਾਂ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਮਹੇਸ਼ ਸਾਰੇ

ਪੰਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉਤੇ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਅਵਤਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਵੀ ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਰਹੇ, ਸਰੀਰ ਨਾਸ਼ਵੰਤ ਹੈ।

ਵਡਾ ਹੋਆ ਦੁਨੀਦਾਰੁ ਗਲਿ ਸੰਗਲੁ ਘਤਿ ਚਲਾਇਆ ॥

ਅਗੈ ਕਰਣੀ ਕੀਰਤਿ ਵਾਚੀਐ ਬਹਿ ਲੇਖਾ ਕਰਿ ਸਮਝਾਇਆ॥

ਬਾਉ ਨ ਹੋਵੀ ਪਉਦੀਈ ਹੁਣਿ ਸੁਣੀਐ ਕਿਆ ਰੂਆਇਆ ॥

ਮਨਿ ਅੰਧੈ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੪

ਇਸ ਮਾਤ ਲੋਕ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਸਰੀਰ ਇਕ ਨਾ ਇਕ ਦਿਨ ਜਾਣਾ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਜੋ ਉਪਜਿਓ ਸੋ ਬਿਨਸਿ ਹੈ ਪਰੋ ਆਜੁ ਕੈ ਕਾਲਿ ॥

ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਇ ਲੇ ਛਾਡਿ ਸਗਲ ਜੰਜਾਲ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੨੯

ਹੁਣ ਅਸਲ 'ਚ ਤਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣਾ ਜੋ ਹੈ -

ਸਾਬਿ ਨ ਚਾਲੈ ਬਿਨੁ ਭਜਨ ਬਿਖਿਆ ਸਗਲੀ ਛਾਰੁ ॥

ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਕਮਾਵਨਾ ਨਾਨਕ ਇਹੁ ਧਨੁ ਸਾਰੁ ॥

ਅੰਗ - ੨੮੮

ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਚੇਤੇ ਕਰੋ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਭੁੱਲੇ ਬੈਠੇ ਹਾਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਕਾ ਸਰਹੰਦ, ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਯਾਦ ਕਰਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜਾਣਾ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ, ਪਰ ਇਸ ਅਟੱਲ ਸਚਾਈ ਨੂੰ ਕੋਈ-ਕੋਈ ਹੀ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਆਖਰੀ ਸਵਾਸ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਹਮ ਆਦਮੀ ਹਾਂ ਇਕ ਦਮੀ ਮੁਹਲਤਿ ਮੁਹਤੁ ਨ ਜਾਣਾ ॥ ਅੰਗ

- ੬੬੦

ਕਬੀਰ ਮਰਤਾ ਮਰਤਾ ਜਗੁ ਮੁਆ

ਮਰਿ ਭੀ ਨ ਜਾਨਿਆ ਕੋਇ॥

ਐਸੇ ਮਰਨੇ ਜੋ ਮਰੈ ਬਹੁਰਿ ਨ ਮਰਨਾ ਹੋਇ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੬੬

ਐਸੀ ਮੌਤ ਇਹ ਕਿਸੇ-ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਜੰਮਦੀ ਹੈ, ਮਰਦੀ ਹੈ -

ਜਮਿ ਜਮਿ ਮਰੈ ਮਰੈ ਫਿਰਿ ਜੰਮੈ ॥

ਬਹੁਤੁ ਸਜਾਇ ਪਇਆ ਦੇਸਿ ਲੰਮੈ ॥ ਅੰਗ - ੧੦੨੦

ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਐਸੇ ਅਭਿਆਸੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਵਾਸ ਦੇ ਉਤੇ ਇਹ ਮੰਤ੍ਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਜਿਨਾ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਨ ਵਿਸਰੈ ਹਰਿ ਨਾਮਾਂ ਮਨਿ ਮੰਤੁ ॥

ਧੰਨੁ ਸਿ ਸੇਈ ਨਾਨਕਾ ਪੂਰਨੁ ਸੇਈ ਸੰਤੁ ॥

ਅੰਗ - ੩੧੯

ਜੋ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਧਿਆਏ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਹਰਿ

ਸੋ ਗੁਰਸਿਖੁ ਗੁਰੁ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ॥

ਜਿਸ ਨੇ ਦਇਆਲੁ ਹੋਵੈ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ

ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖੁ ਗੁਰੁ ਉਪਦੇਸੁ ਸੁਣਾਵੈ ॥

ਅੰਗ - ੩੦੬

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 30 'ਤੇ)

ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਰਥ-ਭੰਡਾਰ

ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ

ਸੋਹਿਲਾ; ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਦੀਪਕੀ; ਮਹਲਾ 1

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

'ਸੋਹਿਲਾ' ਬਾਣੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਛੇਵੀਂ ਵਾਰ ਦੀ ਤੀਜੀ ਪਉੜੀ 'ਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ 'ਕੀਰਤ ਸੋਹਿਲਾ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਸੰਝੈ ਸੋਦਰੁ ਗਾਵਣਾ ਮਨ ਮੇਲੀ ਕਰਿ ਮੇਲਿ ਮਿਲੰਦੇ।

ਰਾਤੀ ਕੀਰਤਿ ਸੋਹਿਲਾ ਕਰਿ ਆਰਤੀ ਪਰਸਾਦੁ ਵੰਡੰਦੇ।

(ਵਾਰ ੬, ਪਉੜੀ ੩)

ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ਨਾਮ 'ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲਾ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸੰਪਾਦਨਾ ਸਮੇਂ ਇਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ਨਾਮ (ਸਿਰਲੇਖ) 'ਸੋਹਿਲਾ' ਕਰਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਇਕੋ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਹੈ, ਕੋਈ ਭਰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਸੋਹਿਲਾ=ਦੇ ਅਰਥ 'ਜਸ' ਜਾਂ 'ਅਨੰਦ' ਵੀ ਹਨ ਭਾਵ ਇਸ ਬਾਣੀ 'ਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਜਸ ਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਸੁਣ ਕੇ ਆਤਮਿਕ ਅਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੋਹਿਲਾ=ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਗੀਤ ਜਾਂ ਸੁਹਾਗ ਦੇ ਗੀਤ ਨੂੰ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਲੜਕੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਦਰਦ ਅਤੇ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੋਹਿਲਾ=ਇਕ ਛੰਦ ਦਾ ਨਾਮ ਵੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਇਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ 'ਸੋਹਿਲਾ' ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜੋ ਗਉੜੀ ਰਾਗ ਦੀ ਦੀਪਕੀ ਜਾਤੀ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਜਿਹੜੇ ਪੁਰਸ਼ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਜਸ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਤਾਈਂ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਦੀਪ=ਦੀਵੇ ਕੀ=ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇਹ ਗਉੜੀ ਰਾਗ ਹੈ ਵਾ: ਜੋ ਰਾਗੁ=ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗਉੜੀ=ਬੁੱਧੀ ਹੈ ਤਿਸ ਵਿਚ ਇਹ ਬਾਣੀ ਗਿਆਨ ਦਾ ਦੀਪਕ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ।

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ=ਇਕ ਜੋ ਅਦ੍ਵੈਤ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਭੂ ਹੈ। ਓ=ਉਚਾਰਣ ਮਾਤ੍ਰ ਨਾਲ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਤਿ=ਨਾਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਗੁਰ=ਚੇਤਨ ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ=ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਹੈ ਅਥਵਾ ਇਕ ਜੋ ਅਦ੍ਵੈਤ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਭੂ ਹੈ, ਉਹ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜੈ ਘਰਿ ਕੀਰਤਿ ਆਖੀਐ

ਕਰਤੇ ਕਾ ਹੋਇ ਬੀਚਾਰੇ ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਜੈ=ਜਿਸ ਸਤਿਸੰਗਤ ਰੂਪੀ ਘਰਿ=ਘਰ ਵਿਚ

ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਕੀਰਤਿ=ਜਸ ਭਾਵ ਕੀਰਤਨ ਆਖੀਐ=ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਕਰਤੇ=ਕਰਣਹਾਰ (ਪ੍ਰਭੂ) ਦਾ ਸਤਿ ਅਸਤਿ ਰੂਪੀ ਬੀਚਾਰੇ=ਵੀਚਾਰ ਹੋਇ=ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਤਿਤੁ ਘਰਿ ਗਾਵਹੁ ਸੋਹਿਲਾ;

ਸਿਵਰਿਹੁ ਸਿਰਜਣਹਾਰੇ ॥੧॥

ਤਿਤੁ=ਉਸ ਸਤਿਸੰਗਤ ਰੂਪੀ ਘਰਿ=ਘਰ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਮਿਲ ਕੇ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸੋਹਿਲਾ=ਜਸ ਗਾਵਹੁ=ਗਾਵਣਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰੇ=ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸਿਵਰਿਹੁ=ਸਿਮਰੋ ਭਾਵ ਯਾਦ ਕਰਿਆ ਕਰੋ।

ਤੁਮ ਗਾਵਹੁ; ਮੇਰੇ ਨਿਰਭਉ ਕਾ ਸੋਹਿਲਾ ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਤੁਮ=ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਨਿਰਭਉ=ਭੈ ਰਹਿਤ (ਪ੍ਰਭ) ਦਾ ਸੋਹਿਲਾ=ਜਸ ਜ਼ਰੂਰ ਗਾਵਹੁ=ਗਾਵਿਆ ਕਰੋ।

ਨੋਟ : ਤਿੰਨ ਕਰਮ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੱਸੇ ਹਨ; ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਕਥਾ, ਸਿਵਰਿਹੁ=ਸਿਮਰਨ (ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਜਾਂ ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ ਦਾ) ਇਹਨਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਵਿਚ ਮਨ ਨੂੰ ਲਾਈ ਰੱਖੋ, ਕਦੇ ਵੀ ਵਿਹਲਾ ਨਾ ਛੱਡੋ। ਯਥਾ -

ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਦੰ ਗੁਰਮੁਖਿ ਵੇਦੰ ਗੁਰਮੁਖਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ ॥

ਅੰਗ - 2

ਹਉ ਵਾਰੀ ਜਿਤੁ ਸੋਹਿਲੈ

ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਹਉ=ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਵਾਰੀ=ਕੁਰਬਾਨ ਭਾਵ ਸਦਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਤੁ=ਜਿਸ ਸੋਹਿਲੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਵਾ: ਸੋਹਿਲੈ=ਜਸ ਨੂੰ ਗਾ ਕੇ ਸਦੀਵੀ ਆਤਮਿਕ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇ=ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਕਲਿਆਣ ਕੀਰਤਨੁ ਪ੍ਰਭ ਲਗਾ ਮੀਠਾ ਭਾਣਾ ॥

ਅੰਗ - ੯੨੬

ਜੇ ਲੋੜਹਿ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਭਾਈ ॥

ਸਾਧੁ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰਹਿ ਬਤਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੮੨

ਨਿਤ ਨਿਤ ਜੀਅੜੇ ਸਮਾਲੀਅਨਿ;

ਦੇਖੇਗਾ ਦੇਵਣਹਾਰੁ ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਜੋ ਨਿਤ=ਸਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ (ਨਿਤਯ ਸਰੂਪ) ਨਿਤ=ਹਰ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਜੀਅੜੇ=ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਲੀਅਨਿ=ਸੰਭਾਲਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਦਾਤਾ=ਦੇਵਣਹਾਰੁ ਪ੍ਰਭੂ ਤੈਨੂੰ

ਵੀ ਦੇਖੇਗਾ ਭਾਵ ਤੁਹਾਡੇ ਉਤੇ ਵੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰ।

ਸਲੋਕ ਮ: ੨
ਨਾਨਕ ਚਿੰਤਾ ਮਤਿ ਕਰਹੁ ਚਿੰਤਾ ਤਿਸ ਹੀ ਹੋਇ ॥
ਜਲ ਮਹਿ ਜੰਤ ਉਪਾਇਅਨੁ ਤਿਨਾ ਭਿ ਰੋਜੀ ਦੇਇ ॥
ਓਥੈ ਹਟੁ ਨ ਚਲਈ ਨਾ ਕੋ ਕਿਰਸ ਕਰੇਇ ॥
ਸਉਦਾ ਮੂਲਿ ਨ ਹੋਵਈ ਨਾ ਕੋ ਲਏ ਨ ਦੇਇ ॥

ਅੰਗ - ੯੫੫

ਤੇਰੇ ਦਾਨੈ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ਤਿਸੁ ਦਾਤੇ ਕਵਣੁ ਸੁਮਾਰੁ ॥੨॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਤੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਤਾਂ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਦਿਤੇ ਗਏ ਦਾਨੈ=ਦਾਨ ਦੀ ਵੀ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਣੀ, ਫਿਰ ਤਿਸੁ=ਉਸ ਦਾਤੇ (ਪ੍ਰਭੂ) ਦੀ ਸੁਮਾਰੁ=ਗਿਣਤੀ ਭਲਾ ਕਵਣੁ=ਕੌਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਭਾਵ ਉਸ ਨੇ ਕਿਤਨਾ ਕੁ ਦਾਨ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਤੂ ਅਣਮੰਗਿਆ ਦਾਨੁ ਦੇਵਣਾ ਸਭਨਾਹਾ ਜੀਆ ॥

ਅੰਗ - ੫੮੫

ਸੰਬਤਿ ਸਾਹਾ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਪਾਵਹੁ ਤੇਲੁ ॥

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੜਕੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਸੰਬਤਿ=ਸਾਲ ਅਤੇ ਸਾਹਾ=ਵਿਆਹ ਦਾ ਦਿਨ, ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਸਾਲ, ਫਲਾਣੇ ਮਹੀਨੇ ਤੇ ਫਲਾਣੇ ਦਿਨ ਵਿਆਹ ਹੋਵੇਗਾ, ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਆਹ ਵਾਲੀ ਲੜਕੀ ਦੀਆਂ ਤਾਈਆਂ, ਚਾਚੀਆਂ, ਸਹੇਲੀਆਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਮਿਲਿ ਕਰਿ=ਮਿਲ ਕਰਕੇ ਲੜਕੀ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਸ਼ਗਨਾਂ ਦਾ ਤੇਲ ਪਾਵਹੁ ਭਾਵ ਤੇਲ ਚੋਵੇ ਅਰਥਾਤ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਈਏ ਦੀ ਰਸਮ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਆਹੁਤਾ ਲੜਕੀ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਤਾਈਆਂ, ਚਾਚੀਆਂ, ਮਾਮੀਆਂ, ਮਾਸੀਆਂ, ਸਖੀਆਂ ਆਦਿ ਦੁਆਰਾ ਵਿਆਹ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਿਸਚਿਤ ਹੋਣ 'ਤੇ ਸ਼ਗਨਾਂ ਦਾ ਤੇਲ ਚੋਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਸੁਹਾਗ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਅਸੀਸਾਂ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਦੇਹੁ ਸਜਣ ਅਸੀਸਤੀਆ

ਜਿਉ ਹੋਵੈ ਸਾਹਿਬ ਸਿਉ ਮੇਲੁ ॥੩॥

ਫਿਰ ਉਹ ਲੜਕੀ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਸਖੀ ਸਹੇਲੀਆਂ ਨੂੰ ਆਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਸਜਣੁ=ਸੱਜਣੀਓ! ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮੈਨੂੰ ਅਸੀਸਤੀਆ=ਅਸੀਸਾਂ ਦੇਹੁ=ਦੇਵੋ ਕਿ ਮੇਰਾ ਸਾਹਿਬ=ਪਤੀ (ਮਾਲਕ) ਨਾਲ ਚੰਗਾ ਮੇਲੁ=ਮਿਲਾਪ ਹੋਵੇ।

ਘਰਿ ਘਰਿ ਏਹੋ ਪਾਹੁਚਾ ਸਦੜੇ ਨਿਤ ਪਵੰਨਿ ॥

ਫਿਰ ਘਰਾਂ-ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਪਾਹੁਚਾ=ਗੰਢਾਂ ਤੇ ਸਦੜੇ=ਸੁਨੇਹੇ ਨਾਈ ਆਦਿ ਨਿਤ=ਹਰ ਰੋਜ਼ ਪਵੰਨਿ=ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਘਰਾਂ-ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਨਾਈ ਆਦਿ ਲਾਗੀ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਨਿਤ=ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਸਦੜੇ=ਸੁਨੇਹੇ ਪਵੰਨਿ=ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਘਰਾਂ-ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰ ਇਹੋ ਗੱਲ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸਦੜੇ=ਸੁਨੇਹੇ ਪਵੰਨਿ=ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਚਿੱਠੀਆਂ ਭੇਜੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸਦਣਹਾਰਾ ਸਿਮਰੀਐ;

ਨਾਨਕ ਸੇ ਦਿਹ ਆਵੰਨਿ ॥੪॥੧॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਦਣਹਾਰਾ=ਲਾੜੇ ਦੇ ਮਾਪੇ, ਸਾਹੇ ਦੀ ਚਿੱਠੀ, ਲੜਕੀ ਵਾਲੇ ਕੁੜਮਾਂ ਦੇ ਘਰ ਭੇਜਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਪਤੀ ਦਾ ਆਪਣੇ ਘਰਵਾਲੀ ਬਣਨ ਵਾਲੀ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸੱਦਣਹਾਰਾ ਲਾੜਾ ਹੀ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਮਰੀਐ=ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ-ਕਰਦਿਆਂ ਆਖਿਰਕਾਰ ਸੇ=ਉਹ ਵਿਆਹ ਵਾਲਾ ਦਿਹ=ਦਿਨ ਆਵੰਨਿ=ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਨੋਟ:- ਇਥੇ ਜੋ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਵਿਆਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਰੀਤ ਦਾ ਭਾਵ ਲੈ ਕੇ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਵਿਆਹ ਦੀ ਗੱਲ ਅਗਲੇ ਅਰਥ (ਦੂਸਰੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ) ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਇਹ ਗੱਲ ਵਰਣਨਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਵਿਆਹ ਦਾ ਸਾਹਾ ਸੋਧਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਜੋਤਸ਼ੀ ਨੂੰ ਮਹੂਰਤ, ਲਗਨ, ਸ਼ਗਨ, ਦਿਨ, ਥਿਤ ਮਿੱਥਣ ਲਈ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਉਣਾ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ। ਯਥਾ -

ਸਾਹਾ ਗਣਹਿ ਨ ਕਰਹਿ ਬੀਚਾਰੁ ॥
ਸਾਹੇ ਉਪਰਿ ਏਕੰਕਾਰੁ ॥

ਅੰਗ - ੯੦੪

ਜੋਤਸ਼ੀਆਂ ਵਾਲਾ ਸਾਹਾ ਨਾ ਗਣੇ। ਕੇਵਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਓਟ ਆਸਰੇ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਸਾਹੇ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਉਪਰ ਏਕੰਕਾਰ (ੴ) ਲਿਖਣਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ ਮੰਗਲਾਂ ਦਾ ਮੁੱਢ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਘਨਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ਕ ਹੈ। ਯਥਾ -

ਸਗੁਨ ਅਪਸਗੁਨ ਤਿਸ ਕਉ ਲਗਹਿ ਜਿਸੁ ਚੀਤਿ ਨ ਆਵੈ ॥

ਅੰਗ - ੪੦੧

ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸ਼ਗਨ ਵੀ ਅਪਸ਼ਗਨ ਹੋ ਕੇ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਯਥਾ-

ਜਬ ਆਪਨ ਆਪੁ ਆਪਿ ਉਰਿ ਧਾਰੈ ॥

ਤਉ ਸਗਨ ਅਪਸਗਨ ਕਹਾ ਬੀਚਾਰੈ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੧

ਅਰਥ ਦੂਸਰਾ

ਵਿਆਹ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੌਤ ਦਾ ਵੀ ਸਾਲ ਤੇ ਦਿਨ ਆਦਿ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ -

ਸੰਬਤਿ ਸਾਹਾ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਪਾਵਹੁ ਤੇਲੁ ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਕਾਲ ਰੂਪੀ ਲਾੜੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹੇ ਜਾਣ ਲਈ ਭਾਵ ਮਰ ਜਾਣ ਲਈ ਸੰਬਤਿ=ਸਾਲ ਆਦਿ ਨਿਸਚਿਤ ਸਮਾਂ ਤੇ ਗਿਣ ਕੇ ਸਾਹਾ=ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਤਮਾ ਰੂਪੀ ਸੱਜਣੀਆਂ (ਸਖੀਆਂ) ਨਾਲ ਮਿਲ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ ਤੇਲ ਪਾਵੇ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਸਾਹੇ ਲਿਖੇ ਨ ਚਲਨੀ ਜਿੰਦੁ ਕੂੰ ਸਮਝਾਇ॥ ਅੰਗ - ੧੩੨੭

ਬਾਹਰਲੇ ਸਾਹੇ ਤਾਂ ਬਦਲੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਨਹੀਂ ਟਲਦਾ -

ਸਾਹਾ ਹੁਕਮੁ ਰਜਾਇ ਸੇ ਨ ਟਲੈ

ਜੋ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰੈ ਬਲਿ ਰਾਮ ਜੀਉ ॥

ਅੰਗ - ੧੬੩

ਸਤਿਸੰਗਤ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪੀ ਸਿਰ ਵਿਚ ਵੈਰਾਗ ਰੂਪੀ ਭਾਵ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ ਤੇਲ ਪਾਉਣਾ ਕਰੇ।

ਦੇਹੁ ਸਜਣ ਅਸੀਸਤੀਆ ਜਿਉ ਹੋਵੈ ਸਾਹਿਬ ਸਿਉ ਮੇਲੁ ॥

ਹੇ ਮਹਾਤਮਾ ਰੂਪੀ ਸਜਣ=ਸੱਜਣੀਓਂ (ਸਹੇਲੀਓਂ)! ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਐਸੀਆਂ ਅਸੀਸਤੀਆਂ=ਅਸੀਸਾਂ ਦੇਹੁ=ਦੇਵੋ, ਜਿਉ=ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮੇਰਾ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਰੂਪੀ ਸਾਹਿਬ=ਪਤੀ (ਮਾਲਕ) ਨਾਲ ਮੇਲੁ=ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਯਥਾ -

ਆਸੀਸਾ ਦੇਵਹੋ ਭਗਤਿ ਕਰੇਵਹੋ ਮਿਲਿਆ ਕਾ ਕਿਆ ਮੇਲੋ॥

ਅੰਗ - ੫੮੨

ਘਰਿ ਘਰਿ ਏਹੋ ਪਾਹੁਚਾ;

ਸਦੜੇ ਨਿਤ ਪਵੰਨਿ ॥

ਘਰਾਂ-ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕ ਏਹੋ ਪਾਹੁਚਾ=ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੱਜ ਫਲਾਣਾ ਮਰ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹਾਤਮਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਚੇਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਹੋ ਸਦੜੇ=ਸੱਦ ਪਵੰਨਿ=ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੌਤ ਸਭ ਨੂੰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨਾਈ ਆਦਿ ਮਰਨ ਦੇ ਸੱਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੋਜ਼ ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਫਲਾਣਾ ਮਰ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਦਣਹਾਰਾ ਸਿਮਰੀਐ;

ਨਾਨਕ ਸੇ ਦਿਹ ਆਵੰਨਿ ॥੪॥੧॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਭਾਈ! ਉਸ ਸਦਣਹਾਰਾ=ਸੱਦਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਰੂਪੀ ਪਤੀ ਨੂੰ ਸਿਮਰੀਐ=ਯਾਦ ਕਰੋ (ਸਿਮਰਨ ਕਰੋ) ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਉੱਤੇ ਵੀ ਸੇ=ਉਹ (ਮੌਤ ਵਾਲਾ) ਇਹ=ਦਿਨ ਆਵੰਨਿ=ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਭਾਵ ਮੌਤ ਨੇੜੇ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਸਦੜੇ ਆਏ ਤਿਨਾ ਜਾਨੀਆ ਹੁਕਮਿ ਸਚੇ ਕਰਤਾਰੋ॥

ਅੰਗ - ੫੮੦

(ਪੰਨਾ 27 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਅਸੀਂ ਕਿਉਂ ਡਰਦੇ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਬੈਖਰੀ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਕਰ ਲਓ ਜੇ ਅਜੇ ਅਭਿਆਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਫੇਰ ਮਧਮਾ, ਪਸੰਤੀ, ਪਰਾ ਬਾਣੀ ਹੈ। ਸਵਾਸ ਦੇ ਉਤੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਨਾਮ ਆ ਜਾਵੇ ਫੇਰ ਚਿੰਤਾ ਮਿਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਚਿੰਤਾ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਚਿੰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਚਿੰਤਾ ਛਡਿ ਅਚਿੰਤੁ ਰਹੁ ਨਾਨਕ ਲਗਿ ਪਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੫੧੭

ਮੌਤ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਵੱਢ-ਵੱਢ ਖਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਐਸੇ ਦਿਨ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਕੀ ਡਰਨਾ ਜਿਹੜੀ ਅਟੱਲ ਸਚਾਈ ਹੈ। ਸੋ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਇਹ ਬਚਨ - 'ਏਕ ਸਿਵ ਭਏ ਏਕ ਗਏ, ਏਕ ਫੇਰ ਭਏ', ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੇ ਅਵਤਾਰ ਭੀ ਅਨੇਕ ਹੋਂ....।

ਸੋ ਐਸਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਐਸੇ ਸਮੇਂ ਤੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੋ ਸਮਾਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਿ ਵਿਚਾਰ ਅੱਗੇ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਅਗਲੀ ਵਿਚਾਰ ਅਗਲੀ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਫੇਰ ਹੋਏਗੀ। ਸਤਿਸੰਗ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਕੀ ਹੈ? -

ਸਤਸੰਗਤਿ ਕੈਸੀ ਜਾਣੀਐ ॥ ਜਿਥੈ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥

ਅੰਗ - ੭੨

ਭਾਵੇਂ ਸਾਖੀ ਪ੍ਰਮਾਣ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਸੁਣਿ ਸਾਖੀ ਮਨ ਜਪਿ ਪਿਆਰ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੯੨

ਪਿਆਰ 'ਚ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਮੋਹ ਦਾ ਬਦਲਿਆ ਰੂਪ ਪਿਆਰ ਹੈ। ਪਿਆਰ ਕੁਰਬਾਨੀ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਜਿਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਓ ਤਿਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭ ਪਾਇਓ।

ਇਹ ਪਿਆਰ ਹੀ -

ਜਤ੍ਰ ਤਤ੍ਰ ਦਿਸਾ ਵਿਸਾ ਹੁਇ ਫੈਲਿਓ ਅਨੁਰਾਗ॥ ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ

ਸੋ ਪਿਆਰ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਰੁਮਕੇ, ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਇਨਕਲਾਬ ਆ ਜਾਵੇ। ਅਸੀਂ ਐਸਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣੀਏ -

ਕਬੀਰ ਚਰਨ ਕਮਲ ਕੀ ਮਉਜ ਕੋ ਕਹਿ ਕੈਸੇ ਉਨਮਾਨ ॥

ਕਹਿਬੋ ਕਉ ਸੋਭਾ ਨਹੀ ਦੇਖਾ ਹੀ ਪਰਵਾਨੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੨੦

ਐਸਾ ਪਿਆਰ, ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹੈ। ਪਿਆਰ ਦੀ ਖੇਡ ਹੀ ਐਸੀ ਹੈ -

ਜਉ ਤਉ ਪ੍ਰੇਮ ਖੇਲਣ ਕਾ ਚਾਉ ॥

ਸਿਰੁ ਧਰਿ ਤਲੀ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਆਉ ॥

ਇਤੁ ਮਾਰਗਿ ਪੈਰੁ ਧਰੀਜੈ ॥

ਸਿਰੁ ਦੀਜੈ ਕਾਣਿ ਨ ਕੀਜੈ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੧੨

ਪਿਆਰ ਦੇ ਵਿਚ ਸਮਰਪਣ, ਕੁਰਬਾਨੀ ਹੈ।

ਰਵਿਦਾਸ ਢੁਵੰਤਾ ਢੋਰ ਨੀਤਿ ਤਿਨਿ ਤਿਆਗੀ ਮਾਇਆ..... ॥ (ਅਵਤਾਰ ਦਿਵਸ-ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ-22 ਫਰਵਰੀ)

ਸੰਤ ਬਾਕਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
ਬਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਸੁ. ਮਿਸ਼ਨ

ਨਾਰਾਇਨ ਨਰਪਤਿ ਨਮਸਕਾਰੈ ॥
ਐਸੇ ਗੁਰ ਕਉ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਈਐ
ਆਪਿ ਮੁਕਤੁ ਮੋਹਿ ਭਾਰੈ ॥ 1 ॥
ਕਵਨ ਕਵਨ ਕਵਨ ਗੁਨ ਕਹੀਐ ਅੰਤੁ ਨਹੀ ਕਛੁ ਪਾਰੈ ॥
ਲਾਖ ਲਾਖ ਲਾਖ ਕਈ ਕੰਠੈ ਕੇ ਹੈ ਐਸੇ ਬੀਚਾਰੈ ॥
ਬਿਸਮ ਬਿਸਮ ਬਿਸਮ ਹੀ ਭਈ ਹੈ ਲਾਲ ਗੁਲਾਲ ਰੰਗਾਰੈ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੰਤਨ ਰਸੁ ਆਈ ਹੈ
ਜਿਉ ਚਾਖਿ ਗੁੰਗਾ ਮੁਸਕਾਰੈ ॥ ਅੰਗ - 1301

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਵਡਿਆਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸਾਧੂਆਂ, ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਵਡਿਆਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿੱਸੇ ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਣ ਵਲੋਂ ਖਾਸ ਡਿਊਟੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਨ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਆਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭੁੱਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਰੂਹਾਂ, ਟੁੱਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਰੂਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਣ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਵਾਧੂ ਦੇ ਕੰਮ ਜੋ ਭੁਰਸ਼ਟ ਮਿਲਦੀ ਹੋ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੌਜ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਰਨ, ਨਾ ਕਰਨ। ਪਰ ਇਕ ਡਿਊਟੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੱਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਭੁੱਲਿਆਂ ਹੋਇਆ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਣ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ। ਅਗਿਆਨੀਆਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਬਖਸ਼ਣਾ, ਅੰਨ੍ਹਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੇਣੀ। ਜੋ ਮਨ ਦੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਘੁਕ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ, ਇਹ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਜੋ ਡਿਊਟੀਆਂ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਣਾਉਣੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਹਸਪਤਾਲ ਬਣਾਉਣੇ, ਸਕੂਲ ਬਣਾਉਣੇ, ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਬਣਾਉਣੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਅਸਲੀ ਹੈ, ਜੋ ਮੰਦਰ ਅਸਲੀ ਹੈ, ਮਸਜਿਦ ਜੋ ਅਸਲੀ ਹੈ ਉਹ ਸਰੀਰ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਏਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਣ ਦਿਖਾਉਣਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਐਸਾ ਭੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉਤੇ ਏਸੇ ਕੰਮ ਵਾਸਤੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਕੋਲ ਰਹਿੰਦੇ ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਣ ਨੂੰ ਦਿਖਾ ਦੇਣ ਤੇ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦੇਣ। ਸੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਿੰਨੀ ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੋ ਕਿ ਆਪ ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਣ ਸਰੂਪ ਸੀ, ਆਪ ਦਾ ਭੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਪੂਰਿ ਮੰਗੈ ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਕੀ
ਜੋ ਆਪਿ ਜਪੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥ ਅੰਗ - ੨੦੫

ਜਿਹੜਾ ਆਪ ਜਪਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਰਸਤੇ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਅਸੀਂ ਪੂੜੀ ਮੰਗਦੇ ਹਾਂ ਭਾਈ ਉਹਦੀ। ਐਵੇਂ ਹੀ ਨਾ ਸਮਝਿਓ।

ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ

ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਵਡਹਿ ਵੀ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਕਰਰਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਤੇ ਵਡਹਿ ਨਾ ਬੁਲਾ ਦੇਈਏ। ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਹੀ ਬੁਲਾ ਦੇਵੇ ਚੰਗਾ ਹੈ ਮੈਂ ਨਾ ਬੁਲਾਵਾਂ। ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਨਾ ਇਹਦੇ ਅੱਗੇ ਜੁੜ ਜਾਣ। ਪਰ ਧੰਨ ਹੈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੋ ਸੱਚ ਨੂੰ ਲਕੋਂਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਦਸਦੇ ਨੇ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਵੀ ਧੰਨ ਜਿਹੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕੇਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੁਣਦੇ ਨਹੀਂ। ਫੇਰ ਸੁਣ ਕੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੰਦੇ। ਦੋਵੇਂ ਧੰਨ ਨੇ ਇਕ ਉਧਰਲੇ ਪਾਸੇ ਹੋ ਇਕ ਓਧਰ। ਉਹ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਣ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਂਦੇ ਨੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂੜੀ ਮੰਗਦੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ, ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਵਰਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਬੁਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਉਠਦੀਆਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀ ਕਰਦੇ ਤੁਰੇ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਸੋ ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਐਨੇ ਘੁਲ ਮਿਲ ਗਏ ਸੀ ਕਿ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਕੋਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਆਪ ਨੇ

ਫਰਵਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਥਮ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂਕ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਕਰਕੇ ਹੋਏ ਸੰਤ ਭਾਵਾ ਲਗੀਰ ਸਿੱਖ ਜੀ।

ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੋ ਜਹਾਨਾਂ ਦਾ ਜੋ ਮੁੱਲ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਐਨਾ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਉਹ ਸਮਾਏ ਗਏ ਸੀ। ਹਰ ਵਕਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਸਾਖਸ਼ਾਤ ਰੂਪ ਦੇ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ ਤੇ ਜੋ ਕੁਛ ਉਹ ਲਿਖਦੇ ਸੀ, ਜੋ ਬੋਲਦੇ ਸੀ ਅੰਦਰੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਜ਼ਰ ਜਾਣ ਕੇ ਲਿਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਬਾਵਜੂਦ ਇਸਦੇ ਕਿ ਉਹ ਬਾਣੀ ਫਾਰਸੀ ਵਿਚ ਹੈ, ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਪਛੇ ਦੀ ਹੈ। ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਣ ਤਾਂ ਉਰਦੂ ਵੀ ਭੁੱਲ ਗਏ ਫਾਰਸੀ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਹੀ। ਉਹ ਬਾਣੀ ਸਾਡੇ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਾਸਤੇ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਵੀ ਅਸੀਂ ਸਤਿਕਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ।

ਕਿਉਂ? ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦੀ ਜਦੋਂ ਭੇਟਾ ਹੋਏ, ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਸਤ-ਏ-ਮੁਬਾਰਕ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੰਦਗੀਨਾਮਾ ਲਿਖਿਆ, ਉਥੇ ਆਪ ਨੇ ਕੱਟ ਕੇ ਜਿੰਦਗੀਨਾਮਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਗ੍ਰੰਥ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰੇ ਹੋਏ।

ਸੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਉਣਾ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉਤੇ ਭੁੱਲ ਭਟਕੇ ਜੀਵ ਜੋ ਨਰਕਾਂ ਵਲ ਨੂੰ ਤੁਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ, ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਰਾਹ ਪਏ ਹੋਏ ਨੇ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਰਾਹ ਪਾ ਦੇਣਾ। ਸੰਤ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਤੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਆ ਕਰ, ਮਾਸ ਖਾਇਆ ਕਰ, ਚੁਗਲੀਆਂ ਕਰਿਆ ਕਰ, ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਿਆ ਕਰ, ਝੂਠ ਬੋਲਿਆ ਕਰ, ਛਲ ਕਰਿਆ ਕਰ, ਕਪਟ ਕਰਿਆ ਕਰ, ਰਿਸ਼ਵਤ ਲਿਆ ਕਰ ਫੇਰ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਦਿਆ ਕਰ। ਸੰਤ ਨਹੀਂ ਕਦੇ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ। ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀਆਂ ਭੁੱਲਾਂ ਕੱਢਣੀਆਂ, ਜਿਸ-ਜਿਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਉਹ ਉਕਾਈ ਖਾਂਦਾ ਹੈ,

ਉਸ ਉਕਾਈ ਨੂੰ ਜੀਵਨ 'ਚੋਂ ਕੱਢਣਾ ਤੇ ਸਿੱਧੇ ਰਾਹ ਪਾ ਦੇਣਾ। ਸਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ -

ਦਰ ਦਰ ਕਿ ਮਰਦਾਨਿ ਮੁਦਾ ਆਮਦਰ ਅੰਦ।

ਬਰ ਗੁਮ ਮੁਦਰਾਂ ਰਾਹਨੁਮਾ ਆਮਦਰ ਅੰਦ ॥

(ਦੀਵਾਨਿ ਗੋਕਾ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ)

ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਆਉਣਾ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉਤੇ ਜਿਹੜੇ ਗੁੰਮ ਹੋ ਗਏ, ਗੁੰਮਸੁਦਾ, ਭੁੱਲ ਗਏ ਰਸਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹ ਦੱਸਣ ਵਾਸਤੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਨੇ।

'ਗੋਕਾ' ਅਗਰ ਈ ਚਬਮਿ ਤੋਂ

ਮੁਬਤਾਕਿ ਮੁਦਾ ਅਸਤ।

ਮਰਦਾਨਿ ਮੁਦਾ ਮੁਦਾਨਾਮਾ ਆਮਦਰ ਅੰਦ ॥

(ਦੀਵਾਨਿ ਗੋਕਾ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ)

ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਨੰਦਲਾਲ! ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਲੋੜ ਹੈ, ਜੇ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਚਾਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਇਹਨਾਂ ਔਖਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਰ ਲਵਾਂ, ਤਾਂ ਸੁਣ ਲੈ। ਜਿਹੜੇ ਸੰਤ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਚ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਇਹ ਗੱਲ ਤੂੰ

ਕੀਰਤਨ ਵਿੱਚ ਜੁੜੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ।

ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਸੁਣ ਲੈ। ਉਹ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨੇ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕੁੱਲੇ-
ਭਟਕਿਆਂ ਨੂੰ ਰਸਤੇ ਪਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਅੰਦਰ ਵੀ
ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਇਹ ਨੀਸਾਈ ਸਾਧ ਕੀ ਜਿਸੁ ਛੇਟਤ ਤਰੀਐ ॥
ਜਮਕੰਕਰੁ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵਈ ਫਿਰਿ ਬਹੁੜਿ ਨ ਮਰੀਐ ॥
ਭਵ ਸਾਗਰੁ ਸੰਸਾਰੁ ਬਿਖੁ ਸੇ ਪਾਰਿ ਉਤਰੀਐ ॥
ਹਰਿ ਗੁਣ ਕੁੰਫਹੁ ਮਨਿ ਮਾਲ ਹਰਿ ਸਭ ਮਨੁ ਪਰਹਰੀਐ ॥
ਨਾਨਕ ਪ੍ਰੀਤਮ ਮਿਲਿ ਰਹੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਰਹਰੀਐ ॥

ਅੰਗ - ੩੨

ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨੀਸਾਨੀਆਂ ਦੱਸ ਦਿਤੀਆਂ ਕਿ
ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਇਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਆਦਮੀ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ
ਤਰ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਸਾਧੂ ਦੀ ਨੀਸ਼ਾਨੀ ਹੈ। ਜਿਹਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ 'ਜਮਕੰਕਰ ਨੇੜਿ
ਨ ਆਵਈ ਫਿਰਿ ਬਹੁੜਿ ਨ ਮਰੀਐ' ਦੁਬਾਰਾ ਮੌਤ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਜਮਾਂ ਦਾ
ਸੋ ਫਰ ਹੈ ਉਹ ਨੇੜੇ ਨਾ ਆਵੇ, ਜਿਹੜਾ ਵਿਹੁ ਦਾ, ਫਹਿਰ ਦਾ, ਸੰਸਾਰ
ਰੂਪੀ ਭਵਸਾਗਰ ਹੈ ਇਹਨੂੰ ਪਾਰ ਉਤਰ ਜਾਵੇ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ
ਭੰਡਾਰਾ ਮਨ ਵਿਚ ਭਰੇ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਮੇਲ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ
ਥਾਲਮੀਕ ਨੂੰ ਸਾਧੂ ਮਿਲੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਤਾਰਿਆ। ਬਚਨ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ,
ਇਕ ਬਚਨ ਨੇ ਹੀ ਤਾਰ ਦਿਤਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਥਾਲਮੀਕ! ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ
ਕਿ ਤੂੰ ਚੋਰੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਭਾਕੇ ਮਾਰਦਾ ਹੈਂ, ਬੰਦੇ ਮਾਰਦਾ ਹੈਂ ਪਰ ਤੂੰ
ਇਹ ਤਾਂ ਦੱਸ ਇਹ ਤੂੰ ਕਾਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਇਹ ਜੀਵ ਨੂੰ ਲੇਖਾ
ਦੇਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ -

ਬਹੁ ਪਰਪੰਚ ਕਰਿ ਪਰ ਧਨੁ ਲਿਆਵੈ ॥
ਸੁਤ ਦਾਦਾ ਪਹਿ ਆਨਿ ਨੁਟਾਵੈ ॥
ਮਨ ਮੇਰੇ ਬੁਲੇ ਕਪਟੁ ਨ ਕੀਜੈ ॥
ਅੰਤਿ ਨਿਬੇਰਾ ਭੇਰੇ ਜੀਅ ਪਹਿ ਲੀਜੈ ॥ ਅੰਗ - ੬੫੬

ਇਹ ਤਾਂ ਲੇਖੇ ਤੈਨੂੰ ਦੇਣੇ ਪੈਣੇ ਨੇ, ਜਾਹ ਘਰ ਪੁੱਛ ਕੇ ਆ, ਕੋਈ
ਡਿਆਰ ਹੈ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਲੇਖੇ ਦੇਣ ਨੂੰ। ਉਹ ਹਸਦੇ ਨੇ, ਪਿਆਰ ਨਾਲ
ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਪਰ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਤੇਰੇ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਦਾ ਪਾਪਾਂ ਦਾ

ਗੁਰਪੁਰਖ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖੀ ਬਾਣੇ ਵਿੱਚ ਸਜੇ ਛੱਚੇ ਗੱਤਕੇ ਦੇ ਜੋਹਰ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹੋਏ।

ਬੋਝ ਹੈ ਉਹ ਨਹੀਂ ਅਗੀਂ ਵੰਡਾ ਸਕਦੇ। ਮਹਾਪੁਰਖਾਂ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ।
ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕਿਉਂ? ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ।
ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਤੈਨੂੰ ਹੀ ਸਹਿਣੇ ਪੈਣੇ ਨੇ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ। ਬਚਨ ਕਰ ਦਿਤਾ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਨੂੰ ਤਾਰ ਦਿਓ। ਮਹਾਪੁਰਖਾਂ ਨੇ
ਕਿਹਾ ਕਿ ਤਾਰਨ ਦਾ ਇਕ ਹੀ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਰਾਮ-ਰਾਮ-ਰਾਮ ਦੀ
ਜਗ੍ਹਾ ਮਰਾ ਮਰਾ ਮਰਾ ਕਰੀ ਜਾਹ ਇਹ ਪਲਟ ਕੇ ਰਾਮ-ਰਾਮ ਹੋ ਜਾਏਗਾ,
ਹਟੀ ਨਾ। ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿ ਕੇ ਸੋਤ ਚਲੇ ਗਏ, ਐਡਾ ਡੁੱਬਾ ਘਾਵ ਪਿਆ
ਉਹਦੇ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਕੁਹਾਡਾ ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ, ਘਰ ਜਾਣਾ ਛੱਡ ਦਿਤਾ,
ਜੇਗਲ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਘਰ ਦੇ ਤਾਂ
ਪੁੱਠੀ ਮਤ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਮੈਨੂੰ। ਮੇਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਬੇ ਚੈਕ
ਪੁੰਮਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ, ਚੰਦਾਂ ਸਾਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਹਾਡਮਾ ਫੇਰ
ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਜਦੋਂ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਉਹਦੇ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ
ਹੈ, ਰਾਮ-ਰਾਮ-ਰਾਮ ਰਾਮ, ਸਿੰਨੀ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਹੈ, ਦਰਖਤਾਂ
'ਚ, ਹਰ ਚੀਜ਼ 'ਚ, ਰਾਮ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਐਨੀ ਸਮਾਈ ਹੋ ਗਈ, ਪੱਤੇ-ਪੱਤੇ
ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਰਾਮ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਨੇ
ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਹੀ ਸਾਰਾ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ
ਕਿੱਛਾ ਵੱਛਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਪੂਜਨੀਕ ਹੋ ਗਿਆ। ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਜਾਤ ਸੀ
ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਨਿੱਕੀ ਤੋਂ ਨਿੱਕੀ ਜਾਤ ਸੀ ਉਹਦੀ। ਕਿਹੜੀ
ਜਾਤ ਤੋਂ ਕਿੱਛਾ ਵੱਛਾ ਪਦ ਉਸਨੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਸੋ ਰਾਮ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ
ਮਹਿਮਾ ਕਿੰਨੀ ਵੱਡੀ ਹੈ। ਸੋ ਮਹਾਡਮਾ ਨੇ ਕੁੱਲ ਨੂੰ ਰਾਹ ਪਾ ਦਿਤਾ।

ਜੇ ਗਨਕਾ ਦੇ ਪਾਸ ਜਾਏ ਨੇ, ਡੇਡਾ ਦੇ ਦਿਤਾ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਬੀਬਾ
ਐਹਦੇ ਨਾਲ ਤਰ ਜਾਏਗੀ, ਤੂੰ ਰਾਮ-ਰਾਮ ਕਹਾਈ ਜਾਹ। ਕਹਾਈ ਗਈ,
ਰੋਜ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੀ ਹੈ -

ਲਿਵਲਾਗੀ ਤਿਸੁ ਤੋਤਿਅਹੁ

ਨਿਤ ਪੜ੍ਹਾਏ ਕਰੈ ਅਸੀਤਾ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 10/21

ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਡਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸਰੀਰ, ਜਿਹੜਾ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਪਾਪ
ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ -

ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਨਰਸਿੰਗ ਕਾਲਜ ਰਤਵਾਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਉਦਘਾਟਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਗਨਿਕਾ ਪਾਪਟਿ ਹੋਇਕੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਗਲਿ ਹਾਰੁ ਪਰੋਤਾ ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 10/21

ਇਕੋ ਬਚਨ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਮ-ਰਾਮ ਕਰੀ ਜਾਈ, ਉਹਨੇ ਮੰਨ ਲਿਆ, ਉਹ ਹਟੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਵਾਲ ਇਥੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਚਨ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਬੇਅੰਤ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਆਹੀ

ਸਾਡੇ 'ਚ ਨੁਕਸ ਹੈ-

ਕਬੀਰ ਸਾਚਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਿਆ ਕਰੈ
ਜਉ ਸਿਖਾ ਮਹਿ ਚੂਕ ॥
ਅੰਧੇ ਏਕ ਨ ਲਾਗਈ
ਜਿਉ ਬਾਂਸੁ ਬਜਾਈਐ ਝੂਕ ॥

ਅੰਗ - 1372

ਕਹਿੰਦੇ ਔਨ੍ਹਿਆਂ ਨੂੰ ਲਗਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਬਾਂਸ ਵਿਚ ਝੂਕ ਸਾਰ-ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਔਹ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਹਾਲ ਹੈ। ਦਿਨ ਰਾਤ ਅਖੰਡਪਾਠ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਬੇਅੰਤ ਰਾਗੀ ਢਾਡੀ ਲੱਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਸਾਧੂ ਮਹਾਂਪੁਰੁਸ਼ ਹਾਕਾਂ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਜੀਵ ਇਕ ਬਚਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ, ਇਕ ਵੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਪਸ਼ਟ ਬਬਦਾਂ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ-

ਕਬੀਰ ਕੇਸੇ ਕੇਸੇ ਕੂਕੀਐ ਨ ਜੋਈਐ
ਅਸਾਰ ॥
ਰਾਤਿ ਦਿਵਸ ਕੇ ਕੂਕਨੇ ਕਬਹੂ ਕੇ ਸੁਨੇ
ਪੁਕਾਰ ॥

ਅੰਗ - 1376

ਕਰਕੇ ਦੇਖ ਲਓ। ਢਾਈ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਲਗਾਤਾਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰ ਲਓ, ਕਿਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਕਰ ਲਓ, ਲਗਾਤਾਰ ਕਰ ਲਓ, ਹਟੇ ਨਾ ਕਦੇ

ਵੀ, ਜੇ ਕਹੋ ਕਿ ਮੇਰੀ ਜੀਭ ਥੱਕ ਜਾਏਗੀ, ਜੀਭ ਨੇ ਤਾਂ ਆਪੇ ਹਟ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਬੋਲਣੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰਦੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅੰਦਰ ਚਲਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਜੀਭ ਮਾੜੀ ਮਾੜੀ ਹਿੱਲਣ ਲਗ ਜਾਣੀ ਹੈ, ਬੋਲ ਨੇ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਕੰਠ ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਕੰਠ ਨੇ ਹਰਕਤ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਹੈ। ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ vibration (ਬਰਾਹਟ) ਹੋਣੀ ਹੈ, ਨਾਡੀ ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਮਹਾਨ ਚੁੱਪ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਆਗਿਆ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣਾ ਹੈ ਉਸ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਨਾਲ ਅਨਹਦ ਨਾਦ ਵੱਜਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਣੇ ਨੇ। ਲੰਘਦੇ-ਲੰਘਦੇ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਵਿਚ ਨਾਮ ਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਨਾਮ ਭੁੱਲਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਜੋ ਬੋਲਤ ਹੈ ਮ੍ਰਿਗ ਮੀਨ ਪੰਖਿਰੂ
ਸੁ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਜਾਪਤ ਹੈ ਨਹੀ ਹੋਰ ॥ ਅੰਗ - 1265

ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਣਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਟਰੈਕਟਰ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਨਾਮ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਉਹ ਦੁਖੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਬੰਦ ਹੁੰਦੀ, ਮੈਨੂੰ ਸੁਣਦੀ ਨਹੀਂ, ਜਿਹੜਾ

ਕਲਾਸ ਰੂਮ ਦਾ ਨਰੀਖਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ
ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ

ਨਰਸਿੰਗ ਕਾਲਜ ਦੀਆਂ ਬੱਚੀਆਂ ਸਮਾਜ ਸੇਵਾ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ।

ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਬਣਖੰਡੀ ਪੌਣਹਾਰੀ ਜੀ, ਪਿੰਡ ਬਲੀਬਾਲ (ਹਿਮਾਚਲ)
ਵਿਖੇ ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮ ਸਮੇਂ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਕੀਰਤਨ ਦੁਆਰਾ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਗਵਾਉਂਦੇ ਹੋਏ।

ਦਾਨੁ ਮਹਿੰਡਾ ਤਲੀ ਖਾਲੂ
ਜੇ ਮਿਲੈ ਤ ਮਸਤਕਿ ਲਾਈਐ ॥
ਅੰਗ - 468

ਜੇ ਕਿਤੇ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਐਹ ਜਿਹੇ
ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਧੂੜ ਤਾਂ ਮਸਤਕ ਨਾਲ
ਲਾ ਲਈਏ ਪਰ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਮਿਲਦੀ
ਨਹੀਂ ਹੈ -

ਕੂੜਾ ਲਾਲਚੁ ਛਡੀਐ ਹੋਇ
ਇਕ ਮਨਿ
ਅਲਖੁ ਧਿਆਈਐ ॥
ਫਲੁ ਭੇਵੇਹੈ ਪਾਈਐ ਜੇਵੇਹੀ
ਕਾਰ ਕਮਾਈਐ ॥
ਜੇ ਹੋਵੈ ਪੁਰਬਿ ਲਿਖਿਆ
ਤਾ ਧੂੜਿ ਤਿਨ੍ਹਾ ਦੀ ਪਾਈਐ ॥
ਮਤਿ ਥੋੜੀ ਸੇਵ ਗਵਾਈਐ ॥

ਅਮਗ - 468

ਲੰਘ ਗਿਆ ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰਦਾ
ਹੈ, ਜੇ ਦਿਜਣਾ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਟਿਉਬਵੇਲ ਦੇ ਉਤੇ ਤਾਂ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਸੁਣਨ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -
ਹਰਹਟ ਭੀ ਤੂੰ ਤੂੰ ਕਰਹਿ ਬੋਲਹਿ ਭਲੀ ਬਾਣਿ ॥

ਅੰਗ - 1420

ਤੇ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਮਾਖ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸਰੀਰ ਵਿਚ, ਫੇਰ
ਚਾਹੇ ਕਰੇ, ਚਾਹੇ ਨਾ ਕਰੇ, ਆਪੇ ਹੀ ਹੋਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਹੈ

ਪਹਿਲਾਂ ਪੁਰਬ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇ ਮੱਥੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ ਮਿਲਦੀ
ਹੈ। ਚਾਹੇ ਚਰਨ ਦੀ ਧੂੜੀ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਮੁਖ ਦੀ ਧੂੜੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਨਕਾ
ਨੇ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਨਾਮ ਦੀ, ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮੇਲ ਨਿਕਲ
ਗਈ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਸਾਗੀ। ਜਿਵੇਂ ਚੁੱਬੜਾ ਹੋਵੇ ਟਿਉਬਵੇਲ ਦਾ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ
ਸਾਬਣ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜੇ ਵੀ ਨਿਚੋੜ ਦਿਤੇ ਹੋਣ ਤੇ ਡੀਜ਼ਲ ਵਾਲੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਧੋ
ਦਿਤੇ ਹੋਣ, ਹੋਰ ਵੀ ਕੁਝ ਕਥਾਤ ਧੋ ਲਿਆ ਹੋਵੇ ਇਹਦੇ ਵਿਚ, ਉਹ ਪਾਣੀ
ਸਾਫ਼ ਤਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਟਿਉਬਵੇਲ ਚਲਾ ਕੇ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਪੈਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ

ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ ॥
ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸੁਆਮੁ ॥
ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਤ ਭਹ ਨਾਦ ॥
ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦ ॥
ਅੰਗ - 293

ਬਾਹਰੋਂ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ, ਲੇਕਿਨ ਬਾਹਰੋਂ ਜਪ-ਜਪ
ਕੇ ਅਸੀਂ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਜਾ ਕੇ ਕਨੈਕਸ਼ਨ ਜੋੜਨਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ
ਕਨੈਕਸ਼ਨ ਜੁੜ ਗਿਆ ਫੇਰ ਨਾਮ ਆਪਣੇ ਆਪ ਬਾਹਰ
ਉਡਲ ਵਾਂਗੂੰ ਨਿਕਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ
vibration (ਬਰਾਹਟ) ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਚੀਆਂ ਬਿਰਤੀਆਂ
ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵੀ ਜਪ
ਲਓ।

ਜਦੋਂ ਨਾਮ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਵਸ ਗਿਆ, ਸਰੀਰ
ਵਿਚ ਵਸ ਗਿਆ, ਫੇਰ ਸਰੀਰ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਾ ਜਿੱਥੇ ਚਰਣ
ਧਰ ਦੇਵੇ ਉਹ ਧੂੜਾ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ
ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਧੂੜੀ ਐਨੀ ਪਵਿੱਤਰ
ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨੂੰ ਦਾਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ
ਪ੍ਰੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਨੇ।

ਕੀਰਤਨ ਵਿੱਚ ਜੁੜੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ।

ਰਤਵਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੀ ਕਾਰਜਸੇਵਾ।

ਜਾਵੇ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਕੁੱਝ ਘੰਟਿਆਂ ਬਾਅਦ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਖੱਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਸਾਰੀ ਮੇਲ ਧੋ ਕੇ ਕੱਢ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਐਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹਦੀ ਚੀ ਪ੍ਰਮੋਬਰ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦੇ-ਜਪਦੇ ਜਿਹੜੀ ਖੋਟੀ ਮਤ ਸੀ ਉਹ ਸਾਰੀ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ। ਵੇਰ ਉੱਚੀ ਵੱਡੀ ਪਰਮਗਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ।

ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੋ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਬਹੁਤੀ ਉੱਚੀ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਗੁਣ - ਰਜੇ ਗੁਣ, ਤਮੇ ਗੁਣ, ਸਤੋ ਗੁਣ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਇਹਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦਾ। ਵੇਦ ਜਿਹੜਾ ਰਚਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਹੈ-

ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸਾਸਤ੍ਰ ਪੁੰਨ ਪਾਪ ਬੀਚਾਰਦੇ
 ਚਠੈ ਸਾਭ ਨ ਜਾਣੀ ॥ ਅੰਗ - 920

ਭੰਡ ਦੀ ਸਾਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ, ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰ ਸਕਦੇ ਨੇ। ਸਾਧੂ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਚੌਥੇ ਪਦ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਦੂਰ ਹੈ, ਉੱਚੀ ਹੋ ਬਹੁਤੀ।

ਸਾਧ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਬੇਦ ਨ ਜਾਨਹਿ ॥
 ਜੋਤਾ ਸੁਨਹਿ ਤੋਤਾ ਬਖਿਆਨਹਿ ॥
 ਸਾਧ ਕੀ ਉਪਮਾ ਤਿਹੁ ਗੁਣ ਤੇ ਵੂਚਿ ॥
 ਸਾਧ ਕੀ ਉਪਮਾ ਰਹੀ ਭਰਪੂਰਿ ॥
 ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਕਾ ਨਾਹੀ ਅੰਤ ॥
 ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਸਦਾ ਬੇਅੰਤ ॥
 ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਉਚ ਤੇ ਉਚੀ ॥
 ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਮੁਚ ਤੇ ਮੁਚੀ ॥

ਪਿੰਡ ਝੱਟੋ (ਨੰਗਲ) ਵਿਖੇ ਮੱਸਿਆ ਦੀ ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਮਹੀਨਾ ਵਾਰੀ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੀਰਤਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਸਾਧ ਬਨਿ ਆਈ ॥
ਨਾਨਕ ਸਾਧ ਪ੍ਰਭ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ ॥ ਅੰਗ - 272

ਅੱਸੋ ਜੋ ਪੁੰਸਰ ਦੇ ਨਾਲ ਅਯੋਦ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਸਾਧੂ, ਗੁਰਸਿੱਖ, ਗੁਰਮੁਖ, ਸੰਤ ਕੋਈ ਨਾਉਂ ਦੇ ਲਓ। ਨਾਉਂ ਦਾ ਨਹੀਂ ਵਰਕ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਤਿੰਨੋ ਗੁਣ ਰਜੇ ਗੁਣ, ਤਮੇ ਗੁਣ, ਸਤੋ ਗੁਣ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਉਹਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨੂੰ ਵੇਦ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ।

ਇਕ ਰਾਜੇ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਉਤੇ ਖੋਕਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਸੰਤ ਜੀ। ਵੇਦ ਤਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੈ, ਪੁੰਸਰ ਦੀ ਬਾਣੀ। ਉਹ ਬਾਣੀ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਉਚੀ ਹੈ, ਉਹ ਮਹਿਮਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ? ਮਹਾਤਮਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਵੇਦ ਬਾਣੀ ਜੋ ਹੈ ਉਹ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਚੌਥੇ ਪਦ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਵੇਦ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਚੌਥੇ ਪਦ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੰਤਾਂ ਕੋਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵੇਦਾਂ ਸਾਬਤਰਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਅਨੁਭਵ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਲਿਖੀ ਨਾ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਉਹ। ਉਹਨੂੰ ਸਾਧੂ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਨੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਜਾਣਦਾ ਨਹੀਂ। ਏਸ ਕਰਕੇ ਸਾਧੂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਥੇ ਸਾਧੂ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ ਉਥੇ ਵੇਦ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵੇਦ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਦੁਨੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਰਚੇ ਗਏ ਨੇ, ਸਾਧੂ ਜਿਹੜੇ ਨੇ ਉਹ ਚੌਥੇ ਪਦ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ ਏਸ ਕਰਕੇ ਉਹਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਵੀ। ਬਾਰ-ਬਾਰ ਜਦੋਂ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹਨ ਕਰਦੇ, ਤੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਤੈਨੂੰ ਦੱਸੇਗਾ ਇਸ ਬਾਰੇ। ਹੋਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਹਿੰਦਾ ਸੰਤ ਜੀ! ਮੈਂ ਬਚਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਬੇਨਤੀ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ। ਵੇਦ ਦਾ ਜੋ ਜੋਗ ਸਾਸ਼ਤਰ ਹਿੱਸਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਮੇਰੇ ਤਾਂ ਪੁੱਤਰ ਹੋਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਏਸ ਜਨਮ ਦੇ ਅੰਦਰ? ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਓ ਕਿ ਤੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਦੱਸੇਗਾ? ਕਹਿੰਦੇ ਤਾਂ ਮਹਿਮਾ ਸਾਧਾਂ ਦੀ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ, ਵੇਦ ਨੇ ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਕਹਿ ਦਿਤੀ ਸਾਧੂ ਉਲਟਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਉਹ ਕਿਵੇਂ? ਕਹਿੰਦਾ ਜਦੋਂ ਸਿਆਹੀ ਤਿਆਰ ਕਰੀ ਸੀ ਨਾ ਵੇਦਾਂ ਦੀ, ਹਿਮਾਲੀਆ ਪਰਬਤ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਸਿਧ-ਸਿਧ ਕੇ ਚੀਜ਼

ਲਿਆਂਦੀਆਂ ਸੀ ਤੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਲਮਾਂ ਲਿਆਂਦੀਆਂ ਸੀ ਲਿਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਉਹ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸੁੱਧ ਥਾਂ ਤੋਂ ਲਿਆਂਦੀਆਂ ਸੀ। ਏਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੰਤ੍ਰ-ਮੰਤ੍ਰ ਕੇ ਸੁੱਧ ਕਰਿਆ ਗਿਆ। ਬੜੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਜਗ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਮੰਤ੍ਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਜਾ ਕੇ, ਤਿਆਰ ਹੋਈਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਪੁੰਸਰ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖਣਾ ਸੀ। ਨਾਮ ਬੇਅੰਤ ਸੁੱਧ ਸੀ ਉਹ ਬੇਅੰਤ ਸੁੱਧ ਚੀਜ਼ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਲਿਖਦੇ ਗਏ ਤੇ ਜਦੋਂ ਚਾਰੋਂ ਵੇਦ ਲਿਖੇ ਗਏ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੁੱਝ ਸਿਆਹੀ ਬਚ ਗਈ ਪ੍ਰਭ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਪਵਿੱਤਰ ਸਿਆਹੀ ਬਚੀ ਹੋਈ ਹੈ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਕੀ ਲਿਖੀਏ, ਕਿੱਥੇ ਰੱਖੀਏ? ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਦੇ ਦਿਚ, ਪੰਜਵਾਂ ਵੇਦ ਜੋ ਹੈ ਉਹ ਲਿਖਿਆ ਜਾਏਗਾ, ਉਹ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੁਭਾਨ ਹੋਏਗੀ ਤੇ ਉਹ ਪੰਜਵਾਂ ਵੇਦ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸੰਤ ਬੋਲਣਗੇ, ਚਾਰ ਵੇਦ ਦੁਨੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਨੇ ਤੇ ਸੰਤ ਇਸ ਤੋਂ ਉਪਰ ਨੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਠੀਕ ਹੈ ਚਾਰਾਂ ਵੇਦਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਤੇਰੇ ਓਲਾਦ ਹੋਏਗੀ, ਜੋਤਸ ਨੇ ਤੇ ਹੁਣ ਓਲਾਦ ਹੋਏਗੀ ਤੇ ਨੌਂ ਸਾਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹਦੀ ਉਮਰ ਵੀ ਸਮਾਪਤ ਹੋਣੀ ਹੈ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਉਹ ਦੱਸ ਜਾਏਗਾ ਕਿ ਮਹਿਮਾ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਸੰਤਾਂ ਦੀ। ਨੌਂ ਸਾਲ ਗਿਆਰ੍ਹਾਂ ਦਿਨ ਦੀ ਉਮਰ ਹੋਏਗੀ, ਦਿਨ ਵੀ ਦੱਸ ਦਿਤੇ, ਪਹਿਰ ਵੀ ਦੱਸ ਦਿਤੇ। ਰਾਜਾ ਹੈਰਾਨ

ਸੰਗਤਾਂ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ

ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋਤਸ਼ੀ ਭੁਲਾਏ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਵਿਚਾਰ ਤਾਂ ਕਰੋ ਕਿ ਸੰਤ ਕਹਿ ਗਏ ਕਿ ਤੇਰੇ ਪੁੱਤਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਪੁੱਤਰ ਹੋਣਾ ਨਹੀਂ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਅਸੀਂ ਵੇਰ ਹਿਸਾਬ ਸੋਚ ਕੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਇਆ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਗਲਤੀ ਨਾ ਰਹਿ ਗਈ ਹੋਵੇ ਪਰ ਤੁਹਾਡੇ ਪੁੱਤਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਲੇਕਿਨ ਨੌਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹਦੇ ਘਰ ਓਲਾਦ ਹੋ ਗਈ। ਲਡਕਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਤਾਂ ਹੋ ਗਿਆ, ਹੁਣ ਜਿਹੜਾ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਅਗਲਾ ਬਚਨ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਪੂਰਾ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਨੌਂ ਸਾਲ ਗਿਆਰ੍ਹਾਂ ਦਿਨ ਦੀ ਉਮਰ ਹੋ ਇਹਦੀ ਤੇ ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਬਚਾਓ। ਜੇ ਮੈਂ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਬੈਠ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਉਹਨੇ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪੀੜਾ ਹੋਏਗੀ। ਚੰਗਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨੂੰ ਨੌਂ ਸਾਲ ਗਿਆਰ੍ਹਾਂ ਦਿਨ ਬਾਹਰ ਰੱਖ ਕੇ ਪਾਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਜੇ ਉਸ ਤੋਂ ਵਧ ਗਿਆ ਮੇਰੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਲੈ ਆਉਣਾ। ਜੰਗਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਮਹਿਲ, ਪਾਲਣ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਅਖੀਰ ਜਦੋਂ ਦਿਨ ਪੂਰੇ ਹੋਣ ਤੇ ਆਏ ਤਾਂ ਉਹਦੀ ਜਿਹੜੀ ਦਾਈ ਸੀ ਉਹਨੂੰ ਪਾਲਣ ਵਾਲੀ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਮਾਂ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੇਨੂੰ ਪਾਲਣਾ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕੀ ਗੱਲ? ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦੱਸ ਦਿਤੀ ਕਿ ਤੇਰੇ ਪਿਤਾ ਨਾਲ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਬਚਨ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਵੇਦ ਜਾਣਦੇ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਪਰ ਸੰਤ ਕਹਿੰਦੇ ਨਾ, ਵੇਦਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਵੀ ਜਾਣਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਸਾਧ ਬਠਿ ਆਈ ॥
ਨਾਨਕ ਸਾਧ ਪ੍ਰਭ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ ॥ ਅੰਗ - 272

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ? ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਆਏ ਹੋਏ ਨੇ ਉਥੇ ਚੱਲ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਆ ਗਏ, ਬੱਚੇ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੀ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦਿਤੀ, ਜਦੋਂ ਉਸ ਬੱਚੇ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੇਰੀ ਉਮਰ ਖਤਮ ਹੋਣ ਵਿਚ ਬੋਝੇ ਜਿਹੇ ਦਿਨ ਰਹਿ ਗਏ, ਇਕ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਉਮਰ ਐਨੀ ਬਖਸ਼ੀ ਸੀ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਿਉ ਦੇ ਘਰ ਉਸਨੂੰ ਇਕ ਅਰਥ ਸਿਖਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਸੀ -

ਸਾਧ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਬੇਦ ਨ ਜਾਨਹਿ ॥ ਅੰਗ - 272

ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ ਹੈ, ਮੈਂ ਮਹਿਮਾ ਉਹਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਦੱਸਾਂ? ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਿਮਾ ਤਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਹੀ ਦੱਸ ਦਿਤੀ ਸੀ। ਪਰ ਚੱਲ ਤੇਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸੌ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਹੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਜਾਹ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਕੋਲ ਚਲਿਆ ਜਾਹ। 109 ਸਾਲ ਗਿਆਰ੍ਹਾਂ ਦਿਨ ਦੀ ਤੇਰੀ ਉਮਰ ਹੋਏਗੀ। ਉਹਨੂੰ ਦੱਸ ਦੇਈ ਕਿ ਸਾਧਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਇਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਸੰਤ ਤਾਂ ਤਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੱਸਣ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਲਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦ ਸੰਗਿ ਨਾਮਦੇਉ ਮਨੁ ਲੀਣਾ ॥
ਅੰਗ - 487

ਗੋਬਿੰਦ-ਗੋਬਿੰਦ ਜਪਦੇ ਦਾ ਨਾਮਦੇਵ ਦਾ ਮਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਮਨ, ਅਮਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਨਮਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਆਤਮਾ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ -

ਆਢ ਦਾਮ ਕੇ ਛੀਪਰੇ ਹੋਇਓ ਲਾਖੀਣਾ ॥ ਅੰਗ - 487

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬੱਕ ਸਾਡੀ ਹੋਸੀਅਤ ਨਾਪਦੇ ਨੇ ਕਿ ਆਹ ਬੰਦੇ ਦੀ ਐਨੀ ਹੋਸੀਅਤ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨੂੰ ਐਨੇ ਹਜ਼ਾਰ ਕਰਜ਼ਾ ਦੇ ਦਿਓ। ਕਿਸਾਨ ਵੀ ਜਾਣਦੇ ਨੇ, ਵੈਕਟਰੀਆਂ ਵਾਲੇ ਵੀ ਜਾਣਦੇ, ਇਡਸਟਰੀਆਂ ਵਾਲੇ ਜਾਣਦੇ ਨੇ ਕਿ ਐਨੀ ਲਿਮਟ ਮੇਰੀ ਵਿਕਸ ਹੋਈ ਹੈ, ਐਨਾ ਕਰਜ਼ਾ ਮੈਂ ਚੁੱਕ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਬੱਕ ਵਿਚੋਂ, ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਲਾ ਕੇ, ਲਿਮਟ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਸਾਰ ਵੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਹੇਗਾ ਉਹਦੀ ਗੱਲ ਨਾ ਕਰ, ਉਹ ਤਾਂ ਟਕੇ ਦਾ ਬੰਦਾ ਹੈ। ਉਹਦੀ ਹੋਸੀਅਤ ਨਹੀਂ ਬਹੁਤੀ ਵੱਡੀ, ਉਹ ਮਾਮੂਲੀ ਬੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਧਾਰਣ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਦੋਂ ਸੰਸਾਰ ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗਜ਼ ਨਾਲ ਤੋਲਦਾ ਸੀ, ਉਹ 'ਆਢ ਦਾਮ ਕੇ ਛੀਪਰੇ' ਹੀ ਨਿਕਲਦਾ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਖਾਂਦਾ ਸੀ। ਕੱਪੜੇ ਧੋਣੇ, ਢੇਦੇ ਠਾਪਣੇ, ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹਦੇ ਘਰ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਚਲਦਾ ਸੀ।

ਨਿਕਲਣ ਡੇਰਾ ਹਿਰਦਾਪੁਰ ਖੇਤੀ (ਨੇੜੇ ਬਿੰਦਰਖ), ਕਾਰਜੋਦਾ ਦਿਸ਼।

ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇਖੀਆਂ ਨੇ ਜਿਹਦੇ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਨਾਮਦੇਵ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਧਨੀ ਸੀ। ਵੱਡਾ ਅਮੀਰ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਥੇ ਕੋਈ ਖਿੱਚਾ-ਖਿੱਚੀ ਜਿਹੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ, ਹੋਰ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਸੰਸਾਰ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ। ਕਲਜੁਗ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਮਨੋਤ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੁਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ ਜੇ ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਕਰੋੜਾਂਪਤੀ ਕਹਾਂਗਾ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਇੱਜ਼ਤ ਹੋਏਗੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਕਉਡੀ ਦਾ ਸਮਝਣਗੇ।

ਆਢ ਦਾਮ ਕੋ ਛੀਪਰੋ ਹੋਇਓ ਲਖੀਣਾ ॥ ਅੰਗ - ੪੮੭

ਕਿੱਡਾ ਵੱਡਾ ਹੋਇਆ ਉਹ, ਜੋ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸੀ ਸਲੇਮਸ਼ਾਹ। ਉਸ ਨੇ ਨਾਮਦੇਵ ਫੜ ਲਿਆ, ਗਊ ਮਰੀ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹਨੂੰ ਜੀਉਂਦੀ ਕਰ ਦੇਹ। ਨਾਮਦੇਵ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਐਸਾ ਕਿਉਂ ਹੋਵੇ।

ਬਿਸਮਿਲਿ ਕੀਆ ਨ ਜੀਵੈ ਕੋਇ ॥

ਮੇਰਾ ਕੀਆ ਕਛੁ ਨ ਹੋਇ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੬੫

ਐਸੀ ਕਿਉਂ ਹੋ ਜਾਏਗੀ? ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ ਵੀ ਕਦੇ ਜੀਉਂਦਾ ਹੋਇਐ? ਅਖੀਰ ਉਹਨੇ ਜਦੋਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਕਰਾਰ ਕਰਿਆ ਤਾਂ ਇਥੇ ਤੱਕ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜੇ ਅੱਜ ਦੁਪਿਹਰ ਤਕ ਜੀਉਂਦੀ ਨਹੀਂ ਕਰੀ, ਪਹਿਰ ਦੀ ਘੜਿਆਲ ਵੱਜਦੀ ਸਾਰ ਤੇਰੀ ਗਰਦਨ ਦੇ ਉਤੇ ਤਲਵਾਰ ਹੋਵੇਗੀ ਤੇ ਤੇਰਾ ਸਿਰ ਵੀ ਨਾਲ ਹੀ ਪਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਆ ਕੇ ਗਊ ਜੀਉਂਦੀ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਮਹਿਲਾਂ ਨੂੰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਸਾਰ ਐਸਾ ਇਹਦੇ ਦਰਦ ਉਠਿਆ ਕਿ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਭਗਤ ਦੀ ਅਵਗਿਆ ਕਰੀ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਭੇਜਦਾ ਹੈ ਕਾਜ਼ੀਆਂ ਤੇ ਮੁਲਾਂ ਨੂੰ, ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਆਪ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਘਾਹ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਗੱਲ ਵਿਚ ਪੱਲਾ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੱਗੇ ਅਸੀਂ ਗਲ ਵਿਚ ਪੱਲਾ ਕਿਉਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਹੱਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਿਮਰਤਾ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ। ਪੱਲਾ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਨੀਸ਼ਾਨੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਨਿਮਰਤਾ ਦੀ। ਸੋ ਨਿਮਰਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਘਾਹ ਲੈ ਕੇ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਨਾਲ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ -

ਬਖਸੀ ਹਿੰਦੂ ਮੈ ਤੇਰੀ ਗਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੬੬

ਐ ਨਾਮਦੇਵ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਦੇ, ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਕਾਲੀ ਗਊ ਸਮਝ ਕੇ ਬਖਸ਼ ਦੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਦਰਦ ਉਠ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਮਦੇਵ ਦੇ ਅੱਗੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ ਜਿਹਨੂੰ 'ਆਢ ਦਾਮ ਕੋ ਛੀਪਰੋ ਹੋਇਓ ਲਖੀਣਾ' ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ।

ਆਪ ਇਕ ਵਾਰੀ ਬਾਹਰ ਗਏ ਹੋਏ ਨੇ ਤੇ ਜਿਸ ਵਕਤ ਆ ਰਹੇ ਨੇ, ਮੰਦਰ ਕੋਲ ਦੀ ਲੰਘਣ ਲੱਗੇ, ਉਸ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਉਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਭਜਨ ਗਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ, ਕੀਰਤਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਕੰਨ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਆਵਾਜ਼

ਪਈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਚਿੱਤ ਬਿਹਬਲ ਹੋ ਗਿਆ, ਕਾਹਲਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਦੌੜ ਪਏ ਉਥੋਂ।

ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇਕ ਅਵਸਥਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ, ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਬੀਤੀਆਂ ਹੋਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਰਸੀਏ ਨੇ ਹਰੀ ਦੇ ਜਸ ਦੇ ਜੇ ਆਵਾਜ਼ ਆ ਜਾਵੇ, ਵਾਜੇ ਦੀ ਢੋਲਕ ਦੀ ਵਜਦੀ ਦੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਕਦੇ ਟਿਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਥੱਲਿਓਂ, ਧਰਤੀ ਹਿੱਲਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੇ ਉਹ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਮਰੇ ਹੋਏ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਦਾ, ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਏਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਜੀਵਨ ਦੀ ਰੋ ਰੁਮਕਦੀ ਹੈ ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਨੇ ਕਿ ਕੀਰਤਨ ਛੱਡਣਾ ਬੜਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸੋਝੀ ਨਾ ਆਉਣ ਕਰਕੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਚਾਹੇ ਕੋਲ ਹੋਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ।

ਸੋ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨਾਲ ਐਸਾ ਹੀ ਸਮਾਂ ਵਰਤਿਆ ਤੇ ਆਪ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ, ਝੋਲਾ ਕੋਲ ਸੀ, ਝੋਲੇ ਦੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਜੋੜਾ ਵੀ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਇਹ ਭੁੱਲ ਹੀ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਝੋਲਾ ਬਾਹਰ ਰੱਖ ਦੇਵਾਂ, ਜੋੜਾ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਸਤੀ ਦੇ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਝੂਮਦੇ ਰਹੇ ਫੇਰ ਜਦੋਂ ਤਾਲ ਦੇ ਉਤੇ ਆ ਕੇ ਹੱਥ ਵੱਜਣ ਲੱਗੇ, ਤਾਲੀ ਵੱਜਣ ਲੱਗੀ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਤਾਲ ਕੱਢ ਲਵਾਂ, ਤਾਲ ਕੱਢਣ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਛਿੱਤਰ ਸੀ ਉਹ ਨਿਕਲ ਗਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਵਜਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਜਦੋਂ ਵਜਾਇਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਕੌਣ ਆ ਗਿਆ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਦੱਸ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਹ ਨਾਮਦੇਵ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਉਲਟੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਮੰਦਰ ਵਿਚ, ਇਹ ਵੜਿਆ ਕਿਉਂ ਹੈ, ਇਹ ਵੱਡੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਦਾ ਮੰਦਰ ਹੈ, ਇਥੇ ਤਾਂ ਇਹਨੂੰ ਵੜਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੀਦਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਾਮਦੇਵ ਨੂੰ ਬਾਂਹ ਤੋਂ ਫੜ ਕੇ ਖਿੱਚ ਲਿਆ ਦੋ ਚਾਰ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਤੇ ਨਾਲ ਧੱਕੇ ਮਾਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਓ ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਮੈਂ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਸੁਣਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਸੁਣ ਲੈਣ ਦਿਓ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ। ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਖ ਤੂੰ ਹੈਂ ਛੋਟੀ ਜਾਤ ਦਾ, ਇਹ ਹੈ ਸਵਰਨ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਮੰਦਰ, ਇਥੇ ਤਾਂ ਤੂੰ ਬੈਠ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਅੰਦਰ ਕਿਵੇਂ ਆ ਗਿਆ? ਧੱਕੇ ਮਾਰ ਕੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿਤਾ ਤੇ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਹਸਤ ਖੇਲਤ ਤੇਰੇ ਦੇਹਰੇ ਆਇਆ ॥

ਭਗਤਿ ਕਰਤ ਨਾਮਾ ਪਕਰਿ ਉਠਾਇਆ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੬੮

ਧੱਕੇ ਮਾਰ ਕੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿਤਾ। ਪਿਛੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੇਰੇ ਦਰ ਤੇ ਵੀ ਜਾਤਾਂ ਪਾਤਾਂ ਨੇ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਸਰੀਰ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਪਾਣੀ ਦੀ ਜਾਤ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਜਾਤ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਹਵਾ ਦੀ ਜਾਤ

ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਆਕਾਸ਼ ਦੀ ਜਾਤ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਜਿਹੜੀ ਹਵਾ ਵਿਚ ਸੂਦਰ ਸਾਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਵਿਚ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਪੀ ਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪਿਆਸ ਬੁਝਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਨੂੰ ਪੀ ਕੇ ਸੂਦਰ ਪਿਆਸ ਬੁਝਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤੇਰੀ ਜੋਤ ਵਿਚ ਕੋਈ ਜਾਤ ਨਹੀਂ, ਤੂੰ ਬਗੈਰ ਜਾਤ ਤੋਂ ਹੈਂ ਤੇ ਆਹ ਜਾਤ ਪਾਤ ਕਿਥੋਂ ਆ ਗਈ, ਪ੍ਰਭੂ ਕਿਹਨੇ ਬਣਾ ਦਿਤੀ? ਕੀ ਛੋਟੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਨੂੰ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੀ ਤੂੰ ਹੀ ਬੰਦ ਕਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਛੋਟੀ ਜਾਤ ਦਾ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਜਾਤ ਬਣ ਕਿਥੋਂ ਗਈ ਪ੍ਰਭੂ?

ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਜੇ ਤੂੰ ਬਣਾ ਦਿਤੀਆਂ ਸੀ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਜਾਤ ਹੀਣੀ ਬਣਾ ਦਿਤੀ ਸੀ, ਛੋਟੀ ਬਣਾ ਦਿਤੀ ਸੀ, ਫੇਰ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਜਾਤ ਵਿਚ ਭੇਜਦਾ ਹੀ ਨਾ -

ਹੀਨਤੀ ਜਾਤਿ ਮੇਰੀ ਜਾਦਿਮ ਰਾਇਆ ॥

ਛੀਪੇ ਕੇ ਜਨਮਿ ਕਾਰੇ ਕਉ ਆਇਆ ॥

ਲੈ ਕਮਲੀ ਚਲਿਓ ਪਲਟਾਇ ॥

ਦੇਹੁਰੈ ਪਛੈ ਬੈਠਾ ਜਾਇ ॥ ੨ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੬੪

ਕੰਬਲੀ ਚੁੱਕ ਲਈ, ਨਿਰਾਦਰ ਬਹੁਤਾ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਧੱਕੇ ਮਾਰੇ, ਬੋਲ-ਕੁਬੋਲ ਬੋਲੇ, ਪਿਛੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਭਗਵਾਨ! ਤੂੰ ਤਾਂ ਹਰ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਹੀ ਹੈਂ।

ਜਿਉ ਜਿਉ ਨਾਮਾ ਹਰਿ ਗੁਣ ਉਚਰੈ ॥

ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਕਉ ਦੇਹੁਰਾ ਫਿਰੈ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੬੪

ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਚਿੱਤ ਹੋ ਕੇ, ਦੇਹੁਰਾ ਘੁੰਮਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ, ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਢੋਲਕੀਆਂ ਛੈਣੇ ਵਜਾ ਕੇ ਉਚੀ-ਉਚੀ ਗਾ ਰਹੇ ਸੀ, ਘੜਿਆਲਾਂ ਸੀ, ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਕੁਛ ਸੀ, ਸੰਖ ਵਜਾ ਰਹੇ ਸੀ, ਉਹ ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਮੰਦਰ ਦੀ ਪਿੱਠ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਮੂੰਹ ਉਥੇ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਬੈਠੇ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਭਾਉਂਦੀਆਂ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤਾਂ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰੱਥ ਨੇ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਕੋਈ ਐਵੇਂ ਸੁੰਨ-ਮੁੰਨ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਉਹ ਤਾਂ ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਜ਼ਰ ਪੂਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਾਲੇ ਹਰੇਕ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਹਰ ਵਕਤ ਦੇਖਦੇ ਨੇ। ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਹੈ ਨਾ, ਇਹ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਲੈ ਲਓ ਉਹਦੇ ਕਰੋੜਾਂ ਹੀ ਟੁਕੜੇ ਬਣਾ ਦਿਓ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ, ਉਹ ਇਕ ਟੁਕੜਾ ਚੁੱਕ ਲਓ ਕੋਈ ਵੀ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਹੀ ਸੂਰਜ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਉਹ ਸੰਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸਭ ਦੀ -

ਜਹ ਜਹ ਪੇਖਉ ਤਹ ਹਜ਼ੂਰਿ ਦੂਰਿ ਕਤਹੁ ਨ ਜਾਈ॥

ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਰਬਤੁ ਮੈ ਮਨ ਸਦਾ ਧਿਆਈ ॥

ਈਤ ਉਤ ਨਹੀ ਬੀਛੁੜੈ ਸੇ ਸੰਗੀ ਗਨੀਐ ॥

ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਜੇ ਨਿਮਖ ਮਹਿ ਸੇ ਅਲਪ ਸੁਖੁ ਭਨੀਐ ॥

ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੈ ਅਪਿਆਉ ਦੇਇ ਕਛੁ ਉਨ ਨ ਹੋਈ ॥

ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸੰਮਾਲਤਾ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਈ ॥ ਅੰਗ - ੬੨੭

ਉਹ ਤਾਂ ਸਾਸ-ਸਾਸ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ

ਨਾਲ ਦੂਜਾ ਉਹਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ, ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਾਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਗਿਣਦੇ ਨੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਮਾੜੇ ਹਾਂ -

ਕਬੀਰ ਸਭ ਤੇ ਹਮ ਬੁਰੇ ਹਮ ਤਜਿ ਭਲੇ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥

ਜਿਨਿ ਐਸਾ ਕਰਿ ਬੁਝਿਆ ਮੀਤੁ ਹਮਾਰਾ ਸੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੬੪

ਮੈਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਓ ਬਾਕੀ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਭਲਿਆਂ ਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਹਮ ਨਹੀ ਚੰਗੇ ਬੁਰਾ ਨਹੀ ਕੋਇ ॥

ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕੁ ਤਾਰੇ ਸੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੨੨੮

ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਣ ਨਹੀਂ ਲੇਕਿਨ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਜਿਹੜਾ ਉਹਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਐਡੀ ਹੈ, ਐਡੀ ਵਡਿਆਈ ਹੈ ਉਹਦੀ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਮਾਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਣ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਮਾਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਵਿਚ ਵਡਿਆਈ ਮਿਲਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਲਿਵ ਲਗ ਗਈ। ਖਤਰੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦਾ ਦੇਹੁਰਾ ਸੀ ਉਥੇ ਬੈਠੇ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਨੂੰ ਵਡਿਆ ਰਹੇ ਸੀ, ਜੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੈ ਬ੍ਰਾਹਮਾ ਦੇ ਮੁਖ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਖਤਰੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਡੋਲਿਆਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਜਾਤਾਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹਨ ਤੇ ਨਾਮਦੇਵ ਵੀ ਉਥੇ ਬਹਿ ਗਿਆ।

ਫੜ ਕੇ ਕੱਢ ਦਿਤਾ। ਹੁਣ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਭਗਤ ਵਛਲ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਸਦਾ ਹੀ ਦਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਉਹਨੇ ਕੀ ਕਰਿਆ, ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦੀ ਪੈਜ ਰਖਾ ਦਿਤੀ। ਦੇਹੁਰੇ ਦਾ ਮੂੰਹ ਘੁੰਮਾ ਦਿਤਾ। ਜਿਸਨੇ ਵੀ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਹੈ ਉਹਦੇ ਚਾਰੇ ਵਰਣ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਆ ਕੇ ਪਏ ਨੇ। ਜਿਵੇਂ ਨੀਵੇਂ ਥਾਉਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਐਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਪੈਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੱਜ ਮਨਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਦਿਨ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦਾ। ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਤਾਂ ਫੇਰ ਕੁਛ ਉਚੀ ਜਾਤ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਜਾਤ ਐਸੀ ਸੀ ਜਿਹਨੂੰ ਅਛੂਤ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨੂੰ ਛੋਹਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਹਨੂੰ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਜਿਸ ਵਕਤ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਨੇ ਨਾਮ ਦੇ ਦਿਤਾ, ਬੜੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਹੋਈ ਕਿ ਤੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੋ ਕੇ ਕਰਿਆ ਕੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤਾ ਫੇਰ ਤਾਂ ਬੜੀ ਹੀ ਭਾਰੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਹੋਈ। ਲੇਕਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਐਉਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵੀ ਛਕਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਛਕਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਛਕਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚਲਦਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ? ਜਾਂ ਤਾਂ ਛਕਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਰੁਚੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਜ਼ਮਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ

ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੀ।

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ (ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ) ਦੇ ਵੇਲੇ, ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ, ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਮੈਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣਾ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਪਹਿਲਾਂ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਤੂੰ ਸਵਾ ਲੱਖ ਪਾਠ ਕਰ ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ ਦਾ। ਕਰਦਾ ਹੀ ਰਹਿ, ਤੇ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲੀ ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਦੱਸਾਂਗੇ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਜਦ ਉਹਨੇ ਕਰ ਲੈਣੇ, ਚਾਰ-ਪੰਜ ਲੱਖ ਪਾਠ ਹੋ ਗਿਆ ਸਮਝੋ, ਐਨਾ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਆਉਣਾ। ਪੁਛਣਾ ਕਿ ਕਰ ਲਿਆ ਭਾਈ? ਉਹਨੇ ਕਹਿਣਾ ਹਾਂ ਜੀ। ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਜਾਹ ਹੁਣ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਲੈ ਭਾਈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਲਿਆ, ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੇ ਨਾਮ ਦੇ ਦਿਤਾ, ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਜੁਗਤ ਸਮਝਾ ਦਿਓ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਕਰਾਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹੜੀ ਜੁਗਤ ਹੈ, ਜੋਤ ਹੈ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਜੁਗਤ ਹੈ ਸੰਤਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਕਿ ਕਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਪਣਾ ਹੈ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਦੇ ਨੇ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਅਰਥ ਹੀ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੱਢਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਸੁਰ ਸੁਰ ਸੋਸਿ ਲੈ ਸੋਮ ਸੁਰੁ ਪੋਖਿ ਲੈ
ਜੁਗਤਿ ਕਰਿ ਮਰਤੁ ਸੁ ਸਨਬੰਧੁ ਕੀਜੈ ॥
ਮੀਨ ਕੀ ਚਪਲ ਸਿਉ ਜੁਗਤਿ ਮਨੁ ਰਾਖੀਐ
ਉਡੈ ਨਹ ਹੰਸੁ ਨਹ ਕੰਧੁ ਛੀਜੈ ॥

ਅੰਗ - ੯੯੧

ਕਹਿੰਦੇ ਜੀ ਇਹ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਜੋਗੀਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਥੇ ਸ਼ੰਕਾ ਪਾ ਦਿਤਾ। ਅਰਥ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ੰਕੇ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਇਧਰ ਨਾ ਓਧਰ, ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਉਹਦੀ ਜੁਗਤ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਤੈਰ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਾ ਮਗਰਮੱਛਾਂ 'ਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨਹਿਰ ਜਾਂ ਦਰਿਆ 'ਚੋਂ ਲੰਘ ਕੇ, ਉਹਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਡੂੰਘਾਂ ਵਿਚ ਮਗਰਮੱਛ ਨੇ, ਇਥੇ ਨਾ ਜਾਈਂ, ਇਧਰ ਪੋਤਲਾ ਪਾਣੀ ਹੈ ਇਥੇ ਘਾਟ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਜੁਗਤ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਹੁਣ ਤੂੰ ਇਧਰ ਨੂੰ ਹੋ ਜਾ, ਓਧਰ ਨੂੰ ਹੋ ਜਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਜੁਗਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤਾਂ ਇਕ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿਓ। ਆਹ ਲਘੂਤਮ ਦਾ ਸਵਾਲ ਕੱਢਣ ਲਗ ਜਾਣ, ਜੇ ਜੁਗਤ ਨਾ ਦੱਸੇ, ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਫਾਰਮੂਲਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਫੇਰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਜੁਗਤ ਦੱਸ ਦੇਣੀ ਕਿ ਐਉਂ ਨਾਮ ਜਪ ਲੈ, ਭਾਈ! ਫੇਰ ਦੱਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਕੁਛ ਤੈਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏਗਾ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨੇ ਸੁਰਤੀਆਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਉਪਰ ਨੂੰ ਲਈ ਜਾਣੀਆਂ। ਬਬੇਰੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਹੋਏ ਨੇ।

ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਂਦੇ ਸੀ। ਜੇ ਛਕਾਉਂਦੇ ਸੀ ਉਹ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਤੋਂ

ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, 101 ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਹੋਏ ਨੇ, ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ। ਪੂਰੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ।

ਸੋ ਜਦੋਂ ਨਾਮ ਮਿਲ ਗਿਆ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਤੇ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਫੇਰ ਇਹ ਪੂਰੇ ਹੀ ਹੋਏ ਨੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਪਮਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਏਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਉਤੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਅਸਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕੋਈ ਵੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਰੱਖਿਆ, ਨਾ ਆਪ ਆਏ ਉਸ ਦੇ ਅਸਰ ਦੇ ਥੱਲੇ ਨਾ ਮਾਇਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰ ਸਕੀ। ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਬੁਨਨਾ ਤਨਨਾ ਤਿਆਗਿ ਕੈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਚਰਨ ਕਬੀਰਾ॥
ਨੀਚ ਕੁਲਾ ਜੋਲਾਹਰਾ ਭਇਓ ਗੁਨੀਯ ਗਹੀਰਾ॥
ਰਵਿਦਾਸੁ ਫੁਵੰਤਾ ਫੋਰ ਨੀਤਿ ਤਿਨਿ ਤਿਆਗੀ ਮਾਇਆ ॥
ਪਰਗਟੁ ਹੋਆ ਸਾਧਸੰਗਿ ਹਰਿ ਦਰਸਨੁ ਪਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੪੮੭

ਜਦੋਂ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਛੋਟੀ ਜਾਤ ਵਿਚ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ। ਸਾਢੇ ਸੱਤ ਕਰੋੜ ਬੰਦੇ ਦਾ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਧਾਰ ਕਰਿਆ। ਡੇਢ ਸੌ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਸੀ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਦੇਵਤਾ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਮਹੇਸ਼ ਵਗੈਰਾ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਏ।

ਰਵਿਦਾਸੁ ਫੁਵੰਤਾ ਫੋਰ ਨੀਤਿ ਤਿਨਿ ਤਿਆਗੀ ਮਾਇਆ ॥
ਅੰਗ - ੪੮੭

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਕੀ ਕੰਮ ਸੀ, ਮਰੇ ਹੋਏ ਡੰਗਰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਬਾਹਰ ਡੁਡਲੀ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਆਉਣੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚਮੜਾ ਲਾਹ ਲੈਣਾ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਲਿਆ ਕੇ ਧੋ ਲੈਣਾ, ਧੋ ਕੇ ਬਾਕਾਇਦਾ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਉਹਨੂੰ ਰੰਗ ਵਗੈਰਾ ਦੇ ਕੇ, ਸੁਕਾ ਕੇ ਫੇਰ ਉਹਦੇ ਜੋੜੇ ਬਣਾਉਣੇ ਤੇ ਜੋੜੇ ਗੰਢਣੇ। ਆਹ ਕੰਮ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਕਰਦੇ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਜੋ ਕੁਛ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਜੋ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਲਿਖੀ ਹੈ।

ਗਰੀਬੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ, ਮਾਇਆ ਵਲ ਅੱਖ ਚੁਕ ਕੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਪਰਗਟੁ ਹੋਆ ਸਾਧਸੰਗਿ ਹਰਿ ਦਰਸਨੁ ਪਾਇਆ ॥
ਅੰਗ - ੪੮੭

ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਪੂਰੇ ਵੱਡੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਗਿਣੇ ਗਏ।

ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਚੁਰਾਹੇ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹੋਏ, ਘਰਦਿਆਂ ਨੇ ਅੱਡ ਕਰ ਦਿਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਜੋ ਕੁਛ ਕਮਾਉਂਦੇ ਸੀ, ਸਾਧੂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਖਰਚ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਖਾਣ ਪੀਣ ਨੂੰ ਮੰਗਾ ਦਿੰਦੇ ਸੀ, ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਖਾਲੀ ਨਾ ਕੋਈ

ਜਾਣ ਦੇਣਾ। ਘਰਵਾਲੇ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਤੰਗ ਪੈ ਗਏ ਕਿ ਲਿਆਂਦਾ ਤਾਂ ਕੁਛ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਕਰਜ਼ਾ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸਾਨੂੰ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਝੌਂਪੜੀ ਪਾ ਦਿਤੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਰਵਿਦਾਸ ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਅੱਡ ਹੋ ਜਾ, ਜੇ ਤੂੰ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਨੇ। ਅੱਡ ਹੋ ਗਏ, ਚੁਰਾਹੇ ਦੇ ਉਤੇ ਝੌਂਪੜੀ ਪਾ ਲਈ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਪਿਛਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਘਰਵਾਲੀ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਗਈ ਤੇ ਅਗਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਆਪ ਨੇ ਆਪਣਾ ਅੱਡਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ। ਬੋਰੀ ਵਿਛਾ ਲਈ ਤੇ ਉਥੇ ਬੈਠ ਕੇ ਜੋੜੇ ਗੰਢਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਗੰਢਦੇ ਹੋਏ, ਖਰਚ ਬਹੁਤ ਹੋਣ ਲਗ ਗਿਆ। ਆਪ ਜੇ ਮਿਲ ਗਿਆ ਤਾਂ ਛਕ ਲਿਆ, ਨਾ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਣੀ ਪੀ ਕੇ ਸੌਂ ਜਾਂਦੇ ਸੀ, ਉਹ ਵੀ ਵਿਚਾਰੀ ਐਨੀ ਚੰਗੀ ਸੀ, ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦੀ।

ਸੋ ਹੁੰਦੇ-ਹੁੰਦੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਸਾਧੂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਆ ਗਏ। ਆ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਗਤ ਜੀ! ਮੇਰਾ ਜੋੜਾ ਗੰਢ ਦਿਓ, ਬੜਾ ਟੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਚੁੱਕ ਕੇ ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਕਿੱਥੋਂ ਗੰਢਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਾਂ, ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਟਾਕੀਆਂ ਹੀ ਬੇਅੰਤ ਨੇ। ਕਿਸੇ ਪਾਸਿਓਂ ਵੀ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਇਥੋਂ ਧਾਗਾ ਪਾਵਾਂ ਤੇ ਜੋੜਾ ਰਹਿ ਜਾਏਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੱਚਰਾਂ ਕੱਟ-ਕੱਟ ਕੇ, ਕੁੱਟ-ਕੁੱਟ ਕੇ ਜੋੜੇ ਨੂੰ ਐਨ ਵਧੀਆ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਉਹ ਵੀ ਦੇਖਦੇ ਰਹੇ ਬੈਠੇ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਲਗਨ ਨਾਲ ਜੋੜਾ ਗੱਠ ਦਿਤਾ, ਗੱਠਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੈ ਲਿਆ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਭਗਤ ਜੀ! ਆਹ ਦਿਖਾਇਓ ਤਾਂ ਜ਼ਰਾ ਆਰ ਤੇ ਰੰਬੀ ਦੋਵੇਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਿਖਾਓ ਤੇ ਬੁੱਕਲ ਦੇ ਵਿਚੋਂ, ਝੋਲੇ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਪੱਥਰ ਜਿਹਾ ਕੱਢਿਆ, ਨਾਲ ਲਾ ਦਿਤਾ, ਦੋਵੇਂ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਬਣਾ ਦਿਤੀਆਂ। ਭਗਤ ਜੀ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ। ਜਦੋਂ ਚਮੜਾ ਕੱਟਣ ਲੱਗੇ, ਸੋਨਾ ਨਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਲੋਹੇ ਨਾਲੋਂ, ਮੂੰਹ ਮੁੜ ਗਿਆ ਉਹਦਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਸੰਤੋ! ਆਹ ਕੀ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੁਸੀਂ। ਮੇਰੀ ਤਾਂ ਆਰ ਵੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਪੈ ਗਈ, ਰੰਬੀ ਵੀ ਗਲਤ ਹੋ ਗਈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਚਮੜਾ ਕੱਟਣਾ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਭਗਤ ਜੀ! ਇਹ ਸੋਨੇ ਦੀ ਬਣ ਗਈ ਹੈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਜੋੜਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਚਮੜਾ ਕੱਟਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਆਹ ਲਓ ਆਹ ਪਾਰਸ ਦੀ ਵੱਟੀ ਹੈ, ਲੋਹੇ ਨਾਲ ਲਾ ਲਓ ਤੇ ਸੋਨਾ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਲੰਗਰ ਚਲਦਾ ਹੈ ਤੁਹਾਡਾ, ਵੇਚ ਆਇਆ ਕਰੋ ਤੇ ਆ ਕੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਲੰਗਰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਚਲਾਓ। ਕਹਿੰਦੇ ਨਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਮਿਹਨਤ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਉਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਵੰਡ ਕੇ ਛਕ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਜਿੰਨਾ ਕੁ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਵੱਡਾ ਕੰਮ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਮੈਨੂੰ ਪੈਸੇ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਫੇਰ ਐਉਂ ਕਰੋ ਅਸੀਂ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ 'ਚ ਕਿਤੇ ਐਸਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਗੁਆਚ ਜਾਵੇ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖ ਲਓ ਤੇ ਨਾਲੇ ਵਰਤੀ ਜਾਇਓ, ਮੈਂ ਫੇਰ ਹੱਥ ਜੋੜ

ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਸਾਧੂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਇਹ ਆਮ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਉਹ ਪਰਉਪਕਾਰ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਇਹਦੇ ਨਾਲ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ ਆਪ ਹੀ ਰੱਖ ਦਿਓ, ਜਿਥੇ ਰੱਖਣਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੀਰ ਵਿਚ ਵਲੋਟਿਆ ਤੇ ਛੱਪਰ ਵਿਚ ਟੰਗ ਦਿਤਾ। ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਗਤ ਜੀ ਆਹ ਪਿਆ ਹੈ। ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸਾਡੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਲਏਗਾ ਤੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਉਣਾ ਹੈ ਆਉਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਇਥੇ ਮੰਦਰ ਬਣੇ ਹੋਣਗੇ, ਵਧੀਆ ਮਕਾਨ ਬਣੇ ਹੋਣਗੇ।

ਜਿਸ ਵਕਤ ਇਕ ਸਾਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਛੱਪਰੀ ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਉਹਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਾ ਸਕੇ, ਉਥੇ ਹੀ ਬੈਠੇ ਨੇ ਉਵੇਂ ਜਿਵੇਂ। ਆਉਂਦਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਗਤ ਜੀ! ਮੈਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਜੀ ਪਛਾਣ ਤਾਂ ਲਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਉਹ ਪਾਰਸ ਗੁਆਚ ਗਿਆ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ? ਕਹਿੰਦੇ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਦੇਖਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਤੁਸੀਂ ਉਥੇ ਟੋਲ੍ਹ ਲਓ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਥਾਂ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਦੇਖਿਆ, ਉਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਪਿਆ ਹੈ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਲੈ ਲਓ। ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਤੋ! ਸਾਨੂੰ ਏਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਨਹੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਵਿਚ -

ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਆਗਿਆ ਆਤਮ ਹਿਤਾਵੈ ॥

ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਸੋਊ ਕਹਾਵੈ ॥

ਤੈਸਾ ਹਰਖੁ ਤੈਸਾ ਉਸੁ ਸੋਗੁ ॥

ਸਦਾ ਅਨੰਦੁ ਤਹ ਨਹੀ ਬਿਓਗੁ ॥

ਤੈਸਾ ਸੁਵਰਨੁ ਤੈਸੀ ਉਸੁ ਮਾਟੀ ॥

ਤੈਸਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤੈਸੀ ਬਿਖੁ ਖਾਟੀ ॥

ਤੈਸਾ ਮਾਨੁ ਤੈਸਾ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥

ਤੈਸਾ ਰੰਕੁ ਤੈਸਾ ਰਾਜਾਨੁ ॥

ਜੇ ਵਰਤਾਏ ਸਾਈ ਜੁਗਤਿ ॥

ਨਾਨਕ ਓਹੁ ਪੁਰਖੁ ਕਹੀਐ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ॥

ਅੰਗ - ੨੭੫

ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਅਵਸਥਾ, ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਮਹਾਰਾਜ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਖੁਸ਼ੀ ਆ ਜਾਵੇ, ਗਮੀ ਆ ਜਾਵੇ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਅਵਸਥਾ ਰਖਦੇ ਨੇ। ਡੋਲਦੇ ਨਹੀਂ।

ਭਾਈ ਭਿਖਾਰੀ ਦੇ ਘਰ ਖੁਸ਼ੀ ਵੀ ਆ ਗਈ, ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਵਿਆਹੁਣ ਚਲੇ ਗਏ, ਜਦੋਂ ਵਿਆਹ ਕੇ ਆਏ ਲੜਕਾ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਿਆ, ਗਮੀ ਵੀ ਆ ਗਈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੇਰ ਰਹੇ। ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਭਾਈ ਭਿਖਾਰੀ ਜੀ! ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਤੁਹਾਡੀ ਬਿਰਤੀ ਓਹੀ ਸੀ, ਤੁਸੀਂ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਮਨਾਈ ਤੇ ਹੁਣ ਗਮੀ ਵਿਚ ਵੀ ਗਮੀ ਨਹੀਂ ਮਨਾਈ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ ਹੀ ਕਰ ਰਹੇ ਓਂ। ਇਹ ਗੱਲ ਕੀ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ! ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਕਿਸਨੇ ਹੈ ਸਭ ਕੁਛ?

ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਹੀ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਕ ਸਾਖੀ ਸੁਣਾਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿ ਇਕ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਸੀ, ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਦਾ, ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਦੇ ਨੂੰ ਪੈਸਿਆਂ ਨੂੰ ਦੀ ਲੋੜ ਪਈ, ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਉਸਦੀ ਮਦਦ ਨਾ ਕੀਤੀ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਪੈਸੇ ਨਾ ਦਿਤੇ ਤੇ ਬੜਾ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਪੈਸੇ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਜਾ ਕੇ ਲਵਾਂ। ਅੱਗੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਨਾਲ ਦਾ ਹੈ ਦੇਸ਼ ਇਥੇ ਪੈਸੇ ਬਿਨਾਂ ਲਿਖਤ ਪੜ੍ਹਤ ਤੋਂ ਹੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਆਪ ਬਾਰਡਰ ਪਾਰ ਕਰ ਜਾ, ਉਥੋਂ ਲੈ-ਲੈ ਤੇ ਫੇਰ ਮੌੜ ਦੇਈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ਉਥੇ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਜਿਸ ਵਕਤ ਉਥੇ ਗਿਆ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਦਾ ਜੁਆਨ ਲੜਕਾ ਸੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਿਆ, ਉਹ ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਹਲ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿੰਮੀਦਾਰ, ਉਹਦਾ ਲੜਕਾ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਿਆ। ਇਹ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਜਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਫਲਾਣੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲ ਦੇਖਣ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਲੜਕਾ ਇਹਦਾ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਿਆ, ਇਹ ਹਾਲੇ ਵੀ ਹੱਲ ਵਾਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਇਹਨੇ ਪਾਸੇ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਨਾ ਰੋਇਆ, ਨਾ ਕੁਛ ਕਿਹਾ, ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ। ਦੇਖਦਾ ਰਿਹਾ, ਦੇਖਦਾ ਰਿਹਾ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਈ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਫਲਾਣੇ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਰਸਤਾ ਦੱਸ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਸੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ, ਐਸ ਪਾਸੇ ਚਲਿਆ ਜਾਈਂ, ਸਾਡੇ ਘਰ ਕੋਲ ਦੀ ਤੂੰ ਲੰਘ ਕੇ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਐਉਂ ਕਰੀ ਆਹ ਸਾਡਾ ਘਰ ਹੈ, ਆਹ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਘਰ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇ ਦੇਈਂ, ਮੇਰੀ ਨੂੰਹ ਨੇ ਸਾਡੀ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਰੋਟੀ ਲੈ ਕੇ ਆਉਣੀ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਕਹਿ ਦੇਈਂ ਕਿ ਇਕ ਦੀ ਲੈ ਆਵੇ। ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਨਾ ਲਿਆਵੇ।

ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਅੱਗੇ ਉਹ ਬੀਬੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਲੈ ਕੇ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਦੇਖਿਆ ਇਹਨੇ ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਚੁੱਕੇ ਹੋਏ ਨੇ ਸੀਸ ਦੇ ਉਤੇ, ਇਨ੍ਹੇ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਲੱਸੀ ਦਾ ਝਕਰਾ ਵੀ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਵੀ ਨੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਬੀਬੀ ਤੂੰ ਜਿਹੜੇ ਹੱਲ ਚਲਾਉਂਦੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੋਟੀ ਲੈ ਕੇ ਚੱਲੀ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੀ ਹਾਂ ਵੀਰਾ! ਮੈਂ ਉਥੇ ਚੱਲੀ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ ਮੈਂ ਇਕ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੀ ਦਿਓ। ਇਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਤੇਰਾ ਪਤੀ ਹੈ ਨਾ, ਐਨਾ ਕਹਿ ਕੇ ਗੱਲ ਨਾ ਅੱਗੇ ਕਹਿ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ, ਵੇ ਵੀਰਾ! ਸੁਨੇਹਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਤੂੰ। ਕਹਿੰਦਾ, ਬੀਬੀ ਜਿਹੜਾ ਤੇਰਾ ਪਤੀ ਹੈ ਨਾ, ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਫੇਰ ਰੁਕ ਗਿਆ, ਅੱਗੇ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਹੁੰਦੀ ਇਸ ਤੋਂ। ਤੀਸਰੀ ਵਾਰੀ ਉਹਨੇ ਫੇਰ ਕਰ ਗੱਲ ਕਰੀ ਕਿ ਬੀਬੀ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਜਿਹੜਾ ਤੇਰਾ ਪਤੀ ਹੈ ਨਾ.....? ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਿਆ? ਕਹਿੰਦਾ, ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੀ, ਹੁਣੇ ਕਰ ਗਿਆ। ਪਾਸੇ ਹੋ ਕੇ ਬਹਿ ਗਈ, ਫੇਰ ਕੀ ਸੁਨੇਹਾ ਹੈ? ਕਹਿੰਦਾ, ਬਜ਼ੁਰਗ ਨੇ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਇੱਕਲੇ ਦੀ ਹੀ ਰੋਟੀ ਲਿਆਵੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਠੀਕ ਹੈ! ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਭੁੱਖ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਰੋਟੀ ਇਥੇ ਹੀ

ਖਾ ਲੈਂਦੀ ਹਾਂ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਣ ਲੱਗ ਗਈ।

ਇਹਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਪੱਥਰਾਂ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਬੰਦੇ ਨੇ। ਐਹੋ ਜਿਹੇ ਮਾੜੇ ਬੰਦੇ। ਪੁੱਤਰ ਮਰ ਜਾਏ, ਇਹਦਾ ਪਤੀ ਮਰ ਗਿਆ ਤੇ ਇਹ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਬੜਾ ਅਫਸੋਸ ਹੋਇਆ ਇਹਦੇ ਮਨ ਵਿਚ। ਉਹਨੇ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਿਆ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਲੈ ਕੇ ਚਲੀ ਗਈ। ਇਹ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਾਂਦਾ-ਜਾਂਦਾ ਉਸ ਬੰਦੇ ਕੋਲ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਉਹਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਪੈਸਿਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਮੈਂ ਨਾਲ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਉਸਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੈ? ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮੈਂ ਵਪਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਕਿਤੋਂ ਪੈਸਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਲ ਪੈਸਾ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਕਿੰਨਾ ਪੈਸਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੱਸ ਹਜ਼ਾਰ ਮਿਲ ਜਾਏ। ਉਹਨੇ ਨੌਕਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਐਉਂ ਕਰ ਦੱਸ ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਥੈਲੀ ਚੁੱਕ ਲਿਆ। ਉਹ ਥੈਲੀ ਚੁੱਕ ਲਿਆਇਆ ਇਹਨੇ ਗੱਲ ਚਲਾ ਲਈ ਇਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਸੇਠ ਜੀ! ਮੈਂ ਇਕ ਅਜੀਬ ਗੱਲ ਦੇਖੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਤੁਰਿਆ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਉਥੇ ਹਲ ਚਲਾਉਂਦੇ ਸੀ ਦੋ ਜਣੇ, ਇਕ ਪਿਉ ਸੀ ਇਕ ਪੁੱਤਰ ਸੀ। ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਹੋਇਆ, ਉਹ ਗਿਰਦੇ ਸਾਰ ਮਰ ਗਿਆ। ਉਹਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਘਰ ਕਹਿ ਦੇਈਂ ਕਿ ਮੇਰੀ ਇੱਕਲੇ ਦੀ ਰੋਟੀ ਲਿਆਵੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੀ ਨਾ ਲਿਆਵੇ, ਨੂੰਹ ਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿਤਾ। ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਬਜ਼ੁਰਗ ਰੋਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਉਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਪਰ੍ਹੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਬਲਦ ਪਰ੍ਹੇ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਤੇ ਤੇ ਆਪ ਹਲ ਚਲਾਉਣ ਲਗ ਪਿਆ। ਕਹਿੰਦਾ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇਣ ਲੱਗਿਆ, ਨੂੰਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿਤਾ, ਉਹ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਫੇਰ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਇਥੇ ਹੀ ਛਕ ਲੈਂਦੀ ਹਾਂ ਅੱਜ ਮੈਂ ਖਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਬੜੇ ਪੱਥਰਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ।

ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਓ? ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਸਾਡੇ ਜੇ ਐਸਾ ਹੋ ਜਾਏ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਰੋਟੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ, ਪਿੱਟ-ਪਿੱਟ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਛਾਤੀਆਂ ਪਿਟਦੇ ਹਾਂ, ਸਿਆਪੇ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਬਹੁਤ, ਕਿੰਨੇ ਦਿਨ ਸੋਗ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਤਾਂ ਆਹ ਰਿਵਾਜ ਹੈ। ਜੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਵੀ ਚਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਅਸੀਂ ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਜੁਆਨ ਮੌਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਫੇਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦਿੰਦੇ, ਨਾ ਭਾਈ ਬਾਣੀ ਨਾ ਪੜ੍ਹ ਕੀਰਤਨ ਵੀ ਨਾ ਕਰ। ਇਥੇ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਸਾਡੇ ਪੜੋਸ ਵਿਚ। ਨੌਕਰ ਨੂੰ ਉਹਨੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਿਆ ਕਿ ਆਹ ਪੈਸੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲੈ ਜਾ। ਉਹ ਪੈਸੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆ ਜਿਹੜੇ ਉਹਨੂੰ ਦੇਣ ਲੱਗਿਆ ਸੀ ਦੱਸ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ।

ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਸੇਠ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ? ਕਹਿੰਦਾ, ਪ੍ਰੇਮੀਆ! ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਪੈਸੇ

ਨਹੀਂ ਦੇਣੇ। ਕਹਿੰਦਾ ਕਿਉਂ? ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਦਾਤ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਉਹਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਐਨਾ ਚੱਕਰ ਪਾਉਂਦੇ ਓ, ਐਨਾ ਰੋਂਦੇ ਓ, ਪਿਟਦੇ ਓ -

ਦਸ ਬਸਤੂ ਲੇ ਪਾਛੈ ਪਾਵੈ ॥
 ਏਕ ਬਸਤੁ ਕਾਰਨਿ ਬਿਖੇਟਿ ਗਵਾਵੈ ॥
 ਏਕ ਭੀ ਨ ਦੇਇ ਦਸ ਭੀ ਹਿਰਿ ਲੇਇ ॥
 ਤਉ ਮੂੜਾ ਕਹੁ ਕਹਾ ਕਰੇਇ ॥
 ਜਿਸੁ ਠਾਕੁਰ ਸਿਉ ਨਾਹੀ ਚਾਰਾ ॥
 ਤਾ ਕਉ ਕੀਜੈ ਸਦ ਨਮਸਕਾਰਾ ॥
 ਜਾ ਕੈ ਮਨਿ ਲਾਗਾ ਪੁਭੁ ਮੀਠਾ ॥
 ਸਰਬ ਸੁਖ ਤਾਹੁ ਮਨਿ ਵੁਠਾ ॥
 ਜਿਸੁ ਜਨ ਅਪਨਾ ਹੁਕਮੁ ਮਨਾਇਆ ॥
 ਸਰਬ ਥੋਕ ਨਾਨਕ ਤਿਨਿ ਪਾਇਆ ॥ ਅੰਗ - ੨੬੮

ਪੁੱਤਰ ਤੁਹਾਡਾ ਹੁੰਦੇ? ਉਹ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਦਿਤਾ ਵਾਪਸ ਮੰਗ ਲਿਆ, ਉਹ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿੱਟ-ਪਿੱਟ ਕੇ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਬੜੇ ਮਾੜੇ ਬੰਦੇ ਓ, ਫੇਰ ਮੇਰਾ ਉਧਾਰ ਤੂੰ ਕਿਥੋਂ ਮੋੜ ਦਏਂਗਾ। ਉਧਾਰ ਮੋੜਨ ਵੇਲੇ ਤੂੰ ਰੋਲਾ ਪਾਏਂਗਾ, ਜਾਹ ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਦਿੰਦੇ।

ਸੋ ਭਾਈ ਭਿਖਾਰੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਗੁਰਮੁਖ! ਇਹ ਤਾਂ ਦਾਤ ਸੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ। ਦਿਤੀ ਸੀ ਤਾਂ ਵੀ ਉਹਦੀ ਦਾਤ ਸੀ, ਸਾਨੂੰ ਉਹਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਕਾਹਦੀ ਹੈ, ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਸੀ, ਪੁੱਤਰ ਆਇਆ ਇਹਨੂੰ ਪਾਲਾ ਪੋਸਾਂਗੇ ਠੀਕ ਹੈ। ਹੁਣ ਉਹਨੇ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਈ ਤਾਂ ਹੁਣ ਰੋਣਾ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਦਾ ਹੋਇਆ? ਇਹ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਦਾਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਲੈ ਲਈ ਹੁਣ ਰੋਲਾ ਰੱਪਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹੈ ਨਹੀਂ ਨਾ।

ਦਸ ਬਸਤੂ ਲੇ ਪਾਛੈ ਪਾਵੈ ॥
 ਏਕ ਬਸਤੁ ਕਾਰਨਿ ਬਿਖੇਟਿ ਗਵਾਵੈ ॥ ਅੰਗ - ੨੬੮

ਜੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਲੈ ਲਏ ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਤੈਸਾ ਹਰਖੁ ਤੈਸਾ ਉਸੁ ਸੋਗੁ ॥
 ਸਦਾ ਅਨੰਦੁ ਤਹ ਨਹੀ ਬਿਓਗੁ ॥ ਅੰਗ - ੨੭੫

ਅਨੰਦ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ।

ਭਾਈ ਗੜੀਆ ਗੁਰੂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਭੇਜ ਦਿਤਾ, ਭਾਈ ਗੜੀਆ ਕਸ਼ਮੀਰ ਜਾਹ, ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਉਥੋਂ ਦਸਵੰਧ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਸੁਨੇਹੇ ਆ ਰਹੇ ਨੇ, ਤੇ ਤੂੰ ਜਾ ਕੇ ਦਸਵੰਧ ਲੈ ਆ ਤੇ ਨਾਲੇ ਉਥੇ ਰਹਿ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰੀ ਜਾਹ। ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਭਾਈ ਗੜੀਆ ਪੀਰ ਦੌਲੇ ਕੋਲ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਗੁਜਰਾਤ ਦਾ ਪੀਰ, ਬੜਾ ਕਰਾਮਾਤੀ ਪੀਰ ਸੀ। ਉਹਦਾ ਇਕ ਚੇਲਾ ਸੀ ਜਹਾਂਗੀਰ, ਉਹ ਬਹੁਤੀਆਂ ਹੀ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਸੀ, ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਪਿਛੇ ਲਾਈ ਹੋਈ ਸੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਿਖਾ-ਦਿਖਾ ਕੇ। ਉਥੇ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਪੀਰ ਦੌਲੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਆਇਆ ਹੈ। ਬੜੇ ਪਿਆਰ

ਤੇ ਆਦਰ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਡੇਰੇ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਨੂੰ ਥਾਉਂ ਦਿਤਾ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਪਾਣੀ ਜਲ ਦੀ ਸਭ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਵਸਤਰ ਧੁਆਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਥਕੇਵਾਂ ਲਾਹਿਆ ਤੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਰੋਜ਼ ਸੁਣਿਆ ਕਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਜਾਣ ਉਦੋਂ ਹੀ ਕਹਿਣ ਕਿ ਮੇਰਾ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨੇਮ ਟੁੱਟ ਜਾਏਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਸੁਣਾਓ। ਸੋ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਕਈ ਦਿਨ ਰਹਿ ਕੇ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ, ਹੋਰ ਬਾਣੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਚਲਦੀ ਰਹੀ। ਜਦੋਂ ਜਾਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਇਹ ਪੀਰ ਦੌਲੇ ਸ਼ਾਹ ਛੱਡਣ ਵਾਸਤੇ ਬਾਹਰ ਆਇਆ, ਕੱਚੇ ਰਾਹ ਸੀ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੁੱਤੀ ਦੀ ਅੱਡੀ ਟੁਟੀ ਹੋਈ ਸੀ ਤੇ ਪਿਛੋਂ ਛਿੱਤਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਇਹ ਤੁਰਨ ਅੱਡੀ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਮਿੱਟੀ ਪੈ ਜਾਵੇ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਪੈਰ ਪੁੱਟਣ ਉਹ ਚੁੱਕ ਕੇ ਉਤੇ ਮਾਰੇ। ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਧੂੜ ਹੀ ਧੂੜ ਭਰ ਗਈ। ਮਨ ਵਿਚ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਕੁਛ ਕਪੜੇ ਲੀੜੇ ਦਿਤੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਪੁਰਾਣੇ ਕੱਪੜਾ ਪਾਈ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ ਜੁੱਤੀ ਪਾਈ ਹੈ। ਜੇ ਮੈਂ ਕੋਈ ਮਾਇਆ ਦੇ ਦੇਵਾਂ ਤਾਂ ਇਹਦਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਚਲ ਜਾਵੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਭਾਈ ਗੜੀਆ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਸੀ, ਇਥੇ ਜੋੜਿਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਘਾਟਾ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਤਾਂ ਬੇਅੰਤ ਨੇ। ਨਵਾਂ ਜੋੜਾ ਤੇ ਵਸਤਰ ਤੈਨੂੰ ਦੇ ਦਿੰਦੇ, ਮੈਂ ਵੀ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਹੁਣੇ ਧਿਆਨ ਆਇਆ। ਐਉਂ ਕਰ ਆਹ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਦੇਖ ਹਲ ਵਾਹਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਡਲਾ ਹੈ ਚੁੱਕ ਲੈ। ਭਾਈ ਗੜੀਏ ਨੇ ਜਦੋਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਡਲਾ ਸੋਨੇ ਦਾ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਉਹਨੇ। ਦੇਖਿਆ, ਦੇਖ ਕੇ ਧਿਆਨ ਹੀ ਨਾ ਦਿਤਾ। ਕਹਿੰਦਾ, ਭਾਈ! ਗੜੀਆ! ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣ, ਆਹ ਡਲਾ ਚੁੱਕ ਲੈ, ਇਹਦੇ ਵਸਤਰ ਲੈ ਲਈਂ, ਜੋੜੇ ਲੈ ਲਈਂ, ਸਵਾਰੀ ਵਾਸਤੇ ਘੋੜਾ ਲੈ ਲਈਂ ਹੋਰ ਵਰਤ ਲਈਂ ਜਿੱਥੇ ਵਰਤਣਾ ਹੈ ਤੂੰ। ਭਾਈ ਗੜੀਆ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸਾਨੂੰ। ਕਹਿੰਦਾ ਲੋੜ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ, ਠੀਕ ਹੈ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਮੌਜ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਹੈਗੇ, ਹੈਗੇ। ਉਸ ਵਕਤ ਭਾਈ ਗੜੀਏ ਨੇ ਕਿਹਾ ਪੀਰ ਜੀ! ਕਿਹੜੇ ਡਲੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਓ ਤੁਸੀਂ, ਕਿਹੜਾ ਚੁੱਕਣਾ ਹੈ ਦੱਸੋ ਤਾਂ ਸਹੀ। ਜਦੋਂ ਪੀਰ ਨੇ ਉਸ ਡਲੇ ਵਲ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਿਆ, ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਡਲੇ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਪਏ ਨੇ ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸੋਨੇ ਨਾਲ ਝਿਲਮਿਲ-ਝਿਲਮਿਲ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਕਿਹੜਾ ਦੱਸੇ ਕਿ ਆਹ ਚੁੱਕ ਲੈ। ਉਹਨੇ ਦੇਖ ਲਿਆ ਕਿ ਸਿੱਖ ਵਿਚ ਐਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਕ ਡਲਾ ਹੀ ਸੋਨੇ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਇਹਨੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਕੇ ਸਾਰਾ ਖੇਤ ਹੀ ਸੋਨੇ ਦਾ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਸੋ ਕਹਿੰਦੇ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਵੀ ਮਿੱਟੀ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਮਿੱਟੀ ਹੈ -

ਤੈਸਾ ਸੁਵਰਨੁ ਤੈਸੀ ਉਸੁ ਮਾਟੀ ॥
 ਤੈਸਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤੈਸੀ ਬਿਖੁ ਖਾਟੀ ॥ ਅੰਗ - ੨੭੫

ਬਾਬਾ ਖੁਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਪਟਿਆਲੇ ਗਏ ਹੋਏ ਨੇ, ਆਪ ਉਥੇ ਆਪ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਲਗਦੇ ਨੇ, ਉਥੇ ਕਥਾ ਹੁੰਦੀ

ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਥਾ ਸੁਣਨ ਵਾਸਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਜਿਹੜੇ ਪਹਿਲੇ ਰਾਜੇ ਸੀ ਸਿੱਖ ਰਾਜੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕਵੀ ਇਹ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਅਸਰ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ ਰਾਜੇ ਨੂੰ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ ਆਪਣੇ ਹਿਸਾਬ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੇਲੇ ਨਿਖਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਰਲਾਅ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਰਲਾਅ ਕਰ ਦਿਤੇ ਬਹੁਤ, ਵਹਿਮ ਪ੍ਰਸਤੀ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿਤਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 25-26 ਸਾਲ ਅਣਛਪਿਆ ਪਿਆ ਰਿਹਾ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਬੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਪਾ ਦਿਤੀਆਂ। ਕਿਤੇ ਐਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਪਾ ਦਿਤੀਆਂ ਕਿ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਯੁੱਧ ਨੂੰ ਛੋਟੇ, ਹੈ ਤਾਂ ਬਹਾਦਰੀ ਚੌਦਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਵਿਚ ਐਨੇ ਲੱਖਾਂ ਫੌਜ ਦੇ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਜਾਣਾ, ਮਾਮੂਲੀ ਗੱਲ ਹੈ? ਲੇਕਿਨ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਮਿਲਾਵਟ ਕੀ ਕਰੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਸਾਹ ਸੁੱਕ ਗਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਪਿਆਸ ਲੱਗ ਆਈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਕੋਲ ਨੂੰ ਪਿਛੇ ਮੁੜ ਕੇ ਗਏ, ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਆਵਾਜ਼ ਦਿਤੀ ਕਿ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਮੁੜਿਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈਂ, ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਪਿਆਸ ਲੱਗੀ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਣੀ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਭਰਾ ਕੋਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਉਥੇ ਜਾਹ। ਗੱਲ ਤਾਂ ਬੜੀ ਛੁਪਾ ਕੇ ਕਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ਇਹ।

ਸਾਨੂੰ ਬੜਾ ਦਰਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਦੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪਾਣੀ ਨਾ ਦਿਤਾ। ਪਰ ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਵੀ ਦੇਖੋ ਕਿ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਡਰ ਗਿਆ, ਡਰ ਕੇ ਸਾਹ ਸੁੱਕ ਗਿਆ। ਸੋ ਵਿੱਥ ਪਾ ਦਿਤੀ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੇ। ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਬਾਰੇ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਕਿ ਬੁਰਜ ਤੋਂ ਛਾਲ ਮਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ।

ਉਹ ਯੋਗੀ ਸਨ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ, 26 ਸਾਲ 9 ਮਹੀਨੇ 13 ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੇ ਬੈਠੇ ਰਹੇ, ਭੁੰਝੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਅੰਦਰ ਤਪ ਕਰਿਆ, ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਚ ਕਰਿਆ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਐਡੀ ਤਪਸਿਆ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਫੇਰ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਸਾਥੀ, ਉਥੇ ਵੀ ਦੋਵੇਂ ਤਪ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ, ਰਾਜੇ ਸੀਗੇ, ਉਤਰਾਕਾਸ਼ੀ ਦੇ। ਉਹ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਛੋਟੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਕਿ ਛਾਲ ਮਾਰੀ। ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਲਿਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਦਿਲ ਦਾ ਦੌਰਾ ਪੈ ਗਿਆ।

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਉਹ ਯੋਗੀ ਸੀਗੇ। ਜੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਤੋਂ ਜੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਐਉਂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਵੈ ਜਾਇ ਨਿਸੰਗੁ ॥ ਅੰਗ - ੯੩੨
ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਜੇ ਮਰਜ਼ੀ ਹੋਵੇ ਜਾ ਕੇ ਫੇਰ ਮੁੜ ਆਉਂਦੇ ਨੇ।

ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦੇ ਪਾਸ ਨੰਦੇੜ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਜਦੋਂ ਦੁਪਹਿਰ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕ ਕੇ ਆਪ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ, ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਈ, ਇਹ ਮਾਰੂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਕਿੱਥੋਂ ਆ ਰਹੀ ਹੈ।

“ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਏ।”

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੇ ਸੀ। ਤਾਂ ਹੀ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਪਿਆਰਾ ਸੀ, ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਜਾਓ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹੋ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਜਾਣ।

ਗੁਰਸਿੱਖ ਗਿਆ ਜਾ ਕੇ ਆਵਾਜ਼ ਦਿਤੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ! ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮਿਲ ਕੇ ਜਾਓ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿ ਕੇ ਉਠ ਖੜ੍ਹੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦੇ ਪਾਸ ਆ ਗਏ। ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ! ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਆਪਾਂ ਸਾਥੀ ਚਲੇ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਤੇਰੀ ਵੀ ਕਰਨੀ ਕਮਾਈ ਖਾਲਸੇ ਵਾਲੀ, ਮੇਰਾ ਰੂਪ ਹੈ ਖਾਲਸਾ।

ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਰੂਪ ਹੈ ਖ਼ਾਸ ॥
ਖਾਲਸੇ ਮਹਿ ਹੋਂ ਕਰਹੁ ਨਿਵਾਸ ॥

ਬੜਾ ਭੁਲੇਖਾ ਹੈ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਵਿਚ, ਅਸੀਂ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਚਾਹੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਬੈਠੇ ਹੋਣ, ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਹੋਵੇ, ਕਹਿਣਗੇ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋਂ। ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਰੂਪ ਨੇ? ਸ਼ਰਾਬਾਂ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਵੀ, ਚੁਗਲੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੀ, ਭਰਾ ਮਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਦਾ ਰੂਪ ਨੇ? ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ। ਗੁਰੂ ਦਾ ਰੂਪ ਤਾਂ ਖਾਲਸਾ ਹੈ, ਖਾਲਸਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਪੂਰਨ ਜੋਤ ਜਗੀ ਘਟ ਮੇ,
ਤਬ ਖ਼ਾਲਸ ਤਾਹਿ ਨਖ਼ਾਲਸ ਜਾਨੈ ॥

ਨਖਾਲਸਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਖਾਲਸ ਕੇਵਲ ਉਹ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਅੰਦਰ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਦੀ ਜੋਤ ਜਗ ਗਈ।

ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਹੀ ਸੋ ਹੈ ਖ਼ਾਲਸ ਦੇਵ ॥
ਪ੍ਰਭ ਮਹਿ, ਮੋ ਮਹਿ, ਤਾਸ ਮਹਿ,
ਰੰਚਕ ਨਾਹਨ ਭੇਵ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾ ਨ ਵਿਸਰੈ ਨਾਮੁ ਸੇ ਕਿਨੇਹਿਆ ॥

ਭੇਦੁ ਨ ਜਾਣਹੁ ਮੁਲਿ ਸਾਂਈ ਜੇਹਿਆ ॥ ਅੰਗ - ੩੯੭

ਕਹਿੰਦੇ, ਬੜੀ ਉਚੀ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹੈਂ ਪਿਆਰਿਆ। ਫੇਰ ਤੂੰ ਗੁਰਸਿੱਖ ਬਣ ਕੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਹਰ ਥਾਂ ਤੇ ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਭੇਜਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਤੇਰਾ

ਲੈਂਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਤਿਹਾਸ ਪੜ੍ਹ ਲਓ ਜਿੰਨਾ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਹੁਕਮ ਦਿਤੇ ਨੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਥਾਂ ਤੇ ਭੇਜੇ ਨੇ, ਬਾਰ-ਬਾਰ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਗੱਲਾਂ ਹੱਲ ਕਰਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਨਾਉਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਘੱਟ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਹੁਣ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ? ਮਿਲ ਕੇ ਨਾ ਗਏ ਤੁਸੀਂ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਏਧਰ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਤੇ ਓਧਰ ਵੀ ਤੁਸੀਂ। ਤੁਹਾਡਾ ਹੁਕਮ ਹੀ ਐਸਾ ਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਫੇਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਚੰਗਾ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਸਾਡੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਨੇ, ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਾਡਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇ ਦੇਈਂ, ਜੋ ਅਸੀਂ ਮਾਫੀਵਾੜੇ ਦੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ -

ਮਿਤਰ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਹਾਲ ਮੁਰੀਦਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ।

ਸੋ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਜਾ ਕੇ ਕੁਸ਼ਾ ਦਾ ਆਸਣ ਵਿਛਾ ਕੇ ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰਦੇ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਵੀਹ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਵੀ ਆਪਣਾ ਪੰਜ ਭੂਤਕ ਚੋਲਾ ਅਲੋਪ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਪੂਰੇ ਵੀਹ ਦਿਨ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ ਦੋਹਾਂ ਦਾ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ, ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਬਾਬਾ ਖੁਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪ ਪਟਿਆਲੇ ਕਥਾ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ ਤੇ ਉਥੇ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਰਾਜ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਉਹ ਖਾਰ ਖਾਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ। ਹਰ ਵਕਤ ਖਾਰ ਖਾਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਕਿਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਗਾੜਿਆ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਬਾਬਾ ਜੀ ਆਹ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਥਾ ਕਰਦੇ ਸੀ -

ਤੈਸਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੈਸੀ ਬਿਖੁ ਖਾਟੀ ॥ ਅੰਗ - ੨੭੫

ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ! ਇਹ ਤੁਕ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ, ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਅਰਥ ਹੋਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਨੇ। ਅਗਰ ਮਗਰ ਕਰਕੇ, ਸਿੱਧਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜ਼ਹਿਰ ਵੀ ਉਹੀ ਜਿਹੀ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੀ ਓਹੋ ਜਿਹਾ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਨਹੀਂ ਪੰਡਤ ਜੀ! ਜਦੋਂ ਮੀਰਾ ਬਾਈ ਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰ ਦਿਤੀ ਸੀ ਜ਼ਹਿਰ ਉਹਨੂੰ ਲੱਗੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੀਰਾ ਬਾਈ ਕੋਲ ਸੱਪ ਭੇਜਿਆ ਸੀ ਉਸਨੇ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਉਸਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਸੱਪ ਨੇ ਡੰਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਾਰਿਆ ਉਹਨੂੰ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਜਿਹਦੀ ਖੁਲ੍ਹ ਗਈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੇ ਬਿਹੁ ਬਰਾਬਰ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਬੜੀ ਬਹਿਸ ਕਰੀ ਉਹਨੇ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਵੀ ਬੈਠਾ ਹੈ ਹੋਰ ਵੀ ਪਤਵੰਤੇ ਬੈਠੇ ਨੇ। ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਫੇਰ ਉਹਨੇ ਇਹੀ ਕਥਾ ਛੇੜ ਲਈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ! ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਸੋਚਦਾ ਰਿਹਾ। ਜ਼ਹਿਰ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਗਲਾਸ ਹੈ ਜ਼ਹਿਰ ਦਾ, ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਜ਼ਹਿਰ ਹੈ, ਮਾੜੀ ਜਿਹੀ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਦੇਖੋ ਹੁਣੇ ਮਰ ਜਾਏਗਾ। ਜੇ ਜ਼ਹਿਰ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੌਈ

ਬ੍ਰਾਹਮਣਿਆਨੀ ਨਿਕਲੇ ਜਿਹੜਾ ਪੀ ਲਵੇ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਪੰਡਤ ਜੀ! ਬ੍ਰਾਹਮਣਿਆਨੀ ਦੀ ਤਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪੈ ਜਾਵੇ ਜ਼ਹਿਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜ਼ਹਿਰ ਨਹੀਂ ਕਦੇ ਵੀ ਬਣਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੇ ਜ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣਾ ਹੈ -

ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੜੀਏ

ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਏ ਰਾਮ ॥

ਹਉਮੈ ਮਾਇਆ ਬਿਖੁ ਹੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੜੀਏ

ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਿ ਬਿਖੁ ਲਹਿ ਜਾਏ ਰਾਮ ॥ ਅੰਗ - ੫੩੮

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੇ ਤਾਂ ਬਿਹੁ ਲਾਹੁਣੀ ਹੈ ਉਹਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ ਜੇ ਇਹ ਗੱਲ ਹੈ ਤਾਂ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਬ੍ਰਾਹਮਣਿਆਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਪੀ ਕੇ ਦਿਖਾਵੇ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਪੰਡਤ ਜੀ! ਕਾਹਨੂੰ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਲੈਂਦੇ ਹੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸੰਗਤ ਦੀ ਮੈਂ ਹੀ ਪੀ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ। ਗਿਲਾਸ ਲੈ ਲਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਰਬਤ ਪੀਈਦਾ ਹੈ ਐਉਂ ਪੀ ਗਏ ਬਾਬਾ ਜੀ। ਨਾ ਬੋਲ ਫਟਿਆ, ਨਾ ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੋਈ ਓਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਕਥਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਪੰਡਤ ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਮਾਫੀਆਂ ਮੰਗੇ ਕਿ ਮੈਂ ਬੜੀ ਭੁੱਲ ਕਰੀ ਪੂਰਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਅੰਤਵਾਰਾ ਲੈ ਲਿਆ।

ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਆਗਿਆ ਆਤਮ ਹਿਤਾਵੈ ॥

ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਸੋਊ ਕਹਾਵੈ ॥

ਤੈਸਾ ਹਰਖੁ ਤੈਸਾ ਉਸੁ ਸੋਗੁ ॥

ਸਦਾ ਅਨੰਦੁ ਤਹ ਨਹੀ ਬਿਓਗੁ ॥

ਤੈਸਾ ਸੁਵਰਨੁ ਤੈਸੀ ਉਸੁ ਮਾਟੀ ॥

ਤੈਸਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤੈਸੀ ਬਿਖੁ ਖਾਟੀ ॥

ਤੈਸਾ ਮਾਨੁ ਤੈਸਾ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥

ਤੈਸਾ ਰੰਕੁ ਤੈਸਾ ਰਾਜਾਨੁ ॥

ਜੋ ਵਰਤਾਏ ਸਾਈ ਜੁਗਤਿ ॥

ਨਾਨਕ ਓਹੁ ਪੁਰਖੁ ਕਹੀਐ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ॥ ਅੰਗ - ੨੭੫

ਸੋ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਨੇਕ ਮਿਸਾਲਾਂ ਨੇ। ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਕਹਿੰਦੇ ਮਹਾਤਮਾ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਜਿਹੜਾ ਪਾਰਸ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਨਾ ਇਹ ਲੈ ਜਾਓ। ਇਹਦੀ ਸਾਨੂੰ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਸੋ ਲੈ ਲਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਤਿੰਨ ਕਿਸਮ ਦੀ ਮਾਇਆ - ਸੂਖਸ਼ਮ ਮਾਇਆ, ਸਥੂਲ ਮਾਇਆ, ਚੇਤਨ ਮਾਇਆ। ਤਿੰਨਾਂ ਦਾ ਹੀ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ। ਸੋ ਸਾਧੂ ਜਿਹੜੇ ਨੇ ਪੂਰਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਉਹ ਮਾਇਆ ਦੇ ਨਾਲ ਡੋਲਾਏ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ।

ਮਾਈ ਮਾਇਆ ਛਲੁ ॥

ਤਿੁਣ ਕੀ ਅਗਨਿ ਮੇਘ ਕੀ ਛਾਇਆ

ਗੋਬਿਦ ਭਜਨ ਬਿਨੁ ਹੜ ਕਾ ਜਲੁ ॥

ਅੰਗ - ੨੧੭

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਚਾਹੇ ਸੂਖਸ਼ਮ ਮਾਇਆ ਹੈ, ਚਾਹੇ

ਸਬੂਲ ਮਾਇਆ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਚੇਤਨ ਮਾਇਆ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਜੜ੍ਹ ਮਾਇਆ ਇਹ ਛਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਆਹ ਜਿਹੜੇ ਸਾਡੇ ਸੇਠ ਨੇ ਬਿਰਲਾ ਟਾਟਾ ਵਾਲੇ, ਇਕ ਸੰਤ ਹੁੰਦੇ ਗੁਲਾਬ ਦਾਸ। ਕਪੂਲਬਲੇ ਦੇ ਏਰੀਏ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ। ਇਹਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਸੁਣੀ ਤੇ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਭੇਜਿਆ, ਵਿਰੱਕਤ ਸੀਗੇ ਉਹ। ਪੈਸੇ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਾਉਂਦੇ ਨਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਅੱਜ ਇਥੇ, ਕਲ੍ਹ ਓਥੇ, ਪੰਜਵੇਂ ਉਥੇ। ਤੁਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸੀ, ਉਹਨੇ ਆਪਣੇ ਮੈਨੇਜਰ ਭੇਜ ਦਿਤੇ ਕਿ ਜਾਓ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਭੇਟਾ ਕਰਕੇ ਆਓ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਹੁਣ ਦੇ 50 ਲੱਖ ਵਰਗਾ ਸੀ। ਉਹ ਕਪੂਰਬਲੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਆ ਕੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਕਰਿਆ, ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ, ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਡੰਗਣ ਵਾਸਤੇ ਨਾਗਣੀ ਲੈ ਕੇ ਆ ਰਹੇ ਨੇ। ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਚਲੇ ਗਏ। ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ, ਇਹ ਉਥੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਇਕ ਗੱਲ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਪੁਲ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਦੇ ਲੰਘਦੇ। ਜੇ ਪੁਲ ਤੋਂ ਲੰਘਾਉਣਾ ਕਹਿਣਾ ਨਾ ਕਿਤੇ ਗਿਰ ਨਾ ਪਵੇ ਥੱਲੇ। ਮੋਟਰਾਂ, ਕਾਰਾਂ ਗੱਡੇ ਗੱਡੀਆਂ ਸਭ ਲੰਘਦੇ ਸੀ, ਆਪ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੰਘਦੇ, ਸਿਰ ਤੇ ਕੱਪੜੇ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਣੇ ਦਰਿਆ 'ਚ ਵੜ ਜਾਣਾ, ਪਾਰ ਕਰ ਲੈਣਾ, ਚਾਹੇ ਸਤਲੁਜ ਪਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਵੇਈ ਨਦੀ ਪਾਰ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਕਰਨੀ ਤੈਰ ਕੇ ਹੀ ਹੈ। ਚਾਹੇ ਗਰਮੀ ਹੋਵੇ, ਚਾਹੇ ਸਰਦੀ ਹੋਵੇ। ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਪੁਲ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਦੇ ਲੰਘੇ। ਮੰਜ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਸੇਠ ਦਾ ਮੈਨੇਜਰ ਉਥੇ ਗਿਆ, ਉਹ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢਿਓਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਆ ਗਏ। ਉਹ ਦੂਏ ਪਾਸੇ ਆ ਗਏ, ਉਹ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਦਿਨ ਹੋ ਗਏ। ਇਕ ਦਿਨ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਗਏ, ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਬੜੇ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਟੋਲ੍ਹਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਦੱਸੋ ਭਾਈ ਕੀ ਕੰਮ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਤੱਕ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੰਮ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ। ਤੁਸੀਂ ਬੜੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਵੋਗੇ, ਸਾਡੇ ਸੇਠ ਜੀ ਨੇ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਸਤੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਦੋਂ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਰੁਪਈਏ ਬਹੁਤੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਨੇ ਫੇਰ ਲੱਗ ਜਾਏਗਾ ਲੱਖ ਰੁਪਈਏ ਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਖੱਲੇ ਐਨੇ ਰੁਪਈਏ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਰੱਖਾਂਗੇ ਕਿੱਥੇ? ਓ ਭਾਈ! ਰਹਿਣ ਦਿਓ ਸਾਡੇ ਗਲ ਘੁੱਟ ਜਾਏਗਾ ਕੋਈ ਅਸੀਂ ਕੀ ਕਰਨੇ ਨੇ ਰੁਪਏ। ਕਹਿੰਦੇ, ਬਾਬਾ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਹਸਪਤਾਲ ਬਣਾ ਦਿਓ, ਕੋਈ ਸਕੂਲ ਬਣਾ ਦਿਓ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਦੇਖ ਪ੍ਰੇਮੀਆ! ਨਾ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਨੇਉਂ ਕਿਧਰੋਂ ਸਹੀ ਪੁੱਟੀਦੀ ਹੈ, ਕਿੱਧਰ ਪੁੱਟੀਦੀ ਹੈ, ਕੀ ਕਮਰੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਦਰਖਤਾਂ ਥੱਲੇ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਬਣੇ ਬਣਾਏ ਘਰ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਕੀ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਆਹ ਦੁਨੀਆਦਾਰ ਬਥੇਰੇ ਬਣਾਉਂਦੇ ਨੇ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਓ। ਜਦੋਂ ਖਹਿੜਾ ਹੀ ਨਾ ਛੱਡਿਆ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਜੀ ਅਸੀਂ ਓਵਰਸੀਅਰ ਵੀ ਭੇਜ ਦੇਵਾਂਗੇ, ਮੈਨੇਜਰ ਵੀ ਆ ਜਾਏਗਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ ਥਾਉਂ ਮੁੱਲ ਲੈ ਲਓ। ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਵੀ

ਲੈ ਦੇਵਾਂਗੇ।

ਫੇਰ ਕਹਿੰਦੇ, ਪੈਸੇ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਦੇਈ ਜਾਇਓ। ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਵੀ ਦੇ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਫੇਰ ਸਾਨੂੰ ਕਾਹਨੂੰ ਵਿਚ ਫਸਾਉਂਦੇ ਓ? ਤੁਸੀਂ ਆਪੇ ਹੀ ਬਣਾ ਲਓ। ਬੱਸ ਠੀਕ ਹੈ।

ਸੋ ਐਨਾ ਰੁਪਿਆ ਦੇਖ ਕੇ ਵੀ ਡੋਲਦੇ ਨਹੀਂ। ਫੇਰ ਰਿੱਧੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਨੇ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ (ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ) ਜੀ ਦੱਸਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਵੈਰਾਗ ਵਿਚ ਬਹੁਤਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭਜਨ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਐਨਾ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਅੱਜ ਦਾ ਬੰਦਾ ਤਾਂ ਐਨਾ ਸੋਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਐਨਾ ਭਜਨ ਕਰਨਾ। ਸੌਂਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੇ, ਨੀਂਦ ਛੱਡ ਦਿਤੀ, ਚਾਰ ਫੁੱਟ ਦਾ ਟੋਆ ਸੀ, ਚਾਰ ਫੁੱਟ ਗਹਿਰਾ, ਚਾਰ ਫੁੱਟ ਚੌੜਾ, ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਬਹਿ ਜਾਣਾ ਜਾ ਕੇ, ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਬੈਠੇ ਰਹਿਣਾ। ਨਾ ਕੋਈ ਮੰਜਾ ਨਾ ਕੁਛ ਹੋਰ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਦਸਦੇ ਸੀ ਕਿ ਨੌਂ ਸਾਲ ਅਸੀਂ ਪਿੱਠ ਨਹੀਂ ਲਾਈ ਨਾ ਧਰਤੀ ਤੇ ਨਾ ਮੰਜੇ ਤੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਜਦੋਂ ਰਿੱਧੀ ਸਿੱਧੀ ਆਈ ਨਾ, ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਸੁਣਨ ਲੱਗ ਗਈਆਂ ਸਾਨੂੰ ਕਿ ਮੈਂ ਦੂਰ ਦਰਸ਼ਕ ਸਿੱਧੀ ਹਾਂ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਥੇ ਬੈਠਿਆਂ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਗੱਲ ਦਿਖਾ ਦਿਆ ਕਰਾਂਗੀ। ਮੈਨੂੰ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰ ਲਓ। ਕੋਈ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਮੈਂ ਅੰਤਰਜਾਮਤਾ ਹਾਂ, ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਕੋਈ ਆਏਗਾ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ, ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਗੱਲ ਆ ਜਾਏਗੀ ਕਿ ਇਹ ਫਲਾਣੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਆਇਆ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਦੱਸ ਦਿਆ ਕਰੋ ਤੁਹਾਡੀ ਬੜੀ ਮਾਨਤਾ ਹੋਏਗੀ। ਕੋਈ-ਕੋਈ ਰਿੱਧੀ, ਕੋਈ-ਕੋਈ ਸਿੱਧੀ, ਅਸੀਂ ਝਾਕੇ ਵੀ ਨਾ, ਐਨਾ ਵੈਰਾਗ ਸੀ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ। ਗੱਲ ਨਾ ਅਸੀਂ ਸੁਣੀ। ਹਾਰ ਕੇ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਉਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਨ, ਮਿੰਨਤਾਂ ਕਰਨ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ! ਮੇਰਾ ਵੀ ਉਧਾਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰ ਲਓ। ਕਹਿੰਦੇ ਅਸੀਂ ਝਾਕੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਮਹਾਰਾਜ! ਹੁਣ ਤਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਬੇਅੰਤ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਨੇ ਮਿੰਨਤਾਂ ਕਰਦੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਨੇ। ਮਾੜਾ ਜਿਹਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਲਓ ਦੌੜੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਦਾਸੀ ਹੋ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਨੂੰ।

ਦਾਸੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਭਾਲਦੀਆਂ ਨੇ ਹੁਕਮ। ਸੋ ਛਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ।

ਮਾਇਆ ਮੇਰੁ ਗੁਬਾਰੁ ਹੈ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਗਿਆਨੁ ਨ ਹੋਈ ॥

ਸਬਦਿ ਲਗੇ ਤਿਨ ਬੁਝਿਆ ਦੂਜੈ ਪਰਜ ਵਿਗੋਈ ॥

ਅੰਗ - ੫੫੯

ਸੋ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਬਾਰੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਛਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਇਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਰਭਾਈ ਸੀ, ਪਰਮਾਨੰਦ ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ। ਉਥੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਜਾ ਕੇ ਹੀਰੇ ਜਵਾਹਰਾਤ ਦਾ ਇਕ ਥਾਲ ਭਰ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆ। ਜਾ ਕੇ ਮੂਹਰੇ ਰੱਖ ਦਿਤੇ ਕਿ ਰਵਿਦਾਸ ਤੂੰ ਲੰਗਰ ਵਗੈਰਾ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤੇਰਾ ਖਰਚ ਬੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਆਹ

ਲੈ-ਲੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਪਰਮਾਨੰਦ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਗੁਰਭਾਈ ਹੋ। ਤੁਹਾਡੀ ਬਿਰਤੀ ਅਜੇ ਮਾਇਆ 'ਚੋਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲੀ। ਕਿਉਂ ਤੁਸੀਂ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮਗਰ ਐਨਾ ਪਏ ਓ। ਗੋਰਖ ਆ ਗਿਆ, ਗੋਰਖ ਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ, ਗੋਰਖ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕੁਛ ਭੇਟਾ ਕਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਜੋੜਾ ਗੰਢਣ ਵਾਸਤੇ ਦੇ ਦਿਤਾ, ਜਦੋਂ ਪੈਸੇ ਦੇਣ ਲੱਗੇ ਕਹਿੰਦੇ ਭਗਤ ਜੀ! ਉਰੂ ਆਓ ਤੁਸੀਂ, ਤੁਸੀਂ ਆਪੇ ਹੀ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਲੈ ਲਓ ਪੈਸੇ ਕਿੰਨੇ ਲੈਣੇ ਨੇ, ਜਾਂ ਤੁਸੀਂ ਝੋਲੀ ਲਿਆਓ ਮੈਂ ਝੋਲੀ ਮੁੰਧੀ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਹੈ ਕੀ ਨਾਥ ਜੀ? ਕਹਿੰਦੇ, ਹੀਰੋ ਜਵਾਹਰਾਤ ਭਰੇ ਪਏ ਨੇ, ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਦੇ। ਤੂੰ ਮੌਜ ਨਾਲ ਲੰਗਰ ਚਲਾਈਂ ਬੈਠ ਕੇ, ਕਾਹਨੂੰ ਜੋੜੇ ਗੰਢੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਤਾਂ ਲਿਖਿਆ -

**ਰਵਿਦਾਸੁ ਢੁਵੰਤਾ ਢੋਰ ਨੀਤਿ ਤਿਨਿ ਤਿਆਗੀ ਮਾਇਆ ॥
ਪਰਗਟੁ ਹੋਆ ਸਾਧਸੰਗਿ ਹਰਿ ਦਰਸਨੁ ਪਾਇਆ ॥**

ਅੰਗ - ੪੮੭

ਲੇਕਿਨ ਆਪ ਜੋੜੇ ਗੰਢੀ ਜਾਂਦੇ ਸੀ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੇ। ਲੋਕ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਥੇ ਮੋਚੀ ਬੈਠਾ ਹੈ ਜੁੱਤੀਆਂ ਗੰਢਦਾ ਹੈ ਚੁਰਾਹੇ ਵਿਚ। ਉਹ ਟਾਵੇਂ-ਟਾਵਿਆਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਪੂਰਾ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਅਸੂਲ ਹੈ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਛੁਪਿਆ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿੰਦਾ।

**ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਨ ਕੈ ਮਾਲੁ ਖਜੀਨਾ ॥
ਹਰਿ ਧਨੁ ਜਨ ਕਉ ਆਪਿ ਪ੍ਰਭਿ ਦੀਨਾ ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਨ ਕੈ ਓਟ ਸਤਾਣੀ ॥
ਹਰਿ ਪ੍ਰਤਾਪਿ ਜਨ ਅਵਰ ਨ ਜਾਣੀ ॥
ਓਤਿ ਪੋਤਿ ਜਨ ਹਰਿ ਰਸਿ ਰਾਤੇ ॥
ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਨਾਮ ਰਸ ਮਾਤੇ ॥
ਆਠ ਪਹਰ ਜਨੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੈ ॥
ਹਰਿ ਕਾ ਭਗਤੁ ਪ੍ਰਗਟੁ ਨਹੀ ਢਪੈ ॥
ਹਰਿ ਕੀ ਭਗਤਿ ਮੁਕਤਿ ਬਹੁ ਕਰੇ ॥
ਨਾਨਕ ਜਨ ਸੰਗਿ ਕੇਤੇ ਤਰੇ ॥**

ਅੰਗ - ੨੬੫

ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਛੁਪਾ ਲਏ ਹਰੀ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਕਦੇ ਛੁਪਿਆ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ, ਕੋਈ ਦੁਸ਼ਟ ਉਹਦੇ ਪਿਛੇ ਲਾ ਦਏਗਾ। ਜੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਸੀ ਹਰਨਾਖਸ਼ ਲਾ ਦਿਤਾ। ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਆਪੇ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਕਾਸ਼ੀ ਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਨੇ ਬਹੁਤ ਵਿਰੋਧਤਾ ਹੁੰਦੀ, ਜਾਤ ਵਿਲੰਭੀਆਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਠੇਕਾ ਹੀ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੀ, ਜਾਂ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੀ। ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਜਾਤ ਛੋਟੀ ਗਿਣਦੇ ਸੀ ਤੇ ਖਿਝਦੇ ਬਹੁਤ ਨੇ ਕਿ ਇਥੇ ਬੰਦੇ ਚੰਗੇ-ਚੰਗੇ ਆਉਂਦੇ ਨੇ।

ਆਉਣੇ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੇ। ਨਿੰਦਕ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਸੀ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਠੀਕ ਹੈ, ਪਾਪ ਲਗੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਅੱਜ ਇਥੇ ਚਿਤੌੜਗੜ੍ਹ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਵਿਚ ਬਚਨ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ ਕਿ ਐਸ ਵੇਲੇ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਪੂਰੇ ਨੇ ਤੇ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਨੇ, ਪੂਰਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਨੇ। ਰਾਣੀ ਨੇ ਵੀ ਬਚਨ ਸੁਣੇ, ਰਾਣੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬੜੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਇੱਛਾ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਪੂਰਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇ। ਪੂਰੇ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਮਿਲਦੇ ਸੀ, ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੇ ਟੀਕੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਅਰਥ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਲੇਕਿਨ ਕੋਈ ਉਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਦਾ ਜਿਹੜਾ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇਵੇ। ਸੋ ਇਹਨੇ ਜਦੋਂ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਚੰਦਰਹੰਸ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰੀ। ਚਿਤੌੜਗੜ੍ਹ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨਾਲ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਮਹਾਰਾਜ! ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਆਗਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਕਰ ਲਵਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ ਠੀਕ ਹੈ। ਤਿਆਗੀ ਕਰ ਲਈ, ਨੌਕਰ ਚਾਕਰ, ਘੋੜੀਆਂ ਘੋੜੇ, ਗੋਲੀਆਂ, ਸਾਰਾ ਲੈ ਕੇ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਨੂੰ ਚੱਲ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨੇ ਨੇ। ਜੇ ਉਹ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਪੂਰੇ ਨੇ ਤਾਂ ਫੇਰ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਚਲਦੇ-ਚਲਦੇ ਜਦੋਂ ਕਾਸ਼ੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਹਿਲਾਂ ਨਹੀਂ ਉਥੇ ਗਈ, ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸਾਧੂ ਦੇਖੇ ਲੇਕਿਨ ਤਸੱਲੀ ਨਾ ਕਿਤੋਂ ਵੀ ਆਈ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਵਿਦਵਾਨ ਪੰਡਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੀ, ਤਸੱਲੀ ਨਾ ਆਈ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾ ਆਈ, ਜਿਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਉਹ ਗੱਲ ਨਾ ਬਣੀ। ਫੇਰ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਜਾਣ ਦੀ ਤਿਆਗੀ ਏਸ ਨੇ ਕਰ ਲਈ। ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੁਛ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਸ਼ੰਕਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਜਾਤ ਛੋਟੀ ਹੈ ਇਹਦੀ, ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਿਵੇਂ ਕਰਿਆ ਕਰਾਂਗੀ। ਚਮਾਰ ਇਹਦੀ ਜਾਤ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਲਗਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੋਕ ਛੋਂਹਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਵਾਂ, ਜੇ ਮੈਂ ਗਿਲਾਨੀ ਕਰਾਂਗੀ ਫੇਰ ਮੇਰੀ ਭਗਤੀ ਅਪੂਰੀ ਰਹਿ ਜਾਏਗੀ। ਕੀ ਕਰਿਆ ਜਾਵੇ? ਸੋ ਬੜਾ ਘੁੰਮਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਸਤਿਸੰਗ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਬਚਨ ਹੋ ਰਹੇ ਸੀ, ਬਚਨ ਸੁਣਦੇ-ਸੁਣਦੇ ਹੀ ਮਨ ਵਿਚ ਮਸਤੀ ਆ ਗਈ ਇਹਦੇ। ਨਿਸ਼ਾ ਹੋ ਗਈ, ਰਸ ਆ ਗਿਆ।

ਜੋ ਬਾਣੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਉਚਾਰਦੇ ਨੇ -

**ਜਿਸ ਕੈ ਅੰਤਰਿ ਬਸੈ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ॥
ਤਿਸ ਕੀ ਸੀਖ ਤਰੈ ਸੰਸਾਰੁ ॥**

ਅੰਗ - ੨੬੯

ਜਿਥੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਵਸਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦੇ ਮੁਖ ਤੋਂ ਜੋ ਬਚਨ ਨਿਕਲਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਭਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਉਹ ਗੋਲੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਨੇ, ਵਿੰਨ੍ਹ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਖਾਲੀ ਕਹੀ ਜਾਓ ਨਾਮ ਜਪੋ, ਨਾਮ ਜਪੋ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਪਦਾ। ਜੇ ਬੰਦਗੀ ਵਾਲਾ ਉਹੋ ਗੱਲ ਕਹਿ ਦੇਵੇ, ਉਹਦਾ ਅਸਰ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅੰਦਰ।

ਸੋ ਰਾਣੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੜਾ ਅਸਰ ਹੋਇਆ, ਅਸਰ ਹੋ ਕੇ ਮਨ ਵਿਚ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਧਾਰ ਲਵਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਮੰਗਾਂ ਲੇਕਿਨ ਨਾਲ ਮਨ ਵਿਚ ਸੂਖਸ਼ਮ ਖਿਆਲ ਦੂਜਾ ਵਿਚ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਾਤ ਛੋਟੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਆਪ ਨੇ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬਚਨ ਬੰਦ ਕੀਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆ ਗਈ, ਆ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੀ ਤੇ ਝੋਲੀ ਅੱਡ ਲਈ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ-

ਸਗਲ ਦੁਆਰ ਕਉ ਛਾਡਿ ਕੈ

ਗਹਿਓ ਤੁਹਾਰੇ ਦੁਆਰ॥

ਬਾਹਿ ਗਰੇ ਕੀ ਲਾਜ ਅਸ ਗੋਬਿੰਦ ਦਾਸ ਤੁਹਾਰ॥

ਦੋਹਰਾ

ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਅੰਦਰਲੀ ਗੱਲ ਜਾਣ ਲਈ। ਬੋਲਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਚੁੱਪ ਕਰੇ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਬੀਬਾ! ਬਹਿ ਜਾਓ। ਬਾਰ-ਬਾਰ ਬੇਨਤੀ ਉਸਦੇ ਮੁੱਖ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਬੜੀ ਦੂਰ ਤੋਂ ਆਈ ਹਾਂ। ਚਿਤੌੜਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਆਈ ਹਾਂ ਤੇ ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਦੇ ਦਿਓ। ਮੈਂ ਵਣਜਾਰਨ ਬਣ ਕੇ ਆਈ ਹਾਂ ਨਾਮ ਦੀ। ਜਦੋਂ ਪੰਜ ਸੱਤ ਵਾਰੀ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਬੀਬਾ! ਇਹ ਰਸਤਾ ਨੀਵਿਆਂ ਦਾ ਹੈ, ਵੱਡਿਆਂ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਜਾਤ ਛੋਟੀ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸ਼ੰਕਾ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਮਰਨਾ ਪੈਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਜਾ ਕੇ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਕੰਬ ਗਈ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਕਿ ਮੇਰੇ ਤਾਂ ਅੰਦਰਲੀ ਗੱਲ ਸਾਰੀ ਬੁੱਝ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਮਹਾਰਾਜ! ਬੜੀ ਭੁੱਲ ਹੋ ਗਈ ਮੇਰੇ ਤੋਂ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਮੇਰੇ ਉਪਰ, ਮੇਰੀ ਭੁੱਲ ਵਲ ਨਾ ਜਾਓ।

ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਤੂੰ ਸਤਿਸੰਗ 'ਚ ਆਇਆ ਕਰ, ਸੇਵਾ ਕਰਿਆ ਕਰ, ਫੇਰ ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਕਾਬਲ ਹੋ ਜਾਏਂਗੀ ਤੇਨੂੰ ਦਾਤ ਵੀ ਮਿਲ ਜਾਏਗੀ। ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰੀਆਂ ਮਨ ਮਨੌਤੀਆਂ ਛੱਡ ਕੇ ਜੋ ਧਨ ਲਿਆਈ ਸੀ, ਸੇਵਾ ਤੇ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਦਿਨ ਰਾਤ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਬਰਤਨ ਮਾਂਜਦੀ ਹੈ, ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਝਾੜੂ ਵਗੈਰਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ, ਮਾਣ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਕੋਈ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਚਿਤੌੜਗੜ੍ਹ ਦੀ ਰਾਣੀ ਹਾਂ। ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਲੋਕ। ਲੋਕ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਕੋਲ ਦੀ ਬੋਲੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਰਾਣੀ ਭਾਂਡੇ ਮਾਂਜਦੀ ਹੈ, ਕੀ ਮਤ ਮਾਰੀ ਗਈ ਇਹਦੀ। ਚਮਾਰਾਂ ਦੇ ਘਰ ਆ ਕੇ ਆਹ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਇਸਨੇ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰੀ। ਅਖੀਰ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਦੇ ਕੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਦੀ ਦਾਤ ਦੇ ਦਿਤੀ। ਘਰ ਨੂੰ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਤੂੰ ਜਾਹ ਬੀਬਾ, ਇਥੇ ਤੇਰੀ ਨਿੰਦਿਆ ਬਹੁਤੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਾਓ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਹੁਣ ਨਾਮ ਜਪੋ। ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਨੂੰ ਖੇਦ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਲਟੀਆਂ ਪੁਲਟੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਉਚ ਜਾਤੀ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸੁਣਦੇ ਓ। ਰਾਣੀ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਰਾਣੀ ਦੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੰਜ-ਸੱਤ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕਾਸ਼ੀ ਦੇ

ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜਾ ਕੇ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਘਰ ਨਾ ਵੜਨ ਦਿਓ, ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਸਿਖਾਓ ਜਾ ਕੇ, ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਅਸ਼ੁੱਧ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਸ਼ੁੱਧ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਇਹਨੇ ਜਾ ਕੇ ਛੋਟੀ ਜਾਤ ਦੇ ਰਵਿਦਾਸ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਵੀ ਮਾਂਜੇ ਨੇ, ਸੇਵਾ ਵੀ ਕਰੀ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਭਖਾ ਦਿਤਾ ਰਾਜੇ ਨੂੰ। ਇਧਰੋਂ ਇਹ ਵੀ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਰਾਜੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਕੌਣ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਗੱਲ। ਕਹਿੰਦੇ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆਏ ਹੋਏ ਨੇ ਉਥੋਂ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਰਵਿਦਾਸ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਤੇ ਰੱਬ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਕੋ ਰੂਪ ਹੋਏ-ਹੋਏ ਨੇ ਦੋਵੇਂ। ਸੰਤ ਤੇ ਅਨੰਤ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤਰ ਨਹੀਂ। ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਮਿੱਠੇ ਬਚਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਨਰਾਜ਼ ਨਾ ਹੋਵੋ, ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤਾਂ ਕਰ ਲਓ, ਫੇਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਏਗਾ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਚੀਜ਼ ਨੇ। ਇਥੇ ਬੁਲਾ ਲਓ। ਮੈਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹਾਂ। ਬਾਹਰ ਆ ਗਈ। ਉਥੇ ਦੇ ਹੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨਾਲ ਰਲੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਕਾਸ਼ੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਰਲਾ ਕੇ ਬੜਾ ਭਾਰਾ ਰੌਲਾ ਗੌਲਾ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਕੋ ਗੱਲ ਕਹੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਹਨੇ ਮਰਿਆਦਾ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਛੋਟੀ ਜਾਤ-ਛੋਟੀ ਜਾਤ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਕਲੀਫ ਕੀ ਹੈ। ਰਵਿਦਾਸ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਹੀ ਤਕਲੀਫ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਦੱਛਣਾ ਨਹੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲਦੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਜੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਮੈਂ ਜੱਗ ਕਰਨਾ ਹੈ ਹੁਣ, ਵੱਡਾ ਜੱਗ, ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਵਾਂਗੀ, ਕਾਸ਼ੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ, ਇਥੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਫੇਰ ਖੁਲ੍ਹੀ ਦੱਛਣਾ ਮਿਲੇਗੀ, ਦੋ-ਦੋ ਮੋਹਰਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਸਾਨੂੰ ਦੱਛਣਾ ਹੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਵਾਪਸ ਚਲੇ ਗਏ।

ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਪੱਤਰ ਦੇ ਕੇ ਬੰਦਾ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ, ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਓ। ਰਾਜਾ ਚੰਦਰਹੰਸ ਬੜੀ ਅਧੀਨਗੀ ਨਾਲ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਤੇ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਉਥੋਂ ਚਲਦੇ ਨੇ, ਗੱਲ ਵਿਚਾਰੀ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਚੱਲ ਪਏ ਤੇ ਜਦੋਂ ਆਪ ਚਿਤੌੜਗੜ੍ਹ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਦੇ ਮਗਰ ਲਗ ਕੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਮੈਂ ਵੀ ਪਰਖ ਲਵਾਂ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਿਗਾ ਕਲਗੀ ਲਾਹ ਕੇ ਸੀਟ ਦੇ ਥੱਲੇ ਰੱਖ ਦਿਤੀ, ਜੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਤੇਰੀ ਜਿਗਾ ਕਲਗੀ ਫਲਾਣੇ ਥਾਉਂ ਪਈ ਹੈ, ਤੂੰ ਪਹਿਨੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ, ਤਾਂ ਉਹ ਪੂਰੇ। ਜੇ ਨਾ ਕਿਹਾ ਫੇਰ ਤਾਂ ਵੈਸੇ ਹੀ ਨੇ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਨੇ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰੀ ਕਰੀ ਤੇ ਬਾਹਰ ਜਿਸ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਠਹਿਰਾਏ ਗਏ ਸੀ ਉਥੇ ਆਪ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਜਦੋਂ ਜਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੀ, ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਰਾਜਨ! ਅੱਜ ਤੁਹਾਡੀ ਦਸਤਾਰ ਸੁੰਨੀ-ਸੁੰਨੀ ਕਿਉਂ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੀ ਜਿਗਾ ਤੇ ਕਲਗੀ ਕਿੱਥੇ ਗਈ? ਤੁਸੀਂ

ਸੀਟ ਬੱਲੇ ਕਿਉਂ ਰੱਖ ਦਿਤੀ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਚਰਨ ਫੜ ਲਏ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਬੜਾ ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੂਰਖਾਂ ਦੇ, ਨਿੰਦਕਾਂ ਦੇ, ਦੋਖੀਆਂ ਦੇ ਕਹਿਣੇ 'ਚ ਆ ਕੇ ਮੇਰੀ ਵੀ ਸ਼ਰਧਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੀਣ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਹੜੇ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁੱਖ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਕਰਦਾ।

ਸੁਖੁ ਨ ਪਾਇਨਿ ਮੁਗਧ ਨਰ ਸੰਤ ਨਾਲਿ ਖਹੰਦੇ ॥

ਅੰਗ - ੩੦੬

ਜਿਸ-ਜਿਸ ਨੇ ਵੀ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਖਹਿ ਪਾਈ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਸੁੱਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਆਪਣਾ ਸਰਵਨਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹਨੇ।

ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੋਤੀ ਮਰਦਾਨ ਵਾਲੇ ਆਪ ਦੇ ਸੰਗਤਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਭਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਗਰਾਂਦ ਦਾ ਭਰਦਾ ਹੈ, ਦੂਰ-ਦਰਾਜ ਤੋਂ ਗੱਡੀਆਂ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਦੇ ਵਿਚ ਸੰਗਤਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਸੰਗਤ ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਪੈਰੀਂ ਚਲ ਕੇ ਆਉਂਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਉਥੇ ਦੇ ਬੜੇ ਜਿੱਦੀ ਤੇ ਨਾਸਤਕ ਕਿਸਾਨ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੋਲੀਆਂ ਮਾਰਨੀਆਂ, ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਮਸਕਰੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ। ਲੰਘ ਜਾਣਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੁੱਛ ਨਾ ਕਹਿਣਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿ ਕੇ ਲੰਘ ਜਾਣਾ ਕਿ ਮੱਤ ਮਾਰੀ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ। ਕੋਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਡੇਰੇ ਦੇ, ਸੂਰਜ ਦੇ ਕੋਲ ਰਹਿ ਕੇ ਉੱਲੂਆਂ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ, ਅੱਖਾਂ ਮੀਚੀ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਹਿਮਾ ਦਾ। ਅਖੀਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਨੌਜਵਾਨ ਸੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਬੜਾ ਅਨੰਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ। ਕੁੱਤੇ ਲੈ ਆਏ, ਜਦੋਂ ਜਥੇ ਲੰਘਣ ਲੱਗੇ ਕੁੱਤੇ ਛੱਡ ਦਿਤੇ। ਕੁੱਤੇ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਸੀ, ਉਹ ਮਗਰ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਦੌੜ-ਭੱਜ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਬੀਬੀਆਂ ਦੇ ਕਪੜੇ ਫਾੜ ਦਿਤੇ, ਚੱਕ ਮਾਰੇ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੱਟ ਲਿਆ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਕੋਲ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਜੀ, ਆਹ ਪਿੰਡ ਬੜਾ ਦੁਖੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਥੋਂ ਦੀ ਰਸਤਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਭਾਈ ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਰਸਤਾ ਇਕ ਹੋਰ ਵੀ ਹੈਗਾ, ਮੀਲ ਦੋ ਮੀਲ ਪਰ੍ਹੇ, ਫਰਕ ਪਾ ਲਿਆ ਕਰੋ, ਉਧਰੋਂ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰੋ। ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਆਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਉਥੇ ਵੀ ਜਾ ਕੇ ਉਹ ਬਹਿਣ ਲੱਗ ਗਏ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਕੁੱਤੇ ਛੱਡ ਦਿਆ ਕਰਨ। ਸੰਗਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਬਾਬਾ ਜੀ! ਉਹ ਵੀ ਰਸਤਾ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਥੇ ਵੀ ਕੁੱਤੇ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਹਰ ਵਾਰੀ ਕਿੰਨੇ ਬੀਬੀਆਂ ਬੱਚਿਆਂ, ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਕੁੱਤੇ ਕੱਟ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਕੋਈ ਨਾ ਪ੍ਰੇਮੀਓ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਾਣੇ, ਇਹ ਜਾਣਨ। ਆਪਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਡੰਡੇ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ।

ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਤਾਂ ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਸੀਗਾ, ਲੂ-ਗ੍ਰਾਮ ਉਥੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਲੁੱਟ ਲਿਆ ਡਾਕਾ ਮਾਰ ਕੇ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਭੇਟਾ ਸੀ, ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਆਪ ਲੁੱਟ ਲਈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ ਸੰਗਤ ਚਲੀ ਗਈ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ!

ਬੜੀ ਦੂਰ ਤੋਂ ਸਰਹੱਦੀ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਵਸਤਾਂ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਸੀ। ਆਹ ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਲੁੱਟ ਲਈਆਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੁਸੀਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ? ਕਹਿੰਦੇ, ਨਹੀਂ ਮਹਾਰਾਜ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਆਪ ਹੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਵਾਸਤੇ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਕੋਲ ਗਏ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ, ਘੇਰ ਲਓ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ਘੇਰ ਲਿਆ, ਲੜਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਉਹ ਗੜ੍ਹੀ ਸੀ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਹਿੰਮਤ ਮਾਰ ਕੇ ਗੜ੍ਹੀ ਦੇ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲਿਆ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸਾਡਾ ਬਲ ਨਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੂਹਰੇ ਚਲਦਾ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਸ਼ਰਨ ਆ ਗਏ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਸਾਡੇ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲਿਆਓ ਸਾਰੀਆਂ। ਸਾਰੀਆਂ ਲਿਆ ਕੇ ਭੇਟਾ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਸੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੂੰ ਜੇ ਕੁਛ ਕਿਹਾ ਨਾ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਪਿੰਡ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਉਜਾੜ ਦੇਵਾਂਗੇ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਿਆ ਸੀ, ਆਪਾਂ ਤਾਂ ਸਾਧੂ ਬੰਦੇ ਹਾਂ, ਗੁਰੂ ਜਾਣੇ ਇਹ ਜਾਣਨ।

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜੇ ਐਸੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਆ ਜਾਣ ਨਾ, ਫੇਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਰੋਜ਼ ਇਕ ਦੋ ਜਵਾਨ ਮਾਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੁਆਨ ਮਰ ਗਏ, ਇਕ ਵੀ ਬੰਦਾ ਨਾ ਰਿਹਾ, ਬੀਬੀਆਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ। ਇਕ ਬੀਬੀ ਦੀ ਕੁਛੜ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਬਾਲ ਸੀ ਨੌ ਮਹੀਨੇ ਦਾ, ਉਹਨੇ ਲਿਆ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਰੱਖ ਦਿਤਾ। ਕਹਿੰਦੀ ਬਾਬਾ ਜੀ, ਇਹਨੂੰ ਚਾਹੇ ਇਥੇ ਮਾਰ ਲਓ, ਚਾਹੇ ਬਚਾ ਲਓ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਦਿਤੀ ਕਿ ਲੈ ਬੀਬੀ! ਤੇਰੇ ਕਰਕੇ ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਹਰੀ ਰਹਿ ਗਈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਜੜ ਜਾਣਾ ਸੀ ਇਹਨੇ। ਸੋ -

ਸੁਖੁ ਨ ਪਾਇਨਿ ਮੁਗਧ ਨਰ ਸੰਤ ਨਾਲਿ ਖਹੰਦੇ ॥

ਅੰਗ - ੩੦੬

ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨਾਲ ਖਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਬੜੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਬੜੀਆਂ ਚੁਗਲੀਆਂ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਸਤਿਸੰਗ ਓਧਰ ਗਣੀ ਦੇ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਅਖੀਰ ਗਣੀ ਨੇ ਸੱਦਾ ਪੱਤਰ ਭੇਜ ਦਿਤਾ, ਰਾਜੇ ਨੇ ਮੋਹਰਾਂ ਲਾ ਕੇ ਭੇਜ ਦਿਤਾ। ਕਾਸ਼ੀ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਮੰਗਾ ਲਏ, ਇਥੇ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਚਿਤੌੜਗੜ੍ਹ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ, ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਉਹ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਹਿ ਕੁਛ ਸਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਬਾਹਰ ਗੱਲਾਂ ਮਾਰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਜਦੋਂ ਯੱਗ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਗਣੀ ਝਾਲਾਬਾਈ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਤੇ ਐਸਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਗੜਬੜ ਨਾ ਕਰਨ, ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਚੌਕਸ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਾਪੇਰੰਡਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਫੜ ਲਓ। ਵਾਰੀ ਸਿਰ ਲੰਗਰ ਦੇਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ ਕਿ ਅੱਜ ਐਸ ਗੋਤ ਦੀ ਵਾਰੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਆਹ ਖਾਣਗੇ। ਰੋਜ਼ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਛਕਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ

ਬਾਅਦ ਕਰਿਆ ਕਿ ਅੱਜ ਸਮੂਹ ਲੰਗਰ ਹੋਏਗਾ, ਜਦੋਂ ਸਮੂਹ ਲੰਗਰ ਕਰਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਸਣ ਸਭ ਨਾਲੋਂ ਉੱਚਾ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਵਿਚਕਾਰ ਲਾ ਦਿਤਾ। ਸੰਗਤਾਂ ਬੇਅੰਤ ਵਧ ਗਈਆਂ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ। ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਜਿੰਨੀਆਂ ਹੋਰ ਜਾਤੀਆਂ ਸਭ ਹੁੰਮ-ਹੁੰਮਾ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਆਉਂਦੀਆਂ, ਇਹ ਕੁੜ੍ਹਦੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਅੱਜ ਆਸਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਚੇ ਥਾਉਂ ਲਾ ਦਿਤਾ, ਗੁਰੂ ਪੂਜਾ ਹੋਏਗੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਵਰਤਾਉਣਾ ਹੈ, ਲੰਗਰ ਚਲਣਾ ਹੈ, ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜਿਥੇ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਬੈਠੇ ਹੋਣਗੇ ਉਥੇ ਬੈਠ ਕੇ ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ ਖਾਣੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਰਾਜਨ! ਅਸੀਂ ਤੇਰਾ ਲੰਗਰ ਬਣਿਆ ਬਣਾਇਆ ਛੱਡ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਤੇਰਾ ਯੱਗ ਸੰਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਤੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨਾਲ ਵਿਵਾਦ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਰਾਦਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਰਾਜਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ ਦੇਖ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਨੀਂ ਪਹੁੰਚੀ ਤਾਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜਾਤ ਅਭਿਮਾਨੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਨਗੇ, ਅਸੀਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਆਪ ਇਕ ਪਾਸੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਲੰਗਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਆਸਣ ਲੱਗਿਆ ਸੀ ਉਥੋਂ ਉਠ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬੁਲਾ ਲਓ ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ, ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਅਭਿਮਾਨ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦਾ। ਆਪਣੀ ਮਰਿਆਦਾ ਨਾਲ ਚੱਲੋ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਬੜੀ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਨਾਲ ਯੱਗ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਨਾ ਤੁਸੀਂ ਭੰਗਣਾ ਪਾਓ।

ਸੋ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਪੰਗਤਾਂ ਲੱਗ ਗਈਆਂ। ਹੁਣ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਗਤ ਦੀ ਲਾਜ ਰੱਖਣੀ ਹੈ। ਜਦ ਕਦ ਵੀ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਕੋਈ ਔਕੜ ਆਈ ਹੈ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਿਰਦ ਹੈ -

ਅਪੁਨੇ ਸੇਵਕ ਕੀ ਆਪੇ ਰਾਖੈ ਆਪੇ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥
ਜਹ ਜਹ ਕਾਜ ਕਿਰਤਿ ਸੇਵਕ ਕੀ
ਤਹਾ ਤਹਾ ਉਠਿ ਧਾਵੈ ॥ ਅੰਗ - ੪੦੩

ਪੰਗਤਾਂ ਲਾ ਕੇ ਸਾਰੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਠੀਕ ਹੈ ਅਸੀਂ ਰਾਜਾ ਤੋੜ ਦਿਤਾ ਭਗਤ ਜੀ ਨਾਲੋਂ। ਭਗਤ ਨਰਾਜ਼ ਹੋਣਗੇ, ਨਰਾਜ਼ ਹੋ ਕੇ ਆਪੇ ਹੀ ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ। ਲੇਕਿਨ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੌਤਕ ਰਚ ਦਿਤਾ।

ਸੇਵਕ ਕਉ ਨਿਕਟੀ ਹੋਇ ਦਿਖਾਵੈ ॥
ਜੋ ਜੋ ਕਹੈ ਠਾਕੁਰ ਪਹਿ ਸੇਵਕੁ
ਤਤਕਾਲ ਹੋਇ ਆਵੈ ॥ ਅੰਗ - ੪੦੩

ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਵਰਤ ਗਏ, ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਥਾਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਹਰੇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਭੋਜਨ ਪਾ ਦਿਤੇ ਤੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਰਾਜਾ ਚੰਦਰਹੰਸ ਕਿ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇਵਤਾਓ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਤਾਂ ਛਕੋ। ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛਕਦਾ, ਹੱਥ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੱਢਦਾ ਕੋਈ।

ਇਕ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਛਕਦੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕਾਹਦਾ ਛਕੀਏ ਰਵਿਦਾਸ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਬਿਠਾ ਦਿਤਾ ਤੁਸੀਂ। ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਬੈਠਾ ਰਵਿਦਾਸ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਇਕੱਲਿਆਂ-ਇਕੱਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, ਕਹਿੰਦਾ ਜੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਰਵਿਦਾਸ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਕਹਿੰਦਾ ਇਹਨੂੰ ਉਠਾਲੋ। ਰਾਜਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਇਕ ਨੇ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਕਹੀ ਜਾਂਦੇ ਓ। ਝੂਠ ਬੋਲਦੇ ਹੋ ਸਾਰੇ? ਸਿਆਣੇ-ਸਿਆਣੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਉਠ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਆਪਾਂ ਹੱਥ ਦੇ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਲਿਆ, ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਕਰੀ ਹੈ। ਗਲਤੀ ਮੰਨੋ ਆਪਣੀ। ਭਗਤ ਜੀ ਨੂੰ ਲਿਆ ਕੇ ਬਿਠਾਲੋ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਜਾਓ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਸਣ ਤੇ ਲਿਆ ਕੇ ਬਿਠਾਓ। ਅਸੀਂ ਪੰਗਤਾਂ 'ਚ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਫੇਰ ਛਕਾਂਗੇ। ਜਦੋਂ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਆਸਣ ਤੇ ਬੈਠ ਗਏ, ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਪੰਗਤਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਜਿਹੜੇ ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਸੀ ਹੁਣ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਸੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਛੁਪਿਆ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿੰਦਾ।
ਆਠ ਪਹਰ ਜਨੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੈ ॥
ਹਰਿ ਕਾ ਭਗਤੁ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀ ਛਪੈ ॥ ਅੰਗ - ੨੬੫

ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕਰਿਆ।

ਐਸੀ ਲਾਲ ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਕਉਨੁ ਕਰੈ ॥
ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜੁ ਗੁਸਈਆ ਮੇਰਾ ਮਾਥੈ ਛੁੜੁ ਧਰੈ ॥
ਜਾ ਕੀ ਛੋਤਿ ਜਗਤ ਕਉ ਲਾਗੈ ਤਾ ਪਰ ਤੁਹੀ ਢਰੈ ॥
ਨੀਚਹ ਉਚ ਕਰੈ ਮੇਰਾ ਗੋਬਿੰਦੁ ਕਾਹੂ ਤੇ ਨ ਡਰੈ ॥
ਨਾਮਦੇਵ ਕਬੀਰੁ ਤਿਲੋਚਨੁ ਸਧਨਾ ਸੈਨੁ ਤਰੈ ॥
ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸੁ ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਸੰਤਹੁ ਹਰਿ ਜੀਉ ਤੇ ਸਭੈ ਸਰੈ ॥
ਅੰਗ - ੧੧੦੬

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਕਿ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਥਾਂ ਬੈਠੋ, ਬੈਠ ਕੇ ਹਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰੋ ਤੇ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਦੇਵੋ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ। ਸੋ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਪੂਰਾ ਆਦਰ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇ ਕੇ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਤੇ ਅਸੀਂ ਜਿਥੇ ਦੂਸਰੀਆਂ ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪੱਕੀ ਬਾਣੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੈ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਚਮਤਕਾਰ)

ਪਦਮ ਭੂਸ਼ਨ-ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਜਨਵਰੀ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ - 53)

ਹਾਂ ਜੀ ਸੱਚ ਦਾ ਅਵਤਾਰ, ਸੁਲਹ ਦਾ ਪੈਗੰਬਰ, ਪਿਆਰ ਦਾ ਦੇਵਤਾ, ਉਪਕਾਰ ਦਾ ਰਿਖੀਸੁਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਪਣੇ ਵਪਾਰੀ ਕਿੱਤੇ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਹੈ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰੇ॥ ਦੁਪਹਿਰਾਂ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੋ ਆਇਆ ਹੈ, ਕੰਮ ਮੁੱਕ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਆਪ ਅਲੱਗ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠੋ ਹਨ, ਆਏ ਸਤਿਸੰਗੀ ਕੋਲ ਆ ਜੁੜੋ ਹਨ, ਹੋਰ ਦੋਹ ਇਕ ਦੀ ਉਡੀਕ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਆਪ ਦੇ ਉਚਾਰੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਗਾਇਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮਰਦਾਨਾ ਰਬਾਬ ਛੇੜ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਪੁੱਜ ਗਏ ਭਗੀਰਥ ਤੇ ਮਨਸੁਖ। ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ। ਸ਼ਬਦ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਸਿਰ ਚਾ ਕੇ ਦੋਏ ਅਜੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੀ ਹੋਏ ਸਨ ਕਿ ਮਿਹਰਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਪਾਈ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਤੇ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਬੋਲੇ, ਆ ਭਾਈ ਭਗੀਰਥ ਪਰਉਪਕਾਰੀ! ਮਲਯਾਗਰ ਦੇ ਚੰਦਨ! ਖੁਸ਼ਬੂਆਂ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਮੁੱਲਿਆਂ ਬੁਟਿਆਂ ਨੂੰ ਬੁਹ-ਬੁਹ ਕੇ ਵਡਮੁੱਲਿਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ! ਆਓ। ਸੌਦਾ ਲੈ ਆਇਓ ਵਿਆਹ ਦਾ ਬੀ ਤੇ ਵਿਗਾਜ ਲਿਆਇਓ ਇਕ ਜਗਿਆਸੂ ਬੀ। (ਮਨਸੁਖ ਵਲ ਤੱਕ ਕੇ) ਮਨਸੁਖ! ਆਓ ਮਨਸੁਖ, ਆਓ ਜੀਉ ਆਇਆਂ ਨੂੰ। ਤੇਰੇ ਕੱਚ ਨੂੰ ਪੱਕ ਦੀ ਛੁਹ ਲਾ ਦਿਤੀ ਤੇ ਤਾਰਨਹਾਰ ਭਗੀਰਥ ਨੇ, ਹਾਂ, ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਦੇ ਰਾਹੇ ਪਾਇਆ ਸੀ।

ਭਗੀਰਥ - ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਹ ਵਿਆਹ ਦੀ ਸੌਜ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ ਜੋ ਖਰੀਦੀ ਹੈ। ਆਹ ਚੂੜਾ ਹੈ ਜੋ ਮਨਸੁਖ ਲਿਆਇਆ ਹੈ ਤੇ ਭੇਟ ਧਰਦਾ ਹੈ। ਦਾਸ ਪਰ ਅਪਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਈ, ਜੋ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਨੇ। ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਦਰ ਦਾ ਕੁਕਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਉਮਰਾ ਗੁਆ ਲਈ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਦਰ ਆ ਕੇ ਜੀਵਿਆ ਹੈ ਜੀਅ-ਦਾਨ ਪਾ ਕੇ। ਦਾਸ ਨੇ ਕੋਈ ਜਾਣ ਕੇ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਦੇ ਦਿਤੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਕਿ ਲਾਹੌਰ ਇਕੋ ਰਾਤ ਠਹਿਰਨਾ ਹੈ, ਸੁਣ ਕੇ ਇਹ ਸੱਜਣ ਕਾਰਨ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗਾ। ਐਉਂ ਆਪ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਛਿੜ ਪਿਆ। ਆਪ ਦੇ ਨਾਮ ਨੇ, ਆਪ ਦੀ ਪਾਵਨ ਕਥਾ ਨੇ, ਇਸ ਦੇ ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੇ ਮਾਰਗ ਭੱਜ-ਭੱਜ ਕੇ ਥੱਕੇ ਟੁੱਟੇ ਮ੍ਰਿਗ ਮਨ ਨੂੰ ਠੰਢ ਪਾਈ। ਇਹ ਪੂਰਾ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਣ ਲਈ ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆ ਹੈ। ਮਨ ਵਿਚ ਪਤੀਆ ਲੈਣ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਗਿਆ ਧਾਰੀ ਸਾਸੁ। ਹੁਣ ਤਾਰਨਹਾਰ ਆਪ ਦਾ ਬਿਰਦ ਹੈ ਤੇ ਪਾਰ ਉਤਾਰੇ ਦਾ ਚਾਹਵਾਨ ਮੁਸਾਫਰ ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆ ਖੜ੍ਹਤਾ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਮੁਸਕਰਾਏ ਮਨਸੁਖ ਵਲ ਤੱਕੇ। "ਮਨਸੁਖ! ਸੱਚ ਵਲੋਂ ਮਸਿਆ ਦੀ ਰਾਤ ਹੈ। ਚੰਦ ਗੁੰਮ ਹੈ। ਕੂੜ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਗਿਆਸੂ ਠੁੱਡੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੱਚ ਧਾਰ, ਸੱਚ ਵਿਗਾਜ, ਚੰਦ ਚੜ੍ਹੇ ਫੇਰ ਕਾਹਦੇ ਠਹੇਲੇ।"

ਫਿਰ ਆਪ ਵਿਆਹ ਸੋਜ ਦੇ ਲੋੜ ਵਾਲੇ ਵੱਲ ਤੱਕੇ

ਤੇ ਬੋਲੇ, ਲੈ ਭਾਈ! ਲੈ ਜਾਹ ਤੇ ਆਪਣੇ ਸਿਰੋਂ ਫਰਜ਼ ਉਤਾਰ। ਓਨਾਂ ਦੇਈਂ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਿਛੋਂ ਟੱਬਰ ਟੁੱਕ ਟੋਰ ਜੋਗਾ ਰਹਿ ਜਾਏ। ਤੂੰ ਸੱਚ ਦੇ ਚਾਨਣੇ ਵਿਚ ਆਯਾ ਹੈਂ ਲੋਕ ਲਾਜ ਪਿੱਛੇ ਅਤੇ ਮਨ ਦੇ ਝੂਠੇ ਵਧਾਉ ਵਿਚ ਵਿਤੋਂ ਵੱਧ ਖਰਚ ਕੇ ਉਖੇਰਾ ਨਾ ਹੋਵੀਂ।

7.

ਪ੍ਰੇਮੀ ਤਾਂ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਅਸੀਸਾਂ ਦੇਂਦਾ ਸੌਜ ਲੈ ਕੇ ਵਿਦਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਪਰ ਮਨਸੁਖ ਦਾ ਪਤੀਆ ਆ ਕੇ ਖੜ੍ਹਦੇ ਸਾਰ ਪੂਰਾ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੋ ਸੱਚਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਸਾਰ ਵਾਜ ਮਾਰੇ। ਸੋ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਹੀ ਮਨਸੁਖ ਨਾਮ ਲੈ ਕੇ ਪੁਕਾਰਿਆ ਸੀ, ਸੋ ਪਤੀਏ ਪੂਰੇ ਹੋਣ ਨੇ ਉਸ ਅਸਰ ਪਾਇਆ ਕਿ ਮਨਸੁਖ ਨੇ ਭਗੀਰਥ ਨਾਲ ਉਥੇ ਹੀ ਡੇਰਾ ਪਾ ਲਿਆ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ, ਕਰਨੀ, ਜਲ ਮਹਿ ਕਮਲ ਵਾਂਗ ਅਲੇਪ ਜੀਵਨ, ਮੁਰਗਾਈ ਵਾਂਗ ਨੈਂ ਵਿਚ ਅਭਿੱਜੇ ਸਨਮੁਖ ਤੈਰਨਾ, ਤੱਕ-ਤੱਕ ਕੇ ਸ਼ਰਧਾ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵਧ ਗਿਆ। ਇਕ ਦਿਨ ਆਪ ਇਕੱਲੇ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਮਨਸੁਖ ਨੇ ਆ ਚਰਨ ਪਕੜੇ, ਮੈਂ ਮੁਰਖ ਦਾ ਬੀ ਨਿਸਤਾਰਾ ਕਰ। ਗਰਤ ਘੋਰ ਹੈ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪਿਆਰ, ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰੁਚੀ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਭੱਜ ਤੁਕ। ਮੇਰਾ ਬੀ ਉਧਾਰ ਕਰ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ, ਮਨਸੁਖ ਤੂੰ ਗੱਲਾਂ ਪੱਲੇ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ -

ਨਾਮ ਵਿਚ ਲਿਵ ਲਾਉਣੀ, ਹਉਮੈ ਜਿੱਤਣੀ, ਭਾਏ ਵਿਚ ਸੁਖ ਮਨਾਉਣਾ।

ਨਾਮ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਤੂੰ ਸੁਣ ਚੁੱਕਾ ਹੈਂ। ਨਾਮ ਬਿਨਾਂ ਗਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹੋ ਹੀ ਸੁਖਮ ਤੇ ਨਿਰਵਿਘਨ ਤੋਂ ਨਿਰਵਿਘਨ ਰਸਤਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਜਪੋ, ਜਪਦਿਆਂ ਸਿਮਰਣ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਸਿਮਰਣ ਮਨ, ਪ੍ਰਾਣ ਤੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆ ਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿਚ ਟੁਰਦਿਆਂ ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਕਟੀਜੇਗੀ ਤੇ ਸਾਂਈ ਦਾ ਪਿਆਰ ਜਾਗੇਗਾ। ਸੁਰਤ ਸਾਂਈ ਰੁਖੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਬਾਹਰ ਵਲੋਂ ਮਨ ਦਾ ਧਾਵਨਾ ਮਰਿਯਾਦਾ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਜਾਏਗਾ। ਇੰਦ੍ਰੇ ਮਨ ਦੇ ਵਸ ਵਿਚ ਰਹਿਣਗੇ। ਖਿੱਚੋਤਾਣ ਛੱਡਣਗੇ। 'ਮਨ' ਅੰਦਰ ਜਾਗ ਪਈ ਉੱਚੀ 'ਬੁੱਧੀ' ਦੇ ਹੇਠ ਟੁਰਨ ਲਗ ਪਏਗਾ। ਬੁੱਧੀ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਕੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਅਗਵਾਨੀ ਵਿਚ ਆਵੇਗੀ। ਆਪੇ ਤੇ ਕਾਬੂ ਵਧੇਗਾ।

ਪਰ ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਰੱਖੋ। ਪੜ੍ਹੋ, ਗਾਂਵੇ, ਵਿਚਾਰੋ। ਬੁੱਧੀ ਉਸ ਨਾਲ ਵਿਵੇਚਨਾ ਵਿਚ ਜਾਏਗੀ, ਮਨ ਟਿਕੇਗਾ ਤੇ ਠੰਢ ਵਰਤੇਗੀ। ਬਾਣੀ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਨਾਮ ਦੀ ਕੀਮਤ ਦੀ ਸੋਝੀ ਤੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਰੁਚੀ ਵਧਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਉਖੜਿਆਂ ਤੇ ਤੋਟ ਪੈਣ ਵੇਲੇ, ਬਾਣੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ

ਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਧੁਰੋਂ ਆਈ ਹੈ, ਇਹ ਧੁਰ ਨੂੰ ਲੈ ਤੁਰੇਗੀ, ਇਹ ਧੁਰ ਨੂੰ ਅਪੜਾਵੇਗੀ। ਬਾਣੀ ਮਾਨੋ ਦਾਇਰਾ ਹੈ (ਗੁਲਯਾਈ) ਤੇ ਨਾਮ ਮਾਨੋ ਨੁਕਤਾ ਹੈ ਵਿਚਲਾ (ਮਰਕਜ਼)। ਇਹ ਤਾਂ ਹਈ ਨਾਮ ਦਾ ਸਾਧਨ।

ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਇਹ ਸਮਝ ਲੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸਾਡੇ ਮੂਲ ਤੋਂ ਨਿਖੇੜਨਹਾਰ ਹੈ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਵਹਿ ਰਹੀ 'ਹਉ'। ਇਸ ਨੂੰ ਅਸਾਂ ਆਪੇ ਤੋਂ ਨਿਖੇੜਕੇ ਵੱਖਰਾ ਕਰਕੇ ਵੇਖਣਾ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਬਾਣੀ ਤੇ ਨਾਮ ਸਾਨੂੰ ਅੰਤਰਮੁਖ ਕਰਨਗੇ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਾਡੀ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਿ 'ਹਉ' ਸਾਡੇ ਬੰਧਨਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਜਤਨ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਨਿਖੇੜਵਾਂ ਰੁਖ ਲੈਣਾ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਸੱਚ ਪਰ ਲੈ ਜਾਏਗੀ।

ਜੀਵ ਦੇ ਅੰਦਰ 'ਹਉ' ਮੈਂ ਹਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਅਭਿਮਾਨ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਸਾਂਈ ਵਿਚ ਤੇ ਜੀਵ ਵਿਚ ਪਰਦਾ ਤਾਣਦੀ ਹੈ ਭੁੱਲ ਦਾ। 'ਹਉ' ਮਨ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਰੁਖ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਮੇਰੀ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਸਾਰਦੀ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਜਦੋਂ ਜੀਵ ਆਕੜਦਾ ਤੇ ਹੰਕਾਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹਉ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ 'ਮੈਂ' ਵਿਚ, ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਦਿਖਾਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਧਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਲੈ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮਾਣਦਾ ਹੈ, ਭੋਗਦਾ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਜਦੋਂ ਇਸਨੂੰ ਇਸ ਦੀ 'ਮੇਰੀ' ਦੀ ਪੁਰਨਤਾ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਲੋੜੀਦਾ ਹੈ ਯਾ ਲੋੜਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹੋ 'ਹਉ' ਕਾਮਨਾ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਦੇ ਭੋਗ ਦਾ ਰੂਪਧਾਰਦੀ ਹੈ, ਕਦੇ ਲੋਭ ਦਾ, ਕਦੇ ਮੋਹ ਦਾ। ਫੇਰ ਜਦੋਂ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਠੁਹਕਰ ਵੱਜੇ ਤਾਂ ਇਹ ਕ੍ਰੋਧ ਬਣ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਕ੍ਰੋਧ ਸਹਾਰ ਨਾ ਸਕੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕ੍ਰੋਧ ਜਲਨ, ਸਾੜਾ ਤੇ ਈਰਖਾ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ, 'ਹਉ' ਹੀ ਸੱਭੋ ਕੁਛ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ 'ਹਉਮੈ' ਹੀ ਬੰਧਨ ਰੂਪ ਹੈ; ਜੰਮਣ ਮਰਣ ਸਾਰੇ ਖੇਲੁ ਮਾਇਆ ਦੇ ਇਸੇ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸੇ 'ਹਉ' ਦੀ ਸੋਝੀ ਦਰ ਦੀ ਸੋਝੀ ਅੱਗੇ ਤਣਿਆ ਹੋਇਆ ਪੜਦਾ ਉਤਾਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਹੀ ਮਾਨੋ ਰੋਗ ਰੂਪ ਹੈ। ਦੂਰ ਹੋਵੇਗੀ ਇਹ ਨਾਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨਾਲ, ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਇਹ ਸਮਝ ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੀ ਰੱਖੀਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਆ ਕੇ ਵਿਘਨਕਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਰੋਕਾਂ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਨਾਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਮਨ ਦੀ ਨਿਰਮਲਤਾਈ ਵਿਚ ਬੀ ਮੈਂ ਗਿਆਨੀ, ਮੈਂ ਤਪੀ, ਮੈਂ ਅਭਿਆਸੀ ਦੇ ਭਾਵ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਹਉਮੈ ਦੇ ਰੂਪ ਆਹ-ਆਹ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਭੁਲੇਖਾ ਟਪਲਾ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ, ਇਹ ਸਾਵਧਾਨਤਾ ਰੱਖਣੀ ਹੈ। ਗਲ ਕੀਹ, ਹਉਮੈ ਜਾਣਨੀ ਹੈ ਤੇ ਜਿੱਤਣੀ ਹੈ।

ਤੀਸਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਭਾਣਾ ਮੰਨਣਾ। ਜਗਤ ਵਿਚ ਵਸਦਿਆਂ ਦੁਖ-ਸੁਖ ਵਾਪਰਦੇ ਹਨ, ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਠੁਹਕਰ ਅੰਦਰ ਡੂੰਘੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇਹ ਠੁਹਕਰ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੈਂ-ਮੇਰੀ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੈ। 'ਮੈਂ' ਨੂੰ ਜਦੋਂ 'ਮੇਰੀ' ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿਚ ਰੋਕ ਪਵੇ ਯਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਖੁਸ਼ੀ ਤਦੋਂ ਇਹ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਜਦੋਂ ਹੋਣੀਆਂ ਵਾਪਰ ਕੇ 'ਮੇਰੀ' ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਵਿਣਸਦੇ ਯਾ ਵਿਛੁੜਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਣਾ ਕਰਕੇ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਉਹ ਠੁਹਕਰ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ ਤੇ ਹਉਮੈ ਤੋਂ ਨਿਖੇੜਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੇ ਮੋਹ ਵਾਲੇ ਆਪਣਿਆਂ ਨੇ ਰਹਿਣਾ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਕਦੇ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਜੋ ਮਿਲੇ ਸਨ ਤੇ ਵਿਛੁੜਨਗੇ, ਉਹ ਕਦੇ ਬੀ ਸਾਡੇ

ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਾਹਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਤੇ ਕਾਹਦਾ ਜਕੜਵਾਂ ਮੋਹ, ਆਏ ਹੁਕਮ ਵਿਚ, ਗਏ ਹੁਕਮ ਵਿਚ। ਅਸੀਂ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਤੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਸਾਡਾ, ਅੰਦਰ ਜਿਸ ਨਾਲ ਲਿਵ ਦੁਆਰਾ ਮਿਲ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਬਾਹਰ ਦੇ 'ਆਉਣ' ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਫਿਰ ਵਿਛੁੜਨ ਤੇ ਵਿਣਸਨ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਲੇਪ ਕਿਉਂ? ਜੇ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਾਂ, ਹਉਮੈ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਧੁਰੋਂ ਹੋ ਗਏ ਹੁਕਮਾਂ ਵਿਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਪਿਆਰਾ ਰੱਬ ਹੈ ਉਹ ਜੋ ਕੁਛ ਅਸਾਂ ਲਈ ਕਰਦਾ ਹੈ ਭਲਾ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਪਿਆਰ ਦਾਤੇ ਨਾਲ ਹੈ, ਦਾਤਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਦਾਤਾਂ ਦੇਣ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਆਪ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਦਾ ਉਸ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਾਲ ਲੱਗੇ ਰਹੀਏ। ਐਉਂ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਦੁਖ ਸੁਖ ਵਾਪਰਨ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਹਉਮੈ ਜ਼ੋਰ ਪਕੜਦੀ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਹੰਕਾਰ ਦਾ, ਚਾਹੇ ਕ੍ਰੋਧ ਦਾ, ਚਾਹੇ ਟੋਆ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਗਮ ਚਿੰਤਾ ਦਾ, ਤਦੋਂ ਬਾਣੀ ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਤੇ ਲਿਵ ਦੀ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਟੁੱਟਣ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੀ।

ਏ ਤ੍ਰੇ ਗੱਲਾਂ, ਮਨਸੁਖ ਜੀ! ਸੁਖੀ ਮਨ ਵਾਲੇ ਬਣਾ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਮਨਸੁਖ ਘਰ ਨਹੀਂ ਗਿਆ, ਐਸਾ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਡੋਰ ਵਿਚ ਬੱਝਾ ਕਿ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰੇ ਟਿਕ ਗਿਆ। ਰੋਜ਼ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਵੇ, ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਰਹੇ, ਗੁਰੂ ਕੀ ਬਾਣੀ ਕਿਤਨੀ ਕੰਠ ਕਰ ਲਈ, ਕਿਤਨੀ ਸਾਰੀ ਲਿਖ ਲਈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਗਣ ਨਾਲ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲਿਵ ਪ੍ਰਪੰਕ ਹੋ ਗਈ। ਸੰਸਾਰ-ਅਗਨਿ ਦੇ ਦਾਹ ਤੋਂ ਬਚਣ ਜੋਗੀ ਖੁਨਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਮਨਸੁਖ ਲਾਹੌਰ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਕਦੇ-ਕਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਵੇ, ਮਹੀਨਾ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਰਹੇ, ਸਤਿਸੰਗ ਕਰੇ, ਸੁਖੀ ਹੋਵੇ, ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਸੰਭਾਲਣ ਚਲਾ ਜਾਵੇ। ਇਉਂ ਇਹ ਸੱਜਣ 'ਪ੍ਰਵਾਨ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਉਦਾਸ' ਦਾ ਇਕ ਚੋਣਵਾਂ ਹੀਰਾ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਇਹ ਪ੍ਰਵਾ ਬਣ ਗਿਆ।

ਭਗੀਰਥ ਜਿਸ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗ ਦੀ ਪਾਹ ਨਾਲ ਮਨਸੁਖ ਸੁਖੀ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਨਿਵਾਸ ਰਖਦਾ ਰਿਹਾ। ਤਦ ਤਾਈਂ ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਹੀ ਰਿਹਾ ਕਿ ਜਦ ਤਾਂਈ ਦਾਤੇ ਨੇ ਨਵਾਂ ਚੋਜ ਵਰਤਾਉਣ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਧਾਰਿਆ। ਭਗੀਰਥ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਨੁਕੂਲ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਵਿਛੁੜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਘਾਲ ਘਾਲੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਫਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਜਦ ਦਰੁਸਤ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਐਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਗਿਆ ਕਿ ਫਿਰ ਘਰ ਮੁੜਨਾ ਹੀ ਭੁੱਲ ਗਿਆ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਾਂ ਲੰਘਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਕ ਦਿਨ ਭਗੀਰਥ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਕਿ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਮੈਲਸੀਹੈਂ ਜਾ ਰਹੁ। ਕਦੇ-ਕਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਜਾਇਆ ਕਰਨੇ, ਡੋਲਣਾ ਨਹੀਂ।

ਭਗੀਰਥ ਸੁਖੀ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ, ਪੁਰਨ ਪਦ ਪਾ ਚੁੱਕਾ ਸੀ, ਪਰ ਪ੍ਰੇਮੀ ਐਸਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਬਿਰਹੇ ਨੂੰ ਬੀ ਕੇਵਲ ਹੁਕਮ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਿਰ ਮੱਥੇ ਤੇ ਧਰ ਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਗਿਆ, ਪਰ ਫੇਰ ਬੀ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਬਾਦ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆ ਜਾਵੇ।

'ਚਲਦਾ.....!'

ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ

(ਜਨਮ ਦਿਵਸ - 22 ਫਰਵਰੀ 2016)

ਪ੍ਰੋ. ਬ੍ਰਹਮਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ

ਮੱਧਕਾਲੀਨ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਜੋ ਭਗਤੀ ਪਰੰਪਰਾ ਉਭਰ ਕੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਈ, ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਇਸ ਪਰੰਪਰਾ ਦੇ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਅੰਗ ਸਨ। ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਅਤੇ ਵਰਣ-ਵਿਵਸਥਾ ਨੇ ਸ਼ੁਦਰ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਦੇ ਇਕ ਵੱਡੇ ਵਰਗ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਵਰਗ ਜਾਨਵਰਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਭੈੜੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਤੀਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਸੀ।

ਬੇਸ਼ੱਕ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਅਤੇ ਜੈਨ ਮਤ ਨੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਅਗਰ-ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਲਿਆ ਕੇ ਮਾਨਵਤਾਵਾਦ ਦਾ ਬੀਜ ਆਰੋਪਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਤਾਂ ਕੀਤੀ, ਪਰੰਤੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਏਨੀ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਡੂੰਘਾ ਉਤਰ ਕੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਕੋਈ ਰੂਪਾਂਤਰਣ ਲਿਆ ਸਕੇ। ਇਹ ਸਿਹਰਾ ਮੱਧ ਕਾਲ ਵਿਚ ਜਨਮੇ ਕੁਝ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਲਿਤ ਚੇਤਨਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੰਵੇਦਨਾ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣਾ ਕੇ ਇਕ ਨਵੇਂ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤਾ। ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੰਤ-ਪਰੰਪਰਾ ਦੇ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਮਹਾਨ ਭਗਤ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਮਿਲਦੇ ਵੇਰਵੇ ਇਕ ਮੰਤ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਬੰਧੀ ਇਕ ਹੋਰ ਕਠਿਨਾਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਭਗਤ ਜੀ ਦੇ ਬਨਾਰਸ ਦੇ ਵਾਸੀ ਹੋਣ ਅਤੇ ਕਿਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ -

ਮੇਰੀ ਜਾਤਿ ਕੁਟ ਬਾਂਢਲਾ

ਢੋਰ ਢੋਵੰਤਾ ਨਿਤਹਿ ਬਨਾਰਸੀ ਆਸ ਪਾਸਾ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੯੩

ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਦੀ ਅਦੁੱਤਵਾਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰਖਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਆਪ ਨਿਰਗੁਣ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਕੁਝ ਹੋਰ ਮਹਾਨ ਸੰਤਾਂ ਅਤੇ ਭਗਤਾਂ ਵਾਂਗ ਆਪ ਨਿਰਗੁਣ ਅਤੇ ਸਰਗੁਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਵਿਭਾਜਨ ਰੇਖਾ ਨਹੀਂ ਖਿੱਚਦੇ। ਨਿਰਗੁਣ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਪੂਜਕ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਰਹੱਸਵਾਦੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ, ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਣ ਦੀ ਤੀਬਰ ਅਨੁਭੂਤੀ ਆਪ ਨੂੰ ਸਰਗੁਣ ਭਗਤੀ ਪਰੰਪਰਾ ਦੇ ਨੇੜੇ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਿਰਗੁਣ ਅਤੇ ਸਰਗੁਣ ਦੋਹਾਂ ਰੂਪਾਂ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਇਕ ਸੰਤੁਲਨ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਵਿਚ 'ਸਤਿਗੁਰੂ' ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹੱਤਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਹਰ ਇਕ ਭਗਤ ਜਨ ਨੇ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ

ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਣੀ ਕਠਿਨ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਲੋਂ ਇਹ ਸੁਆਲ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਕੌਣ ਸਨ? ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰੇਮ-ਭਗਤੀ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਰਾਮਾਨੁਜ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਬਹੁਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਆਪ ਨੂੰ ਰਾਮਾਨੁਜ ਨਾਲ ਜੋੜਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰੰਤੂ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਾਨੰਦ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਜਿੱਥੋਂ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੋ ਸਕੇ ਕਿ ਆਪ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰੂ ਸਨ।

ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ, ਕਬੀਰ ਜੀ, ਸਧਨਾ ਜੀ ਆਦਿ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਲਈ ਸੀ, ਪਰੰਤੂ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਬਾਰੇ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਵੇਰਵਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਵੇਖੋ -

ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਕਬੀਰ ਉਜਾਗਰ ॥

ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਕਾਟੇ ਕਾਗਰ ॥ ੧ ॥

ਨਿਮਤ ਨਾਮਦੇਉ ਦੂਧੁ ਪੀਆਇਆ ॥

ਤਉ ਜਗ ਜਨਮ ਸੋਕਟ ਨਹੀ ਆਇਆ ॥ ਅੰਗ - ੪੮੭

ਨਾਮਦੇਵ ਕਬੀਰੁ ਤਿਲੋਚਨੁ ਸਧਨਾ ਸੈਨੁ ਤਰੈ ॥

ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸੁ ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਸੰਤਹੁ ਹਰਿ ਜੀਉ ਤੇ ਸਭੈ ਸਰੈ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੦੬

ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗਰੀਬ ਅਤੇ ਦਲਿਤ ਜਾਤੀ ਵਿਚੋਂ ਉਠੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਅਧਿਆਤਮਕ ਸਾਧਨਾ ਦੁਆਰਾ ਸਮੁੱਚੇ ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਉਤੇ ਛਾ ਗਏ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਦੂਰ-ਦੁਰੇਡੇ ਦੇ ਰਾਜਪੂਤ ਘਰਾਣੇ ਵੀ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਆ ਗਏ। ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਦੇ ਕੱਟੜ ਸਮਰੱਥਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਪਚਾਉਣੀ ਬੜੀ ਔਖੀ ਲਗਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਇਸ ਅਚੰਭੇ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਿਵੇਂ ਕਰਦੇ? ਸੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਲਪਿਤ ਕਥਾਵਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਲੈ ਆਉਣਾ ਸੀ।

ਕੁਝ ਸਾਖੀਆਂ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਲਈ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਈਰਖਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪ੍ਰੇਮ-ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਮਗਨ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੁਨਿਆਵੀ ਖਲਜਗਣਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਦੈਵੀ ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਅਮੋਲਕ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਲਈ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਦੀ ਭੀੜ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਵੇਖ ਕੇ ਬਨਾਰਸ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬੜੇ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਧਰਮ ਦਾ ਵਿਉਪਾਰ ਬੰਦ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਸਦਾ ਸਥਾਨਕ ਹਾਕਮ ਨੂੰ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਚੁਕਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਹਾਕਮ ਇਕ ਦੋ ਵਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 57 'ਤੇ)

ਸਾਕਾ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ

(ਸਾਕਾ ਦਿਵਸ - 21 ਫਰਵਰੀ 2016)

ਜਦੋਂ ਸ਼ੇਰੇ-ਪੰਜਾਬ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਸਥਾਨ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ (ਰਾਇ ਭੋਇੰ ਦੀ ਤਲਵੰਡੀ) ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਗਏ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ (ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਸਨ) ਦੇ ਕਹਿਣ ਉਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਨਾਲ 760 ਮੁਰੱਬੇ ਜ਼ਮੀਨ ਲਗਾ ਦਿਤੀ, ਜੋ ਇਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਸਮਾਂ ਬੀਤਣ ਨਾਲ ਇਸ ਬੇਇੰਤਹਾ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਮਹੰਤਾਂ ਨੂੰ ਆਲਸੀ, ਵਿਹਲੜ, ਅਰਾਮ ਪ੍ਰਸਤ ਤੇ ਐਸ਼ਪ੍ਰਸਤ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਉਹ ਇਸ ਦੀ ਆਮਦਨ ਦੀ ਗਲਤ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ। ਧਾਰਮਿਕ ਕਾਰਜ ਇਕ ਪਾਸੜ ਹੋ ਗਏ। ਖੁਦਗਰਜ਼ੀ ਤੇ ਸਵਾਰਥ ਨੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਸੱਪ ਦਾ ਸਾਥ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਭਾਇਆ ਤੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਸ਼ਰਾਬ ਤੇ ਸ਼ਬਾਬ ਮੁਕੰਮਲ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਛਾ ਗਏ। ਇਥੇ ਵੀ ਮੱਸੇ ਰੰਘੜ ਵਾਲਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਬਣ ਗਿਆ।

ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮਹੰਤ ਸਾਧੂ ਰਾਮ ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਸ਼ਰਾਬੀ, ਕਬਾਬੀ ਤੇ ਅਯਾਸ਼ੀ ਨਿਕਲਿਆ। ਉਹ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਰਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਮਰਨ ਪਿਛੋਂ ਕਿਸ਼ਨ ਦਾਸ ਮਹੰਤ ਬਣਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਵਾਇਦੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਕੀਤੇ ਸਨ ਪਰ ਸਭ ਛਿੱਕੇ 'ਤੇ ਟੰਗ ਕੇ ਉਹ ਵੀ ਮਨ ਮਰਜ਼ੀਆਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਉਸ ਵਿਚ ਸਭ ਕਿਸਮ ਦੇ ਐਬ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਉਹ ਪਹਿਲੇ ਮਹੰਤ ਸਾਧੂ ਰਾਮ ਨਾਲੋਂ ਕਈ ਗੁਣਾਂ ਵੱਧ ਔਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਨਿਕਲਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਅਤੇ ਹੋਰ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਸੇਵਨ ਕਰਕੇ ਕਈ ਭਿਆਨਕ ਰੋਗ ਲੱਗੇ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਖਤਰਨਾਕ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਉਹ ਲਾਹੌਰ ਵਿਖੇ ਅੱਡੀਆਂ ਰਗੜ-ਰਗੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਉਸ ਮਗਰੋਂ ਨਵੇਂ ਬਣੇ ਮਹੰਤ ਨਰੈਣੂ (ਨਰਾਇਣ ਦਾਸ) ਨੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਉਹ ਅਜਿਹੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ ਜੋ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਣ ਅਤੇ ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਮਹੰਤ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਵਾਇਦੇ, ਇਕਰਾਰ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚੇ ਹੀ ਰਹੇ, ਅਮਲ ਵਿਚ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਚਾਰ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ ਸੀ।

ਅਸਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਨਰੈਣੂ ਮਹੰਤ ਪਵਿੱਤਰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਬਣ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਇਸ ਦੇ ਆਚਰਨ ਤੇ ਵਤੀਰੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਣਗਿਣਤ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਹੋਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਇਹ ਮਹੰਤ ਤੇ ਉਸ ਦੇ

ਸ. ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪਸਰੀਚਾ

ਸਹਿਯੋਗੀ ਅਕਸਰ ਗੁਰੂ ਅਸਥਾਨ ਅੰਦਰ ਮਰਿਯਾਦਾ ਭੰਗ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਅਤੇ ਜੋ ਜੀਅ ਆਉਂਦਾ, ਮਨ ਮਰਜ਼ੀਆਂ ਕਰਦੇ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਦੇ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨ ਨਾਲ ਨਾ ਤਾਂ ਪਿਆਰ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮਰਯਾਦਾ ਰੱਖਣ ਦੇ ਇਛੁਕ ਸਨ। ਉਹ ਤਾਂ ਸ਼ਰੇਆਮ ਪਵਿੱਤਰ ਸਥਾਨ ਦੀ ਕੁਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਧੱਜੀਆਂ ਉਡਾ ਰਹੇ ਸਨ।

ਸੰਨ 1918 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਇਕ ਸਿੰਧੀ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਸਹਿਤ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਆਇਆ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਇਕ ਪੁਜਾਰੀ ਨੇ ਉਸ ਦੀ 13 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਬੇਪਤੀ ਕੀਤੀ ਪ੍ਰੰਤੂ ਮਹੰਤ ਨਰੈਣੂ ਨੇ ਇਸ ਪੁਜਾਰੀ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਉਸੇ ਸਾਲ ਜੜ੍ਹਾਂ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀਆਂ ਛੇ ਇਸਤਰੀਆਂ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਆਈਆਂ ਤੇ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਉਥੇ ਰੁਕਣਾ ਪਿਆ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਮਹੰਤ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਬੇਪਤੀ ਕੀਤੀ। ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਇਥੇ ਆਮ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸਨ।

ਸ੍ਰੀ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਅਜਿਹੇ ਅਨਰਥ ਹੁੰਦੇ ਵੇਖ ਕੇ ਅਕਤੂਬਰ 1920 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਪਿੰਡ ਧਾਰੋਵਾਲੀ ਜ਼ਿਲਾ ਸ਼ੇਖੂਪੁਰਾ ਵਿਚ ਇਕ ਭਾਰੀ ਦੀਵਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲੇ ਉਪਰ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਇਕ ਗੁਰਮਤੇ ਰਾਹੀਂ ਮਹੰਤ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰੇ। ਮਹੰਤ ਨਰੈਣੂ ਨੇ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਉਪਦ੍ਰਵ ਕਰਨ ਦਾ ਮਨ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਆਸ-ਪਾਸ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜ ਸੌ ਆਦਮੀ ਆਪਣੀ ਮਦਦ ਲਈ ਬੁਲਾਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਸਾਧਾਂ ਅਤੇ ਮਹੰਤਾਂ ਦਾ ਇਕ ਇਕੱਠ, ਸੁਧਾਰਕਾਂ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸੱਦਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਵਿਉਂਤਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਨਰੈਣੂ ਨੇ ਸਭ ਸਾਧਾਂ, ਚਾਟੜਿਆਂ ਅਤੇ ਮਹੰਤਾਂ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਦਸ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਹ ਸੁਧਾਰਕ ਬਹਾਨੇ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਕਬਜ਼ਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਫਿਰ ਸਾਨੂੰ ਸੜਕ 'ਤੇ ਭੁੱਖੇ ਮਰਣ ਲਈ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਹੁਣ ਮਰਨ ਮਾਰਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ। ਇਕੋ ਵਾਰ ਜ਼ੋਰ ਲਗਾ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾ ਲਵੋ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਦਬਾ ਲੈਣਗੇ। ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਇਕੱਠ ਤੋਂ ਸੱਠ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਵੱਖਰੀ ਰੱਖੀ ਗਈ। ਇਸ ਰਕਮ ਨਾਲ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਹਥਿਆਰ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਲਗ

ਪਏ। ਮਹੰਤ ਨਰੈਣੂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਭਾੜੇ ਦੇ ਗੁੰਡੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰੱਖ ਲਏ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਮਹੰਤ ਨਰੈਣੂ ਦੀਆਂ ਕੁਰੀਤੀਆਂ, ਭੈੜੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਖੇ ਉਪਦ੍ਰਵ ਮਚਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰੀਆਂ ਵੇਖ ਕੇ 26 ਜਨਵਰੀ 1921 ਈਸਵੀ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਮਿਤੀ 4, 5, ਤੇ 6 ਮਾਰਚ 1921 ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸਾਰੇ ਪੰਥ ਦਾ ਇਕ ਭਾਰੀ ਦੀਵਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਹੰਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ।

ਮਹੰਤ ਨਰੈਣੂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਉਸਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਹੀ ਪਵੇਗਾ। ਉਸ ਨੇ ਫੌਜੀ ਤਿਆਰੀ ਆਰੰਭੀ। ਉਹ ਬੰਦੂਕਾਂ, ਗੋਲੀ ਸਿੱਕਾ ਤੇ ਛੱਦੀਆਂ, ਗੰਡਾਸੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਲਗ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ 28 ਪਠਾਣ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਲਈ ਨੌਕਰ ਰੱਖ ਲਏ। ਕੁਝ ਮੁਸਲਮਾਨ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਤੇ ਮਾੜੇ ਵਿਚੋਂ ਭਰਤੀ ਕੀਤੇ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਲੋਹੇ ਦੇ ਲਗਾਏ ਗਏ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਦੀ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਮੋਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਮਹੰਤ ਨੇ 7 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿਮਾਇਤੀਆਂ ਅਤੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਭੱਟੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਪਾਸੋਂ ਸਹੁੰਆਂ ਖੁਆ ਕੇ ਇਕਰਾਰ ਕਰਾ ਲਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮਹੰਤ ਦੀ ਖਾਤਰ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨਾਲ ਡੱਟ ਕੇ ਲੜਾਂਗੇ। ਫਿਰ 14 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਇਕੱਠ ਕਰਕੇ ਮਹੰਤ ਨੇ ਮਤਾ ਪਕਾਇਆ ਕਿ ਜਦ 5 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਪੰਥ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਜੁੜੇ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝੋਤੇ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਲਾ ਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੱਦਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ।

ਸਾਰੇ ਪੰਥ ਵਿਚ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਸ੍ਰੀ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਲਈ ਲਾਇਲਪੁਰ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਦੀਵਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਭਾਈ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਧਾਰੇਵਾਲੀ ਨੇ ਇਕ ਤਕੜਾ ਜੱਥਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। 17 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਾਇਲਪੁਰ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਵੀ ਮੁਖੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਇਕੱਤਰਤਾ ਹੋਈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਜੱਥਾ ਲਿਜਾਣ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਭਾਈ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਧਾਲੇਵਾਲੀ ਅਤੇ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਝੱਬਰ ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਜਥੇ ਤਿਆਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਦ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਹੰਤ ਦੀ 14 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਸਲਾਹ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪੰਥਕ ਇਕੱਠ ਲਈ ਮਿੱਥੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ੍ਰੀ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਮਹੰਤ ਦਾ ਇਹ ਕਾਰਾ ਰੋਕਿਆ ਜਾਵੇ। ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਕਿ 19 ਫਰਵਰੀ ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਦੋਵੇਂ ਜੱਥੇ ਸ੍ਰੀ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਕੁਝ ਮੀਲ ਦੂਰ ਦੇ ਪਿੰਡ ਚੰਦਰ ਕੋਟ ਪਹੁੰਚਣ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਜਾਣ।

ਉਪਰ 19 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ 'ਅਕਾਲੀ' ਅਖਬਾਰ ਲਾਹੌਰ

ਦੇ ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਮੁਖੀਆਂ ਦੀ ਇਕੱਤਰਤਾ ਹੋਈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਪੰਥਕ ਇਕੱਠ ਵਾਸਤੇ ਮਿੱਥੀ ਗਈ ਉਪਰ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਈ ਜੱਥਾ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਨਾ ਜਾਵੇ। ਭਾਈ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਝੱਬਰ ਅਤੇ ਭਾਈ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਵਲ ਬੰਦੇ ਭਿਜਵਾਏ ਗਏ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੱਥੇ ਲਿਜਾਣੋਂ ਰੋਕਣ। ਜਿਹੜੇ ਵਿਅਕਤੀ ਭਾਈ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਝੱਬਰ ਵਲ ਗਏ, ਉਹ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸੱਚੇ ਸੱਚੇ ਜਾ ਮਿਲੇ ਅਤੇ ਕਾਫੀ ਬਹਿਸ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜੱਥੇ ਨੂੰ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਲਿਆ। ਸੱਚੇ ਸੱਚੇ ਤਾਂ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਸਰਦਾਰ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ (ਸ਼ਹੀਦ), ਦੋ ਸਾਥੀਆਂ ਸਮੇਤ ਚੰਦਰ ਕੋਟ ਪਹੁੰਚਿਆ ਪਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਉਥੇ ਨਾ ਮਿਲਿਆ। ਉਹ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਭਾਈ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ 19 ਫਰਵਰੀ ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਹਨੂਰੇ ਹੋਏ ਪਿੰਡੋਂ ਜੱਥਾ ਲੈ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਭਾਈ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜੱਥੇ ਦਾ ਚੰਦਰ ਕੋਟ ਭਾਈ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਕੁਝ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਗਏ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਇਸ ਸਮੇਂ ਕਰੀਬ ਦੋ ਸੌ ਸਿੰਘ ਸਨ। ਸਵੇਰੇ 6 ਵਜੇ ਉਹ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਪੁੱਜ ਗਏ। ਉਸ ਜੱਥੇ ਨੂੰ ਮੇੜਨ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਹੋ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਰਦਾਸਾ ਸੋਧ ਕੇ ਆਏ ਹਾਂ, ਹੁਣ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਿਛਾਂਹ ਨਹੀਂ ਮੁੜਨਾ।

ਮਹੰਤ ਨਰੈਣੂ ਨੇ ਜਥੇ ਨੂੰ ਮਾਰ ਮੁਕਾਉਣ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਤੇਲ ਦੇ ਪੀਪੇ, ਲੱਕੜਾਂ, ਛੱਦੀਆਂ, ਗੰਡਾਸੇ, ਬੰਦੂਕਾਂ ਤੇ ਕਾਰਤੂਸ ਕਾਫੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਭਾੜੇ ਦੇ ਆਦਮੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਅੰਦਰ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਜਥਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮਹੰਤ ਨੇ ਬਾਹਰਲੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ ਕਰਵਾ ਦਿਤੇ। ਜਥੇ ਉਪਰ ਹਰੀ ਦਾਸ ਜੋਗੀ, ਗੁਰਮੁਖ ਦਾਸ, ਲੱਧੇ, ਸ਼ੇਰ ਦਾਸ ਅਤੇ ਰਾਂਝੇ ਆਦਿ ਕਾਤਲਾਂ ਨੇ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ ਵਰਖਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਫੇਰ ਛੱਦੀਆਂ ਤੇ ਗੰਡਾਸਿਆਂ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕੋਹ-ਕੋਹ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਭਾਈ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਥੇਦਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰੰਧ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਤਾਬਿਆਂ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਥਾਣੇ ਹੀ ਗੋਲੀਆਂ ਮਾਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤੇ ਪਿਛੋਂ ਜੰਡ ਦੇ ਪੇੜ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਜਲਾ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਵੀ ਕਈ ਗੋਲੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ। ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਚੌਖੰਡੀ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਕੱਟਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਤੇਲ ਪਾ ਕੇ ਸਾੜਿਆ ਗਿਆ।

ਸ. ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਸ਼ਹੀਦ) ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਾਂਈ ਉੱਤਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਵਿਚ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ ਤਾਂ ਉਹ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਲ ਭੱਜ ਕੇ ਆਏ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਨੇੜੇ

ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਮਹੰਤ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਉਪਰ ਛਵੀਆਂ ਅਤੇ ਗੰਡਾਸਿਆਂ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਫੱਟੜ ਕਰਕੇ ਭਖਦੀ ਭੱਠੀ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ। ਇਸ ਖੂਨੀ ਸਾਕੇ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ 21 ਫਰਵਰੀ 1921 ਨੂੰ ਮੁਖੀ ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਅਣਗਿਣਤ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਪੁੱਜ ਗਈਆਂ। ਉਸੇ ਦਿਨ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਦੀਆਂ ਚਾਬੀਆਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪੰਥ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਉਪਰੰਤ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਕੇ ਦੀ ਖਬਰ ਸਾਰੇ ਪੰਥ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਦੁਖ ਨਾਲ ਸੁਣੀ ਗਈ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਚਲ ਪਏ। ਇਸ ਖਬਰ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਜੋਸ਼ ਦੀ ਅਗਨੀ ਭੜਕਾ ਦਿਤੀ। ਸਾਰੇ ਕੌਮੀ ਅਖਬਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸਾਕੇ ਸਬੰਧੀ ਬਹੁਤ ਦਰਦਨਾਕ ਲੇਖ ਲਿਖੇ ਪਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਹਾਮੀ ਐਂਗਲੋ ਇੰਡੀਅਨ ਅਖਬਾਰਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਨੂੰ ਇਕ ਸੰਪਰਦਾਇਕ ਝਗੜਾ ਤੇ ਬਦਅਮਨੀ ਦੱਸਣ ਦਾ ਵਿਅਰਥ ਯਤਨ ਕੀਤਾ।

ਇਸ ਸਾਕੇ ਦੀ ਖਬਰ ਸੁਣ ਕੇ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਖੁਦ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਮੌਕਾ ਵੇਖਣ ਲਈ ਪਹੁੰਚੇ। ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਵਿਖੇ ਪੁੱਜ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦਾ ਡੁਲਿਆ ਹੋਇਆ ਖੂਨ ਵੇਖਿਆ। ਚੌਖੰਡੀ ਦੇ ਕੱਟੇ ਹੋਏ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵੇਖੇ। ਜੰਡ ਵੇਖਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਭਾਈ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਲਟਾ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਜ਼ਿੰਦਾ ਜਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਭੱਠੀ ਵੀ ਵੇਖੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਭਾਈ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਜਲਾਇਆ ਸੀ। ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਇਕ ਤਕਰੀਰ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਤਨਾ ਵੱਡਾ ਕਾਰਾ ਆਪ ਮਹੰਤ ਇਕੱਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਇਸ ਪਿੱਛੇ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਹੱਥ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਵੇਗਾ।

ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਅੱਥਰੂ ਪੂੰਝਣ ਲਈ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸਾਕਾ ਵਰਤਾਣ ਵਾਲੇ ਮਹੰਤ ਨਰਾਇਣ ਦਾਸ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਕੁਝ ਸਾਥੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਕਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ। 12 ਅਕਤੂਬਰ 1921 ਨੂੰ ਸੈਸਨ ਜੱਜ ਨੇ ਮਹੰਤ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸੱਤ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ, ਅੱਠਾਂ ਨੂੰ ਕਾਲੇ ਪਾਣੀ ਅਤੇ 16 ਪਠਾਣਾਂ ਨੂੰ ਸੱਤ-ਸੱਤ ਸਾਲ ਦੀ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿਤੀ। ਅਪੀਲ ਹੋਣ 'ਤੇ ਕੋਰਟ ਨੇ ਮਹੰਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਘਟਾ ਕੇ ਕਾਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਉਸ ਦੇ ਕੇਵਲ ਤਿੰਨ ਸਾਥੀਆਂ ਦੀ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਕਾਇਮ ਰਹੀ ਅਤੇ ਅੱਠਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੇਵਲ ਦੋ ਦੀ ਕਾਲੇ ਬਾਣੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਕਾਇਮ ਰਹੀ, ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿਤੇ ਗਏ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਅਫਸੋਸ ਕਿ ਇੰਝ ਪਾਵਨ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਦੇ ਕੇ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਾਇਆ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਜੋ 1947 ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਸਮੇਂ ਸਾਥੋਂ ਵਿਛੋੜਿਆ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਥੋਂ ਦੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਉਣੇ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਵੀ, ਪਰ ਹਰ ਵਾਰ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਵਿਜੈ ਹੋਈ ਅਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਦੀ ਖਾਣੀ ਪਈ।

ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਭੂ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਰਪਿਤ ਕਰੀ ਰੱਖਿਆ। ਬੇਸ਼ਕ ਉਹ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਜੁੱਤੀਆਂ ਗੰਢਣ ਅਤੇ ਮੁਰਦੇ ਜਾਨਵਰ ਢੋਣ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ, ਪਰੰਤੂ ਦੁਨਿਆਵੀ ਧੰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਲ ਖਿੱਚ ਨਾ ਸਕੇ। ਆਪ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰੀ ਤੋਂ ਵੈਰਾਗੀ ਸਨ।

ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਨੇ ਆਪ ਦਾ ਵਿਆਹ ਬੀਬੀ ਲੋਨਾ ਨਾਲ ਕਰ ਕੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਹੁਣ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰ ਬਣ ਜਾਣ, ਪਰੰਤੂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਜਰਾਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਦੁਨਿਆਵੀ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਉਲਝਣ ਤੋਂ ਬਚਾਈ ਰੱਖਿਆ। ਆਪ ਸਦਾ ਰਾਮ-ਨਾਮ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਉਹ ਆਪਣੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ -

ਚਮਰਟਾ ਗਾਂਠਿ ਨ ਜਨਈ ॥
 ਲੋਗੁ ਗਠਾਵੈ ਪਨਹੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਆਰ ਨਹੀ ਜਿਹ ਤੋਪਉ ॥
 ਨਹੀ ਰਾਂਬੀ ਠਾਉ ਰੋਪਉ ॥ ੧ ॥
 ਲੋਗੁ ਗੰਠਿ ਗੰਠਿ ਖਰਾ ਬਿਗੁਚਾ ॥
 ਹਉ ਬਿਨੁ ਗਾਂਠੇ ਜਾਇ ਪਹੁਚਾ ॥ ੨ ॥
 ਰਵਿਦਾਸੁ ਜਪੈ ਰਾਮ ਨਾਮਾ ॥
 ਮੋਹਿ ਜਮ ਸਿਉ ਨਾਹੀ ਕਾਮਾ ॥

ਅੰਗ - ੬੫੯

ਭਗਤੀ ਪਰੰਪਰਾ ਦੇ ਹੋਰ ਮਹਾਨ ਪਰਮ ਸੰਤਾਂ ਵਾਂਗ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਗਿਆਨ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵੰਡਣ ਲਈ ਅਤੇ ਦੀਨ-ਦੁਖੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਗ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਯਾਤਰਾਵਾਂ ਵੀ ਕੀਤੀਆਂ। ਆਪ ਬਿਹਾਰ, ਰਾਜਸਥਾਨ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ, ਗੁਜਰਾਤ, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਦੱਖਣੀ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਗਏ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਯਾਤਰਾ ਰਾਣੀ ਝਾਲੀ ਕੋਲ ਚਿਤੌੜ ਦੀ ਵੀ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਵਿਚ ਬਣਾਈ ਗਈ 'ਰਵਿਦਾਸ ਕੀ ਛਤਰੀ' ਜਾਂ ਰਵਿਦਾਸ ਦੇ 'ਚਰਨ-ਚਿੰਨ੍ਹ' ਚਿਤੌੜ ਵਿਚ ਹੁਣ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹਨ।

ਦੱਖਣ ਵਿਚ ਬਾਲਾ ਜੀ ਪਹਾੜੀ ਦੀ ਉਤਰਾਈ 'ਤੇ ਬਣੇ ਤਿਰੂਪਤੀ ਮੰਦਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਇਕ ਸਮਾਰਕ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਉਸ ਸਥਾਨ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਹੋਦਰਾਬਾਦ ਵਿਚ ਐਲੋਰਾ ਵਿਖੇ ਇਕ 'ਰਵਿਦਾਸ ਕੁੰਡ' ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਠੀਆਵਾੜ ਦੇ ਜੁਨਾਗੜ੍ਹ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਵੀ ਇਕ ਕੁੰਡ ਸਥਾਪਿਤ ਹੈ। ਕੁਝ ਲਿਖਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਪੁਸ਼ਕਰ, ਪ੍ਰਯਾਗ, ਹਰਿਦੁਆਰ, ਮੁਲਤਾਨਪੁਰੀ ਅਤੇ ਪਨਘਟਾ ਆਦਿਕ ਤੀਰਥਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕੀਤੀ। ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ, ਰਾਜਾ ਪੀਪਾ ਦੀ ਰਾਜਨਗਰੀ ਗਗਰੈਨਗੜ੍ਹ ਵੀ ਗਏ।

ਆਪ ਮਾਨਵਤਾ ਦੇ ਕਲਿਆਣ ਹਿਤ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀਆਂ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਨਵਜੀਵਨ ਦੇਣ ਲਈ ਅਵਤਰਿਤ ਹੋਏ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚਲਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚਲਾ ਸੱਚ ਹਰ ਇਕ ਪ੍ਰਾਣੀ ਮਾਤਰ ਲਈ ਅਰਥ ਪੂਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਹੈ।

ਅੱਠਵੇਂ ਰਤਨ - ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰੇਰੂ ਸਾਹਿਬ

ਜਰਨੈਲੀ ਸੜਕ ਤੋਂ ਕੋਈ ਚਾਰ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਵਲ ਨੂੰ, ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਰਾਜ ਅੰਦਰ ਦੁਰਾਹੇ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲਾਂ ਪਰ, ਨਗਰ ਲੋਪੋਂ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸਫੈਦਪੋਸ਼ ਘਰਾਣੇ ਅੰਦਰ, ਸਰਦਾਰ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਖੇ, ਸੰਨ 1864 ਅਪ੍ਰੈਲ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵੈਸਾਖੀ ਦੇ ਨੇੜੇ, ਇਕ ਪਾਵਨ ਰੂਹ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਆਗਮਨ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰਦਾਰ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਇਕ ਹੋਰ ਸਪੁੱਤਰ ਵੀ ਸੀ। ਸਰਦਾਰ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਇਕ ਸੁਪਨਾ ਆਇਆ ਕਿ ਭਾਈ ਤੇਰੇ ਘਰ ਇਕ ਸੰਤ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਤੋਂ ਅਨਜਾਣ ਹੀ ਰਹੇਗਾ ਅਤੇ ਕਦੀ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਮਹਾਨ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਇਹ ਤੇਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਕਰਨਗੇ, ਤੂੰ ਪਰਮਗਤ ਨੂੰ ਸੁਤੇ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ।

ਸਰਦਾਰ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਈ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਤੇ ਸਿਆਣਿਆਂ ਤੋਂ ਸੁਪਨੇ ਦਾ ਭੇਦ ਜਾਨਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਪਰ ਕਿਸੇ ਪਾਸੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਨਾ ਹੋਈ। ਉਹ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਆਏ ਗਏ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਬੜੀ ਹੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਘਰ ਆਏ ਹੋਏ ਪਰਮ ਸੰਤ ਨੂੰ ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਨਾ ਹੀ ਜਾਣ ਸਕੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪਹਿਚਾਣ ਸਕਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਖਸ਼ੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਵੈਸੇ ਵੀ ਜੇਕਰ ਸਮਝ ਆ ਜਾਵੇ ਤਦ ਉਹ ਬਹੁਤ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਰਖਦੀ। ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਪਰ ਪੁੱਤਰ ਭਾਵਨਾ ਇਤਨੀ ਪ੍ਰਬਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਧਾਰਮਿਕ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਉਪਜਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਸਾਹਿਬ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਕਰਕੇ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਨਾਮ ਰਖਵਾਇਆ। ਜੋ ਗੁੰਝੀ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਅ' ਪਹਿਲਾ ਅੱਖਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਕਿਹਾ। ਜੋ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਮਸਤੂਆਣੇ ਬਾਰੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਭਾ ਨੇ ਜੋ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਸਨ ਇਕ ਭਾਵਪੂਰਤ ਦੋਹਾ ਲਿਖ ਕੇ ਸਿਫਤ ਦੀ ਔਧੀ ਕਰ ਦਿਤੀ ਸੀ -

ਸਦਾ ਪ੍ਰਫੁਲ ਸਮਵਾਸਾਨ ਦਾਇਕ ਅੱਠ ਜਾਮ।

ਮੰਦ ਵਾਸਨਾ ਪਰ ਹਰੀ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਇਮ ਨਾਮ।

ਇਹੀ ਸਿਫਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਪਰ ਢੁਕਦੀ ਹੈ ਤੇ ਦਰੁੱਸਤ ਹੈ। ਜਨਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਵਿਦਿਆ ਤਕ ਦਾ ਵਾਸਤਾ ਘਰ ਨਾਲ ਹੈ। ਉਸੇ ਹੀ ਸਮੇਂ ਆਪ ਫੌਜ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ। ਇਥੇ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਦਾਤ ਵੀ ਬਖਸ਼ੀ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਧਾਰਾ ਬਦਲ ਲਈ। ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੋਤੀ ਮਰਦਾਨ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਤੋਂ ਵਰੋਸਾਏ ਗਿਆਨ ਸ਼ਕਤੀ ਭਾਵ ਦਾ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ ਕਿ ਉਹ ਜੀਵਨ ਭਰ ਇਸ ਕਰੜੀ ਧਾਰਨਾ ਸਾਧਨਾ ਤੇ ਤਪ ਤੋਂ ਇਕ ਇੰਚ ਵੀ ਪਿਛੇ ਨਹੀਂ ਹਟੇ। ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਜੀਵਨ ਇਕ ਦਮ ਨਿਯਮਬਧ, ਮਰਯਾਦਾ ਅਧੀਨ ਤੇ ਜੀਵਨ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਇਤਨੀ ਥੋੜ ਕਿ

ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਸਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਸਕਦੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਦਾ ਤਿਆਗ ਵੀ ਅਜੀਬ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਖੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਂ ਪੈਨਸ਼ਨ ਲੈ ਕੇ ਹੋਤੀ ਮਰਦਾਨ ਹੀ ਰਹਿ ਕੇ ਤਪ ਸਾਧਨਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਰਾਮਪੁਰੇ ਤੋਂ ਆਏ ਭਾਈ ਗੋਂਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਤੇ ਨਗਰ ਵਲੋਂ ਰੇਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹਿਤ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਜਦੋਂ ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਪੈਨਸ਼ਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ ਤਦ ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪੁਛਿਆ, ਹਵਾਲਦਾਰਾ! ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਦੱਸ ਕੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਮਿਹਰ ਕਰੋ ਅਤੁੱਟ ਸਿਮਰਨ ਅੰਦਰ ਲਿਵ ਤੇ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ੋ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਹੱਸੇ ਤੇ ਫੁਰਮਾਇਆ, ਹਵਾਲਦਾਰਾ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਰਮ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵਲੋਂ ਲਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੇਵਾ ਪਰ ਹੀ ਨਿਰਭਰ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ ਹੀ ਟਿਕਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ ਪਰ ਕਲਗੀਧਰ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਆਗਿਆ ਰਾਮਪੁਰ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸੀ, ਸੋ ਜਾਉ ਹਲ ਵਾਹੋ ਤੇ ਧਰਮ ਦਾ ਦਾਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਕੇ ਲੋਕ ਮਨੋਬਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਤ ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਨਾਲ ਜੋੜੋ।

ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਮਹਾਰਾਜ ਘਰਵਾਲੀ ਤੇ ਬੱਚਾ ਗਵਾਂਢ ਸਥਾਨ ਪਰ ਆ ਕੇ ਤੰਗ ਕਰਨਗੇ। ਇਸੇ ਹੀ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਦੂਰ-ਦੂਰਾਡੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ? ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਮਿੰਟ ਸੋਚਦੇ ਰਹੇ ਫਿਰ ਫੁਰਮਾਇਆ, ਜਾਹ ਉਸਨੂੰ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਲੈ ਆਉ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋਇਆ ਤਦ ਬੀਬੀ ਸਬਰ ਸੰਤੋਖ ਧਾਰ ਕੇ ਘਰ ਬੈਠ ਜਾਏਗੀ। ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਨਗਰ ਆਏ। ਘਰੋਂ ਬੀਬੀ ਵੀ ਹੋਤੀ ਮਰਦਾਨ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਪਈ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਐਸੀ ਮਿਹਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਸ ਬੀਰ ਪੁੱਤਰੀ ਨੇ ਸਬਰ ਕਰਕੇ ਘਰ ਬੈਠਣਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਇਹ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਬਾਬਾ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਨਾਦਾਨ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਭੇਜੇਗੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੋਰਚਾ ਸਰ ਕਰਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਰਾਮਪੁਰ ਆਏ। ਰੇਰੂ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਮ ਕੋਈ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸੋ ਬਗਲੀ ਕਿਆਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਦਿਤੀ। ਪਹਿਲੀ ਉਸਾਰੀ ਹਿਤ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਆਪਣੀ ਧਰਮ ਕਮਾਈ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਜਮ੍ਹਾਂ ਨੌਂ ਸੌ ਰੁਪਏ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੇ ਦਿਤੇ।

ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਲੰਗਰ ਚਲਿਆ, ਵਧਿਆ ਫੁਲਿਆ, ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਨਿਯਮਬਧ ਜੀਵਨ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦੋ ਵਜੇ ਉਠ ਕੇ ਇਕ ਸੌ ਪੰਦਰਾਂ ਸੇਰ ਡੋਲ ਨਾਲ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ, ਫਿਰ ਗੋਖੇ ਦੀ ਛਪੜੀ ਪਰ ਇਕ ਫੌਜੀ ਢੰਗ ਦੇ ਸੁਰਖਸ਼ਤ ਟੋਏ ਅੰਦਰ ਸਮਾਧੀ ਲਗਾ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਣਾ। ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਠ ਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ

ਪਾਠ ਕਰਦਿਆਂ ਬਾਹਰ ਬਗੀਚੀ ਨੂੰ ਚਲੇ ਜਾਣਾ। ਇਸ ਟੋਏ ਨਾਲ ਜੋ ਲੰਬਾ ਸਮਾਂ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਸਾਥੀ ਰਿਹਾ, ਆਪ ਦਾ ਇਤਨਾ ਪਿਆਰ ਸੀ ਕਿ ਮੀਂਹ, ਹਨ੍ਹੇਰੀ, ਝੱਖੜ, ਕੱਕਰ, ਤੂਫਾਨੀ ਸਰਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਗੱਲ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਬੈਠਣੋਂ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਸਕੀ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਾਲਾਂ ਤਕ ਬਰਾਬਰ ਆਪ ਨੇ ਇਸੇ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਨਿਬਾਹਿਆ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਾਹਿਬ ਬਾਬਾ ਆਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਰਕਤ ਕੁਟੀਆ ਹਰਿਦੁਆਰ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕਰਵਾ ਕੇ ਨਹਿਰ ਰਾਹੀਂ ਵਾਪਿਸ ਆਏ ਤੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਤੋਂ ਇਧਰ ਆਏ ਸਨ, ਤਦ ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਕੇਵਲ ਇਕੋ ਹੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ। 'ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ ਮੇਰੀ ਇਸ ਟੋਏ ਨਾਲ ਨਿਭ ਜਾਏ। ਐਸੀ ਵਿਲੱਖਣ ਤੇ ਅਸਚਰਜ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕੇਵਲ ਬਾਬਾ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਿਆਨੀ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਸਾਧਨਾ ਤੇ ਕਠਨ ਧਾਰਨਾ ਦਾ ਕਦੇ ਪ੍ਰੀਤਿਆਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

ਮਕਰੰਦ ਹਸਦੇ ਭੋਰੇ

ਇਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਹਾਵਤ ਹੈ ਕਿ ਅੰਦਰਲੀ ਭਾਵਨਾ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਤੇ ਮੱਥੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਚੌਤਰਫੇ ਵੀ ਐਸਾ ਅਨਸਰ ਜਮ੍ਹਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਅੰਦਰ ਉਹ ਆਪ ਖਚਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਦੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੁੜਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਪੁਰਵੇ ਘੁੰਮਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਜੁੜ ਕੇ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਲਈ ਸਹਾਇਕ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਸਤਿ ਮਾਰਗ ਦੇ ਖੋਜੀਆਂ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਸਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਵੇ ਉਥੇ ਸੁਤੇ ਹੀ ਸਤ ਦੇ ਖੋਜੀ ਤੇ ਇਸ ਮਹਾਨ ਮਾਰਗ ਦੇ ਪਾਂਧੀ ਮਕਰੰਦ ਰਸ ਦੇ ਭੋਰੇ ਵਾਂਗ ਕੰਵਲਾਂ ਉਪਰ ਆ ਬੈਠਦੇ ਹਨ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਭੋਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਘੱਟ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਜੇਕਰ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਤਦ ਵੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਛੇਤੀ ਹੀ ਨਿਜ ਘਰ ਨੂੰ ਚਲੇ ਜਾਈਏ। ਉਹ ਸਿਰਫ ਹਰ ਸਾਲ ਕਟਾਰੀ ਭਾਈ ਸੰਤਾ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਘਰ ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਜਾਂ ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਪਾਠ ਕਰਵਾ ਲਵੇ ਤਾਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਦੇ। ਵੈਸੇ ਉਹ ਸਦਾ ਇਸੇ ਹੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਅੰਦਰ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਜਾਣਾ ਹੀ ਨਾ ਪਵੇ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਕਿਸੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦਾ ਸੱਦਾ ਮਿਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਹਿਲਾਂ ਅੰਦਰ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕਰਨ ਆਉ। ਨਾਲ ਦੇ ਆਦਮੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਲਗਾਏ ਸਨ। ਪਰ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਭਾਈ! ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਜੰਗਲ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਹਾਂ, ਸਾਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰੀਂ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਕੀ ਕਰੋਗੇ? ਸਾਡੇ ਸੇਵਕ ਤੇ ਸਿੱਧੇ ਪਧਰੇ ਤੇ ਸਾਧਾਰਨ ਮਨੋਬਿਰਤੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਰਗੀ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਂਗ ਮਸਾਂ ਹੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਇਲ ਵਰਗੀਆਂ ਬੁਰੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾ ਕੇ ਰਖਦੇ ਹਾਂ। ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਗੰਦੀ ਹਵਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਸੂਮਾਂ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਇਕੋ ਹੀ ਯਤਨ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐਸੀ ਪਰਪੱਕ ਤੇ ਅਡੋਲ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਣ ਕਿ ਫਿਰ ਸੰਸਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਬੁਰੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਨਾ ਵਿਗਾੜ ਸਕੇ। ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਖੇਪ

ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਹੈ, ਉਹੀ ਨਿਭ ਜਾਏ ਬਹੁਤ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਾਰ ਹੀ ਚੁੱਕਾਂਗੇ ਜਿੰਨਾਂ ਮੰਜ਼ਿਲ ਤਕ ਪੁਜਾ ਸਕੀਏ। ਹੋਰ ਭਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪੋ ਜੋ ਕੰਧਾ ਦੇ ਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲੈ ਜਾਣ।

ਇਸੇ ਹੀ ਕਰਤੀ ਤੇ ਅਡੋਲ ਧਾਰਨਾ ਨੇ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਪਾਸ ਐਸੀ ਸੰਗਤ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰ ਦਿਤੀ ਜੋ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਮ ਯੋਗੀ ਤੇ ਕਰਮ ਕਰਤਾ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਹਵਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਛੋਹ ਸਕੀ। ਆਪ ਜੀ ਪਾਸ ਸੰਤ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਪਲਟਨ ਵਿਚੋਂ ਆਏ, ਬਾਬਾ ਨਥਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੋ ਬਾਬਾ ਆਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੇਵਕ ਸਨ, ਪਰ ਆਕਰਖਣ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਸਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਆਤਮ ਚਿੰਤਨ, ਆਤਮ ਸਤਾ ਨੇ ਐਸਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਫਿਰ ਹੋਰ ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਗਏ। ਬਾਬਾ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਬਾਬਾ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਫਿਰ ਸੰਤਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰੀਰਕ ਰੋਗ ਛੁਡਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਐਸੇ ਸਥਿਰ ਹੋਏ ਕਿ ਫਿਰ ਘਰ ਜਾਣ ਨੂੰ ਦਿਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸੇਵਾ ਦਾ ਸਦਕਾ ਇਹ ਐਸਾ ਸਤਿਕਾਰ ਭਰਿਆ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕੇ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ' ਕਹਿ ਕੇ ਪੁਕਾਰਦੇ ਸਨ।

ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਪਖਾਨੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਭਾਈ ਸੰਤਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਏ। ਭਾਈ ਗੁਜਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਈ ਜੋ ਉਹ ਸਾਰੇ ਪਲਟਨ ਵਿਚ ਹੀ ਸਨ, ਸੰਤਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਰੇਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਬਚਨ ਚਲਦੇ ਰਹੇ। ਇਸ ਨੇ ਨਹਿਰ ਕੰਢੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਤਦ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਾਂਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਬਾ ਧਿਆਨਾ ਵੀ ਨਹਿਰ ਕੰਢੇ ਹੀ ਜਾਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਸੋ ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੁਨੀ, ਬਾਈ ਜੀ, ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ, ਮੁਕੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹੋਰ ਸੰਗਤਾਂ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਹੀ ਰੇਰੂ ਸਾਹਿਬ ਪੁੱਜੇ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ, ਭੁੰਨੇ ਹੋਏ ਮਿੱਠੇ ਚਾਵਲ ਜੋ ਹੋਤੀ ਮਰਦਾਨ ਦੀ ਲੰਗਰ ਸੰਪਰਦਾਏ ਦਾ ਮੋਟਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਤੇ ਅਮੋਲ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸੀ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਛਕਾਇਆ ਜੋ ਇਹ ਜਾਣ ਲੱਗੇ ਨਾਲ ਵੀ ਲੈ ਗਏ। ਸੰਤ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰੋਣੀ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਸੁਭਾ ਦੇ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਾਧਨ ਸੰਪੰਨ ਤੇ ਤਕੜੇ ਅਭਿਆਸੀ ਸਨ, ਉਹ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਾਣਦੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਮੇਰੀ ਖਾਹਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਅਗਲੇ ਜਨਮ 'ਚ ਚੰਗਾ ਵਿਦਵਾਨ ਤੇ ਚੰਗਾ ਹਰੀ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵਾਂ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਹਸ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ, ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ! ਜਨਮ ਦੀ ਖਾਹਸ਼ ਨਾ ਕਰਿਆ ਕਰੋ, ਮੁਕਤ ਹੋਣਾ ਹੀ ਉੱਤਮ ਗੱਲ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਜਿੰਦ ਕਰਦੇ ਤਦ ਫਿਰ ਕਹਿੰਦੇ ਚੰਗਾ ਭਾਈ! ਤੇਰੀ ਮੁਰਾਦ ਤਾਂ ਪੂਰੀ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਰਹੇਗੀ ਪਰ ਇਹ ਯਕੜਬਾਜ਼ੀ ਦੀ ਆਦਤ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਖਰਾਬ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਆਪ ਤਾਂ ਹੁਣ ਕੀ ਬਚਣਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਬਖਸ਼ ਦੇਹ।

(ਗਿਆਨੀ ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਤ 'ਨੌ ਰਤਨ' ਵਿਚੋਂ
ਧੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ)

'ਚਲਦਾ.....।'

ਪੂਰਨ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਲਈ ਅਨੁਭਵੀ ਮਾਰਗ (A Practical Guide To Holistic Health)

ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
ਅਨੁਵਾਦਕ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਜਨਵਰੀ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ -61)

ਤੀਸਰੀ ਗੱਲ ਜੋ ਦੇਖਣਯੋਗ ਹੈ ਉਹ ਹੈ, ਸੁਆਸਾਂ ਦਾ ਨਿਰੰਤਰ ਅੰਦਰ ਜਾਣਾ ਤੇ ਬਾਹਰ ਆਉਣਾ। ਸੁਆਸ ਬਿਲਕੁਲ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਝਟਕਾ ਨਹੀਂ ਲਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਾਨਸਿਕ ਜਾਂ ਸੰਵੇਗਕ ਧੱਕਾ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਇਕ ਸੁਆਸ ਦਸ ਸੁਆਸਾਂ ਵਿਚ ਰਿਕਾਰਡ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੰਵੇਗਕ ਪ੍ਰਤਿਕ੍ਰਿਆ ਫੇਫੜਿਆਂ ਦੀ ਗਤੀ ਨੂੰ ਅਸ਼ਾਂਤ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਨਾਲ ਹਿਰਦੇ ਗਤੀ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਵੇਗਸ (Vagus) ਨਾੜੀ ਅਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰਾ ਸਵੈ ਇਛੁਕ ਨਾੜੀ ਤੰਤੂ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸੁਆਸ ਸ਼ਾਂਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਨਿਸਲਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਸੁਆਸ ਉਖੜੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਸ਼ਾਂਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸੁੱਤੇ ਦੇਖ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਪੇਟ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੁਆਸ ਲੈਣੇ ਸਿੱਖ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਅੰਤ ਵਿਚ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਸ਼ਾਂਤ ਸੁਆਸਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਨਾਸਿਕਾ ਵਿਚ ਕੋਈ ਰੁਕਾਵਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੁਆਸ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਜਾਂ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਜੇਕਰ ਸੁਆਸ ਠੀਕ ਹੋਣ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਨੱਕ ਦੇ ਸਿਰੇ 'ਤੇ ਠੰਢਾਪਨ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੋਗੇ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ ਕਰੋ, ਜਦੋਂ ਸੁਆਸ ਬਾਹਰ ਕੱਢੋ ਤਾਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਕੋਸ਼ਾਪਨ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੋਗੇ। ਜੇਕਰ ਨਾਸਿਕਾ ਵਿਚ ਕੋਈ ਰੁਕਾਵਟ ਹੋਵੇ ਉਹ ਹਟਾਈ ਨਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਮੂੰਹ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਸੁਆਸ ਲੈਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹੋ। ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਸੁਆਸ ਲੈਣੇ ਸੁਆਸਥ ਹੀ ਨਹੀਂ ਇਹ ਗਲਤ ਆਦਤ ਹੈ।

ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਐਸੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਰੀਰੀ ਰਚਨਾ ਵਿਗਿਆਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਸਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੈ ਕਿ ਖੱਬੀ ਨਾਸਿਕਾ ਤੋਂ ਸੁਆਸ ਲੈਣੇ ਅਲੱਗ ਹਨ, ਸੱਜੀ ਨਾਸਿਕਾ ਤੋਂ ਲੈਣੇ ਅਲੱਗ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੈ ਇਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਨਾੜੀ ਨੱਕ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਨਾੜੀ ਸਿੱਧੀ ਦਿਮਾਗ ਤੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੁਗੰਧ ਜਾਂ ਦੁਰਗੰਧ ਨਾਲ ਉਤੇਜਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਏਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਵਾ ਦੇ ਬਹਾਅ ਨਾਲ ਵੀ ਉਤੇਜਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਖੱਬੀ ਨਾਸਿਕਾ ਤੋਂ ਸੁਆਸ ਲੈਣ ਨਾਲ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਦੇ ਮਨੋਵੇਗ ਤਰੰਗਾਂ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਜਾਂਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਸੱਜੀ ਨਾਸਿਕਾ ਤੋਂ ਸੁਆਸ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਚੁਸਤ

ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਾਚਨ ਸ਼ਕਤੀ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਖੋਜ ਨੇ ਇਹ ਦਸ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇਕ ਨਾਸਿਕਾ ਬੰਦ ਰਹੇ ਤਾਂ ਸਿਰ ਦਰਦ ਹੋਏਗਾ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ ਜਦੋਂ ਦੋਨੋਂ ਨਾਸਿਕਾ ਦਾ ਪਾਣੀ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਦੋਨਾਂ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗੁਣ ਪਾਏ ਗਏ, ਇਕ ਦੇ ਸਕਾਰਾਤਮਕ, ਦੂਸਰੀ ਦੇ ਨਕਾਰਾਤਮਕ।

ਨਾਸਿਕਾਂ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੰਵੇਦੀ ਹਨ। ਐਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਇਹ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਫਾਈ ਰੋਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਫਾਈ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕੇ ਹਨ। ਇਕ ਤਰੀਕਾ ਹੈ 'ਨੇਤੀ ਕ੍ਰਿਆ' ਇਹ ਕੋਸ਼ਾ ਪਾਣੀ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਹਲਕਾ ਲੂਣ ਪਾ ਕੇ ਇਕ ਨਾਸਿਕਾ ਤੋਂ ਪਾ ਕੇ ਦੂਸਰੀ ਤੋਂ ਕੱਢਣਾ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ 'ਸੂਤਰ ਨੇਤੀ' ਜਾਂ ਡੋਰੀ ਨਾਲ ਸਫਾਈ ਕਰਨੀ। ਇਕ ਸੂਤੀ ਡੋਰੀ ਪਤਲੀ ਜਿਹੀ ਰੱਸੀ ਲੈ ਕੇ ਨਾਸਿਕਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਰਦੇ ਜਾਣਾ, ਜਦੋਂ ਤਕ ਉਹ ਜੀਭ ਨੂੰ ਨਾ ਲੱਗ ਜਾਏ ਫੇਰ ਉਸ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਪਕੜ ਕੇ ਡੋਰੀ ਅੱਗੇ ਪਿਛੇ ਕਰੋ ਜਿਸ ਨਾਲ ਨਾਸਿਕਾ ਸਾਫ ਹੋ ਜਾਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਸਿਕਾ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ, ਫੇਰ ਦੂਸਰੀ ਸਾਫ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਬੰਦ ਨਾਸਿਕਾ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੁਆਸ ਸੌਖੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸੁਆਸ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲੈਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੋਗੇ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਸੋਚਣੀ ਵੀ ਬੜੀ ਠੀਕ ਤੇ ਸਾਫ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਫੇਫੜਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਓਪਰਾ ਸਾਹ ਖਤਮ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਝਟਕੇ, ਵਿਸ਼ਰਾਮ, ਆਵਾਜ਼ ਖਤਮ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਉਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਫੇਫੜਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ।

ਫੇਫੜਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਆਸਾਂ ਦਾ ਨਿਯਮਤ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਅਵੱਸ਼ਕ ਹੈ। ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਕੇ ਰੋਮਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਾਫ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਯੋਗਾ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਸਫਾਈ ਦੇ ਸਾਧਨ ਦੱਸੇ ਗਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 108 ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹਨ, ਜੜੀਆਂ-ਬੂਟੀਆਂ ਨਾਲ ਇਸ਼ਨਾਨ, ਸੂਰਜ ਦੀ ਗਰਮਾਈ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ, ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਪੁਸਤਕ ਹੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਤੇ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਕ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਬਾਹਰੀ ਹਨ, ਜਿਹੜਾ ਬਾਹਰੀ ਨਹੀਂ ਉਹ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਨਾ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਨਾ ਸੂਰਜ ਦੀ, ਤੁਸੀਂ

ਚੁੱਪ ਚਾਪ ਬੈਠਦੇ ਹੋ। ਇਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਣ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤੁਹਾਡੇ ਰੋਮ ਸਾਫ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨਾਲ ਕੇਵਲ ਉਪਰ ਦੀ ਚਮੜੀ ਹੀ ਸਾਫ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਭਾਫ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਭਾਫ ਨਾਲ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਸੋਨਾ ਬਾਥ ਲੈਂਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਗਰਮੀ ਨਾਲ ਰੋਮ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਫਾਈ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੈ, ਅੰਤਰ ਕੇਵਲ ਇਤਨਾ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਗਰਮੀ ਅੰਦਰੋਂ ਪੈਂਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ-ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਆਸ ਲੈਂਦੇ ਹੋ।

ਰੋਮਾਂ ਦਾ ਸੁਆਸਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਾਫ ਕਰਨਾ ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਬਹੁਤ ਉੱਨਤ ਯੋਗੀ ਹੋਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਆਸ ਰੋਕਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਧਕਾਂ ਨੇ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਹੜੇ ਕੰਦਰਾਂ ਵਿਚ, ਗੁਫਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਜਿਹੜੇ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰਖਦੇ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸੂਰਜ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਕੋਈ ਮਾਇਨੇ ਨਹੀਂ ਰਖਦੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਿੱਛੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਸੂਰਜ ਇਸ਼ਨਾਨ, ਪਾਣੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਉੱਤਮ ਹੈ, ਪ੍ਰਾਣ ਇਸ਼ਨਾਨ। ਪ੍ਰਾਣ ਇਸ਼ਨਾਨ ਸਿੱਧ ਆਸਨ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪੇਟ ਨੂੰ ਉਪਰ ਚੁੱਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਗਲੇ ਤੇ ਨੀਚੇ ਬੰਨ੍ਹ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅੰਦਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫੇਫੜਿਆਂ ਦੇ ਟਿਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰਬ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਪਿੱਛੇ ਦੱਸੇ ਅਭਿਆਸ ਰੋਮਾਂ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਹਨ।

ਗੰਦੀ ਗੰਦ, ਚਮੜੀ ਦਾ ਰੰਗ ਬਦਲਣਾ, ਸਰੀਰ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹਨ। ਬਾਹਰੀ ਖੁਸ਼ਬੂਆਂ ਲਗਾਉਣੀਆਂ, ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਸਾਬਣ ਲਾਉਣੇ, ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇਹ ਸਭ ਬਨਾਵਟੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਵਿਸ਼ੈਲਾਪਣ ਹੋਰ ਵਧਾ ਰਹੇ ਹੋ। ਜਿਹੜਾ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਤੁਹਾਨੂੰ ਖਰਾਬ ਹੀ ਕਰੇਗਾ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਵਿਸ਼ੈਲਾਪਣ ਗੁਰਦਿਆਂ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸਰੀਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ ਪਸੀਨਾ ਆਉਣਾ ਹੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪਸੀਨਾ ਆਉਣ ਦਾ ਇਕ ਮੰਤਵ ਹੈ, ਉਦੇਸ਼ ਹੈ, ਕਾਰਣ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਸਫਾਈ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਵਰਤਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਸਿਹਤ ਖਰਾਬ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਪ੍ਰਾਣ ਇਸ਼ਨਾਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰੋਮਾਂ ਦੀ ਸਫਾਈ ਹੋਰ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੋਰ ਆਸਨ, ਸੀਸ ਆਸਨ, ਧੌਕਣੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਆਸ ਲੈਣੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੀ ਸਫਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬਜਾਏ jogging ਤੋਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਅਭਿਆਸਾਂ ਤੋਂ, ਕਸਰਤਾਂ ਤੋਂ, ਅੰਦਰ ਸਾਫ ਕਰਨ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਖਾਸ ਤਰੀਕੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਪੁਰਾਣੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਬਿਲਕੁਲ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲ

ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਅੰਦਰੋਂ ਸ਼ੁੱਧ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਅੰਦਰ ਦੀ ਬਲਗਮ ਤੇ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ੈਲਾਪਨ ਬਿਲਕੁਲ ਸਾਫ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਰੋਜ਼ ਦਾ ਨਾਹੁਣਾ ਹੋਵੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਹੈ ਉਪਰ ਵਾਲੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਸਫਾਈ। ਭਾਵ ਪੇਟ ਦੀ, ਸਾਹ ਲੈਣ ਦੇ ਰਸਤੇ ਦੀ। ਇਸ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਅੱਧਾ ਗੈਲਨ ਕੋਸਾ ਪਾਣੀ ਪੀਂਦੇ ਹੋ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਲੂਣ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਛੇਤੀ-ਛੇਤੀ ਪੀਂਦੇ ਹੋ, ਫੇਰ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੰਦੇ ਹੋ। ਇਹ ਕ੍ਰਿਆ ਸਵੇਰੇ ਖਾਲੀ ਪੇਟ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੁਸੀਂ ਕੇਵਲ ਜੂਸ ਆਦਿ ਪੀਂਦੇ ਹੋ। ਦੂਸਰੀ ਕ੍ਰਿਆ ਹੈ ਧੋਤੀ। ਇਹ ਅੰਦਰੋਂ ਬਲਗਮ ਕੱਢਣ ਲਈ ਹੈ, ਖਾਣੇ ਦੀ ਨਾਲੀ ਸਾਫ ਕਰਨ ਲਈ ਹੈ, ਪੇਟ ਸਾਫ ਕਰਨ ਲਈ ਹੈ। ਇਕ ਤਿੰਨ ਇੰਚ ਦੀ 20 ਫੁੱਟ ਲੰਮੀ ਸੂਤੀ ਪੱਟੀ ਜਿਹੜੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ੁੱਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ, ਇਸ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਨਿਗਲਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਬਲਗਮ ਸਾਫ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸ਼ੁੱਧੀ ਦੇ ਇਹ ਤਰੀਕੇ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਔਖੇ ਲਗਦੇ ਹੋਣ ਪਰ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਵਾਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਇਹ ਸੌਖੇ ਲਗਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਡਾਕਟਰਾਂ ਲਈ ਬਲਗਮ ਕੇਵਲ ਇਕ ਅੰਦਰ ਦਾ ਰਸ ਹੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਯੋਗੀਆਂ ਲਈ ਇਹ ਕੇਵਲ ਅੰਦਰ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਰਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲਾ ਵਿਸ਼ੈਲਾਪਨ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਵਧੇਰੇ ਬਲਗਮ ਖਰਾਬ ਸਿਹਤ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੇਫੜਿਆਂ ਦੀਆਂ, ਪੇਟ ਦੀਆਂ, ਦਮਾ, ਬਦਹਜ਼ਮੀ, ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਇਹ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਕੇ ਠੀਕ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਜਿਵੇਂ ਫੇਫੜਿਆਂ ਦਾ ਨਿਯਮਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨਾ, ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਠੀਕ ਰਹਿਣਾ ਅਵੱਸ਼ਕ ਹੈ ਬਿਲਕੁਲ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੇਟ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ, ਗੁਰਦਿਆਂ ਦਾ ਨਿਯਮਤ ਰੂਪ ਨਾਲ ਸਾਫ ਰਹਿਣਾ ਅਵੱਸ਼ਕ ਹੈ। ਗੁਰਦਿਆਂ ਦਾ ਫਿਲਟਰ ਸਭ ਤੋਂ ਔਖਾ ਹੈ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ ਦੀ ਸਫਾਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਗੁਰਦੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਾਫ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪੁਰਾਤਨ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਖੋਜਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਤਰੀਕਾ ਗੁਰਦੇ ਸਾਫ ਕਰਨਾ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਪਨੀਰ ਦਾ ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ, ਮੈਂ ਪੀ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਸਰਦਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਈ ਸੁਆਦ ਨਹੀਂ, ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਫਟਾ ਕੇ ਪਨੀਰ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਪਾਣੀ ਸੁਆਦ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਸਰਦਾਰ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਵਿਚ ਸ਼ਹਿਦ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਇਹ ਗਰਮ ਨਹੀਂ ਪੀਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਲਗਾਤਾਰ ਵਰਤਣਾ। ਇਹ ਪਿਸ਼ਾਬ ਠੀਕ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰਦੇ ਸਾਫ ਕਰਦਾ ਹੈ।

'ਚਲਦਾ'..... /

(ਪੰਨਾ 6 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰਿ ਭੇਟਿਐ ਪੂਰੀ ਹੋਵੈ ਜੁਗਤਿ ॥

ਹਸੰਦਿਆ ਖੇਲੰਦਿਆ ਪੈਨੰਦਿਆ

ਖਾਵੰਦਿਆ ਵਿਚੇ ਹੋਵੈ ਮੁਕਤਿ॥

ਅੰਗ - ੫੨੨

ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਉਦਾਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਜੁਗਤਿ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਸਨ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਇਸ ਜੁਗਤਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਾਰਣ ਲਈ ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਉਪਰਾਲੇ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਇਹ ਉਪਰਾਲੇ ਅੱਜ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਰਸਤਾ ਦਿਖਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਧਾਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ, ਆਡੀਓ, ਵੀਡੀਓ ਸੀਡੀਜ਼ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹਨ। ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਵਰਤਮਾਨ ਮੁਖੀ-ਸੇਵਕ, ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰ ਵਾਲੀ ਸੰਗਤ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਦਰਸਾਈ ਜੁਗਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੱਤਪਰ ਹੋ ਕੇ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਟਰੱਸਟ ਦਾ ਇਕੋ-ਇਕ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਸੱਚੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਦਰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੇ -

ਇਹੁ ਜਗੁ ਸਚੈ ਕੀ ਹੈ ਕੋਠੜੀ ਸਚੇ ਕਾ ਵਿਚਿ ਵਾਸੁ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੩

ਦਿਸਦੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਜਾਣ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਕਾਰਜਾਂ ਨਾਲ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਭਲਾ ਹੋਵੇ। ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ, ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਸਲੀ ਮਨੋਰਥ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾਵੇ।

ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਤੇ ਭਗਤਿ ਕਮਾਈ ॥

ਤਬ ਇਹ ਮਾਨਸ ਦੇਹੀ ਪਾਈ ॥

ਇਸ ਦੇਹੀ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਦੇਵ ॥

ਸੋ ਦੇਹੀ ਭਜੁ ਹਰਿ ਕੀ ਸੇਵ ॥ ੧ ॥

ਭਜਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਭੂਲਿ ਮਤ ਜਾਹੁ ॥

ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਕਾ ਏਹੀ ਲਾਹੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੫੯

ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਇਹ ਧੋਅ ਅਤੇ ਮੰਤਵ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਹਿਤ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਮੂਹ ਸੇਵਾਦਾਰ, ਦੇਸ਼ਾਂ-ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਾਂ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਦਿਨ ਰਾਤ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਬਣੀ ਰਹੇ। 'ਸਾਚੁ ਕਹੈ ਸੁਨ ਲੇਹੁ ਸਭੈ ਜਿਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਓ ਤਿਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭ ਪਾਇਓ' ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ।

ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ' ਆਤਮ ਮਾਰਗ'

ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਐਤਵਾਰ ਬਲੌਂਗੀ ਤੇ ਬਾਕੀ ਤਿੰਨ ਐਤਵਾਰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ।

ਸਮਾਂ - 12.00 ਵਜੇ ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ।

ਸੰਗਰਾਂਦ - 13 ਫਰਵਰੀ, ਦਿਨ ਸ਼ਨੀਵਾਰ

(ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 5.30 ਵਜੇ ਤੋਂ 7.30 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - 22 ਫਰਵਰੀ, ਦਿਨ ਸੋਮਵਾਰ

(ਸਮਾਂ - ਦੁਪਹਿਰ 12.00 ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ - ਹਰੇਕ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਰਾਤ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - ਨਿਰਮਲ ਡੇਰਾ ਹਿਰਦਾਪੁਰ ਖੇੜੀ (ਨੇੜੇ ਬਿੰਦਰਖ)

(ਸਮਾਂ - ਸ਼ਾਮ 6.00 ਤੋਂ ਰਾਤ 12.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀ

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਲ ਜਾਂ ਦਸਵੰਧ ਪੰਜਾਬ ਐਂਡ ਸਿੰਧ ਬੈਂਕ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਾਖਾ ਰਾਹੀਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਬੈਂਕ ਖਾਤਿਆਂ ਵਿਚ ਭੇਜੀ ਜਾਵੇ -

ਭਾਰਤ (INDIA)

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਲ ਭੇਜਣ ਲਈ

VGRMCT/Atam Marg Magazine

S/B A/C No. 12861000000003

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286

Branch Code - C1286

ਦਸਵੰਧ ਭੇਜਣ ਲਈ -

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust

SB A/C No. 12861000000001

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286

Branch Code - C1286

ਵਿਦੇਸ਼ (Abroad)

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust

Punjab National Bank

SB A/C No. 0779000100179603

RTGS/IFSC Code - PUNB0077900

Branch Code - 077900

ਜੇਕਰ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਮਾਇਆ ਭੇਜਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਅਨੁਸਾਰ Gurudwara Ishar Parkash Ratwara Sahib, P.O. Mullanpur Garibdas. Distt SAS Nagar (Mohali) - 140901 ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ।

ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਬਣੇ ਤਾਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂਬਰ ਹੋ ਅਤੇ ਰਿਨਿਊਵਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਚੈਕ ਦੇ ਨਾਲ ਭੇਜੋ ਜੀ।

ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ "VGRMCT/ATAM MARG MAGAZINE" ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ।

ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਰਿਨਿਊਵਲ ਲਾਈਫ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ

within India

Foreign Membership

Subscription Period	By Ordinary Post/Cheque	By Registered Post/Cheque		
1 Year	Rs. 300/320		Annual	Life
3 Year	Rs. 750/770		U.S.A.	60 US\$ 600 US\$
5 Year	Rs. 1200/1220		U.K.	40 £ 400 £
Life	Rs 3000/3020		Euro	50 • 500 •

ਪੁਰਾਣੇ ਅੰਕ ਮੰਗਵਾਉਣ ਜਨਵਰੀ ਫਰਵਰੀ ਮਾਰਚ ਅਪ੍ਰੈਲ ਮਈ ਜੂਨ ਜੁਲਾਈ ਅਗਸਤ ਸਤੰਬਰ ਅਕਤੂਬਰ ਨਵੰਬਰ ਦਸੰਬਰ

ਲਈ ਟਿਕ ਕਰੋ ਜੀ

ਨਾਮ/Name ਅਤੇ ਪਤਾ/Address.....

.....Pin Code.....Phone..... E-mail :.....

ਮੈਂ.....ਰੁਪਏ ਮਨੀਆਰਡਰ/ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ/ਚੈਕ ਨੰ.....ਮਿਤੀ.....ਰਾਹੀਂ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਦਸਖਤ.....

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸਮਾਂ : ਸਵੇਰੇ 9.30 ਤੋਂ 2.00 ਤੱਕ (ਸੋਮਵਾਰ ਤੋਂ ਸ਼ਨਿੱਚਰਵਾਰ)

ਮੋਬਾਇਲ :98786-95178, 92176-93845

ਡਾਕਟਰ ਦਾ ਨਾਮ	ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਦਿਨ
1. ਡਾ. ਸੁਖਦੇਵ ਕੌਰ ਗਰੇਵਾਲ	ਔਰਤਾਂ ਸਬੰਧੀ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ	ਸੋਮਵਾਰ
2. ਡਾ. ਜਸਬੀਰ ਕੌਰ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	ਸੋਮਵਾਰ
3. ਡਾ. ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ	ਹੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਜੋੜਾਂ ਲਈ	ਮੰਗਲਵਾਰ
4. ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ (ਐਮ.ਬੀ.ਬੀ.ਐਸ.)	ਮੰਗਲਵਾਰ
5. ਡਾ. ਐਮ. ਐਲ. ਕਟਾਰੀਆ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਸਰਜਨ, ਐਮ.ਐਸ, ਡੀ.ਐਨ.ਬੀ., ਡੀ.ਓ.ਐਮ.ਐਸ, ਡੀ.ਐਮ.ਆਰ.ਈ, ਫੈਲੋ ਇੰਡੀਅਨ ਅਕੈਡਮੀ ਆਫ ਮੈਡੀਕਲ ਸਪੈਸ਼ਲਿਟੀਜ਼)	ਬੁੱਧਵਾਰ
6. ਡਾ. ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਮੱਕੜ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਈ.ਐਨ.ਟੀ/ਬਲੱਡ ਸ਼ੂਗਰ ਆਦਿਕ ਬੁੱਧਵਾਰ	
7. ਡਾ. ਜੇ. ਐਸ. ਗੁਜਰਾਲ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਬੁੱਧਵਾਰ
8. ਡਾ. ਆਰ.ਐਸ ਸੰਧੂ	ਹੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਵੀਰਵਾਰ
9. ਡਾ. ਸੰਤੋਸ਼ ਅਨੇਜਾ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	ਵੀਰਵਾਰ
10. ਡਾ. ਐਸ.ਮਲਹੋਤਰਾ	ਔਰਤਾਂ ਸਬੰਧੀ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ	ਵੀਰਵਾਰ
11. ਡਾ. ਐਸ.ਕੇ ਬਾਂਸਲ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ
12. ਡਾ. ਵਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ ਅਤੇ ਚਮੜੀ ਰੋਗਾਂ ਲਈ, ਏਅਰੋ ਸਪੇਸ ਮੈਡੀਸਨ	ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ
14. ਡਾ. ਜਸਬੀਰ ਕੌਰ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	ਐਤਵਾਰ (ਪਹਿਲਾ - ਤੀਜਾ)
13. ਡਾ. ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਮੱਕੜ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਈ.ਐਨ.ਟੀ/ਬਲੱਡ ਸ਼ੂਗਰ	ਐਤਵਾਰ (ਦੂਜਾ - ਚੌਥਾ)

* ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਖੇ ਫੀਜ਼ੀਓਥੈਰੇਪੀ ਸੈਂਟਰ ਚਾਲੂ ਹੈ। ਡਾ. ਸਵੇਤਾ ਫੀਜ਼ੀਓਥੈਰੇਪਿਸਟ ਸੋਮਵਾਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

* ਹੋਮਿਓਪੈਥਿਕ ਡਾ. ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਸੰਧੂ, ਹੋਮਿਓਪੈਥਿਕ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਸੈ: 26, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਹਰ ਬੁੱਧਵਾਰ ਸਮਾਂ - 10 ਤੋਂ 12 ਵਜੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ।

ਲੈਬੋਰੇਟਰੀ ਟੈਸਟ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਹੂਲਤਾਂ

1. ਬਲੱਡ ਟੈਸਟ, 2. ਸਾਰੇ ਬਲੱਡ ਸੈੱਲ ਕਾਊਂਟ ਟੈਸਟ 3. ਬਲੱਡ ਸ਼ੂਗਰ ਟੈਸਟ 4. ਕਿਡਨੀ ਟੈਸਟ 5. ਲਿਵਰ ਟੈਸਟ 6. ਲਿਪਿਡ ਪਰੋਫਾਈਲ ਟੈਸਟ 7. ਬਾਇਰਾਇਡ ਟੈਸਟ, 8. ਹਿਮਿਓਗਲੋਬਿਨ ਟੈਸਟ 9. ਪੇਸ਼ਾਬ ਟੈਸਟ (ਰੂਟੀਨ ਅਤੇ ਕਲਚਰ) 10. ਸਟੂਲ ਟੈਸਟ, 11. ਈ.ਸੀ.ਜੀ, 12. ਐਕਸਰੇ

* ਸਾਰੇ ਲੈਬੋਰੇਟਰੀ ਟੈਸਟ ਅੱਧੀ ਕੀਮਤ ਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਵਾਈਆਂ ਬਿਨਾਂ ਮੋਖ (ਫਰੀ) ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੂਚਨਾ

ਫਰਵਰੀ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਹਰ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਰਹੇਗਾ । ਹਰ ਸ਼ਨੀਵਾਰ ਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਹੋਵੇਗੀ ।

ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ

ਦੇ ਬਾਨੀ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜੋ ਕਿ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਉਪਲੱਬਧ ਹਨ।

ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ	ਹਿੰਦੀ	ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ
1. ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ	120/-	70/-	46. ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ (ਭਾਗ -1)	65/-
2. ਕਿਵ ਕੂੜੇ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ		35/-	47. ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ (ਭਾਗ -2)	65/-
3. ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ			48. ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਅਮਰ ਨਿਧਾਨ	10/-
(ਸੰਤ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)	400/-	235/-	49. ਕਲਜੁਗਿ ਜਹਾਜ ਅਰਜੁਨ ਗੁਰ	100/-
4. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ -	400/-		50. ਧਰਮ ਹੇਤਿ ਸਾਕਾ	20/-
(ਤਿੰਨ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)			51. ਮੰਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬੋਹਿਥਾ	30/-
5. ਹੋਵੈ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ		30/-	52. ਜਾ ਕੈ ਮਨਿ ਗੁਰ ਕੀ ਪਰਤੀਤ	30/-
6. ਚਉਥੈ ਪਹਿਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ	55/-	60/-	53. ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਮਾਨਿਉ	10/-
7. ਸੁਰਤਿਆਂ ਉਪਜੈ ਚਾਉ	55/-	60/-	54. ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ	10/-
8. ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ	50/-	50/-	55. ਤ੍ਰੈ ਸ਼ਤਾਬਦੀ	20/-
9. ਸਰਬ ਪ੍ਰਿਅ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ	10/-	10/-		
10. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫੁਹਾਰ	10/-	10/-	English Version	Price
11. ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ	60/-	70/-	1. Baisakhi (ਵੈਸਾਖੀ)	. 5/-
12. ਪੁਰਾਤਨ ਟੀਕਾ - ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ	10/-	15/-	2. How Rend The Veil of Untruth (ਕਿਵ ਕੂੜੇ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ)	. 70/-
13. ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ	20/-	15/-	3. Discourses on the Beyond-1 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ 1)	50/-
14. ਹਿਮਾਲਿਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਨਿਵਾਸ	100/-		4. Discourses on the Beyond -2 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ 2)	50/-
15. ਅਮਰ ਗਾਥਾ	200/-	100/-	5. Discourses on the Beyond -3 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ 3)	50/-
16. ਧਰਮ ਯੁਧ ਕੇ ਚਾਇ	50/-		6. Discourses on the Beyond -4 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ 4)	60/-
17. ਪਵਿੱਤਰ ਪੈਂਡਾ	25/-		7. Discourses on the Beyond -5 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ 5)	60/-
18. ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ	10/-	10/-	8. The way to the imperceptible (ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ)	80/-
19. ਵੈਸਾਖੀ	10/-	10/-	9. The Lights Immortal (ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ)	20/-
20. ਰਾਜ ਯੋਗ			10. Transcendental Bliss (ਚਉਥੈ ਪਹਿਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ)	70/-
21. ਸਾਜਨ ਚਲੇ ਪਿਆਰਿਆ	10/-	10/-	11. How to Know Thy Real Self-(Vol-1) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	80/-
22. ਅਬਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 1	90/-	90/-	12. How to Know Thy Real Self-(Vol-2) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	80/-
23. ਅਬਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 2	90/-	90/-	13. How to Know Thy Real Self-(Vol-3) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	110/-
24. ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ ਭਾਗ - 1	60/-	60/-	14. The Dawn of Khalsa Ideals	. 10/-
25. ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ ਭਾਗ - 2	60/-	60/-	15. A Glimpse of His Holiness - Baba ji	. 5/-
26. ਸੰਤ ਤੁਮਾਰੇ ਤੁਮਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ	50/-		16. Divine Word Contemplation Path', (ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ)	150/-
27. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸਾਧ ਕੀ ਬਾਣੀ			17. The Story of Immortality (ਅਮਰ ਗਾਥਾ)	260/-
28. ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਪਰਸੀਐ	120/-		18. Why not thy contemplate the Lord? (ਸਿਮਰਤ ਕਹਾ ਨਹੀਂ ?)	200/-
29. ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ.....।	100/-			
30. ਅਨੰਦਮਈ ਜੀਵਨ ਜਾਚ	50/-			
31. ਪੱਤਰਕਾਰ ਦੇ ਪੁਸ਼ਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉੱਤਰ	60/-			
32. ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਵਚਨ				
33. ਰਿਸ਼ੀਆ ਮੁਨੀਆਂ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ	35/-			
34. ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ	300/-			
35. ਸਿਮਰਤ ਕਹਾਂ ਨਹੀਂ				
36. ਰੂਹਾਨੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	35/-			
37. 'ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਜੁਗਤੀਆਂ	250/-			
38. 'ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ'				
39. 'ਯੋਗਾ ਉਪਰ ਲੈਕਚਰ'				
40. 'ਕਰਮ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ'				
41. ਜੀਵਨ ਜੁਗਤਿ				
42. ਮਾਰਗ ਚੋਣ	60/-			
43. ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਕ ਵਰਤੋਂ	50/-			
44. ਆਤਮ ਗਿਆਨ	120/-			
45. ਜਨਮ ਪਦਾਰਥੁ ਸਫਲੁ ਹੋਇ	120/-			

ਉਪਰੋਕਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਆਪ ਜੀ ਮਨੀਆਰਡਰ,ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਟਰਸਟ ਦੇ ਅਕਾਊਂਟ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀ ਮਾਇਆ ਜਮਾਂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਮੋਬਾਇਲ ਨੰਬਰ 9417214391, 9417214379, 9592009106 ਤੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

A/c Name : VGRMCT/Atam Marg Magazine
Punjab & Sind Bank - S/B A/C No. 12861000000003
RTGS/IFSC Code - PSIB0021286\ Branch Code - C1286

Our Address: VGRMCT, Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib, (Near Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas, Teh. Kharar, Distt. S.A.S Nagar (Mohali) 140901, Pb. India

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ (Adopt) ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਫਾਰਮ

ਮੈਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ.....ਮੈਂਬਰ ਅਪਣਾਅ (Adopt) ਕਰ ਲਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਰੀਨੀਊਲ ਇਕੱਠੀ ਕਰਕੇ ਦਫਤਰ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਾਉਣੀ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਇਹ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਧੰਨ ਭਾਗ ਸਮਝਾਂਗਾ।

ਮਿਤੀ:.....

ਨਾਮ.....

ਪਤਾ.....

ਮੋਬਾਇਲ ਨੰਬਰ.....

ਅਪਣਾਏ (Adopt ਕੀਤੇ) ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ

ਲੜੀ ਨੰ:	ਰਸੀਦ ਨੰਬਰ	ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਨੰਬਰ	ਮੈਂਬਰ ਦਾ ਨਾਮ ਅਤੇ ਪਤਾ	ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ	ਨਵਾਂ ਮੈਂਬਰ ਜਾਂ ਰੀਨੀਊਲ	ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਭੇਜਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਦਫਤਰ ਵੱਲੋਂ ਜਾਂ ਮੇਰੇ ਰਾਹੀਂ
1.						
2.						
3.						
4.						
5.						
6.						
7.						
8.						
9.						
10.						

ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਾਈ ਮਾਇਆ ਦਾ ਵੇਰਵਾ :

ਦਸਤਖਤ

ਆਤਮ ਰਸੁ ਜਿਹ ਜਾਨਿਆ ਹਰਿ ਰੰਗ ਸਹਜੇ ਮਾਣੁ ॥
ਨਾਨਕ ਧਨਿ ਧਨਿ ਧੰਨਿ ਜਨ ਆਏ ਤੇ ਪਰਵਾਣੁ ॥

ਨਾਨਕ ਭਗਤਾ ਸਦਾ ਵਿਗਾਸੁ ॥

ਜਿਨੀ ਐਸਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਿਓ
ਸੇ ਕਾਹੇ ਜਗਿ ਆਏ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥
ਇਹੁ ਮਾਣਸ ਜਨਮੁ ਦੁਲੰਭੁ ਹੈ
ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਬਿਰਥਾ ਸਭੁ ਜਾਏ ॥
ਹੁਣਿ ਵਤੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਬੀਜਿਓ
ਅਗੈ ਭੁਖਾ ਕਿਆ ਖਾਏ ॥
ਮਨਮੁਖਾ ਨੋ ਫਿਰਿ ਜਨਮੁ ਹੈ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਭਾਏ ॥

ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਹੀ, ਸੋ ਹੈ ਖਾਲਸ ਦੇਵ ॥
ਪ੍ਰਭ ਮਹਿ, ਮੋ ਮਹਿ, ਤਾਸ ਮਹਿ, ਰੰਚਕ ਨਾਹਨ ਭੇਵ ॥

ਜਿਨੀ ਐਸਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਿਓ
ਸੇ ਕਾਹੇ ਜਗਿ ਆਏ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥

ਇਹੁ ਮਾਣਸ ਜਨਮੁ ਦੁਲੰਭੁ ਹੈ
ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਬਿਰਥਾ ਸਭੁ ਜਾਏ ॥
ਹੁਣਿ ਵਤੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਬੀਜਿਓ
ਅਗੈ ਭੁਖਾ ਕਿਆ ਖਾਏ ॥

ਸਾਧ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਬੇਦ ਨ ਜਾਨਹਿ ॥
ਜੇਤਾ ਸੁਨਹਿ ਤੇਤਾ ਬਖਿਆਨਹਿ

ਮਨਮੁਖਾ ਨੋ ਫਿਰਿ ਜਨਮੁ ਹੈ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਭਾਏ ॥

ਮਨਮੁਖਿ ਆਵੈ ਮਨਮੁਖਿ ਜਾਵੈ ॥
ਮਨਮੁਖਿ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਚੋਟਾ ਖਾਵੈ ॥
ਜਿਤਨੇ ਨਰਕ ਸੇ ਮਨਮੁਖਿ ਭੋਗੈ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਲੇਪੁ ਨ ਮਾਸਾ ਹੇ ॥

ਆਤਮ ਰਸੁ ਜਿਹ ਜਾਨਿਆ ਹਰਿ ਰੰਗ ਸਹਜੇ ਮਾਣੁ ॥
ਨਾਨਕ ਧਨਿ ਧਨਿ ਧੰਨਿ ਜਨ ਆਏ ਤੇ ਪਰਵਾਣੁ ॥

ਬਾਬਾਣੀਆ ਕਹਾਣੀਆ ਪੁਤ ਸਪੁਤ ਕਰੇਨਿ ॥

ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਬੇਦ ਪੁਰਾਣ ਪੁਕਾਰਨਿ ਪੋਥੀਆ ॥
ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸਭਿ ਕੂੜੁ ਗਾਲੀ ਹੋਛੀਆ ॥

ਹੋਨਿ ਨਜੀਕਿ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਭੇਤੁ ਨ ਕਿਸੈ ਦੇਨਿ ॥

ਸਾਧ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਬੇਦ ਨ ਜਾਨਹਿ ॥

ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੈ ਵਧਦੋ ਜਾਈ ॥

ਆਠ ਪਹਰ ਨਿਕਟਿ ਕਰਿ ਜਾਨੈ ॥

ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਕੀਆ ਮੀਠਾ ਮਾਨੈ ॥
ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਸੰਤਨ ਆਧਾਰੁ ॥
ਹੋਇ ਰਹੇ ਸਭ ਕੀ ਪਗ ਛਾਰੁ ॥

ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਕੀਆ ਮੀਠਾ ਮਾਨੈ ॥

ਸੰਤ ਰਹਤ ਸੁਨਹੁ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ॥
ਉਆ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕਥਨੁ ਨ ਜਾਈ ॥

ਸੰਤ ਰਹਤ ਸੁਨਹੁ ਮੇਰੇ ਭਾਈ॥
ਉਆ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕਥਨੁ ਨ ਜਾਈ॥
ਵਰਤਣਿ ਜਾ ਕੈ ਕੇਵਲ ਨਾਮ

ਅਨਦ ਰੂਪ ਕੀਰਤਨੁ ਬਿਸ਼ਾਮ॥

ਮਿਤ੍ਰ ਸਤ੍ਰੁ ਜਾ ਕੈ ਏਕ ਸਮਾਨੈ॥
ਪ੍ਰਭ ਅਪੁਨੇ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਨੈ॥

ਸਰਬ ਰੋਗ ਕਾ ਅਉਖਦੁ ਨਾਮੁ ॥
ਕਲਿਆਣ ਰੂਪ ਮੰਗਲ ਗੁਣ ਗਾਮ ॥

ਪ੍ਰਭ ਸਿਮਰਤ ਕਛੁ ਬਿਘਨੁ ਨ ਲਾਗੈ ॥

ਮਿਤ੍ਰ ਸਤ੍ਰੁ ਜਾ ਕੈ ਏਕ ਸਮਾਨੈ ॥

ਮਿਤ੍ਰ ਸਤ੍ਰੁ ਜਾ ਕੈ ਏਕ ਸਮਾਨੈ ॥
ਪ੍ਰਭ ਅਪੁਨੇ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਨੈ ॥
ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ ਅਘ ਕਾਟਨਹਾਰਾ ॥

Gurmukh naad bayd beechaar.

ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਰਚੈ ਸੁ ਸਬਦਿ ਗਿਆਨੀ ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਈਐ ਸਬਦਿ ਅਚਾਰਿ ॥
ਸਬਦਿ ਭੇਦਿ ਜਾਣੈ ਜਾਣਾਈ ॥
ਨਾਨਕ ਹਉਮੈ ਜਾਲਿ ਸਮਾਈ ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਰਚੈ ਸੁ ਸਬਦਿ ਗਿਆਨੀ ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਈਐ ਸਬਦਿ ਅਚਾਰਿ ॥
ਸਬਦਿ ਭੇਦਿ ਜਾਣੈ ਜਾਣਾਈ ॥
ਨਾਨਕ ਹਉਮੈ ਜਾਲਿ ਸਮਾਈ ॥

ਭੇਦੁ ਨ ਜਾਣਹੁ ਮੂਲਿ ਸਾਂਈ ਜੋਹਿਆ ॥
ਜਿਨ੍ਹਾ ਨ ਵਿਸਰੈ ਨਾਮੁ ਸੇ ਕਿਨੇਹਿਆ ॥
ਭੇਦੁ ਨ ਜਾਣਹੁ ਮੂਲਿ ਸਾਂਈ ਜੋਹਿਆ ॥
Jinhee na visrai naam say kinayhi-aa.
Bhayd na jaanhu mool saan-ee jayhi-aa.
'What are they like, who forget not the
Name? They are like the Lord.
Know that there is absolutely no difference
between the two.'

Stanza VI

ਜਿਨ੍ਹਾ ਨ ਵਿਸਰੈ ਨਾਮੁ ਸੇ ਕਿਨੇਹਿਆ ॥

ਤੀਰਥਿ ਨਾਵਾ ਜੇ ਤਿਸੁ ਭਾਵਾ ਵਿਣੁ ਭਾਣੇ ਕਿ ਨਾਇ ਕਰੀ ॥
ਜੇਤੀ ਸਿਰਠਿ ਉਪਾਈ ਵੇਖਾ ਵਿਣੁ ਕਰਮਾ ਕਿ ਮਿਲੈ ਲਈ ॥

तीरथि नावा जे तिसु भावा विणु भाणे कि नाइ
करी ॥

जेती सिरथि उपाई वेखा विणु करमा कि मिलै
लई ॥

*Tirathi nava je tisu bhava vinu bhane ki nai
kari. Jeti sirathi upai vekha vinu karma ki
milai lai.*

गुरा इक देहि घुझाई ॥

सभना जीआ का इकु दाता सों मै विसरि न जाई ॥६॥

गुरा इक देहि बुझाई ॥

सभना जीआ का इकु दाता सो मै विसरि न
जाई ॥६॥

मति विचि रतन जवाहर माणिक जे इक गुर की सिख
सुणी ॥

मति विचि रतन जवाहर माणिक जे इक गुर की
सिख सुणी ॥

*Mati vichi rattan javahar manik je ik Gur
ki sikh suni.*

ਤੀਰਥਿ ਨਾਈਐ ਸੁਖੁ ਫਲੁ ਪਾਈਐ ਮੈਲੁ ਨ ਲਾਗੈ ਕਾਈ ॥
ਤੀਰਥਿ ਨਾਈਐ ਸੁਖੁ ਫਲੁ ਪਾਈਐ ਮੈਲੁ ਨ ਲਾਗੈ
ਕਾਈ ॥

*Tirath naa-ee-ai sukh fal paa-ee-ai
mail na laagai kaa-ee.*

ਤੀਰਥ ਵਰਤੁ ਨੇਮ ਕਰਹਿ ਉਦਿਆਨਾ ॥
ਜਤੁ ਸਤੁ ਸੰਜਮੁ ਕਥਹਿ ਗਿਆਨਾ ॥
ਤੀਰਥ ਵਰਤੁ ਨੇਮ ਕਰਹਿ ਉਦਿਆਨਾ ॥
ਜਤੁ ਸਤੁ ਸੰਜਮੁ ਕਥਹਿ ਗਿਆਨਾ ॥

*Tirath varat naym karahi udi-aanaa. Jat
sat sanjam katheh gi-aanaa.*

ਤੀਰਥਿ ਨਾਇ ਅਰੁ ਧਰਨੀ ਭ੍ਰਮਤਾ ਆਗੈ ਠਉਰ ਨ ਪਾਵੈ ॥
ਤੀਰਥਿ ਨਾਇ ਅਰੁ ਧਰਨੀ ਭ੍ਰਮਤਾ ਆਗੈ ਠਉਰ ਨ
ਪਾਵੈ ॥

*Tirath naa-ay ar dharnee
bharmataa aagai tha-ur na paavai.*

ਸੰਸਾਰ ਰੋਗੀ ਨਾਮੁ ਦਾਰੂ ਮੈਲੁ ਲਾਗੈ ਸਚ ਬਿਨਾ ॥
ਸੰਸਾਰੁ ਰੋਗੀ ਨਾਮੁ ਦਾਰੂ ਮੈਲੁ ਲਾਗੈ ਸਚ ਬਿਨਾ ॥
*Sansaar rogee naam daaroo mail laagai
sach binaa.*

ਤੀਰਥਿ ਨਾਵਣੁ ਜਾਉ ਤੀਰਥੁ ਨਾਮੁ ਹੈ ॥
ਤੀਰਥੁ ਸਬਦੁ ਬੀਚਾਰੁ ਅੰਤਰਿ ਗਿਆਨੁ ਹੈ ॥
ਤੀਰਥਿ ਨਾਕਠੁ ਜਾਤੁ ਤੀਰਥੁ ਨਾਮੁ ਹੈ ॥
ਤੀਰਥੁ ਸਬਦੁ ਬੀਚਾਰੁ ਅੰਤਰਿ ਗਿਆਨੁ ਹੈ ॥

*Tirath naavan jaa-o tirath naam hai. Tirath
sabad beechaar antar gi-aan hai.*

Stanza VII

ਜੇ ਜੁਗ ਚਾਰੇ ਆਰਜਾ ਹੋਰ ਦਸੁਣੀ ਹੋਇ ॥
ਨਵਾ ਖੰਡਾ ਵਿਚਿ ਜਾਣੀਐ ਨਾਲਿ ਚਲੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥
ਜੇ ਜੁਗ ਚਾਰੇ ਆਰਜਾ ਹੋਰ ਦਸੁਣੀ ਹੋਇ ॥
ਨਵਾ ਖੰਡਾ ਵਿਚਿ ਜਾਣੀਐ ਨਾਲਿ ਚਲੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥

*Je jug chare arja hor dasuni hoi.
Nava khanda vichi janiai nali chalai sabhu
koi.*

ਚੰਗਾ ਨਾਉ ਰਖਾਇ ਕੈ ਜਸੁ ਕੀਰਤਿ ਜਗਿ ਲੇਇ ॥
ਜੇ ਤਿਸੁ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵਈ ਤ ਵਾਤ ਨ ਪੁਛੈ ਕੇ ॥
ਕੀਟਾ ਅੰਦਰਿ ਕੀਟੁ ਕਰਿ ਦੋਸੀ ਦੋਸੁ ਧਰੇ ॥
ਚੰਗਾ ਨਾਤੁ ਰਖਾਝ ਕੈ ਜਸੁ ਕੀਰਤਿ ਜਗਿ ਲੇਝ ॥
ਜੇ ਤਿਸੁ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵੈ ਤ ਵਾਤ ਨ ਪੁਛੈ ਕੇ ॥
ਕੀਟਾ ਅੰਦਰਿ ਕੀਟੁ ਕਰਿ ਦੋਸੀ ਦੋਸੁ ਧਰੇ ॥
Changa nau rakhai kai jasu kirat jagi lei.
Je tisu nadari na avai ta vat na puchhai ke.
Kita andari kitu kari dosi dosu dhare.

ਨਾਮ ਤੁਲਿ ਕਛੁ ਅਵਰੁ ਨ ਹੋਇ ॥
ਨਾਮ ਤੁਲਿ ਕਛੁ ਅਵਰੁ ਨ ਹੋਝ ॥
Naam tul kachh avar na ho-ay.

ਨਾਨਕ ਨਿਰਗੁਣਿ ਗੁਣੁ ਕਰੇ ਗੁਣਵੰਤਿਆ ਗੁਣੁ ਦੇ ॥
ਤੇਹਾ ਕੋਇ ਨ ਸੁਝਈ ਜਿ ਤਿਸੁ ਗੁਣੁ ਕੋਇ ਕਰੇ ॥੧॥
ਨਾਨਕ ਨਿਰਗੁਣਿ ਗੁਣੁ ਕਰੇ ਗੁਣਵੰਤਿਆ ਗੁਣੁ ਦੇ ॥
ਤੇਹਾ ਕੋਇ ਨ ਸੁਝਈ ਜਿ ਤਿਸੁ ਗੁਣੁ ਕੋਇ ਕਰੇ ॥੧॥
Nanak nirguni gunu kare gunvantia gunu
de. Teha koi na sujhai ji tisu gunu koi kare.

ਕਰਮ ਕਰਤ ਬਧੇ ਅਹੰਮੇਵ ॥
ਕਰਮ ਕਰਤ ਬਧੇ ਅਹੰਮੇਵ ॥
Karam karat badhay ahanmayv.

ਜੋ ਜੋ ਕਰਮ ਕੀਓ ਲਾਲਚ ਲਗਿ ਤਿਹ ਤਿਹ ਆਪੁ ਬੰਧਾਇਓ॥
ਜੋ ਜੋ ਕਰਮ ਕੀਓ ਲਾਲਚ ਲਗਿ ਤਿਹ ਤਿਹ ਆਪੁ
ਬੰਧਾਇਓ ॥
*Jo jo karam kee-o laalach lag tih tih aap
bandhaa-i-o.*

ਅਗੋ ਦੇ ਜੇ ਚੇਤੀਐ ਤਾਂ ਕਾਇਤੁ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥
ਅਗੋ ਦੇ ਜੇ ਚੇਤੀਐ ਤਾਂ ਕਾਇਤੁ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥
*Ago day jay chaytee-ai taan kaa-it milai
sajaa-ay.*

ਜੋ ਜੋ ਜਪੈ ਤਿਸ ਕੀ ਗਤਿ ਹੋਇ ॥
ਜੋ ਜੋ ਜਪੈ ਤਿਸ ਕੀ ਗਤਿ ਹੋਇ ॥
Jo jo japai tis kee gat ho-ay.

ਨਾਨਕ ਅਉਗੁਣ ਜੇਤੜੇ ਤੇਤੇ ਗਲੀ ਜੰਜੀਰ ॥
ਜੇ ਗੁਣ ਹੋਨਿ ਤ ਕਟੀਅਨਿ ਸੇ ਭਾਈ ਸੇ ਵੀਰ ॥
ਅਗੈ ਗਏ ਨ ਮੰਨੀਅਨਿ ਮਾਰਿ ਕਢਹੁ ਵੇਪੀਰ ॥
ਨਾਨਕ ਅਤਗੁਣ ਜੇਤੜੇ ਤੇਤੇ ਗਲੀ ਜੰਜੀਰ ॥
ਜੇ ਗੁਣ ਹੋਨਿ ਤ ਕਟੀਅਨਿ ਸੇ ਭਾਈ ਸੇ ਵੀਰ ॥
ਅਗੈ ਗਏ ਨ ਮੰਨੀਅਨਿ ਮਾਰਿ ਕਢਹੁ ਵੇਪੀਰ ॥

*Naanak a-ogun jayt-rhay taytay galee
janjeer. Jay gun hon ta katee-an say bhaa-
ee say veer. Agai ga-ay na mannee-an maar
kadhahu vaypeer.*

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ, ਰਿਨੀਊਵਲ ਅਤੇ ਪੁੱਛਗਿਛ

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਤ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਗਾਇਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਕੈਸਟਾਂ, CD.'S, VCD.'S, DVD.'S MP3 ਦੇ ਆਪ ਜੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ Address's ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੀ।

For all enquiries about 'Atam Marg' viz. renewal, new membership, non-receipt of the magazine etc. and also for procuring audios, videos & CDs; and books authored by Sant Waryam Singh Ji, please contact the following

England (U.K.)

For U.K. renewal of Atam Marg Magazine please forward cheque \$ 30.00 payable to A.M.S.S.E.C.T. (U.K.) 9 Elizabeth Road, Walsall, West Midlands WS5 3 PF

**Atam Marg Spiritual Scientific
Educational Charitable Trust (U.K.)**

9 Elizabeth Rd.,

Walsall West Midlands, WS5 - 3PF U. K.

Contact : Mrs. Gurbax Kaur,
Mr. Jagtar Kulair : Tel : 0044-1212002818
Fax : 0044-1212002879
Voicemail : 0044-8701654402
Raj Mobile : 0044-7968734058
Email : info@atammarguk.com

U.S.A.

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust, Contact : Baba Satnam Singh Ji Atwal, Po. Box No. 32845, Sanjose, CA - 95152, U.S.A.

Phone & Fax :- 001-408-263-1844,
vgrmetusa@yahoo.com

S. Baldev Singh Grewal

Fremont, U.S.A - 001-510-249-9456

Canada

Bhai Sarmukh Singh Pannu

Phone - 001-604-433-0408

Bhai Parmjit Singh Sandhu

Cell: 001-250-600-3072

Bhai Tarsem Singh Bains

Cell : 001-604-862-9525, Phone : 001-604-599-5000

IN INDIA

09417214391, 09417214379 09814612900, 9417214378

Email:

Foreign Membership

	Annual	Life
U.S.A.	60 US\$	600 US\$
U.K.	40 £	400 £
Europ	50 Euro	500 Euro
Aus	60 US \$	600 US\$

Australia

Bibi Jaspreet Kaur

Cell : 0061-406619858

Email :jaspreetkaur20@hotmail.com